

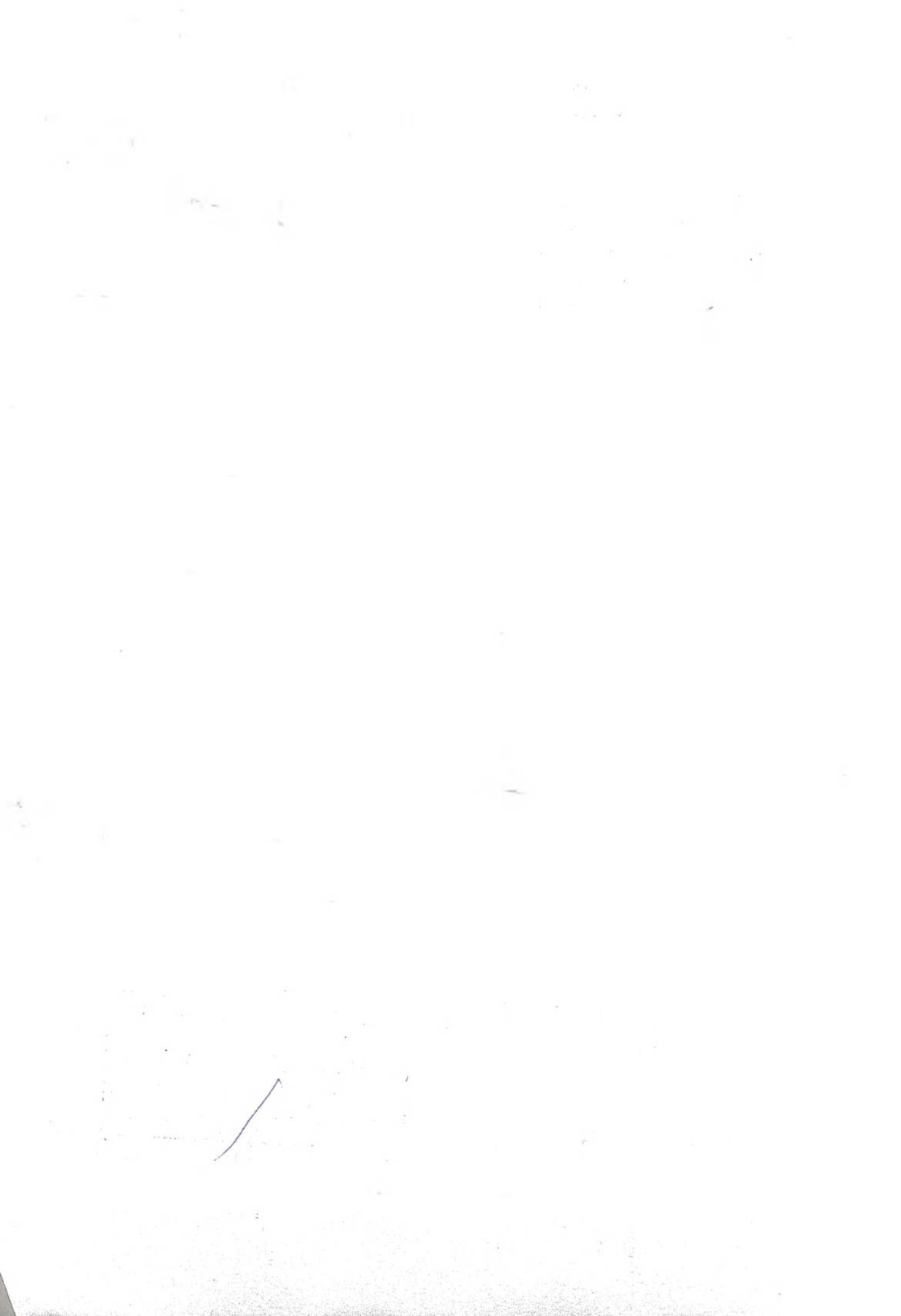
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Τ.Α.Π.—ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ, ΑΡ. 29

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Χ. ΠΕΤΡΑΚΟΣ

ΔΟΚΙΜΙΟ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ
ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

ΑΘΗΝΑΙ 1982

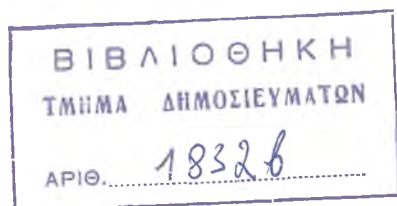




ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Τ.Α.Π.-ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ, ΑΡ. 29

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Χ. ΠΕΤΡΑΚΟΣ

ΔΟΚΙΜΙΟ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ
ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ



ΑΘΗΝΑΙ 1982

UNIVERSITY

OF CALIFORNIA

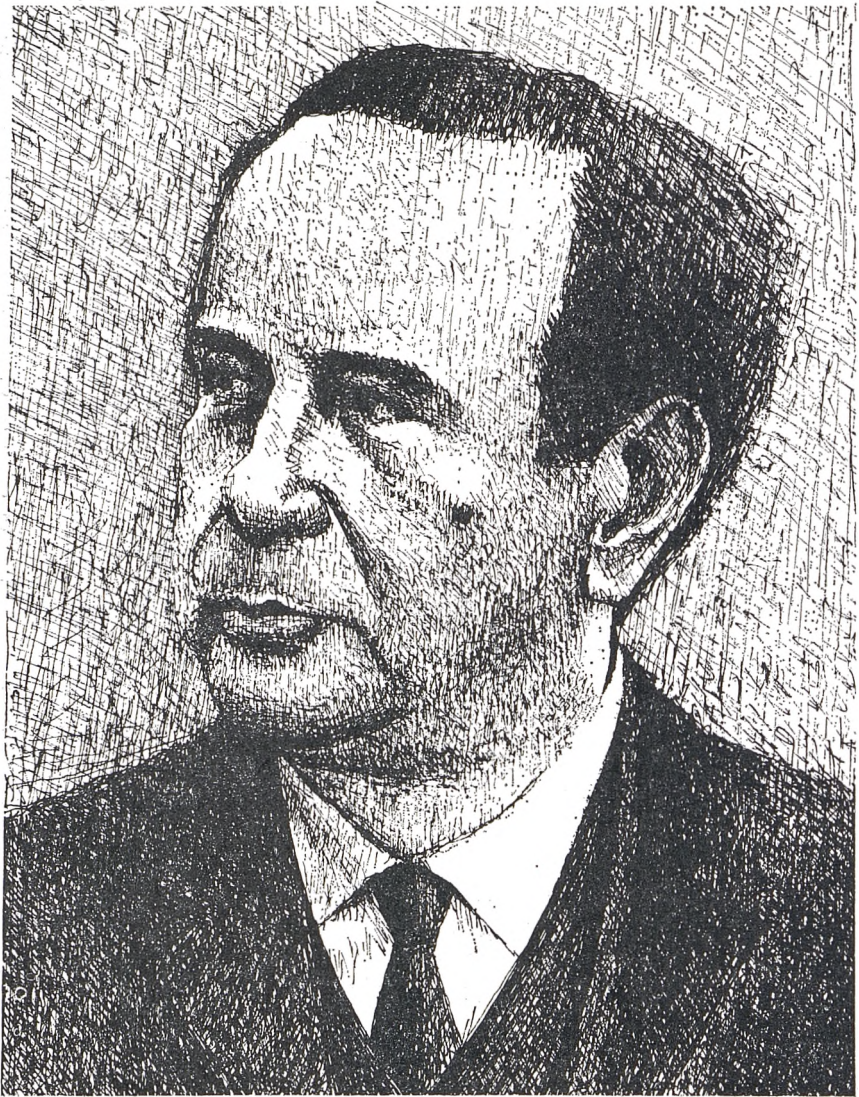
BERKELEY

1950

Στή μνήμη τοῦ Ἰωάννου Δ. Κοτῆ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	Σελ.
Πρόλογος	9
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ. Τά μέρη τῆς νομοθεσίας - Ἱστορική ἔκθεση	
Εἰσαγωγή	13
Νομοθεσία γιά τήν προστασία τῶν ἀρχαιοτήτων	16
Ἀρχαιολογική νομολογία	38
Τό Ἀρχαιολογικό Συμβούλιο	39
Ἡ ὀργάνωση καί ἡ διοίκηση τῆς Ὑπηρεσίας	44
Ὁ διαγωνισμός τῶν Ἐπιμελητῶν	50
Τό Ταμεῖο Ἀρχαιολογικῶν Πόρων καί Ἀπαλλοτριώσεων	55
Ἡ σύνταξη τῶν νομοθετημάτων	56
Τό προσωπικό τῆς Ὑπηρεσίας	64
Ὑπηρεσία Ἀναστηλώσεων	66
Οἱ Ξένες Ἀρχαιολογικές Σχολές	68
Ἡ ἀρχαιολογική νομοθεσία τῶν Ἰονίων Νήσων, τῆς Σάμου καί τῆς Κρήτης	72
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ. Θέματα τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιολογίας	
Ἡ ἐξαγωγή τῶν ἀρχαίων	79
Ἡ ἀρχαιοκαπηλία	92
Οἱ παλαιότεροι	96
Ἐπιστήμη καί γλώσσα	104
Ἐπίλογος	107
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ. Νομοθετικά κείμενα γιά τήν προστασία τῶν ἀρχαιοτήτων καί τῶν μνημείων	
	111
ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ. Πίνακας τῆς ἀρχαιολογικῆς νομοθεσίας	
Ἀναγραφή τῆς ἀρχαιολογικῆς νομοθεσίας	181
Εἰδική βιβλιογραφία	213
Εὔρετήριο ὀνομάτων	217
Εὔρετήριο νομοθετημάτων (ὄσα μνημονεύονται στό κείμενο)	219



Ἰωάννης Δ. Κοντῆς
Γενικός Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων
(σχέδιο τοῦ ζωγράφου Κωστῆ Ἡλιάκη)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στό δοκίμιο τούτο δέν εξετάζονται νομικά θέματα καί προβλήματα. Διαγράφεται ή ιστορία τής Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας ἀπό μιᾶ ἄποψη μόνο, τής νομοθετικῆς δραστηριότητάς της, μέ τή βοήθεια, σχεδόν ἀποκλειστικά, τῶν σχετικῶν κειμένων. Ὅρισμένες παρεκβάσεις εἶναι ἀναγκαῖες, γιά νά γίνει γνωστή εἴτε ή αἰτία πού ἀνάγκασε τήν Ὑπηρεσία ή τήν Κυβέρνηση στήν ἔκδοση κάποιου νομοθετήματος εἴτε οἱ συνέπειές του.

Οἱ νόμοι τής Ὑπηρεσίας, οἱ σημαντικοί ἐννοῶ, μποροῦν νά εἶναι δικλείδες ἀσφαλείας καί νά προστατεύουν τά ἀρχαῖα καί τήν ἴδια ή ἀνοιχτοί ἄσκοι τοῦ Αἰόλου, πού τήν παρασύρουν σέ περιπέτειες, συχνές τά τελευταῖα χρόνια.

Πυρήνας τοῦ δοκιμίου ὑπῆρξε τό κείμενο διαλέξεως πού δόθηκε στό θέατρο τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, στίς 14 Μαρτίου 1980, γιά τούς Ἐπιμελητές Ἀρχαιοτήτων τοῦ δεύτερου διαγωνισμοῦ τοῦ 1979. Ὅσα ἐκεῖ σύντομα εἰπώθηκαν, ἀναπτύσσονται ἐδῶ. Κρίθηκε ὁμως ἀναγκαῖο νά προστεθεῖ πίνακας πού περιλαμβάνει τά μέλη τοῦ Κλάδου ὡς τό 1960 καί κατάλογος τῶν νομοθετικῶν κειμένων πού ἔχουν σχέση μέ τίς ἀρχαιότητες καί τήν Ἀρχαιολογική Ὑπηρεσία.

Ὁ σκοπός μου εἶναι ή προσφορά βοηθήματος, σαφοῦς καί σύντομου, στά μέλη τής Ὑπηρεσίας κυρίως, γιά τή γνώση ἑνός μέρους τής ἱστορίας της. Ἐκρίνα ὡς ἐλάχιστη, πρώτη, ἀπό μέρους μου τιμή, τήν ἀφιέρωσή του στόν Ἰωάννη Δ. Κοντή. Δέν εἶναι ἴσως αὐτό πού θά ἠθελε· θά προτιμοῦσε νέους, σωστούς νόμους παρά τήν ἀναδρομή στούς παλιούς. Κάνουμε ὁμως πάντα ἐκεῖνο πού ἐξαρτᾶται ἀπό μᾶς. Πολλά πράγματα τής Ὑπηρεσίας θά ἦταν διαφορετικά ἂν δέν εἶχε, παράνομα, ἀπομακρυνθεῖ ἀπό αὐτήν (1967-1974).

Εἶχα δυὸ ἀγάλματα περίφημα, μιὰ γυναῖκα κι ἓνα βασιλόπουλο, ἀτόφια — φαίνονταν οἱ φλέβες τόση ἐντέλειαν εἶχαν. "Ὅταν χάλασαν τὸν Πόρον, τᾶχαν πάρη κάτι στρατιῶτες καὶ εἰς τ' Ἄργος θὰ τὰ πουλοῦσαν κάτι Εὐρωπαίων χίλια τάλλαρα γύρευαν. "Ἀντεσα κ' ἐγὼ ἐκεῖ, πέριναγα πῆρα τοὺς στρατιῶτες, τοὺς μίλησα «Ἀυτὰ καὶ δέκα χιλιάδες τάλλαρα νὰ σᾶς δώσουνε, νὰ μὴν τὸ καταδεχτῆτε νὰ βγοῦν ἀπὸ τὴν πατρίδα μας. Δι' αὐτὰ πολεμήσαμεν». (Βγάζω καὶ τοὺς δίνω τρακόσια πενήντα τάλλαρα) «κι ὅταν φιλιωθοῦμεν μὲ τὸν Κυβερνήτην, (ὅτι τρωγόμεσθε), τὰ δίνω καὶ σᾶς δίνει ὅ,τι τοῦ ζητήσετε διὰ νὰ μείνουν εἰς τὴν πατρίδα ἀπάνου». Καὶ τᾶχα κρυμμένα. Τότε μὲ τὴν ἀναφορά μου τὰ πρόσφερα τοῦ Βασιλέως νὰ χρησιμέψουν διὰ τὴν πατρίδα.

(Μακρυγιάννη, Ἐπομνημονεύματα, ἔκδ. Γαλαξία, σ. 351).

Le fusil de palicar à la main, on le voyait dans ces temps de troubles rechercher tous les débris d'antiquités, exposer ses jours pour les soustraire à la brutalité de l'ennemi, les assembler soigneusement, et les mettre en lieu de sûreté.

(Χαρακτηρισμός τοῦ Πιττάκη, A.R. Rangabé, Antiquités Helléniques, σ. 6-7).

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Τά μέρη τῆς νομοθεσίας - Ἱστορική ἔκθεση

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ σεβασμὸς τῶν παλαιῶν γιὰ τὰ μνημεῖα — Ἡ στάση τῶν Ἀρχαίων γιὰ τὸ περιβάλλον — Ἡ λεηλασία τῆς Ἑλλάδας ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους — Οἱ νεώτεροι ἄρπαγες — Ἡ ἀντίδραση τῶν Ἑλλήνων στοὺς ξένους — Τὰ μέρη τῆς ἀρχαιολογικῆς νομοθεσίας — Οἱ ἀποφάσεις τῶν Ἀνώτατων Δικαστηρίων καὶ τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου — Ἡ ἄσκηση τῆς διοικήσεως ἀπὸ τοὺς ὑπαλλήλους — Ἡ ἐθὼν τῶν ἀρχαιολόγων.

Ἡ μέριμνα γιὰ τὴν προστασία τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Ἑλλάδας, κινητῶν καὶ ἀκινήτων, ἐκδηλώθηκε πρὶν ἀκόμη συσταθεῖ τὸ ἑλληνικὸ Κράτος. Οἱ Ἕλληνες, παρὰ τὴν ἀπαιδευσίαν πού τοὺς μάστιζε, τὰ εὐρύτερα τουλάχιστο στρώματα τοῦ λαοῦ, εἶχαν συναίσθηση τῆς ἀξίας τῶν ἀρχαίων γιὰ τὴν ἱστορία τους καὶ τὰ θεωροῦσαν πολύτιμα κειμήλια. Οἱ σπουδασμένοι, οἱ δάσκαλοι, βάσιζαν ἐξάλλου τὸ σεβασμὸν τους γιὰ τὰ μνημεῖα στὴ γνώση πού εἶχαν τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἀπὸ τὴ μελέτη τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ στὴ συνάφειά τους μὲ ξένους λόγιους περιηγητὲς ἢ πανεπιστημιακοὺς δασκάλους τῆς Εὐρώπης.

Ἡ ἀγάπη γιὰ τὰ προγονικὰ λείψανα ἢ γιὰ τὴ διατήρηση τῶν προγονικῶν ἔργων εἶναι ὅμως στοὺς Ἕλληνες ἀκόμα παλιότερη. Εἶναι γνωστὸς, ἀπὸ τὸν Πausanias κυρίως, ὁ σεβασμὸς πού ἔδειχναν οἱ Ἀρχαῖοι γιὰ τὰ παλιὰ σεβάσματα ἀγάλματα, π.χ. τὰ δαιδαλικά ἔργα, καὶ τίς ἰδιαίτερες τιμές πού ἀπέδιδαν σ' αὐτά.

Ἰδιαίτερα συντηρητικοὶ ἦταν ἐπίσης σὲ θέματα ἀλλαγῆς μορφῆς τοῦ περιβάλλοντος, πού τίς περισσότερες φορές συνδεόταν βέβαια μὲ κάποια θεότητα, κάτι πού δέν ἔχει διατηρηθεῖ ὡς τίς ἡμέρες μας. Χαρακτηριστικὸς εἶναι ἕνας ἱερός νόμος σχετικὸς μὲ τὸ ἱερό τοῦ Ἀπόλλωνος Ἐριθασέου¹.

1. IG II² 1362.

Βλέπουμε σ' αὐτόν πώς οἱ Ἀρχαῖοι ἐνδιαφέρονταν ἔμπρακτα γιά τή διατήρηση τῆς φυτείας πού στόλιζε τό ἱερό τοῦ θεοῦ· σήμερα δέν ἀπασχολεῖ κανέναν παρόμοιο πρόβλημα.

Πολλές φορές ὁμῶς τό ἐνδιαφέρον τῶν Ἀρχαίων γιά τά μνημεῖα τὰ ἐβλαψε, ἰδιαίτερα ἐκεῖνο πού ἔδειξαν οἱ Ρωμαῖοι κατακτητές. Στή μνεῖα τοῦ Στράβωνα² γιά τήν καταστροφή τῆς Κορίνθου, ὁ γεωγράφος λέγει ὅτι: *Πολύβιος δὲ τὰ συμβάντα περὶ τὴν ἄλωσιν ἐν οἴκτου μέρει λέγων προστίθησι καὶ τὴν στρατιωτικὴν ὀλιγορίαν τὴν περὶ τὰ τῶν τεχνῶν ἔργα καὶ τὰ ἀναθήματα. φησὶ γὰρ ἰδεῖν παρῶν ἐρριμμένους πίνακας ἐπ' ἐδάφους, πεττεύοντας δὲ τοὺς στρατιώτας ἐπὶ τούτων.*

Πολλά χρόνια ἀργότερα, στήν ἴδια τήν Κόρινθο βλέπουμε νά ἐμφανίζονται οἱ πρῶτοι συστηματικοὶ ἀρχαιοκάπηλοι, ὅπως τοὺς περιγράφει πάλι ὁ Στράβων³: *πολὸν δὲ χρόνον ἐρήμη μείνασα ἡ Κόρινθος, ἀνελήφθη πάλιν ὑπὸ Καίσαρος τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν εὐφύϊαν, ἐποίκους πέμψαντος τοῦ ἀπελευθερικῶν γένους πλείστους· οἳ τὰ ἐρείπια κινουῦντες καὶ τοὺς τάφους συνανασκάπτοντες εὗρισκον ὄστρακίων τορευμάτων πλήθη, πολλὰ δὲ καὶ χαλκώματα· θαυμάζοντες δὲ τὴν κατασκευὴν, οὐδένα τάφον ἀσκευώρητον εἶσαν, ὥστε εὐπορήσαντες τῶν τοιούτων καὶ διατιθέμενοι πολλοῦ Νεκροκορινθίων ἐπλήρωσαν τὴν Ῥώμην· οὗτω γὰρ ἐκάλουν τὰ ἐκ τῶν τάφων ληφθέντα, καὶ μάλιστα τὰ ὄστράκινα.*

Ἡ περίοδος τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας στήν Ἑλλάδα εἶναι γεμάτη ἀπὸ περιστατικά ἀρπαγῶν, συστηματικῶν μάλιστα, ὥστε νά μὴν μπορεῖ νά γίνει σύγκριση μέ τίς ἀρπαγές τῶν Περσῶν ἢ ἀκόμη τοῦ Μ. Κωνσταντίνου γιά τό στόλισμα τῆς Κωνσταντινούπολης⁴.

Ἡ νεώτερη περίοδος τῆς λεηλασίας τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου ἀρχίζει μέ τή γέννηση τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ δυτικοῦ κόσμου γιά τὴν ξεχασμένη γωνιά τῆς Εὐρώπης πού κατεῖχε ἡ Ἑλλάδα. Οἱ πρῶτοι περιηγητές ἀρκοῦνται στό νά σημειώνουν τίς ἐντυπώσεις τους ἀπὸ τὸν τόπο καὶ νά ταυτίζουν τὰ ἐρείπια πού βλέπουν. Ἡ Ἀναγέννηση ὁμῶς δημιούργησε καὶ πῶς πρακτικά ἐνδιαφέροντα. Τό συλλεκτικὸ πάθος πού γεννήθηκε σέ πολλοὺς ἡγεμόνες, πάπες καὶ εὐγενεῖς, δέν ἱκανοποιεῖται πλέον μέ τὰ ἔργα πού δίνει ἡ γῆ τῆς Ἰταλίας κι ἔτσι ὀργανώνονται ἀποστολές στήν Ἑλλάδα, πού ἔχουν κάλυμμα μὲν τὴν ἔρευνα τοῦ τόπου, πραγματικὸ σκοπὸ ὁμῶς τὴν ἀρπαγὴ χειρογράφων καὶ ἔργων τέχνης. Εἶναι γνωστές οἱ ἀποστολές τῶν Dilettanti καὶ ἄλλων καὶ οἱ δημοσιεύσεις πού τίς ἀκολούθησαν, ὅπως ἐπίσης γνωστές εἶναι οἱ ἀρπαγές

2. 8, 6, 23.

3. Ὁ.π.

4. Συστηματικὰ ἐξετάζει τό θέμα, γιά ὀρισμένη περίοδο, ἡ Magrit Pape, *Griechische Kunstwerke aus Kriegsbeute und ihre öffentliche Aufstellung in Rom. Von der Eroberung von Syrakus bis in augusteische Zeit* (Dissertation, Hamburg 1975). Γιά τὴ νεώτερη ἐποχὴ βλ. τὰ ἔργα πού μνημονεύονται στή βιβλιογραφία.

τῶν πολύτιμων ἔργων τέχνης, πού ἀποτελέσαν τό ὕλικό συμπλήρωμά τους καί τό στόλισμα μεγάλων μουσείων, τοῦ Βρετανικοῦ, τοῦ Λούβρου, τοῦ Βερολίνου, τοῦ Μονάχου.

Ὁ 19ος αἰ. κυριαρχεῖται ἀπό τίς ἀρπακτικές ἐνέργειες τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Στόν 20ο αἰ. μιᾶ ἄλλη χώρα, οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικής, μπαίνουν στή σκηνή τῆς ἀρχαιοκαπηλίας. Εὐκόλα μπορεῖ κανεῖς νά φανταστεῖ τήν καταστροφή πού προκλήθηκε στόν τόπο μας ἄν φυλλομετρήσει τοὺς καταλόγους μερικῶν μόνο ἀμερικανικῶν μουσείων, ὅπως τοῦ Μητροπολιτικοῦ ἢ τῆς Βοστώνης, πού δημιουργήθηκαν στά χρόνια μας σχεδόν ἐξαρχῆς, χάρις σέ ἀγορές. Εἶναι γνωστές στοὺς κύκλους τῶν ἀρχαιολόγων, τῶν παλαιότερων τουλάχιστον, οἱ μέθοδοι πού χρησιμοποιήθηκαν γιά νά ἀποκτηθοῦν μερικά ἀπό τά καλύτερα ἐκθέματα τῶν μουσείων αὐτῶν, ὅπως λ.χ. ὁ κοῦρος τῆς Ν. Ὑόρκης.

Οἱ Ἕλληνες δέν ἔμειναν ἀπαθείς στήν προσπάθεια τῶν ξένων νά ἀπογυμνώσουν τόν τόπο ἀπό τά προγονικά ἔργα. Μέ νόμους, διατάγματα, ἀποφάσεις, ἐγκυκλίους, τά προστάτησαν τόσο ἀποτελεσματικότερα, ὅσο πῶ ἔντονα ἐκδηλωνόταν ὁ πατριωτισμός τῶν Ἑλλήνων, τό κύριο καί ἀπαραίτητο μέσο σέ κάθε προσπάθεια προκοπῆς. Ἡ ἀρχαιολογική νομοθεσία ὅμως μέ τόν καιρό πολλαπλασιάστηκε καί ἀπλώθηκε σέ πολλοὺς τομεῖς, πού καλύπτουν πλέον ὅλη τήν ἔκταση τῆς δραστηριότητάς τῆς Ὑπηρεσίας. Γι' αὐτό πρέπει ὁ κάθε τομέας τῆς νά ἐξεταστεῖ χωριστά. Τά διάφορα μέρη τῆς εἶναι ἡ νομοθεσία γιά τήν προστασία τῶν ἀρχαίων, γιά τήν ὀργάνωση τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας, γιά τό Ἀρχαιολογικό Συμβούλιο, γιά τό Ταμεῖο Ἀρχαιολογικῶν Πόρων καί γιά τή Διεύθυνση Ἀναστηλώσεως.

Παράλληλα πρὸς τά καθαρά νομοθετικά κείμενα, νόμους καί διατάγματα, ἔχουν ἐκδοθεῖ ἑκατοντάδες ὑπουργικές ἀποφάσεις, ἐρμηνευτικές ἐγκύκλιοι, ἀπλές ἀποφάσεις, πού ἢ διασαφηνίζουν νομικά θέματα τά ὁποῖα προκύπτουν ἀπό τήν ἐφαρμογή τῶν νόμων καί τῶν διαταγμάτων ἢ, σύμφωνα μέ κάποια ἐξουσιοδότηση, θεσπίζουν κανονισμούς σχετικούς μέ τά ἀρχαῖα ἢ τή λειτουργία τῆς Ὑπηρεσίας. Αὐτές οἱ ἀποφάσεις καί οἱ ἐγκύκλιοι συνήθως ἔχουν σύντομη ζωὴ, λίγων χρόνων τό περισσότερο. Ἀντίθετα μεγαλύτερη σημασία, γιά τά θέματα προστασίας τῶν ἀρχαίων, ἔχουν ὀρισμένες ἀποφάσεις τοῦ Ἀρείου Πάγου καί τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, σχετικές πάντα μέ πράξεις τῆς Ὑπηρεσίας πού προσβάλλουν στά Ἀνώτατα Δικαστήρια οἱ ἰδιώτες. Χωρίς νά εἶναι πάντα ἀκαταμάχητες, γιατί μποροῦν τά ἴδια δικαστήρια, ἢ καί ἄλλο κατώτερο, νά ἐκδώσουν γιά παρόμοιο θέμα διαφορετικὴ ἀπόφαση, ἐν τούτοις ἀποτελοῦν ὁδηγὸ πάντοτε στίς πράξεις μας, γιατί ἐρμηνεύουν νομικά θέματα τά ὁποῖα δημιουργοῦνται ἀπό τήν ἀσάφεια τῶν νόμων ἢ ἀπό μακρόχρονη ἐσφαλμένη ἐφαρμογὴ τους. Τίς ἀποφάσεις αὐτές πρέπει νά ἔχουμε πάντα ὑπόψη μας, τουλάχιστον τίς βασικότερες, γιατί ἔτσι εἶναι εὐκόλο νά προλάβουμε δικές μας σφαλερές πράξεις.

Ὅσοι ἀπό τούς Ἐφόρους καί τούς Ἐπιμελητές Ἀρχαιοτήτων ἀσκοῦν διοίκηση, ἐφαρμόζουν καί ἐρμηνεύουν καθημερινά, μέ τά ἔγγραφα καί τίς ἀποφάσεις πού ὑπογράφουν, τούς νόμους τοῦ Κράτους καί ἰδιαίτερα αὐτοῦς πού ἔχουν σχέση μέ τήν Ἀρχαιολογική Ὑπηρεσία. Πρέπει λοιπόν νά κάνουν σωστή ἐρμηνεία καί ἐφαρμογή, γιατί μόνο τότε προστατεύουν τά ἀρχαῖα ἀποτελεσματικά καί τόν ἑαυτό τους συγχρόνως. Κάθε ὑπάλληλος εὐθύνεται γιά τίς πράξεις πού κάνει ἢ γιά ὅ,τι δέν κάνει, δηλαδή γιά τίς παραλείψεις του. Γι' αὐτό δέν πρέπει νά ἐφαρμόζουμε τυπικά τούς νόμους ἀλλά καί νά ζητοῦμε τήν οὐσία στήν ἐφαρμογή τους. Τό ἄρθρο 1 τοῦ Ν. 5351/1932 ὀρίζει ποιός ἔχει τήν κυριότητα τῶν ἀρχαίων πού βρίσκονται στήν Ἑλλάδα καί ὅτι: *τὸ δικαίωμα καὶ ἡ φροντὶς περὶ ἀναζητήσεως καὶ διασώσεως τούτων ἐν δημοσίοις Μουσείοις ἀνήκει εἰς τὸ Κράτος*. Τοῦτο σημαίνει, μέ τίς ἐξαιρέσεις πού θεσπίζονται σέ ἄλλα ἄρθρα γιά τίς ἰδιωτικές συλλογές κ.τ.λ., ὅτι τά ἀρχαῖα πού βρίσκουμε ἢ πού ἔχουμε στήν εὐθύνη μας, ὡς ὑπάλληλοι, πρέπει νά τά συντηροῦμε καί νά τά ἀσφαλίζουμε σέ δημόσια μουσεῖα, δηλαδή σέ κτίρια πού ἀνήκουν στό Κράτος καί ἔχουν εἰδικό προορισμό καί ὄχι στό σπίτι μας, στό γραφεῖο μας, σέ ἰδιωτικά κτίρια, κοινοτικά ἢ ἐκκλησιαστικά. Βέβαια ἢ παραπάνω παράγραφος δέν ἐφαρμόζεται ἀπόλυτα, τίς περισσότερες φορές ἀπό ἀδιαφορία καί λιγότερες ἀπό ἀδήριτη ἀνάγκη, ἔλλειψη δηλαδή δημόσιου μουσεῖου. Σέ περίπτωση κλοπῆς ὅμως ἢ καταστροφῆς ἀρχαίου (ἢ ὅποια δέ θά γινόταν ἂν τό ἀρχαῖο φυλαγόταν κανονικά) ἢ εὐθύνη βαραίνει ἀποκλειστικά ἐκεῖνον πού παρέλειψε νά ἐφαρμόσει τό γράμμα τοῦ νόμου, πού ἐδῶ ἐκφράζει καί τό πνεῦμα του.

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

Πρόταση τοῦ Κοραῆ — Πρῶτα μέτρα προστασίας τῶν ἀρχαίων — Διαταγή Καποδίστρια — Ἐθνικό Μουσεῖο Αἰγίνης — Ἀ. Μουστοξόδης — Κ. Πιττάκης — Διάταγμα τῆς 3/15 Ἀπριλίον 1833 — Διάταγμα τῆς 23 Νοεμβρ. | 2 Δεκ. 1833 — Ὁ νόμος τῆς 10/22 Μαΐου 1834 — Κυριότης Δημοσίων καί ἰδιωτῶν ἐπὶ τῶν ἀρχαίων — Καθήκοντα Γενικοῦ Ἐφόρου — Προστασία βυζαντινῶν λειψάνων — Ὁ Ν. ΒΧΜΣ' καινοτομίες τοῦ νέου νόμου — Γνώμη Τσιβανόπουλου — Ἐγκύκλιος Ἀθ. Ἐνταξία — Κανονιστικά Β. Διατάγματα — Νομοθετικά κείμενα μετὰ τήν ἀποχώρηση τοῦ Καββαδία — Ἀρχαιολογικόν Δελτίον — Ἀρχαιολογικές ἀνασκαφές — Ἡ δεοντολογία τῶν ἀνασκαφῶν — Ὁ Κ. Ν. 5351/1932 — Γνώμη Π. Ζέπον — Προσθήκες στό Ν. 5351 καί τροποποιήσεις του — Ν. 654/

1977 — Τό θέμα τῆς Πύλου· Ν. 159/1975 — Νομοσχέδιο περί Ἀρχαιοτήτων
Ι. Δ. Κοντῆ· γνώμη Π. Ζέπου — Ἀχρηστα ἀρχαῖα — Ἀρθρο Χρ. Καρούζου —
Γνώμη Ἀνδρόνικου γιά τόν Καρούζο — Νεώτερα μνημεῖα· Ν. 1469/1950 —
Προστασία νεώτερων μνημείων· οἱ εὐθύνες γιά τήν καταστροφή τους — Ἡ
ἰσχὺς τῶν ἀρχαιολογικῶν νόμων στίς Νέες Χῶρες.

Πρῶτος ὁ Κοραῆς⁵, μέ ὑπόμνημα πού ὑπέβαλε στό Οἰκουμενικό Πα-
τριαρχεῖο καί τήν Ἱερά Σύνοδο, ἔδωσε τίς γενικές ἀρχές καί καθόρισε τά
μέτρα πού ἔπρεπε νά ληφθοῦν γιά νά σταματήσῃ ἡ διαρπαγή τῶν χειρογρά-
φων καί τῶν ἀρχαιοτήτων. Στήν παράγραφο Θ' μάλιστα, πού πραγματεύεται
γιά τά ἀρχαῖα, ὀρίζει ὅτι: *τούτων ἡ καταγραφή εἰς τόν κατάλογον πρέπει νά
εἶναι ἀκριβεστέρα· ἤγουν πρέπει νά σημειοῦται ὄχι μόνον ἡ πόλις, ἡ χώρα, ὅπου
εὐρέθη τὸ λείψανον, ἀλλά καί ὁ τόπος ὅπου ἔκειτο, καί τὰ περὶ τὸν τόπον κατα-
λεπτῶς· ἐπειδὴ ἀπὸ τοιαύτας εἰδήσεις ἐξηγεῖται ἢ εἰκάζεται πολλάκις καί ὁ
χρόνος καί ἡ χρῆσις τοῦ λειψάνου, καί τὸ ἀξιολογώτερον, ἢ τοιαύτη ἐξήγησις
συμβάλλει πολλάκις εἰς τὸ νά ἐξηγήσῃ τὰ δυσνόητα ἢ ν' ἀναπληρώσῃ τὰ ἐλλεί-
ποντα τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας.*

Βλέπουμε ὅτι οἱ ὄροι πού θέτει ὁ Κοραῆς ἐξακολουθοῦν καί σήμερα νά
ἰσχύουν ἀπόλυτα καί ὅτι ἡ ἐφαρμογή τους ἀποτελεῖ ὑποχρέωση τῶν ἐπιστη-
μονικῶν ὑπαλλήλων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας. Ὅταν δέν ἐφαρμό-
ζονται, καί αὐτὸ συμβαίνει συχνά, γιὰτὶ ὑπάρχει ἀσυγχώρητη ἀμέλεια στήν
καταγραφή τῶν ἀρχαίων, τότε καί ἡ ἐπιστημονικὴ ἀξία τους μειώνεται καί
δημιουργεῖται κίνδυνος μεγάλων ἐπιστημονικῶν πλανῶν.

Ἡ «Φιλόμουσος Ἑταιρεία», ἰδρυμένη τὸ 1813 στήν Ἀθήνα, καταβάλ-
λει προσπάθειες γιά τήν προστασία τῶν ἀρχαίων καί τήν ἴδρυση μουσεῖου
στό Ἐρέχθειο. Στίς 10 Φεβρουαρίου 1825 ὁ Ὑπουργός Ἐσωτερικῶν Γρηγό-
ριος Δικαῖος, δηλαδή ὁ Παπαφλέσσας, ἐκδίδει διάταγμα μέ τὸ ὁποῖο ὀρίζει
τήν περισυλλογή τῶν ἀρχαιοτήτων καί τή φύλαξή τους στά σχολεῖα. Στίς
22 Φεβρουαρίου 1826 διάταγμα τῆς Προσωρινῆς Διοικήσεως προβλέπει μέτρα
γιά τήν ἐξασφάλιση τῶν μνημείων τῆς Ἀθήνας, ἐνῶ τὸ Μάρτιο τοῦ 1827
τὸ καταστατικὸ τοῦ νέου ἑλληνικοῦ Κράτους ὀρίζει ὅτι: *ὁ Διοικητὴς χρεω-
στεῖ νά φροντίξῃ νά μὴν πωλῶνται ἢ νά μὴ μεταφέρονται ἐκτὸς τῆς Ἐπι-
κρατείας αἱ Ἀρχαιοτήτες.* Τοῦτο ἐπικυρώθηκε ἀπὸ τὴν Γ' Ἐθνοσυνέλευση τῆς
Τροιζήνας καί περιλαμβάνεται στό ΙΗ' ἄρθρο τοῦ πολιτεύματος πού αὐτὴ
ψήφισε.

5. Ἀγγ. Κόκκου, Ἡ μέριμνα γιά τίς ἀρχαιοτήτες στήν Ἑλλάδα καί τὰ πρῶτα μου-
σεῖα, σ. 30.

Εἶναι φανερό, ἀπό ὅσα ἀναφέρθηκαν, ὅτι ὑπῆρξε ἐνδιαφέρον γιά τή νομική προστασία τῶν ἀρχαίων κατά τή διάρκεια τοῦ ἀγῶνα. Παρά τίς φοβερές περιστάσεις καί τά ἄλυτα προβλήματα πού ἀντιμετώπιζαν τότε οἱ Ἕλληνες, ἔδειξαν μέ κάθε τρόπο τό βαθύ καί πατριωτικό ἐνδιαφέρον τους γιά τά μνημεῖα.

Ὁ Κυβερνήτης Ἰωάννης Καποδίστριας, λίγους μήνες μετά τήν ἀφιξή του στήν Ἑλλάδα, μέ τή διαταγή του ἀρ. 2400 τῆς 12 Μαΐου 1828 «πρός τοὺς κατά τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος Ἐκτάκτους Ἐπιτρό-

πους», ἀπαγορεύει τήν ἐξαγωγή ἀρχαιοτήτων ἀπό τήν Ἑλληνική Ἐπικράτεια καί ὀρίζει νά *παραχωρῶνται κατά προτίμησιν εἰς τὴν Κυβέρνησιν*⁶.

Τὸν ἐπόμενο χρόνο, τό καλοκαίρι τοῦ 1829, ἡ Δ' Ἐθνική Συνέλευση θά ἐπικυρώσει τό ἄρθρο ΙΗ' τοῦ ψηφίσματος τῆς Συνέλευσης τῆς Τροιζήνας γιά τό ὅποιο μιλήσαμε παραπάνω⁷.

Ὅπως εἶναι γνωστό ὅμως ἀπὸ τὴν πεῖρα μας, τά ἀρχαῖα δέ σώζονται οὔτε μέ νόμους οὔτε μέ διαταγές, παρά μόνο μέ τὴν περισυλλογή καί τὴ συγκέντρωσή τους σέ κατάλληλο χῶρο πού νά προσφέρει ἀσφάλεια. Τοῦτο καί ἔκανε ὁ Καποδίστριας, ὅταν στίς 21 Ὀκτωβρίου 1829 ἱδρυσε στήν Αἴγινα τὸ πρῶτο Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο, τὸ «Ἐθνικὸν Μουσεῖον Αἰγίνης», μέ Διευθυντὴ τὸν Κερκυραῖο Ἀνδρέα Μουστοξύδη⁸. Ἀπὸ τά πρῶτα ἔργα τοῦ Μουστοξύδη ἦταν ἡ σύνταξη τῆς ἐγκυκλίου ἀρ. 953 τῆς 23 Ἰουνίου 1830,



Ἀνδρέας Μουστοξύδης
Γενικός Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων
(χαλκογραφία)

6. Ἐμμ. Γ. Πρωτοψάλτη, Ἱστορικά ἔγγραφα περὶ ἀρχαιοτήτων καί λοιπῶν μνημείων τῆς ἱστορίας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐπανάστασεως καί τοῦ Καποδίστρια, σ. 39 ἀρ. 29.

7. Βλ. πρόχειρα, Ἀγγ. Κόκκου, ὁ.π., σ. 46.

8. Γενική Ἐφημερίς Δ' ἀρ. 77, 17 Νοεμβρίου 1829· Πρωτοψάλτης, ὁ.π., σ. 110 ἀρ. 84· Ἀγγ. Κόκκου, ὁ.π., σ. 50.

ή όποία, χωρίς νά είναι νόμος, μέ τά 8 άρθρα της περιέχει βασικές διατάξεις πού τό πνεύμα τους ίσχύει πάντοτε⁹.

Ή δολοφονία του Καποδίστρια στις 27 Σεπτεμβρίου 1831 έβαλε προσωρινό τέρμα στις προσπάθειες για τή νομική προστασία των αρχαίων, χωρίς βέβαια νά σταματήσει καί κάθε σχετική μ' αυτά δραστηριότητα. Τό 1832 ό Κυριακός Πιττάκης διορίζεται «Ήπιστάτης των έν Ήθήναις αρχαιοτήτων» μέ δικαιοδοσία στην Ήττική καί την Εύβοια μέ διάταγμα της 10 Σεπτεμβρίου, πού υπέγραψαν ό Γεώργιος Κουντουριώτης καί ό Ήωάννης Κωλέττης.

Μέ την έκλογή του Όθωνος ως βασιλιά της Ήλλάδας αρχίζει μιá νέα περίοδος στην αρχαιολογική νομοθεσία καί την προστασία των αρχαίων. Έως τότε δέν υπήρχε συγκροτημένη ύπηρεσία πού νά φροντίζει για τά αρχαία καί τή μέριμνα αυτή την είχαν οι κυβερνητικοί υπάλληλοι, οι άστυνομοι, οι δάσκαλοι καί οι καθηγητές.

Ή Ήντιβασιλεία μέ τό από 3/15 Ήπριλίου 1833 διάταγμα της «περι του σχηματισμού καί της άρμοδιότητος της επί των Ήκκλησιαστικών καί της Δημοσίας Ήκπαιδύσεως Γραμματείας της Ήπικρατείας», δηλαδή του σημερινού Ήπουργείου της Παιδείας, όρίζει ότι στις άρμοδιότητές της άνήκει *ή προπαρασκευή εις άνασκαφήν καί αναάλυψιν των άπολεσθέντων άριστουργημάτων των τεχνών, ή φροντίς περι της διαφυλάξεως των εισέτι υπάρχόντων καί ή επαγρότησις εις τό νά μη έξάγονται από τό Κράτος.*

Ή παραπάνω παράγραφος είναι έντελώς γενική καί αναφέρεται μόνο στις άρμοδιότητες του Ήπουργείου Παιδείας, χωρίς νά έχει όποιαδήποτε πρακτική άξία, αφού δέν υπήρχαν διατάξεις πού νά προβλέπουν συγκεκριμένα μέτρα για την προστασία των αρχαίων ή ποινικές κυρώσεις για τους παραβάτες. Είναι φανερό ότι άκόμη τό Κράτος δέν έχει ξεκαθαρίσει τό βασικό θέμα της κυριότητας των αρχαίων, όπως φαίνεται καί από τό διάταγμα της 23 Νοεμβρίου - 2 Δεκεμβρίου 1833 «περι διατηρήσεως μωσαϊκών έδαφών», μέ τό όποιο γίνονται διαπιστώσεις καταστροφών αρχαίων καί διατυπώνονται παραινήσεις για την καλή διατήρησή τους καί την προσφορά των αρχαίων πού βρίσκονται, επί πληρωμή, στό Κράτος.

Τό συστηματικό καί συγκροτημένο νομικό κείμενο για την προστασία των αρχαίων είναι ό νόμος της 10/22 Μαΐου 1834 της Ήντιβασιλείας (Γραμ-

9. Γενική Ήφημερίς Ε' άρ. 50, 28 Ήουνίου 1830· Πρωτοψάλτης, δ.π., σ. 142 άρ. 117. Δέν έξετάζω την επαναστατική καί την καποδιστριακή περίοδο· αυτό γίνεται από τό Φαρμακίδη, τον Πρωτοψάλτη, την Καλογεροπούλου καί τή Φιλίπ καί την Κόκκου. Στά έργα τους έχουν παραθέσει καί τά σχετικά κείμενα, ώστε περιττεύει ή επανάληψή τους. Την έγκύκλιο 953 άκολούθησε ή σύνταξη του σχεδίου ψηφίσματος, πού δέν έγινε ποτέ νόμος του Κράτους· άργότερα τροποποιήθηκε καί δημοσιεύθηκε ως αρχαιολογικός νόμος των Ήονίων Νήσων. Τά κείμενα καί των δυό βλ. στό σχετικό μέρος του βιβλίου τούτου.

ματεῖς τῆς Ἐπικρατείας οἱ Α. Μαυροκορδάτος, Πρωθυπουργός, Κ. Σχινᾶς, Ν. Γ. Θεοχάρης, Ι. Κωλέττης καὶ Λεσοῦσις) «περὶ τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνολογικῶν συλλογῶν, περὶ ἀνακαλύψεως καὶ διατηρήσεως τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν».

Ὁ νόμος αὐτός, ἔργο τοῦ Mauger, ἀποτελεῖ τὴν ἐπίσημη ἀφετηρία τῆς ζωῆς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας. Ὅπως παρατηρήθηκε¹⁰, ἦταν νόμος συγχρονισμένος γιὰ τὴν ἐποχὴ πού ἐκδόθηκε, βασισμένος στὴ νομοθεσία πού ἴσχυε στὴν Ἰταλία γιὰ τὰ ἀρχαῖα τῆς Ρώμης.

Τό κεφάλαιο Α' τοῦ Τμήματος Γ', πού πραγματεύεται «περὶ δικαιωμάτων ἰδιοκτησίας ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτήτων», ἔχει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν τρόπο μέ τὸν ὁποῖο καθορίζει τὴν κυριότητα τοῦ Δημοσίου καὶ τῶν ἰδιωτῶν. Τό πλήρες κείμενό του εἶναι τοῦτο:

Ἄρθρον 61. Ὅλαι αἱ ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος ἀρχαιότητες, ὡς ἔργα τῶν προγόνων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, θεωροῦνται ὡς κτῆμα ἐθνικὸν ὄλων τῶν Ἑλλήνων ἐν γένει.

Ἄρθρον 62. Ὅλα τὰ ἐπὶ ἐθνικῆς γῆς, ἢ ὑπ' αὐτήν, ἢ εἰς τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης, εἰς ποταμοὺς καὶ δημοσίους ῥύακας, εἰς λίμνας ἢ βάλτους εὐρισκόμενα ἐρείπια, ἢ ἄλλα ἀρχαιότητος ἀντικείμενα, ὁποῖον δῆποτε ὀνόματος, εἶναι ἰδιοκτησία τοῦ Κράτους.

Ἄρθρον 63. Ἰδιοκτησία τῶν ἰδιωτῶν εἶναι

α'. Ὅλαι αἱ εἰς ἰδιωτικὰς συλλογὰς, ἢ εἰς κτῆσιν ἰδιωτῶν εὐρισκόμεναι ἀρχαιότητες.

β'. Ὅλα τὰ ἐπὶ ἰδιοκτητῶν γαιῶν ἢ ὑπ' αὐτὰς εὐρισκόμενα ἐρείπια, ἢ ἄλλα ἀρχαιότητες, κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ἐπομένου ἄρθρου 64.

Ἄρθρον 64. Τῶν ἐπὶ ἰδιοκτητῶν γῆς, ἢ ὑπ' αὐτήν, εἰς τοίχους, ὑπὸ συντρίμματα, ἢ ὅπως δῆποτε ἄλλως κορυπτομένων, μετὰ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ὁ παρὼν νόμος ἐμβαίνει εἰς ἐνέργειαν, ἀνακαλυφθησομένων, εἴτε κατὰ τύχην, εἴτε δι' ἐπίτηδες ἀνασκαφῆς, ἀρχαιοτήτων, ἢ ἰδιοκτησία ἀνήκει ἐξ ἡμισείας εἰς τὸ Κράτος, συμφώνως μέ τὰ περὶ τούτου ἰδίως ὀριζόμενα εἰς τὸ 80 ἄρθρον.

Μέ τό νόμο δημιουργεῖται ἐπίσης ὁ πυρήνας τῆς Ὑπηρεσίας μέ τό διορισμό Γενικοῦ Ἐφόρου, Ἐπόπου τῶν Ἐπιστημονικῶν καὶ Τεχνολογικῶν Συλλογῶν καὶ Ἐφόρων γιὰ τὴν κάθε συλλογή.

Κύριο καθῆκον τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου, ὅπως ὀρίζει τό ἄρθρο 48, εἶναι τὰ ἀρχαῖα: *Ἰδίως ἀνατίθεται εἰς τὴν φροντίδα του ἡ διεύθυνσις καὶ ἐπιτήρησις τῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Κράτους, καὶ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεώς του οὐδὲ διατάττεται οὐδὲ ἐνεργεῖται τίποτε ὡς πρὸς τὰς ἀρχαιότητας. Τό Τμήμα Γ' πραγματεύεται «περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων ἰδίως» καὶ εἰδικότερα «περὶ δικαιω-*

10. Π. Ζέπος, Ζητήματα ἀπὸ τὴν ἰσχύουσαν νομοθεσίαν περὶ Ἀρχαιοτήτων, Χαριστήριον εἰς Α. Κ. Ὁρλάνδον Γ', σ. 199.

μάτων ιδιοκτησίας ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτήτων», «περὶ γνωστοποιήσεως τῶν ὑπαρχουσῶν ἢ ἀνακαλυπτομένων ἀρχαιοτήτων», «περὶ δικαιώματος διαθέσεως τῶν ἀντικειμένων τούτων καὶ περὶ χρήσεως αὐτῶν», «περὶ ἀνασκαφῶν ἰδίως», «περὶ ἀντικειμένων θεωρουμένων ὡς ἀρχαιοτήτων». Στὸ τελευταῖο τοῦτο κεφάλαιο, τὸ Ε' τοῦ Τμήματος Γ', τὸ ἄρθρο 110 ἀναφέρει ποιά λείψανα τοῦ παρελθόντος θεωροῦνται ὅτι εἶναι ἀρχαῖα. Μεγάλῃ σημασίᾳ ὁμως ἔχει τὸ ἐπόμενο ἄρθρο 111, πού λέει ὅτι: *καὶ τὰ ἀντικείμενα τῆς τέχνης ἀκόμη, τὰ προερχόμενα ἀπὸ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἢ τὸν καλούμενον μεσαιῶνα, δὲν ἐξαιροῦνται ἀπὸ τοὺς κανονισμοὺς τοῦ παρόντος νόμου.*

Ἡ καταστροφή τῶν βυζαντινῶν καὶ νεώτερων μνημείων συνεχίστηκε παρὰ τὸ ἄρθρο 111 τοῦ νόμου τῆς Ἀντιβασιλείας, ἔτσι ἡ Κυβέρνηση ἀναγκάστηκε νὰ ἐκδώσει τὸ διάταγμα τῆς 1/19 Δεκεμβρίου 1837 «περὶ τῆς διατηρήσεως τῶν ἐν Ἀθήναις λειψάνων τοῦ μεσαιῶνος», μὲ τὸ ὁποῖο διέταξε νὰ διατηρῶνται αὐτὰ τὰ λείψανα τοῦ μεσαιῶνος εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ νέου σχεδίου τῆς Πρωτευούσης· ἐπίσης δὲ νὰ φυλάττωνται τὰ ἀνωτέρω, ἂν καὶ εὐρίσκωνται μεμιγμένα μὲ Ἑλληνικὰς εἴτε Ῥωμαϊκὰς ἀρχαιότητας, καὶ νὰ μὴ κατεδαφίζωνται ἄνευ ὀριστικῆς διαταγῆς μας.

Μὲ τὸ Ν. ΒΧΜΣ' (2646) τῆς 24 Ἰουλίου 1899 (Ὑπουργός Παιδείας Ἀθ. Εὐταξίας, Γενικός Ἐφορος Ἀρχαιοτήτων Παναγιώτης Καββαδίας) ἡ Ὑπηρεσία ἀποκτᾷ νέο νομικὸ ὄργανο γιὰ τὴν προστασία τῶν ἀρχαίων. Ὅποιος μελετήσῃ τὸ Ν. 5351/1932 «περὶ Ἀρχαιοτήτων» πού ἰσχύει σήμερα, θὰ διαπιστώσῃ πὼς πολλὰ ἄρθρα του εἶναι αὐτούσια τοῦ νόμου ἐκείνου καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ἐφαρμόζονται, ἰδιαίτερα τὸ ἄρθρο 1 πού ὀρίζει ὅτι ιδιοκτητῆς τῶν ἀρχαίων εἶναι τὸ Κράτος καὶ τὸ ἄρθρο 3 πού ὀρίζει ποιά ἀντικείμενα εἶναι ἀρχαῖα καὶ προστατεύονται ἀπὸ τὸ νόμο. Μὲ τὸ ΒΧΜΣ' φαίνεται τὸ συστηματικὸ πνεῦμα τοῦ Παναγιώτου Καββαδία, μιᾶς ἀπὸ τίς μεγαλύτερες μορφές τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιολογίας.

Ὁ Ν. ΒΧΜΣ' παρουσιάζει νέα στοιχεῖα καὶ ἔντονες διαφορές ἀπὸ τὸν προηγούμενο νόμο τῆς Ἀντιβασιλείας, ἰδιαίτερα στὸ θέμα τῆς κυριότητος τῶν ἀρχαίων, γιατί στὸ ἄρθρο 1 ὀρίζεται ὅτι: *πάντα τὰ ἐν Ἑλλάδι ἀρχαῖα, ὅπουδῆποτε καὶ ἂν βρίσκονται, σὲ δημόσιο ἢ ἰδιωτικὸ κτήμα, κινητὰ τε καὶ ἀκίνητα, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ ἐφεξῆς, εἶνε ιδιοκτησία τοῦ Κράτους.* Γιὰ νὰ μὴ δημιουργηθεῖ ὁμως σύγκρουση τοῦ Κράτους μὲ τοὺς ἰδιώτες γιὰ τὴ στέρξη τῆς ιδιοκτησίας ἀρχαίων πού βρίσκονταν σὲ ἰδιωτικὰ κτήματα, προέβλεπε, ὁ νέος νόμος, δικαίωμα ἀποζημιώσεως τοῦ ἰδιώτη.

Κατὰ τὸν Εἰσαγγελέα τοῦ Ἀρείου Πάγου Δημοσθ. Τσιβανόπουλο¹¹: *τὸ δικαίωμα τοῦ ιδιοκτῆτον εἰς τὸ ἥμισυ δὲν εἶναι ἀναγνώρισις ιδιοκτησίας, ἀλλ' οἶονεὶ ἀμοιβὴ διὰ τὴν εὐρεσιν τοῦ ἀρχαίου καὶ τὴν φροντίδα περὶ αὐτοῦ,*

11. Νέοι Πανδέκται, Β' 1905, σ. 808.

διότι ἄλλως ὁ ἰδιοκτήτης θ' ἀπέρριπτε τὸ ἀρχαῖον ἢ θὰ τὸ κατέστρεφε, διότι οὐδὲν θὰ εἶχε συμφέρον εἰς τὴν διατήρησίν του. Ἡ ἴδια ἀρχὴ διέπει καὶ τὸ ἐμπόριο τῶν ἀρχαίων, τὸ ὁποῖο γίνεται κατὰ παραχώρηση τοῦ Κράτους, πού θεωρεῖται ὡς ὁ μόνος ἰδιοκτήτης τους.

Εὐθύς μετὰ τὴ δημοσίευση τοῦ Ν. ,ΒΧΜΖ' ἐκδίδεται ἡ ἀρ. 11538 τῆς 30 Αὐγούστου 1899 ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργοῦ Παιδείας Ἀθ. Εὐταξία, μετὶ τίτλου «Ὁδηγία περὶ ἐφαρμογῆς τοῦ περὶ ἀρχαιοτήτων ,ΒΧΜΖ' νόμου». Ὁ λόκληρη ἡ ἐγκύκλιος¹² εἶναι ποτισμένη μετὰ πνεῦμα ἐλληνολατρίας καὶ ἀπέχθειας πρὸς τοὺς ἀρχαιοκάπηλους: *Αὐτοὶ μὰ τὴν ἀλήθειαν δὲν πρέπει νὰ ὀνομάζωνται διόλου Ἕλληνες· διότι μὲ τὸ νὰ βλάπτουν καὶ καταστρέφουν τὰς ἀρχαιοτήτας, μὲ τὸ νὰ πωλοῦν καὶ νὰ ἐξάγουν αὐτὰς λαθραίως εἰς τὸ ἐξωτερικόν, τίποτε ἄλλο δὲν ἀποδεικνύουν ἢ ὅτι εἶνε μᾶλλον ἀπόγονοι τῶν βαρβάρων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι κατέστρεψαν καὶ ἐλήστευσαν τόσα αἰῶνια μνημεῖα τῆς τέχνης ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα.*

Στὸ χρονικὸ διάστημα πού μεσολάβησε ἀνάμεσα στὴν ἔκδοση τοῦ νόμου τῆς 10/22 Μαΐου 1834 καὶ τοῦ ,ΒΧΜΖ' ἐκδόθηκαν πλῆθος διαταγμάτων, ἀποφάσεων καὶ ἐγκυκλίων, ἰδιαίτερα ἀφότου ἀνέλαβε ὡς Γενικός Ἐφορος ὁ Παναγιώτης Καββαδίας.

Τὸ Ν. ,ΒΧΜΖ' «περὶ ἀρχαιοτήτων» τοῦ 1899 ἀκολούθησε ἡ ἔκδοση κανονιστικῶν βασιλικῶν διαταγμάτων, μετὰ ἡμερομηνία 11 Αὐγούστου 1899· τοῦ «περὶ δηλώσεως εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς ἀρχαίων», τοῦ «περὶ πωλήσεως καὶ ἐμπορίας ἀρχαίων ἐντὸς τοῦ Κράτους», τοῦ «περὶ πωλήσεως καὶ ἐξαγωγῆς ἀπομιμημάτων ἀρχαίων καὶ ἀντιτύπων», τοῦ «περὶ ἐκτελέσεως ἀνασκαφῶν», τοῦ «περὶ καταγραφῆς τῶν ἐν τῇ κατοχῇ τοῦ Δημοσίου ἀρχαίων καὶ περὶ τῆς εἰς τοὺς ἰδιοκτήτας καὶ εὔρετὰς παρεχομένης ἐπὶ τούτοις ἀποζημιώσεως καὶ ἀμοιβῆς», τοῦ «περὶ ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς καὶ περὶ κανονισμοῦ τῆς ὑπηρεσίας αὐτῆς». Ἡ Ἐπιτροπὴ αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη μορφή τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου, ὄργανου πού μετὰ τὸν χρόνον ἀπέκτησε μεγάλο κύρος. Τὰ καθέκαστα ὅμως θὰ ἐκτεθοῦν στὸ σχετικὸ κεφάλαιο.

Μετὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ Γουδὶ καὶ τὴν ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὴ θέση τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου τοῦ Παναγιώτου Καββαδία ἐγίναν ἀρκετὲς ἀλλαγές στὴν Ὑπηρεσία. Μεγάλῃ ἐπίδραση σ' αὐτὴ εἶχαν τὰ ἀλλεπάλληλα πολεμικὰ γεγονότα, οἱ Βαλκανικοὶ πόλεμοι, ὁ Πρῶτος Παγκόσμιος, ἡ ἐκστρατεία στὴ Μικρὰ Ἀσία καὶ ἡ Καταστροφὴ, γεγονότα πού περιορίζονται σὲ μικρὸ χρονικὸ διάστημα. Στὰ νομοθετικὰ κείμενα πού δημοσιεύτηκαν στὸ διάστημα ἀνάμεσα στὴν ἀπομάκρυνση τοῦ Καββαδία καὶ τὸ 1927, στὸ ὁποῖο θὰ σταθοῦμε γιὰ λίγο, διακρίνουμε ὀρισμένα σημαντικὰ, τὸ Ν. ,ΓΨΚΘ' (3729)

12. Συλλογὴ Ἀρχαιολογικῶν Νόμων, Διαταγμάτων καὶ Ἐγκυκλίων, ἐν Ἀθήναις 1905, σ. 347.

«περί ιδρύσεως ειδικού ἀρχαιολογικοῦ ταμείου», τόν ΓΨΛ' (3730) «περί τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Κράτους», τό ΓΩΚΖ' (3827) τοῦ 1911, ὅπου βρίσκουμε στό ἄρθρο 10 τήν πρώτη μορφή τῆς Διευθύνσεως Ἐνασθηλώσεως μέ τόν τίτλο «Ἀρχιτεκτονικόν Γραφεῖον σχολικῶν κτιρίων καί συντηρήσεως ἀρχαίων μνημείων καί ἀρχαιολογικῶν μουσείων», τό Ν. 401 τοῦ 1914 «περί ιδρύσεως Βυζαντινοῦ καί Χριστιανικοῦ Μουσείου», τό Ν. 491 τοῦ 1914 «περί πωλήσεως ἀχρήστων ἀρχαίων», *τροποποίηση πολλῶν ἐπιπόλαιη καί ἀσυλλόγιστη ἐνός ειδικοῦ ἄρθρου τοῦ αὐστηροῦ νόμου ΒΧΜΖ'*, ὅπως τόν χαρακτήρισε ὁ Χρῆστος Καροῦζος¹³, τό σημαντικότερο Β.Δ. τῆς 31 Ἰουλίου 1914 «περί ἐκδόσεως ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου». Τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου ἐκδόθηκε ὁ πρῶτος τόμος τήν ἐπόμενη χρονιά 1915 μέ μελέτες τοῦ Βερσάκη, Κουρουγιώτου, Λεονάρδου, Ὀρλάνδου (Τό ἀέτωμα τοῦ ἐν Σουνίῳ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος), Παπαδάκι (Ἐνασκαφή Ἰσείου ἐν Ἐρετρίῳ), Ρωμαίου (Ἐκ τοῦ προϊστορικοῦ Θέρμου), Στάη, Σωτηριάδου καί Τσουντα (Αἶ χρυσαῖ πλίνθοι τοῦ Κροίσου). Στόν πρῶτο αὐτό τόμο ὑπῆρχε ἐκτός ἀπό τό μέρος τῶν μελετῶν καί τό Παράρτημα (τά Χρονικά τοῦ σημερινοῦ Δελτίου), στό ὁποῖο ὅμως δημοσιεύτηκε καί πλῆθος νόμων καί διαταγμάτων.

Δέν εἶναι πολύ γνωστό ὅτι τό Ἀρχαιολογικό Δελτίο τοῦ 1915 εἶναι ἀπόγονος ὁμώνυμος τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου τοῦ 1885 πού ἐξέδιδε ὁ Παναγιώτης Καββαδίας. Ἀπό τό πρῶτο αὐτό ἐπίσημο περιοδικό δημοσίευμα τῆς Ἐπηρεσίας ὑπάρχουν ἕξι τόμοι: οἱ Α' (1885), Δ' (1888), Ε' (1889), ΣΤ' (1890), Ζ' (1891) καί Η' (1892). Στό περιοδικό αὐτό, μικροῦ σχήματος, βρίσκουμε πολυτιμότητα ὑλικό καί εἰδήσεις γιά τά ἀρχαῖα πού εἰσάγονταν στό μουσεῖο καί τίς ἀνασκαφές πού γίνονταν. Μέ κίνδυνο νά φανεῖ ὀξύμωρος ὁ ἰσχυρισμός μου, νομίζω ὅτι περιοδικό τέτοιας μορφῆς καί οἰκονομίας τῆς ὕλης χρειάζεται καί σήμερα, πέραν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου καί τῶν Ἀρχαιολογικῶν Ἀναλέκτων ἐξ Ἀθηνῶν, πού δίνουν ἄλλωστε (τά ΑΑΑ) μερική, ἄρα ψεύτικη, εἰκόνα τῆς δραστηριότητος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπηρεσίας.

Οὐσιαστικό κενό στή νομοθεσία ἀλλά καί στά θέματα τῆς ἐπιστημονικῆς ὀργάνωσης συμπλήρωσε ἡ ἐκδοση τοῦ ἀπό 30 Δεκεμβρίου 1927 Προεδρικοῦ Διατάγματος «Περί τρόπου ἐκτελέσεως ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν». Ἀποτελεῖ, μαζί μέ τό Ν. 5351/1932, σημαντικό κείμενο, τοῦ ὁποῖου οἱ διατάξεις μέ σαφήνεια ὀρίζουν τά καθήκοντα τῶν ἀνασκαφῶν. Καθορίζει μέ λεπτομέρειες τίς ὑποχρεώσεις τῶν Ξένων Σχολῶν καί τίς ἀρμοδιότητες τῶν Ἑλλήνων ὑπαλλήλων πού ἐποπτεύουν τίς ἀνασκαφές τους.

Τό διάταγμα τοῦτο ὅμως δέν προστατεύει, πολλές φορές, ἐμᾶς τοῦς

13. Τό Βῆμα, 2 Σεπτεμβρίου 1948.

Τῷ Υπουργεῖῳ τῆς Παιδείας
ἐγγράφῳ ἀρχαιολογικῷ
Δελτίου ἐπέμψα

τηλόθεν οὐκ εἴασκεν Ἄρης βύβλους ἐσάγεσθαι
εἰς Ἰλάραιο δόμους· νῦν δὲ φίλων ἔρανος
αὐθις ἔνειμε γέροντι γέρας· χάριτας δ' ἀποδώσει
τῆς Ἀκαδημείας ἔργα μάλ' ἀμφιέπων,
στηλοκόπης ἄτ' ἀνήρ, οὐ τῶν πρώτων γε σοφιστῶν·
ἀλλὰ τὰ Βοικιαδῶν δρώμεν' ἀγασσάμενος.

F. Hiller von Gaertringen
Θηραῖος καὶ Κυνδορμεῖς.

Εὐχαριστήριο τοῦ Hiller von Gaertringen πρὸς τὸ Ἀρχαιολογικὸ Τμῆμα γιὰ τὴν προ-
σφορὰ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου, μετὰ τῆ λήξῃ τοῦ Πρώτου Παγκόσμιου πολέμου

Ίδιους από άσυνείδητες ή ένσυνείδητες καταχρήσεις του. Ή έκτέλεση άνασκαφής είναι ή σοβαρότερη πράξη πού κάνει ό Ήπιμελητής ή ό Ήφορος, από άποψη έπιστημονική. Ήπεμβαίνει σέ κάτι πού έχει δημιουργήσει ή Ιστορία, τό «καταστρέφει» και από τήν «καταστροφή» αυτή, πού τίποτε άπολύτως δέν έπανορθώνει, γεννιέται ένα έπιστημονικό συμπέρασμα πού τή δικαιολογεί. Γι' αυτό στό θέμα τών άνασκαφών δέ χωράει ή περιέργεια, ή όποια μπορεί νά ίκανοποιηθεί αλλά δέ θά άποδώσει έπιστημονικά, ούτε ή τάση τής προσωπικής προβολής και διαφήμισης, τό χειρότερο μικρόβιο πού είναι δυνατό νά προσβάλλει έναν έπιστήμονα. "Όταν ό άρχαιολόγος νομίζει ότι μέ άνασκαφές μπορεί νά ύπηρετήσει τά προσωπικά του συμφέροντα, τότε παύει νά έχει σχέση μέ τήν έπιστημονική δεοντολογία και γίνεται κάπηλος τής έπιστήμης. Ή τύχη του είναι καθορισμένη· άργά ή γρήγορα θά πέσει στην άνυποληψία. Τό χειρότερο όμως είναι ότι, επειδή οι άνασκαφές μπορεί νά μήν άποδίδουν πάντοτε αυτά πού προσδοκούσε και τά όποια θά έξυπηρετούσαν τίς φιλοδοξίες του για ύπηρεσιακή και κοινωνική άνοδο και δόξα, αναγκάζεται ό φιλόδοξος άρχαιολόγος νά βιάσει τά συμπεράσματα πού προκύπτουν από τίς έρευνές του, προσαρμόζοντας άνάλογα τά δεδομένα τών άνασκαφών έτσι, ώστε νά τόν έξυπηρετούν. Βέβαια τό φαινόμενο τής πλαστογραφήσεως έπιστημονικών στοιχείων δέν είναι άγνωστο στις άνθρωπιστικές έπιστήμες. Στην άρχαιολογία όμως τό κακό, αν γίνει, είναι μεγαλύτερο, γιατί δέν ύπάρχει τρόπος νά άποδειχτεί τελεσίδικα ή χάλκευση τής άλήθειας. Τό ψέμα θά πορεύεται παράλληλα μέ τήν άλήθεια. "Ο εύσυνείδητος έπιστήμονας θά άναγκαστεί νά άγνοήσει ή νά παραμερίσει πολλά στοιχεία τής βιβλιογραφίας, γιατί θά φοβάται ότι πιθανόν, άθελά του, θά γίνει θύμα τής καλοστημένης άπάτης. Πολλές φορές ό φιλόδοξος άρχαιολόγος θά μπορούσε νά έχει και κάποιο άλλο κίνητρο: τήν έπιθυμία νά άποδείξει ότι οι άλλοι, οι πριν από αυτόν ή οι ξένοι, δέν κάνουν καλά τή δουλειά τους.

Τό 1932 δημοσιεύτηκε τό από 9 Αυγούστου Π.Δ. (Πρόεδρος τής Δημοκρατίας Ήλέξανδρος Ζαΐμης) μέ τόν αριθμό 5351 και τόν τίτλο «περί Ήρχαιοτήτων». Μέ αυτό κωδικοποιήθηκαν όσες διατάξεις ίσχυαν τότε, τό 1932, τών νόμων ΒΧΜΖ' 491, 2447, 4823, του Ν.Δ. τής 12/16 Ήουνίου 1926 και του Ν. 5351 του 1932. Τήν κωδικοποίηση αυτή προέβλεπε τό άρθρο 55 του Ν. 5351/1932. Σύμφωνα μ' αυτό: *δύνανται αι διατάξεις του παρόντος νόμου να συναρμολογηθώσι και κωδικοποιηθώσι μετά των εν ισχύ παραμενουσών διατάξεων των υφισταμένων εν γένει περι άρχαιοτήτων νόμων εις έναιον κείμενον νόμον «περι άρχαιοτήτων».*

Πρέπει νά έχουμε λοιπόν ύπόψη μας ότι τώρα μεταχειριζόμαστε τό Π.Δ. 5351 πού κωδικοποιεί παλιές διατάξεις και όχι τό Ν. 5351, του όποιου τά άρθρα περιέχονται στό Π.Δ. μέ άλλη άρίθμηση όμως. "Όταν παραπέμπου-

με στό Ν. 5351 έννοοῦμε πάντοτε τήν κωδικοποίηση. Ὁ νόμος μέ τόν ἴδιο ἀριθμό τῆς 23 Μαρτίου 1932 ἔχει καταργηθεῖ.

Ἐνῶ ὁ Κ.Ν. 5351/1932 ἀπέβλεπε στήν ὑπαρξή ενός καλύτερου, δηλαδή ἀποτελεσματικότερου, νόμου γιά τήν προστασία τῶν ἀρχαίων, ὁ σκοπός αὐτός δέν ἔγινε δυνατό νά ἐπιτευχθεῖ. Διατήρησε ἀπό τό 'ΒΧΜΣ' τή βασική διάταξη, τῆς κυριότητος ἀπό τό Κράτος τῶν ἀρχαίων, ἡ ὁποία ἔρχεται σέ ἀντίθεση μέ διατάξεις νεώτερων νόμων τίς ὁποῖες κωδικοποίησε. Ὅπως παρατήρησε ὁ Παν. Ζέπος¹⁴: *τυπικῶς καί νομοτεχνικῶς ἡ νομοθετική αὐτή ἀκροβασία ἦτο ἀνεπίληπτος. Οὐσιαστικῶς, ὅμως, τό ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε πραγματικῶς δξύμωρον.*

Ἐχουν περάσει 50 χρόνια ἀπό τήν ἔκδοση τῆς κωδικοποιήσεως αὐτῆς, δηλαδή μισός αἰώνας. Ὁ νόμος αὐτός εἶναι ἀνεπαρκής γιά νά προστατέψει τά ἀρχαῖα ἔπειτα ἀπό τίς φοβερές κοινωνικές καί οἰκονομικές μεταβολές τῶν χρόνων μας. Ἐν τούτοις ὅμως διατηρεῖ πολλή ἀπό τήν ἀρχική του δύναμη καί θά μάς βοηθάει γιά ἀρκετό χρόνο ἀκόμα στόν ἀγώνα μας γιά τήν προστασία τῶν ἀρχαίων. Σήμερα ὀρισμένες ἀπό τίς διατάξεις του δέ συμβιβάζονται μέ τό Σύνταγμα πού ἰσχύει. Ἐτσι ἡ ἀνάγκη ἀναθεωρήσεως του ἡ συντάξεως νέου νόμου εἶναι ἐπιτακτική. Πρέπει ὅμως νά προχωρήσουμε σ' ἓνα τέτοιο ἐγχεῖρημα;

Οἱ οἰωνοί δέν εἶναι ἐννοϊκοί. Τήν τελευταία εἰκοσαετία ἔγιναν πολλές ἀπόπειρες γιά νά μειωθεῖ ἡ δύναμη τοῦ Ν. 5351 καί τοῦτο γιατί οἱ διατάξεις του ἔρχονταν σέ ἀντίθεση μέ τίς ἐπιδιώξεις τῶν ὀργανωμένων οἰκονομικῶν συμφερόντων. Πολλές φορές τήν ἀνεπάρκεια τῆς Ὑπηρεσίας, πού ὀφειλόταν σέ ἔλλειψη μέσων καί προσωπικοῦ, τήν ἀπέδωσαν στόν 5351.

Ὁ Ν. 5351 δέν ἔμεινε, ὅπως ἄλλωστε εἶναι φυσικό, ἀλώβητος μέσα στά χρόνια πού πέρασαν. Μέ τό Ν.Δ. 4543/1966, ἄρθρο 8, προστέθηκε μιά παράγραφος, ἡ 2, στό ἄρθρο 9 τοῦ Κ.Ν. 5351/1932, ἡ ὁποία παρέκαμπτε, σέ ὀρισμένες περιπτώσεις οἰκοδομήσεων φυσικά ἢ ἐκτελέσεως ἔργων, τή γνώμη ἢ τό veto τῆς Ὑπηρεσίας. Ἀξίζει νά σημειωθεῖ ὅτι τό ἄρθρο 8 προστέθηκε παρά τίς ἀντιρρήσεις, τίς σφοδρές, τῆς Ὑπηρεσίας (Γενικός Διευθυντής Ἰωάννης Κοντής) καί ὅτι στήν ἀρχή βρισκόταν τότε ἡ Κυβέρνηση τῶν ἀποστατῶν μέ Πρωθυπουργό τό Στ. Στεφανόπουλο καί Ὑπουργό Προεδρίας τόν Εὐαγγ. Σαββόπουλο.

Ἄλλη τροποποίηση τοῦ Ν. 5351 εἶναι ἐκείνη πού ἔγινε μέ τό Ν.Δ. 6/1968 (Ἀντιβασιλεύς Ζωιτάκης, Πρωθυπουργός Παπαδόπουλος) τοῦ ἁρθρου 50, πού ἀποτελεῖ τό ἀγκάθι γιά τά οἰκονομικά συμφέροντα. Κάτω ἀπό ἓνα περίπλοκο καί νεφελῶδες γλωσσικό σχῆμα καταργεῖται καί ὁ Ν. 5351 καί ἀγνοεῖται ἡ γνώμη τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου. Τό εὐτύχημα μέ

14. Χαριστήριον εἰς Α. Κ. Ὁρλάνδον Γ', σ. 201.

τίς τροποποιήσεις πού ἀναφέραμε εἶναι ὅτι, ἐπειδή σκοπό εἶχαν τήν ἐξυπηρέτηση συγκεκριμένων συμφερόντων, δέν ἔγινε καθολική χρήση τους, ἄλλωστε γιά τήν ἐφαρμογή τῆς δεύτερης τροποποίησης χρειαζόταν τό εἰδικό ἐνδιαφέρον τῆς ἐκάστοτε κυβερνήσεως¹⁵.

Μέ τό Ν.Δ. 126/1969 «περί Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» θεσπίστηκε (ἄρθρο 32 παρ. 3) ἡ συμμετοχή μέ ψήφο στό Ἀρχαιολογικό Συμβούλιο ἐκπροσώπου τῆς Ἐκκλησίας *ὁσάκις συζητοῦνται θέματα ἀφορῶντα εἰς Ἑκκλησιαστικά ἐν γένει μνημεῖα*. Ἐάν τό θέμα δέν ἦταν πολύ σοβαρό, θά μπορούσε νά θεωρηθεῖ παράδοξο πού ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδας θυμῆθηκε, ἔπειτα ἀπό τούς ἀγῶνες γιά τή διάσωση καί τήν ἀναστήλωση τῶν βυζαντινῶν καί νεώτερων ἐκκλησιαστικῶν μνημείων πού ἀπό τά χρόνια τοῦ Ὁθωνος διεξάγει ἡ Ὑπηρεσία μας καί τό φοβερό ὄγκο τῶν δημοσιεύσεων τῶν Ἑλλήνων βυζαντινολόγων, ὅτι ἔπρεπε νά δίνει τή γνώμη της γι' αὐτά. Εὐτυχῶς ὁ νόμος αὐτός καταργήθηκε, δέν ἔπαψε ὅμως νά ὑπάρχει στους κύκλους τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἡ τάση γιά ἐνεργό ἀνάμιξη στά θέματα τῶν μνημείων πού θά ἐκδηλωθεῖ πάλι, χωρίς νά τελεσφορήσει, μερικά χρόνια ἀργότερα.

Ὁ ἀγῶνας πού ξεκίνησαν τά μέλη τῆς Ὑπηρεσίας, μεγάλη μερίδα ἀνθρώπων τοῦ πνεύματος καί πολλοί ξένοι ἐπιστήμονες ἤ ἀκόμη καί ἀπλοί ἄνθρωποι, γιά τή ματαίωση τῆς ἐγκαταστάσεως στόν κόλπο τῆς Πύλου ναυπηγείων εἶχε ὡς ἀπάντηση ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως τήν ψήφιση τοῦ Ν.

15. Κατά τή διάρκεια τῆς ἐπταετίας ἔγιναν κάποιες ἀπόπειρες, ἀπό τό Μαρινᾶτο, γιά τροποποίηση καί βελτίωση τοῦ Ν. 5351. Ἡ πρώτη, τόν Ἰούλιο τοῦ 1968 μέ τό νομοσχέδιο «περί τροποποίησης καί συμπληρώσεως τῆς περί ἀρχαιοτήτων νομοθεσίας». Κατά τό Μαρινᾶτο «τό νομοσχέδιον προβλέπει κυριώτατα τήν πάταξιν τῆς ἀρχαιοκαπηλίας, τῆς φοβερᾶς ταύτης πληγῆς, ἥτις ἀπό ἔτων μαστίζει τήν χώραν καί συγχρόνως ἀτιμάζει ταύτην». Δεύτερη ἀπόπειρα ἔγινε τό 1973. Ἀφορμή ἔδωσε ἡ 407/1972 ἀπόφαση καί συμπληρώσεως τοῦ Ἀρείου Πάγου, πού ἐξαιροῦσε ἀπό τήν προστασία τοῦ Ν. 5351 τίς εἰκόνας πού κατασκευάστηκαν μετά τό 1453. Σέ ἐγγραφό του (13-1-73) πρός τόν Ὑπουργό Πολιτισμοῦ σχετικό μέ τό πρόβλημα πού δημιούργησε ἡ ἀπόφαση τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἐκφράζει ὁ Μαρινᾶτος ἔντονη δυσανεξία: «Ἐπιτραπήτω τέλος, Κύριε Ὑπουργέ, ὅπως ἐκφράσω ἅπαξ ἔτι τήν πικρίαν μου, διότι ἐπὶ ἕξ σχεδόν ἔτη ὑπηρετῶν ὑπό τήν παρούσαν Κυβέρνησιν, δέν κατέστη δυνατόν οὐδέ ἐν ἀπό ὅσα προέτεινα νομοθετήματα νά πραγματοποιηθῇ. Πρὸ πολλοῦ ἔχω ὑποβάλει εἰς τούς προκατόχους Ὑμῶν σχέδιον νόμου «περί τροποποίησης καί συμπληρώσεως τῆς περί Ἀρχαιοτήτων νομοθεσίας». Τό ἄρθρον 2 ἔδ. 1 τοῦ Κ.Ν. 5351/1932 «περί Ἀρχαιοτήτων» ἐτροποποιεῖτο εἰς τό κείμενον οὕτως, ὥστε, ἂν ὁ νόμος ἐκεῖνος εἶχε δημοσιευθεῖ ἐγκαίρως, δέν ἠθέλομεν εὐρεθῆ πρὸ τῆς παρουσίας συμφορᾶς».

Ὁ Μαρινᾶτος στή συνέχεια συνέταξε σχέδιο νομοθετικοῦ διατάγματος μέ τό ὁποῖο ρυθμιζόταν τό ζήτημα πού εἶχε δημιουργηθεῖ. Τό σχέδιο αὐτό ἔφτασε ὡς τή Συμβουλευτική Ἐπιτροπή.

Τή μὴ ἐξαγορά τῶν ποινῶν φυλακίσεως ἐκείνων πού καταδικάζονται γιά παράβαση τοῦ Κ.Ν. 5351/932 ὀρίζει τό Ν.Δ. 790 τῆς 31-12-70 «περί τροποποίησης διατάξεων τοῦ Ποινικοῦ Κώδικος καί τοῦ Κώδικος Ποινικῆς Δικονομίας» (Ἄρθρ. 3 παρ. 2).

159/1975 με τόν τίτλο «περί τροποποιήσεως καί συμπληρώσεως τοῦ Ν. 4171/1961 «περί λήψεως γενικῶν μέτρων διὰ τήν ὑποβοήθησιν τῆς ἀναπτύξεως τῆς οἰκονομίας τῆς Χώρας» καί ἄλλων τινῶν διατάξεων». Μέ τήν παράγραφο 4 τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ νόμου αὐτοῦ, πού ἰσχύει, καταργήθηκε στήν οὐσία ἡ σύμφωνος γνώμη τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου καί δόθηκε ἡ δυνατότητα ἐκτελέσεως ἔργων, ὅπουδῆποτε, ἀνεξάρτητα ἂν βλάπτονται ἀρχαῖα¹⁶.

Ἰσχυρότατο χτύπημα στήν προστασία τῶν ἀρχαίων δόθηκε μέ τό Ν. 654/1977 «περί τροποποιήσεως τῶν «Περί Ἀρχαιοτήτων καί Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου» κειμένων διατάξεων». Μέ αὐτόν, πού προκάλεσε μεγάλη ἀντίδραση στούς κύκλους τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων, δόθηκε ἡ δυνατότητα στήν Κυβέρνηση νά ἐξάγει ἀνεμπόδιστα ἀρχαῖα ἀπό τήν Ἑλλάδα προκειμένου νά ἐκτεθοῦν σέ μουσεῖα τοῦ ἐξωτερικοῦ καί καταργήθηκε ἡ «σύμφωνος γνώμη» τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου, κατόρθωμα πού ὀφειλόταν στόν Ἰωάννη Κοντῆ καί ἐβάζε φρένο σέ ἐπιδιώξεις βλαπτικές γιά τά ἀρχαῖα.

Γιά τήν ἱστορία τοῦ πράγματος πρέπει νά μνημονευτεῖ ὅτι ὑποβλήθηκε στή Βουλῆ ἀπό ὀρισμένους βουλευτές, τό 1978, πρόταση νόμου μέ τόν τίτλο «περί προστασίας τῶν ἀρχαιοτήτων», ἡ ὁποία σκοπό εἶχε τήν κατάργηση τοῦ Ν. 654/1977. Ἡ πρόταση αὐτή δέν ἔγινε δεκτή ἀπό τήν κοινοβουλευτική ἐπιτροπή τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ. Μέ τίς τροποποιήσεις πού ἀναφέρθηκαν τοῦ 5351/1932, ὁ νόμος αὐτός στήν οὐσία δέν ἔχει καμιά ἰσχύ. Ἐξαρτᾶται πάντα ἀπό τίς διαθέσεις κάθε κυβερνήσεως ἡ τύχη τῶν ἀρχαίων, κινήτων καί ἀκινήτων.

Ὅπως εἶδαμε, τά ἀρχαῖα προστατεύονται ἀπό νόμο πού ἔχει ἡλικία (ἡ τελευταία του μεταμόρφωση τουλάχιστον) μισοῦ αἰῶνα. Οἱ νέες οἰκονομικές καί κοινωνικές συνθηκες ἐπιβάλλουν τήν ψήφιση νέου ὁ ὁποῖος θά εἶναι περισσότερο ἀποτελεσματικός. Τήν ἀνάγκη αὐτή τήν εἶχε δεῖ πρῖν πολλά χρόνια ὁ Ἰωάννης Κοντῆς καί εἶχε συντάξει νέο ἀρχαιολογικό νόμο ὁ ὁποῖος εἶχε ὑποβληθεῖ, τήν ἐποχή τῆς ἀποστασίας, στή Βουλῆ. Τά γεγονότα πού ἀκολούθησαν ὅμως ματαίωσαν τήν προσπάθεια ἐκείνη.

Γιά τό νομοσχέδιο αὐτό τοῦ Κοντῆ ὁ καθηγητής Παν. Ζέπος λέγει¹⁷

16. Μετά τήν ψήφιση τοῦ Ν. 159 τά ὑπηρεσιακά μέλη τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου ζήτησαν μέ ἀναφορά τους τῆς 7 Νοεμβρίου 1975, πρὸς τόν Ὑπουργό Πολιτισμοῦ, νά τοὺς ἀπαλλάξει ἀπό τήν ὑποχρέωση συμμετοχῆς τους σ' αὐτό. Ὁ Ὑπουργός μέ τό ἐγγράφο του 4238 τῆς 10 Δεκεμβρίου δέ δέχτηκε τό αἴτημα. Λίγο ἀργότερα ὅμως ἄλλαξε ἐντελῶς τή συγκρότηση καί τή σύνθεση τοῦ Συμβουλίου.

Ἄσκησις ἦταν ἡ σύνταξις καί ἡ ψήφισις τοῦ Ν. 159, πού εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα δυσμενῆ θόρυβο στήν Ἑλλάδα καί στό ἐξωτερικό, ἀφοῦ ὑπῆρχε ἔτοιμο καί σέ πλήρη ἰσχύ τό Ν.Δ. 6/1968 πού εἶχε, καί ἔχει, τοὺς ἴδιους σκοπούς. Εἶναι περιέργο ὅτι δέ βρέθηκε κανεὶς νά ἐνημερώσει τοὺς ἐνδιαφερομένους.

17. Ὁ.π. σ. 203.

ὅτι: οὐσιαστικῶς ἀποτελεῖ πλήρη ἀναχώνευσιν καὶ ἀνακατάταξιν τῆς ἰσχυροῦσης νομοθεσίας, μὲ οὐσιώδεις βελτιώσεις καὶ λύσεις ἐπιτυχεῖς. Ἐπειδὴ μὲ τὴ μετὰ τὸ 1974 ἐπεξεργασία τοῦ νομοσχεδίου τούτου ἡ μορφή του μεταβλήθηκε αἰσθητά, παραθέτω τὴν παράγραφο 1 τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ ἀρχικοῦ κειμένου, ὅπου ὀρίζεται τί λογίζονται ὡς ἀρχαῖα:

Ἀρχαῖα ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ παρόντος Νομοθετικοῦ Διατάγματος, κινήτᾳ τε καὶ ἀκίνητᾳ, λογίζονται πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ ἔργα ἀρχιτεκτονικῆς, γλυπτικῆς, γραφικῆς καὶ οἰασθήποτε ἄλλης τέχνης, βιοτεχνίας ἢ βιομηχανίας, καθ' οἷον οἰονδήποτε τρόπον κατεσκευασμένα ἢ ὀπωσθήποτε δι' ἀνθρωπίνης χειρὸς γεγόμενα, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι πρὸ μιᾶς ἑκατονταετίας ἐκάστοτε, ὡς ἐπίσης μέρη, τμήματα ἢ μέλη τῶν ἔργων τούτων.

Ἐπιτυχὴ λύση ἔδωσε ὁ Κοντῆς στὸ θέμα τῆς κυριότητος καὶ τῆς κατοχῆς τῶν ἀρχαίων. Κατὰ τὴν παρ. 3α τοῦ ἄρθρου 1, ὅλα τὰ ἀρχαῖα, ὅπου καὶ ἂν βρεθοῦν, ἀνήκουνσι κατὰ κυριότητα εἰς τὸ Κράτος, ἐνῶ κατὰ τὴν παρ. 2 τοῦ ἄρθρου 3 μετὰ τὴν δήλωσιν τῆς κατοχῆς τοῦ ἀρχαίου, συμφώνως πρὸς τὴν προηγουμένην παράγραφον, ὁ κάτοχος αὐτοῦ δύναται νὰ φυλάττη ὁ ἴδιος τὸ ἀρχαῖον ἢ νὰ μεταβιβάσῃ ἐπὶ ἀμοιβῇ τὴν κατοχὴν ἢ κυριότητα αὐτοῦ εἰς τὸ δημόσιον, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 4 τοῦ παρόντος ὀριζόμενα, ἢ εἰς φυσικὸν ἢ νομικὸν πρόσωπον ἐντὸς τοῦ Κράτους, τηρῶν τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος Νομοθετικοῦ Διατάγματος.

Σὲ εἰδικές περιπτώσεις ὅμως τηρεῖται ἄλλη διαδικασία, σύμφωνα μὲ τὴν παρ. 3 τοῦ ἄρθρου 3: *Προκειμένον περὶ ἀρχαίων ὅλως ἰδιαιτέρας σπουδαιότητος ὁ κάτοχος ἢ κύριος αὐτῶν δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ εἰς τὴν ὑπὲρ τοῦ δημοσίου μεταβίβασιν τῆς κατοχῆς ἢ κυριότητος τούτων, ἔναντι ἀποζημιώσεως ὀριζομένης κατὰ τὸ ἄρθρον 4 τοῦ παρόντος Νομοθετικοῦ Διατάγματος. Διὰ τὴν τοιαύτην μεταβίβασιν ἀπαιτεῖται ἀπόφασις τοῦ Ὑπουργοῦ, κατόπιν συμφώνου γνώμης τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου, δι' ἣν ἀπαιτεῖται πλειοψηφία τῶν τριῶν τοῦλάχιστον τετάρτων τοῦ συνόλου τῶν μελῶν αὐτοῦ.* Ἐδῶ πρέπει νὰ τονιστεῖ ὅτι νόμοι ὅπως ὁ ἀρχαιολογικός, πού ἡ σημασία τους εἶναι μεγάλη καὶ ἀνάλογη πρέπει νὰ εἶναι ἡ διάρκεια τῆς ἐφαρμογῆς τους, πρέπει νὰ συντάσσονται μὲ πολλή προσοχὴ καὶ ἡ ἐποχὴ πού θά ὑποβληθοῦν στὴ Βουλὴ νὰ εἶναι διαλεγμένη.

Μετὰ τὴν πτώση τῆς δικτατορίας ὁ Ὑπουργός Κ. Τρυπάνης ζήτησε ἀπὸ τὸ Γενικὸ Ἐπιθεωρητὴ Ἰωάννη Κοντῆ νὰ κάνει νέα ἐπεξεργασία τοῦ ἀρχαιολογικοῦ νόμου πού εἶχε συντάξει. Συστήθηκε ἐπιτροπὴ πού κατέληξε σὲ μιὰ μορφή κειμένου πού θεωρήθηκε, τότε, ὀριστική. Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Κοντῆ, τὴν Τρίτη 2 Σεπτεμβρίου 1975, νέα ἐπιτροπὴ ἐπεξεργάστηκε τὸ νόμο ξανά. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ δημιουργηθεῖ ἓνα «νομικὸ τέρας», σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη διαπρεποῦς Καθηγητῆ στὸ Πανεπιστήμιο. Προβλήματα ποικίλα ματαίωσαν τὴν ὑποβολὴ τοῦ νομοσχεδίου στὴ Βουλὴ. Ἄς ἐλπίσου-

με ὅτι θά συνταχθεῖ στό μέλλον ἕνας νέος νόμος γιά τό συμφέρον τῶν ἀρχαίων.

Ἐνός νόμος πρέπει νά εἶναι προσαρμοσμένος στίς διατάξεις τῶν ἄρθρων 17 καί 24 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1975, πού ὅπωςδῆποτε δέ βοηθοῦν πολύ.

Κατά καιροῦς ἔχει ἐμφανιστεῖ ὁ ὅρος «ἄχρηστα ἀρχαῖα» σέ νομοθετικά κείμενα πού ἀποβλέπουν, ὑποτίθεται, στήν ἐξέυρεση οἰκονομικῶν πόρων γιά ὑποβοήθηση τοῦ ἔργου τῆς Ὑπηρεσίας. Ὅσο γνωρίζω, πρῶτος νόμος πού ἀσχολεῖται μέ τό ἀνύπαρκτο πρόβλημα τῶν ἀχρηστων ἀρχαίων εἶναι ὁ 491 τῆς 10 Δεκεμβρίου 1914, πού προβλέπει ἀνταλλαγή τῶν ἀχρηστων μέ ἄλλα χρήσιμα τά ὁποῖα βρίσκονται στήν Ἑλλάδα (προφανῶς σέ ἰδιωτικές συλλογές) ἢ στό ἐξωτερικό ἢ ἀκόμη καί τό πούλημα τῶν ἀχρηστων. Ὁ νόμος προέβλεπε τήν ἔκδοση διατάγματος πού θά ὄριζε τίς λεπτομέρειες καί τό ὁποῖο ἐκδόθηκε στίς 13 Μαΐου τοῦ 1919 (Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, Ὑπουργός Ἐκκλησιαστικῶν Δ. Δίγκας). Ὁ Ν. 491 ἀποτελεῖ τό ἄρθρο 53 τοῦ Ν. 5351/1932, πού ὅσο γνωρίζω δέν ἐφαρμόστηκε ποτέ.

Ἡ ἀρχική πηγή τῆς περὶ τῶν ἀχρηστων ἀρχαίων φιλολογίας βρίσκεται στό ἄρθρο 24 τοῦ Ν. ΒΧΜΣ¹⁸ πού ὀρίζει ὅτι: *Ἀρχαῖα ἐκ τῶν ἐν ταῖς ἀποθήκαις τῶν Μουσείων τοῦ Κράτους, ἅτινα ἢ Ἀρχαιολογικῆ Ἐπιτροπῆ ἐν συνεδρία αὐτῆς ἤθελε κηρύξει παμψηφεί περιττά διὰ τὰ Μουσεία, δύνανται ν' ἀνταλλάσσονται ἀποφάσει τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν πρὸς ξένα Μουσεία καὶ ἐπιστημονικά καθιδρύματα οἰασδῆποτε ἐθνικότητος. Εἶναι σαφῆς ἡ ἔννοια τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ τοῦ νόμου, πού κατά τό Χρῆστο Καρούζο¹⁸ ἦταν ἡ «φαινή κρηπίς» τῆς Ὑπηρεσίας.*

Τό 1948, σέ ἐποχὴ δυστυχίας γιά τόν τόπο μας, δημιουργήθηκε θέμα πωλήσεως ἀρχαίων γιά ἐξοικονόμηση χρημάτων. Τελικά τό φοβερό ἔργο ἀποσοβήθηκε, δόθηκε ὅμως ἡ εὐκαιρία στό Χρῆστο Καρούζο, πού βρισκόταν τότε ἔξω ἀπό τήν Ὑπηρεσία, μ' ἕνα πολεμικότατο ἄρθρο του στόν τύπο, νά τοποθετήσῃ τό θέμα στή σωστή του θέση καί ν' ἀποδείξῃ ὅτι δέν ὑπάρχουν «ἄχρηστα ἀρχαῖα» καί ὅτι μόνο κάποιος ἄμοιρος ἐπιστήμης μπορεῖ νά ὑποστηρίξῃ τέτοιες ἀπόψεις¹⁹. Ἐκτοτε τό θέμα δέν ἀνακινήθηκε καί πιστεῦω ὅτι δέν πρόκειται νά τεθεῖ, ὅσο τουλάχιστον ἡ οἰκονομική κατάσταση τῆς χώρας μας εἶναι ἀνθηρὴ ἢ ὅσο μιά τέτοια ἐνέργεια δέ θεωρηθεῖ ἐξυπηρετική σέ κάποιους πού θά προσπαθῆσουν νά βασίσουν τήν προσωπική τους ἐπιτυχία στόν εὐπρόσδεκτο, γιά ὀρισμένους κύκλους, ἀφανισμό τῶν ἀρχαίων.

Ἐπειδὴ τό κείμενο τοῦ Καρούζου εἶναι ἄγνωστο, ὄχι μόνο στοὺς νέους

18. Τό Βῆμα, 2 Σεπτεμβρίου 1948.

19. Ὁ.π.

ἀλλά καί στούς παλαιούς ἀρχαιολόγους, τό παραθέτω αὐτούσιο, πιστεύοντας ὅτι θά βοηθήσει στό ξεκαθάρισμα πολλῶν προβλημάτων. Ἐκὼς καί σήμε-
ρα ὑπάρχουν κάποιοι πού νομίζουν ὅτι τά μουσεῖα μας ἔχουν «ἄχρηστα
ἀρχαῖα».

Συμβαίνει κάποτε νά γίνεται στήν πραγματικότητα ἐκεῖνο πού στή διή-
γηση φαίνεται ἀσύστατη φαντασία ἢ πολὺ εὐκόλη φάρσα. Σ' αὐτή τήν κατηγο-
ρία τῶν ἀδυνάτων καί ἀπιστεῦτων πραγμάτων ἀνήκει ἡ εἶδηση πού δόθηκε
στις ἐφημερίδες ἀπό τή Διεύθυνση τῶν Ἀρχαιοτήτων τοῦ ὑπουργείου τῆς
Παιδείας, ὅτι γιά ν' ἀντιμετωπίσῃ τίς ἐπιτακτικῆς ἀνάγκες τῶν ἀρχαιολογικῶν
μας Μουσείων καί μνημείων σκέπτεται ἀπλούστατα . . . νά πωλήσῃ μερικὰ
ἀρχαῖα! Ἐπειδή ὁ ἀπίστευτος αὐτός λόγος κοντεῦει νά γίνῃ πρᾶγμα καί ὁ
κίνδυνος τῶν ἀρχαιοτήτων εἶναι μεγάλος, ἀναγκάζομαι νά μιλήσω δημόσια,
μολονότι ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο ὑποχρεώθηκα νά ἀφήσω ἔστερα ἀπό τριάντα
χρόνια τήν ὑπηρεσία μέ εἶχε κάμει νά προτιμῶ τή σιωπή.

Ἡ μήπως δὲν πρόκειται κἀν γιά σκέψη, ἀλλά γιά ἀπόφαση κίβλας; Γιατί
τά δημοσιευθέντα εἶναι ἀσαφῆ καί ἀντιφατικά. Ἀφοῦ π.χ. ἐγράφηκε ὅτι θά
πωληθοῦν μόνο ἀγγεῖα, ἀλλοῦ γίνεται λόγος καί γιά γλυπτά. Ἄλλοῦ ὅτι ἐτοι-
μάζεται νομοσχέδιο πού θά ὑποβληθῇ στήν κρίση τῆς Βουλῆς, ἀλλοῦ ὅτι πρό-
κειται μόνο γιά τήν ἐκτέλεση ἐνός παλιοῦ νόμου. Ὅπως ὅποτε, ὥσπον νά
ἔχωμε ὑπεύθυνη ἐπίσημη ἀνακοίνωση — καί ἔχει ἐπιτακτικὸ χρέος ἡ Διεύθυν-
ση τῶν Ἀρχαιοτήτων, ἀφοῦ αὐτή ἔδωσε τήν εἶδηση στίς ἐφημερίδες, ν' ἀνακοι-
νώσῃ ἀμέσως ὑπεύθυνα καί καθαρά γιά τί πρόκειται — μένομε στό βασικὸ
γεγονός: ὅτι γιά νά βρῆ τὰ χρήματα πού χρειάζονται γιά τὰ μουσεῖα σοφίστη-
κε νά βγάλῃ στό ξεπούλημα ἓνα μέρος ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα τους.

Συναισθάνεται βέβαια καί ἡ ἴδια τὸ τερατώδες τοῦ πράγματος. Φτάνει
νά διαβάσῃ κανεὶς τίτλους ὅπως «Τὸ Κράτος θά πωλήσῃ ὠρισμένας ἀρχαιοτή-
τας», «Θά ἐκποιηθοῦν τὰ πλεονάζοντα ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα» καί νά εἶνε
Ἕλληνας γιά νά συγκλονισθῇ καί ἔτσι πράγματι τὸ δέχθηκε ἡ κοινὴ γνώμη.
Ὅποιος ὁμως μπορεῖ καί κάνει τέτοιες τερατώδεις σκέψεις δὲν διστάζει βέβαια
νά τίς δικαιολογήσῃ μέ ἀνακριβείες ἴσης τερατωδίας. Προσθέτει λοιπὸν ἀτά-
ραχη ἢ «ἀρμόδια ὑπηρεσία», ὅτι ἡ σκέψη ἢ ἀπόφασί της αὐτὴ εἶνε καρπὸς
«μακρᾶς καί ἐπισταμένης ἐρεῦνης, ἐκ τῆς ὁποίας διεπιστώθη, ὅτι εἰς πλείστα
ἀρχαιολογικὰ μουσεῖα ὑπάρχουν διάφορα ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα, ἀγγεῖα ὡς
ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὰ ὁποῖα λόγῳ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ καί τῆς ὁμοιότητός των
ἔχουν χαρακτηρισθῆ ὡς πλεονάζοντα καί μὴ ἐκθέσιμα». Ὅσοι ἔως προχθὲς
ἀκόμη ἦταν στήν ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσία καί ξέρονν τί γίνεται ἐκεῖ μέσα εἶνε
σὲ θέση νά βεβαιώσουν ὅτι τέτοια «μακρὰ καί ἐπισταμένη ἐρευνα» τοῦ ζητή-
ματος δὲν ἔγινε ποτέ γιά τὸν ἀπλούστατο λόγο, ὅτι ἡ σημερινὴ Διεύθυνση
τῆς Ἀρχαιολογίας ὄχι μόνο δὲν εἶνε σὲ θέση νά κάμῃ μελέτη, ἀλλὰ καί ἀπεχθά-
νεται τὸ νά λύνονται τὰ ζητήματα ἔστερα ἀπὸ μελέτη καί ἐματαιώσῃ πάντοτε

και συστηματικά κάθε σχετική προσπάθεια, επειδή την βολεύει πολύ καλύτερα ή ύφραραγή των ζητημάτων. Προκαλούμε λοιπόν τη Διεύθυνση των Ἀρχαιοτήτων να ανακοινώσει υπεύθυνα και καθαρά τότε και σε ποιους αρχαιολόγους ανετέθη ή μελέτη του ζητήματος της πωλήσεως των αρχαίων και τί επακριβώς λέει ή γραπτή έκθεση, πού πρέπει βέβαια να υπέβαλαν οι μελετήσαντες ύστερα από την «μακράν και επισταμένην έρευναν» πού έκαμαν. Ὁ κ. ύπουργός πρέπει να υποχρεώσει τη Διεύθυνσή του να αναλάβη καθαρά τις εδύθνες της μπροστά σ' όλο τον κόσμο.

Ἡ ένοχη συνείδηση όμως προσπαθεῖ να αποκοιμίση και άλλοιως τὸ κοινό: θά πουληθοῦν μόνο τὰ ἄχρηστα αρχαία. «Τὰ μουσεῖα έχουν πλεονάζοντα κατά εκατοντάδας τὰ ἀγγεῖα κυρίως και γλυπτά μετακλασσικῆς εποχῆς». Και αὐτὰ «λόγω τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ και τῆς ομοιότητός των έχουν χαρακτηρισθῆ ὡς πλεονάζοντα και μὴ εκθέσιμα». Δὲν εἶνε πιστευτὸ ὅτι αρχαιολογική ὑπηρεσία, πού διευθύνεται ἀπὸ αρχαιολόγους, ἐξεστόμισε τέτοια πράγματα. Πρῶτα-πρῶτα κάθε πραγματικὸς αρχαιολόγος ξέρει ὅτι δὲν ὑπάρχουν οὔτε δύο αρχαία ὁμοια μεταξύ τους. Και ἂν δὲν τὸ ἔχει διαπιστώσει εκατοντάδες φορές ὁ ἴδιος, πρέπει τουλάχιστο να ἔχη ἀκούσει τις φοβερὲς διχογνωμίες, πού ἐπροκάλεσε στις παλιές Γερμανικὲς ἀνασκαφὲς τῆς Ὀλυμπίας ὁ ὄρος πού ὑπῆρχε στη σύμβαση, ὅτι οἱ Γερμανοὶ μπορούσαν να πάρουν μερικά ἀπὸ τὰ «διπλᾶ». Και ἡ πείρα ἐκείνη ἔκαμε τοὺς τότε Ἑλληνες αρχαιολόγους — ἀλλὰ τὰ ὀνόματα τῶν αρχαιολόγων ἐκείνων ἦταν βέβαια Κονμανούδης, Καββαδίας, Τσουντας . . . — να μὴν ξαναδεχτοῦν ποτὲ πιά τέτοιον ὄρο για «διπλᾶ», σὲ συμβάσεις ἀνασκαφῶν μὲ ξένες αρχαιολογικὲς σχολές (π.χ. στις Γαλλικὲς τῶν Δελφῶν, τῆς Δήλου κ.λ.π.). Ἄν ὑπῆρχαν αρχαία ὁμοια και ἀδιάφορα για τὰ Μουσεία μας, δὲν θά ἦταν τὸ φυσικότερο πρᾶγμα τοῦ κόσμου να τὰ πάρουν τὰ ἐπίσημα ξένα ἰδρύματα, πού ξοδεύουν κι ὅλας για τις ἀνασκαφὲς, τῆ στιγμῆ πού ἔμεις τὰ «μὴ εκθέσιμα» τὰ πουλάμε; (ἂς συλλογισθῆ ἡ «ἀρμόδια» Δίψη ὅσο μπορεῖ καλά τις συνέπειες και τὴν εδύθνη της!).

Ξέρουν όμως ἀκόμη οἱ αρχαιολόγοι, ὅτι «μὴ εκθέσιμα» αρχαία δὲν σημαίνει καθόλου «πλεονάζοντα» και ἄχρηστα για τὰ Μουσεία μας ἢ για τὴν αρχαιολογική ἐπιστήμη. Βέβαια τὰ αρχαία τοῦ μουσεῖου δὲν εκθέτονται ὅλα στις κύριες αἰθουσὲς τους. Αὐτὸ τὸ ἐπιβάλλον λόγοι ἐξωτερικοὶ πρῶτα, δηλ. ἡ ἔλλειψη χώρων, ἀλλὰ και λόγοι οὐσιαστικότεροι: τὸ ὑπερβολικὸ πλῆθος τῶν ἐκθεμάτων, καλῶν και μετρίων μαζί, κουράζει γρήγορα τὸ θεατῆ και ἀμβλύνει τὸ αἶσθητήριό του. Ἐκθέτονται λοιπόν μόνο τὰ καλύτερα και τὰ για ὀποιοδήποτε λόγο ἐνδιαφέροντα και διδακτικά — ἢ τουλάχιστο πρέπει να εκθέτονται. Ἐρώτησεν όμως ποτὲ ἡ Διεύθυνση τῶν Ἀρχαιοτήτων τοὺς υπεύθυνους προϊσταμένους τῶν μουσείων ποιά εἶνε ἡ σημασία και τί ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν τὰ ἀποθηκευμένα ἢ τὰ ἀποθηκευτέα, δηλαδή τὰ κατώτερα στὴν ποιότητα αρχαία τους; Ποτέ, και δὲν ἐρώτησε ἀπὸ σκοποῦ.

Δὲν ἐρώτησε καν, μπροστά στα μάτια τους, τοὺς υπεύθυνους ἐπιστήμονες

τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, τοῦ μόνου ποῦ ἔχει συγκεκριμένη πείρα γιὰ τὸ ζήτημα ποῦ μᾶς ἀπασχολεῖ. Ὄταν δηλαδὴ κατὰ τὸ 1931 ἐβγήκε γιὰ πρώτη φορὰ προεδρικό Διάταγμα γιὰ τὴν πώληση τῶν ἀρχαίων — γιὰ τίς παλιῆς αὐτῆς διατάξεις, ποῦ δὲν ἐφαρμόσθηκαν ποτέ, θὰ μιλήσωμε παρακάτω — ἀναθέσανε σ' ἓναν ὑπάλλληλο τοῦ Μουσείου καὶ ξεχώρισε ἀπὸ τὰ ἀποθηκευμένα ἀρκετὲς ἑκατοντάδες ἀγγεῖα ποῦ θεωρήθηκαν ἀσήμαντα· τὸ κομμάτι ἦταν ἂν ἔχουν «ὄμορφη δουλειὰ» ἢ ὄχι. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅμως εἶνε, ὅτι ὁ ὑπεύθυνος ἐπιστήμονας τῆς εἰδικῆς συλλογῆς τοῦ Μουσείου βρῆκε ἐκεῖ μέσα ἀμέτρητες φορὲς ἀγγεῖα ὄχι μόνο καλῆς ποιότητος, ἀλλὰ καὶ τέτοια ποῦ, ἂν καὶ εἶνε πρόχειρης ἐργασίας, εἶνε ὅμως σημαντικά, εἴτε γιὰ τὸ Μουσεῖο μας τὸ εἶδος αὐτὸ δὲν ἀντιπροσωπεύεται, εἴτε γιὰ τὸ εἶνε γενικὰ σπάνια, εἴτε γιὰ τὸ παριστάνεται ἓνα θέμα μοναδικό, εἴτε γιὰ τὸ εἶνε, ἔστω καὶ χωρὶς διακόσμηση, ἔχουν σχῆμα ὠραῖο ἢ ἐξαιρετικὰ ὠραῖα διατήρηση κ.λ.π. — ὅλα δηλαδὴ ἀγγεῖα ποῦ δὲν πρέπει νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ Μουσεῖο.

Ἄλλὰ θὰ ἐμάθαινε ἀκόμη ἢ Διεύθυνση τῶν Ἀρχαιοτήτων καὶ ἄλλα πράγματα ἐνδιαφέροντα, τοῦλάχιστο γιὰ τοὺς πραγματικοὺς ἀρχαιολόγους. Πάρα πολλές φορὲς ὑπεύθυνοι ἐπιστήμονες τοῦ Μουσείου ἐβγαλαν ἀπὸ τίς ἀποθήκες του, ὅπου ἦταν ξεχασμένα, εὐρήματα πολὺ παλιὰ (π.χ. τοῦ Κεραμικοῦ κ.ἄ.), σημαντικὰ ἢ «ἀσήμαντα» στὴν πρώτη ματιὰ, ἀλλὰ σπουδαῖα γιὰ τὴν ἐπιστήμη· τὰ εὐρήματα αὐτά, δημοσιευμένα ἢ μνημονεύομενα στὶς παλιῆς ἐκδόσεις, τὰ θεωροῦσαν χαμένα καὶ μόνο χάρη στὴ γνώση τῶν δημοσιεύσεων τὰ ἐτάυτισαν οἱ ὑπεύθυνοι. Τέτοια θὰ ὑπάρχουν ἀ σ φ α λ ῶ ς καὶ μέσα σὲ κείνα ποῦ ξεχωρίστηκαν τὸ 1931 ὡς «περιττὰ» γιὰ τὸ Μουσεῖο.

Ἄλλὰ δὲν πρόκειται, θὰ πῆ ἴσως ἢ Διεύθυνση τῶν Ἀρχαιοτήτων, νὰ πουληθοῦν εὐρήματα ἀνασκαφῶν (εἶδαμε ὅμως ὅτι ἢ προέλευση ἀπὸ ἀνασκαφῆς ἔχει πολλές φορὲς ξεχασθῆ στὰ Μουσεία)· πρόκειται μόνο γιὰ τὰ ἀρχαῖα ποῦ μπερῆκαν στὰ Μουσεία ἀπὸ κατασχέσεις. Τέτοιο ἐπιχείρημα ὅμως μόνο ἐμπειρικός ἀρχαιολόγος μπορεῖ νὰ τὸ προβάλῃ. Γιὰ τὸ οἱ ἄλλοι ξέρον ὅτι σὲ πολλές περιπτώσεις ἢ ἐπέμβαση τῶν ἀρχαιοκαπήλων ἔκαμε, ὥστε ἓνα εὐρημα ἀπὸ περισσότερα κομμάτια, ὄχι ὅλα σημαντικὰ, νὰ σκορπισθῆ σὲ δύο-τρία μουσεῖα χωρὶς νὰ εἶνε ἐξακριβωμένη ἢ προέλευσή του καὶ μόνο ὕστερ' ἀπὸ καιρὸ μιὰ τυχαῖα πληροφορία ἐφάνερωσε τὴν ἐνότητα τοῦ εὐρήματος καὶ τὴν ἱστορικὴ του σπουδαιότητα, ὅπως ἔγινε π.χ. μετὰ τὰ εὐρήματα τοῦ τάφου τοῦ Δεξιλέω Σ' αὐτὴ τὴν κατηγορίᾳ ἀνήκουν πολλὰ ἀρχαῖα τῆς ἀποθήκης τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου ποῦ προέρχονται ἀπὸ κατασχέσεις καὶ στὴν πρώτη ματιὰ φαίνονται ὄχι σπουδαῖα. Γιὰ τὸ καὶ αὐτὰ ἀπὸ ἀνασκαφῆς προέρχονται, λαθραῖες βέβαια καὶ ἄγνωστες πρὸς τὸ παρόν, ἀλλὰ ποῦ μποροῦν νὰ μαθευτοῦν αὔριο, νὰ πληροφορηθοῦμε τὸν τόπο ποῦ βρέθηκαν καὶ τότε τὰ «ἀδιάφορα» ἀρχαῖα ν' ἀποκτήσουν ἐντελῶς καινούργια σημασία.

Τὸ συμπέρασμα ἀπὸ τὰ παραπάνω εἶνε φανερὸ καὶ κάθε πραγματικὸς ἀρχαιολόγος τὸ ξέρει ἀπὸ καιροῦ, κανένα ἔστω καὶ κομματιασμένο ἀρχαῖο,

ἔστω καὶ κατώτερο στὴν ποιότητα, πὸν μπαίνει στὸ Μουσεῖο, δὲν εἶνε ὀ ρ ι - σ τ ι κ ᾶ καὶ τ ε λ ε σ ῖ δ ι κ ᾶ ἄ σ ῆ μ α ν τ ο, κανένα («δὲν πλεονάζει»), κανένα δὲν εἶνε γιὰ πέταμα, δηλ. γιὰ πούλημα. Αὐτὴν ὅμως ἀκριβῶς τὴν ἀπάντησι, πὸν θὰ τοὺς ἔδινε ἢ πείρα τῶν ὑπευθόνων ἐπιστημόνων τῶν Μουσείων ἀπὸ τὶς ἀποθῆκες τῶν («μὴ ἐκθεσίμων») καὶ ἢ πείρα ὄλων τῶν ἀρχαιολόγων, φαίνεται ὅτι ἤθελε ν' ἀποφύγη ἢ Διεύθυνση τῶν Ἀρχαιοτήτων γιὰ λόγους πὸν θὰ ἰδοῦμε, καὶ δὲν ἐρώτησε κανέναν! Τότε ὅμως — θὰ ἀπορήσῃ φυσικὰ ὁ ἀναγνώστης — πῶς προβλέφθηκε ἀπὸ παλαιότερο νομοθέτη τέτοιον πρᾶγμα; Πρόκειται γιὰ τὸ νόμο 491 τοῦ 1914, πὸν ὅμως δὲν εἶνε ἀθυπόστατος καὶ πρωτόβρομτος νόμος, ἀλλὰ τροποποίηση, πολὺ ἐπιπόλαιη καὶ ἀσυλλόγιστη, ἐνὸς ἐιδικοῦ ἄρθρου τοῦ αὐστηροῦ νόμου ΒΧΜΣΤ' τοῦ 1899, πὸν θὰ ἰδοῦμε σὲ λίγο. Ὁ νόμος τοῦ 1914 ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα μόνον ἄρθρο, πού, ἀφοῦ λαβαίνει διάφορες προφυλάξεις γιὰ τὸ πῶς θὰ χαρακτηρισθοῦν «ἄχρηστα» τὰ ἀρχαῖα, προβλέπει Β. Διάταγμα γιὰ τὴν κανονίσῃ τὶς λεπτομέρειες. Ἦταν ὅμως τόσο καινούργιο καὶ ξένο πρᾶγμα στὶς παραδόσεις καὶ στὸ πνεῦμα τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας τὸ πούλημα ἀρχαίων, ὥστε τὸ Διάταγμα αὐτὸ δὲν ἐτόλμησαν νὰ τὸ προκαλέσουν καὶ ὁ νόμος δὲν ἐφαρμόσθηκε. Ἐπέρασαν δ ε κ α ε φ τ ᾶ χρόνια καὶ μόνον τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1931 ξαναθυμῆθηκαν τὸ νόμο καὶ ἔβγαλαν τὸ κανονιστικὸν Προεδρικὸν Διάταγμα. Τότε, τὸ 1931, ἔγινε, ὅπως εἶπαμε, μιὰ δοκιμὴ στὸ Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖο νὰ ξεκαθαρισθοῦν ἀπὸ τὶς ἀποθῆκες τὸν τὰ «ἄχρηστα»: τὸ ἀποτέλεσμα τὸ εἶδαμε ἐπίσης: ἕως τῶρα τὰ 50% τοῦλάχιστο ἀπὸ τὰ «ἄχρηστα» αὐτὰ βγαίνουν χρήσιμα ἢ καὶ χρησιμώτατα γιὰ τὸ Μουσεῖο καὶ σπουδαῖα γιὰ τὴν ἐπιστήμη — καὶ ἔχει ἀκόμη ὁ Θεός! Ἡ πείρα αὐτὴ καὶ ἄλλες γενικώτερες ἐπικρίσεις ἔκαμαν, ὥστε νὰ ἐγκαταλειφθῇ ἄλλη μιὰ φορὰ ἢ ἀπόφασις ἐκεῖνη — ὥσπου ἢ σημερινὴ Διεύθυνση τῶν Ἀρχαιοτήτων, ὕστερα ἀπὸ ἄ λ λ α δ ε κ α ε φ τ ᾶ χ ρ ὀ ν ι α, τὴν ἐξέθαψε. Ἀφοῦ ὅμως ἢ σημερινὴ Διεύθυνση ἀποφάσισε νὰ ξεφυλλίσῃ τοὺς παλινοὺς νόμους, ὤφειλε, μὲ καθαρὴν συνείδηση, νὰ συμβουλευθῇ ὄλες τὶς σχετικὰς διατάξεις γιὰ νὰ καταλάβῃ τὴν οὐσίαν τοῦ ζητήματος ἀπὸ τὴν ἱστορίαν του. Καὶ πρὸ πάντων ἔπρεπε νὰ μελετήσῃ βαθειὰ τὸ ὄλο πνεῦμα καὶ τὸ ἐιδικὸ ἄρθρο τοῦ νόμου ΒΧΜΣΤ' τοῦ 1899, πὸν εἶνε ἢ «φαινή κρηπίς» τῆς ἀρχαιολογικῆς μας ὑπηρεσίας, ἀπὸ τὴν πῶς δοξασιμένη ἐποχὴ τῆς. Στὸ ἄρθρο 24 ὁ νόμος αὐτὸς ὀρίζει ὅτι ἀρχαῖα ἀπὸ τὰ μουσεῖα μας μποροῦν νὰ βγοῦν μονάχα γιὰ ἀνταλλαγὴν μὲ ἀρχαῖα ἄλλων ξένων μουσειῶν — καὶ τότε ὅμως μόνον μὲ ἀπόφαση τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς πὸν νὰ λαμβάνεται παμφηφεῖ, δηλαδὴ καὶ μιὰ μόνον ἀντίθετη γνώμη ἐματῶνε ὀριστικὰ τὴ σκέψη τῆς ἀνταλλαγῆς καὶ τῆς ἐξαγωγῆς. Δὲν ξέρω φοβερώτερο καὶ συγκλονιστικώτερο μάθημα γιὰ τὴν συναίσθησι τῆς ἐθύνῃς καὶ τὴν ἐθιξία πὸν πρέπει νὰ ἔχουν οἱ δημόσιοι ἄνδρες. Αὐτὴ ἦταν ἢ ἠθική, τὸ ἀνθρώπινο καὶ ἐθνικὸν φρόνημα, τὸ πάθος γιὰ τὸν τόπον τοὺς καὶ τὴν ἱστορίαν τοὺ τῶν ἀρχαιολόγων ἐκεῖνων — Κομμανοῦδη, Τσοῦντα, Καββαδία... — πὸν ἔσωσαν τὰ ἀρχαῖα μας, γέμισαν τὴν Ἑλλάδα μουσεῖα

και μᾶς ἔφτιασαν μία ὑπηρεσία ἀρχαιοτήτων, πού ἦταν καύχημα τοῦ Κράτους. Ἡ σύγκριση μὲ τὴ σημερινή κατάσταση τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας φωτίζει τρομαχτικά, σὰν ἀστραπή, τὸ βυθὸ ὅπου ἔχομε φτάσει.

Εἶχε ὅμως καὶ ἀπειρη σοφία ὁ νόμος τῶν ἀρχαιολόγων ἐκείνων πὸν προέβλεπε τὴν ἀνταλλαγὴ. Πραγματικά, ὁ μόνος λόγος πὸν μπορεῖ νὰ συγχωρήσῃ τὴν ἐξαγωγή ἑνὸς ἔστω καὶ κατώτερου ἀρχαίου ἀπὸ τὰ μουσεῖα μας εἶνε νὰ τὸ ἀντικαταστήσωμε μὲ κάτι ἄλλο πὸν μᾶς λείπει. Ποῦ θὰ τὰ βροῦμε ὅμως τὰ ἀνταλλάξιμα ἀρχαῖα, ὅταν ὅσα δὲν ἐκθέτομε τὰ χαρακτηρίζομε («πλεονάζοντα») καὶ τὰ πουλοῦμε; Ἐναφέρομε μιὰ μόνον πρόσφατη περίπτωση: μιὰ ἀπὸ τὶς ὠραιότερες κύλικες τοῦ περιφημοῦ ἀγγειογράφου Εὐφρονίου, ἀφιερωμένη στὴν Ἀκρόπολη, συναρμολογήθηκε σιγά-σιγά στὸ Ἐθνικὸ Μουσεῖο ἀπὸ πολλὰ κομμάτια πὸν βρέθηκαν στὶς ἀνασκαφές καὶ ἄλλα πὸν εἶχαν πάει σὲ ξένα χέρια. Τελευταῖα παρουσιάσθηκε ἕνα ἀκόμη κομμάτι τῆς στὸ Μουσεῖο τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Σικάγου. Τὸ Ἐθνικὸ Μουσεῖο τὸ ζήτησε ἐπίσημα καὶ ἡ ἀπάντηση πὸν μᾶς ἔδωσαν ἦταν, ὅτι εὐχαρίστως θὰ τὸ ἀνταλλάξουν μὲ κάτι ἄλλο: ἀπὸ ποῦ θὰ τὸ πάρωμε αὐτὸ τὸ ἄλλο, παρὰ ἀπὸ τὰ ἀποθηκευμένα μας, πὸν πρέπει καὶ γιὰ τέτοια ὦρα ἀνάγκης νὰ τὰ ἔχομε πάντοτε ἐλεύθερα στὴ διάθεσή μας. Ὡστε καὶ τὰ ἐλάχιστα ἐκεῖνα ἀρχαῖα πού, ὕστερα ἀπὸ πολλὴ μελέτη καὶ ζύγισμα, θὰ μπορούσαμε νὰ τὰ κρίνωμε, σήμερα τοῦλάχιστο, ὄχι σημαντικά γιὰ τὰ Μουσεῖα μας, μόνον γιὰ τέτοιο σοβαρὸ σκοπὸ ὅπως εἶνε ἡ ἀνταλλαγὴ μποροῦν νὰ διατεθοῦν μπορεῖ ἀκόμα καὶ γιὰ σκοποὺς διδακτικούς, ὅπως ὁ καταρτισμὸς διδακτικῶν συλλογῶν στὰ Πανεπιστήμιά μας ἢ σὲ ὠρισμένα ἀνώτερα σχολεῖα ἢ γιὰ δῶρο τοῦ Κράτους μας σὲ ἐξαιρετικὲς περιπτώσεις ἢ τέλος γιὰ ἀνταλλαγὴ μὲ γύψινα ἐκμαγεῖα καλλιτεχνημάτων ἄλλων Μουσείων κ.τ.τ. Ὁχι ποτὲ γιὰ πούλημα!

Γιὰ τὸν Καρούζο, μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες μορφές τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιολογίας, ἔχουν μιλήσει πολλοὶ καὶ ἀρμόδιοι. Ἀξίζει ὅμως νὰ παρατεθεῖ μιὰ φράση μόνον τοῦ Μ. Ἀνδρόνικου²⁰, σὲ κάποιον δημοσίευσμά του: *Εἶχαμε τὴν παρηγοριὰ καὶ τὴν περηφάνεια πὸς ὁ Καρούζος κρατᾶ ζωντανὴ τὴν παράδοση τοῦ Τσουντα καὶ τοῦ Ρωμαίου καὶ δὲ λιποφνηχούσαμε. Ξέραμε πὸς, ἂν ὁ Buschor καὶ ὁ Schweitzer πέρασαν στὴν ἄλλην ὄχθη, ὁ Καρούζος βρισκόταν ἀνάμεσά μας, γιὰ νὰ μᾶς φωτίζει.*

Τόσα χρόνια μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Καρούζου ἀντηχεῖ ὡς εἰρωνεῖα ἢ παραπάνω φράση. Τί ἐγινε ἡ παράδοση τοῦ Τσουντα, τοῦ Ρωμαίου καὶ τοῦ Καρούζου, ὄχι μόνον στοὺς νέους, πού δὲν τὴ γνώρισαν, ἀλλὰ καὶ στοὺς παλαιότερους;

Ὡς τὸ 1950 τὸ Κράτος προστάτευε νομοθετικά μόνον τὰ ἔργα τῆς ἀρ-

20. Τὸ Βῆμα, Παρασκευὴ 31 Μαρτίου 1967.

χαιότητας και του Βυζαντίου, μέχρι του 1453. Παρά το ότι η αξία των νεώτερων έργων τέχνης, κυρίως των αρχιτεκτονικών, μεγάρων, σπιτιών, βιομηχανικών συγκροτημάτων, έργων λαϊκής τέχνης κ.τ.λ. ήταν συνείδηση στους μορφωμένους, δεν είχε ληφθεί κανένα μέτρο προστασίας τους, αντίθετα με πολλά ευρωπαϊκά κράτη, γιατί οι οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες δέ δημιουργούσαν κινδύνους καταστροφών. "Αλλωστε ο συντηρητικός χαρακτήρας των Έλλήνων ήταν μία εγγύηση.

"Όπως όμως αποδείχτηκε, ο πλούτος ή η προσδοκία του κέρδους αλλάζει και πεποιθήσεις και την αντίληψή μας για θεμελιώδεις αξίες της ζωής. Με πρόφαση την πρόοδο του τόπου και την καλύτερευση της ζωής, άρχισε από τα μέσα της δεκαετίας του 50 μία καταστροφή του πολιτιστικού παρελθόντος, που δεν έχει προηγούμενο στην ιστορία.

Στή νομοθεσία περί προστασίας των αρχαίων πρέπει να περιληφθεί και ο Ν. 1469/1950 «περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενεστέρων του 1830».

"Η Ύπηρεσία μας δεν άδιαφόρησε για την προστασία των νεώτερων μνημείων και από το 1963 με την ίδρυση της Έφορείας Νεωτέρων Μνημείων, που είχε αρμοδιότητα σ' όλόκληρη την Ελλάδα, μπήκαν οι βάσεις της επισημονικής αντιμετώπισης του θέματος αυτού. Σήμερα, αφού η Ύπηρεσία για πολλά χρόνια δοκίμασε λυσσώδεις αντιδράσεις από τα οργανωμένα συμφέροντα και δυσφημίστηκε ως στενόψυχη, καθυστερημένη και έχθρος της πρόοδου, έγινε αντιληπτό ότι είχε δίκιο και ότι σωστά αγωνιζόταν. Βέβαια τώρα είναι άργα, γιατί ελάχιστα νεώτερα μνημεία υπάρχουν για να προστατευτούν. "Αλλωστε η προστασία τους γίνεται από άλλη υπηρεσία του Ύπουργείου μας²¹.

21. Νομική και διοικητική σύγχυση δημιούργησε η ανάμειξη του Ύφυπουργείου Δημοσίων Έργων (έπειτα Ύπουργείου Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος) στο θέμα της προστασίας των παραδοσιακών οικισμών με το διάταγμά του «περί χαρακτηρισμού ως παραδοσιακών Οικισμών τινων του Κράτους και καθορισμού των όρων και περιορισμού δομής των οικοπέδων αυτών» (ΦΕΚ 594, 13 Νοεμβρίου 1978 τ. Δ'). Μέρος μόνο από τους οικισμούς που χαρακτηρίστηκαν με το διάταγμα προστατεύονται και από τη Γενική Διεύθυνση Πολιτιστικής Αναπτύξεως του Ύπουργείου Πολιτισμού (μην ξεχνάμε ότι η Ύπηρεσία αποξενώθηκε από τα νεώτερα μνημεία εξαιτίας της υπερβολικής της φροντίδας γι' αυτά, όπως ειπώθηκε επίσημα). Ο άποηχος των συνεπειών της συγχύσεως έφθασε ως το Ύπουργικό Συμβούλιο (πρβλ. το χρονογράφημα της Ε στην Καθημερινή της Κυριακής 11 Ιανουαρίου 1981), με αποτέλεσμα να ξεκινήσει προσπάθεια νέας αξιολογήσεως... των παραδοσιακών οικισμών με το σκοπό να απαλλαγούν όρισμένοι από αυτούς, νομικά, από την ιδιότητά τους αυτή. Σχετικά είναι αρκετά δημοσιεύματα στον τύπο (λ.χ. Καθημερινή 11, 15, 16, 19, 22, 23 Ιανουαρίου 1981, Αύγη 14 Ιανουαρίου 1981).

"Επιθυμητή είναι η ανάμειξη και άλλου Ύπουργείου στην προστασία των μνημείων και των οικισμών. Συμβαίνει όμως οι αρχαιολόγοι, οι ειδικοί αρχιτέκτονες των μνημείων και οι ιστορικοί της τέχνης να βλέπουν τα μνημεία ως μνημεία και μόνο, που δεν επιδέ-

Πρέπει όμως να αποδοθούν «τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ»²². Μετά τὸ Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο ἕνας ἄνεμος μοντερνισμοῦ κυριάρχησε ἀνάμεσα στοὺς Ἑλληνες ἀρχιτέκτονες καὶ τεχνικούς. Προσπαθώντας νὰ μὴν ὑστερήσουν, οἱ περισσότεροι, θεληματικά, στίς ἐπιταγὲς τοῦ νέου ἀρχιτεκτονικοῦ πνεύματος, ἀρνήθηκαν τὴ νεοκλασικὴ ἀρχιτεκτονική, πού τὴν ἀποτελοῦσαν «γύψοι καὶ ψεύτικα στολίδια», καὶ ἡ πεμπτοσύνη τῆς μορφολογίας περιορίστηκε στὰ χρώματα τῶν πολυκατοικιῶν, ὅταν τὰ καυσαέρια δὲν εἶχαν ἀκόμη ἰσοπεδώσει τίς ὄψεις τῶν κτιρίων. Ἡ μεγάλη εὐθύνη ἀνήκει σ' αὐτούς. Ἦταν οἱ μόνοι ἀρμόδιοι νὰ ἐκτιμήσουν τὸ ἀρχιτεκτονικὸ καὶ μνημειακὸ κεφάλαιο τῆς νεώτερης Ἑλλάδας, δὲν κατάλαβαν τίποτε ὅμως, ἢ δὲν μποροῦσαν νὰ καταλάβουν, καὶ συνεργάστηκαν ὁμόθυμα στὴν καταστροφὴ του. Τώρα, τριάντα χρόνια ἀργότερα, ὅλοι διαδηλώνουν τὴν πίστη τους στὴν παράδοση. Πόσοι ἀπ' αὐτούς τὴ σεβάστηκαν ἢ τὴν ὑποστήριξαν ὅταν ἔπρεπε; Ποιοὶ σύνταξαν διαδοχικὰ τοὺς νόμους πού μεταμόρφωσαν τὴν Ἑλλάδα; Ὅπωςδὴποτε ὄχι οἱ Ἑλληνες ἀρχαιολόγοι τοῦ Κλάδου.

Ἐκεῖνο πού μᾶς ἀφορᾷ τώρα ὡς Ὑπηρεσία ἀπὸ τὸ Ν. 1469/1950 εἶναι ἡ δυνατότητα προστασίας τοπιῶν ὡς ἰδιαίτερου φυσικοῦ κάλλους καὶ ὡς ἱστορικῶν τόπων. Ἡ κήρυξη μὲ τὸ αἰτιολογικὸ αὐτὸ ἐπιτρέπει τὴν ἐφαρμογὴ τῶν διατάξεων τοῦ ἀρθροῦ 50 τοῦ Ν. 5351/1932. Ἡ ὀφέλεια εἶναι προφανής, γιατί ἡ προστασία τῶν χώρων δὲν ἐξαρτᾶται πλέον ἀπὸ τὴν ὑπαρξὴ ὄρατων ἀρχαίων, τὰ ὁποῖα μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι καὶ σημαντικά.

Ἡ ἰσχὺς τῶν ἀρχαιολογικῶν νόμων τοῦ Κράτους ἐπεκτεινόταν καὶ στίς

χονται ἀλλοίωση ἢ προσβολή, ἐνῶ οἱ ἀξιόλογοι συνεργάτες τοῦ Ὑπουργείου Χωροταξίας τὰ βλέπουν ὡς κτίσματα πού καὶ ἂν χαλάσουν μπορεῖ νὰ ξαναγίνουν, ἄποψη πού ἐκφράζεται στὴν προσπάθεια τῆς τεχνητῆς ἐπιστροφῆς στοῦ παλιό (πρβλ. ἀξιόλογα ὑποδείγματα σχεδίων σπιτιῶν γιὰ μίμηση, πού διαθέτει τὸ Ὑπουργεῖο Χωροταξίας). Τὰ μνημεῖα εἶναι γέννημα ἱστορικῶν, γεωγραφικῶν καὶ φυλετικῶν παραγόντων, τὰ ὑποδείγματα εἶναι σύννομη μορφολογικῶν στοιχείων ξεκομμένων ἀπὸ τὸ φυσικὸ περιβάλλον τους. Ἔτσι φθάσαμε νὰ βλέπουμε μυκονιάτικα σπίτια στὴν Ἀττική.

Ὡς ἀπόπειρα, θεωρητικὴ βέβαια, ἐκ μέρους ἰδιωτῶν, δημιουργίας νομικῶν προϋποθέσεων προστασίας τῶν νεώτερων μνημείων, πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ἡ προσπάθεια τῆς «Ἑλληνικῆς Ἐταιρίας» μὲ τοὺς δύο τόμους πού ἐξέδωσε: «Προστασία μνημείων καὶ παραδοσιακῶν οἰκισμῶν» (Τριήμερη συνάντηση 5, 6, 7 Φεβρουαρίου 1975), Πρακτικά, Ἀθήνα 1975 καὶ «Προστασία μνημείων καὶ συνόλων, πρόταση θεσμικοῦ πλαισίου», Ἀθήνα 1975. Ὅσοι ἔλαβαν μέρος στὴ συνάντηση ἢ ἀσχολήθηκαν μὲ τὸ νομοθετικὸ μέρος τῆς προσπάθειας, εἶναι κυριότατα ἀρχιτέκτονες πού βρίσκονται, ἐκτός ἀπὸ ἐξαιρέσεις, μακριὰ ἀπὸ τὴν Ὑπηρεσία καὶ τὰ προβλήματα τῆς. Διατυπώθηκαν ἀξιοπρόσεκτες προτάσεις, πού τίς χαρακτηρίζει ὅμως κάποιον ἀκαδημαϊκὸ πνεῦμα. Τὸ πρόβλημα στὴν ἀρχὴ του ἦταν πολιτιστικὸ καὶ πολιτικὸ, τώρα πιά ἔχει ξεφύγει ἀπὸ κάθε δυνατό ἐλεγχον.

22. Ματθ. 22, 21.

νέες χώρες, εϋθύς μετά τήν κατάληψή τους από τά έλληνικά στρατεύματα. Μετά τούς Βαλκανικούς πολέμους εκδόθηκε τό από 18 Μαρτίου 1915 Βασιλικό Διάταγμα, τό όποίο όριζε ότι: *ή ίσχύς τών αρχαιολογικών νόμων επεκτείνεται και εις τάς προσκτηθείσας νέας χώρας*. Για τή Ρόδο όμως υπήρξε τό 1947 ένα άλλο καθεστώς, μετά τήν παράδοσή της στο έλληνικό Κράτος και τήν ίδρυση τής Στρατιωτικής Διοικήσεως Δωδεκανήσου. Έκεϊ ίσχυσε για όρισμένα θέματα ιδιαίτερη νομοθεσία, αφού ή Δωδεκάνησος ήταν κατά κάποιο τρόπο αυτοδιοικούμενη περιοχή, συντάκτης τής όποιας ήταν ό πρώτος Έφορος Άρχαιοτήτων Δωδεκανήσου Ιωάννης Κοντής. Χάρη σ' αυτόν, τίς ικανότητές του και τίς νομικές γνώσεις του, ή Έπηρεσία κατόρθωσε νά καταλάβει μεγάλο αριθμό κτιρίων στήν παλιά πόλη τής Ρόδου και νά έχει στήν άδιαμφισβήτητη κατοχή της τά μνημεία τής πόλεως.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

Οί αποφάσεις τών Άνώτατων Δικαστηρίων και τοϋ Νομικού Συμβουλίου — Άνάγκη κατατίσεως συλλογής τών αποφάσεων — Απόφαση 1321/1969 και 1943/1971 τοϋ Συμβουλίου Έπικρατείας — Απόφαση 407/1972 Άρειού Πάγου.

Μέ τόν όρο νομολογία έννοοϋμε τή νομική «φιλολογία» πού δημιουργήθηκε κατά τήν προσπάθεια έρμηνείας τής αρχαιολογικής νομοθεσίας από τό Συμβούλιο τής Έπικρατείας, τόν Άρειο Πάγο, τό Νομικό Συμβούλιο τοϋ Κράτους και τά δικαστήρια, όταν συζητούνται υποθέσεις πού έχουν ως θέμα τους τήν εφαρμογή από τό Κράτος, τούς υπαλλήλους του, τοϋ αρχαιολογικού νόμου. Οί έρμηνείες αυτές τοϋ αρχαιολογικού νόμου περιέχονται, προκειμένου για τά δικαστήρια, στίς αποφάσεις τους πού εκδίδουν για τίς υποθέσεις πού εκδικάζουν ή στίς γνωματεύσεις στά έρωτήματα πού τοϋ έχουν τεθεί προκειμένου για τό Νομικό Συμβούλιο. Οί αποφάσεις και όί γνωματεύσεις δημοσιεύονται, ώστε εΐναι εύκολο νά έχει κανείς γνώση τους, συλλογή τους συστηματική όμως δέν έχει γίνει ως σήμερα ούτε, εξΐσους χρήσιμο, σύνταξη περιλήψεων μέ τίς αναγκαίες παραπομπές. Εΐναι και αυτό ένα από τά έργα πού θά μπορούσε νά αναλάβει ένας ή περισσότεροι νέοι αρχαιολόγοι σέ συνεργασία μέ κάποιο νομικό.

Όρισμένες αποφάσεις τών δύο Άνώτατων Δικαστηρίων εΐναι ευρύτερα γνωστές στά μέλη τής Έπηρεσίας, γιατί κοινοποιήθηκαν σ' αυτά, όπως ή απόφαση 1321/1969 τοϋ Συμβουλίου τής Έπικρατείας ή σχετική μέ τήν

εκτέλεση έργου κοντά σέ ἀρχαιολογικό χώρο, ή 1943/1971 τοῦ ἴδιου δικαστηρίου γιά τήν προστασία τῶν ἱστορικῶν μνημείων ή ή ἀπόφαση 407/1972 τοῦ Ἀρείου Πάγου, στήν ὁποία ὀρίζεται ή ἔννοια τοῦ ἀρχαίου καί ή χρονική ἔκταση τῆς ἔννοιας αὐτῆς ὅπως προκύπτει ἀπό τήν ἀρχαιολογική νομοθεσία.

Οἱ ἀποφάσεις τῶν δύο Ἀνώτατων Δικαστηρίων καί οἱ γνωμοδοτήσεις τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου εἶναι ἀπαραίτητες, γιατί μᾶς βοηθοῦν στή σωστή ἐφαρμογή τῆς νομοθεσίας καί στήν ἀποτελεσματικότερη προστασία τῶν ἀρχαίων.

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Ἕπατο ὄργανο διοικήσεως καί ἐλέγχου — Ὁρισμός Ἰωάννου Δ. Κοντῆ — Πρώτη μορφή τοῦ Συμβουλίου — Ἀρχαιολογική Ἐπιτροπή — Ὑποχρεώσεις μελῶν Συμβουλίου — Ἀρχαιολογικόν Συμβούλιον — Σύμφωνος γνώμη Συμβουλίου — Β.Δ. 918/1966 περί Ἀρχ. Συμβουλίου· σύμφωνος γνώμη τρόπος λειτουργίας νέου Συμβουλίου — Κατάργηση Β.Δ. 918· νέα σύσταση Συμβουλίου — Τοπικά Ἀρχαιολογικά Συμβούλια Περιφερειακῶν Διοικήσεων — Ν. 654/1977· κατάργηση συμφώνου γνώμης — Π.Δ. 890 — Δήλωση Ἕπουροῦ Πολιτισμοῦ.

Τό ἔπατο ὄργανο διοικήσεως καί ἐλέγχου τῆς Ἕπηρεσίας ἦταν, στό παρελθόν, τό Ἀρχαιολογικό Συμβούλιο, τό ὁποῖο ἀποτελοῦσαν τά ἀνώτατα στελέχη τῆς Ἕπηρεσίας καί Καθηγητές τοῦ Πανεπιστημίου. Ἡ συγκρότησή του, ή σύνθεση καί οἱ ἀρμοδιότητές του ὀρίζονταν μέ νόμους καί διατάγματα, πού καθρεφτίζουν τίς τάσεις τῆς πολιτείας ἀπέναντι στά ἀρχαία ή ἀκόμη, ὅταν τήν Ἕπηρεσία τή διοικοῦσαν Καθηγητές, τή στάση τους ἀπέναντι στά μέλη τῆς Ἕπηρεσίας. Σήμερα θέματα διαμάχης Πανεπιστημίου καί Ἕπηρεσίας ἔχουν ἱστορική σημασία, κάποτε ὁμως, καί δέν πέρασαν ἀπό τότε πολλά χρόνια, ή διαμάχη αὐτή εἶχε πάρει διαστάσεις ἐπικίνδυνες, πού ἀπειλήσαν τήν ἐξέλιξη τῆς Ἕπηρεσίας καί τήν ἐπηρεάσαν ἔντονα.

Κατά τόν ὀρισμό τοῦ Ἰωάννου Κοντῆ²³, τό Ἀρχαιολογικό Συμβούλιο εἶναι ἕνα εἶδος ἐπιστημονικοῦ διωλιστηρίου, ἀπό τό ὁποῖο περνοῦν, πρὶν καταλήξουν σέ ὑπουργικές ἀποφάσεις, ὅλα τά σοβαρά θέματα πού συνδέονται μέ τήν προστασία καί τήν τύχη γενικά τῶν μνημείων καί τῶν ἄλλων πραγμάτων

23. Καθημερινή, Κυριακή 8 Δεκεμβρίου 1974.

πὸν ὑπάγονται στήν ἀρμοδιότητα τοῦ ἀρχαιολογικοῦ νόμου. Περνοῦν φυσικά ἀπ' αὐτὸ καὶ οἱ ὑποθέσεις ἰδιωτικῶν συμφερόντων, πὸν συνάπτονται μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου.

Αὐτονόητο εἶναι ὅτι ἓνα τέτοιο συλλογικὸ ὄργανο πρέπει νὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ πρόσωπα, πὸν ἢ ἐπιστημονικὴ τους ὑπόσταση, ἢ πείρα τους καὶ ἢ θέση τους στήν ὑπηρεσιακὴ ἱεραρχία ἐγγυῶνται τὴν ὀρθὴ κρίση τους. Ἡ σύσταση ἐπίσης τοῦ ὄργανου αὐτοῦ πρέπει νὰ εἶναι σταθερὴ καὶ νὰ γίνεται μὲ τρόπο ἀντικειμενικόν, πὸν νὰ ἐξασφαλίζει τὴν ἀδιάβλητη καὶ ἀνεπηρέαστη ἀπὸ μεροληψίες καὶ πιέσεις λειτουργία του.

Τὴν πρώτη μορφή τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου τὴ βρῖσκουμε στὸ ἄρθρο 34 τοῦ νόμου τῆς 10/22 Μαΐου 1834 τῆς Ἀντιβασιλείας. Εἶναι ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ Γενικὸ Ἐφορο ὡς Πρόεδρο, τοὺς Ἐφόρους τῶν Κεντρικῶν Συλλογῶν, ἀπὸ δύο μέλη τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ὁραίων Τεχνῶν, ἀπὸ δύο Καθηγητὲς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ δύο ἄλλους ἐπιστήμονες πὸν ἐδρεύουν στήν Ἀθήνα. Ἀρμοδιότητες τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς εἶναι, ἂν λάβουμε ὑπόψη τὴν ἐποχὴ πὸν συστήθηκε, αὐτὲς τοῦ σημερινοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ὅμως δὲ φαίνεται νὰ πρόκοψε, γιατί δύο χρόνια ἀργότερα νομοθετήθηκε νέα συγκρότηση καὶ σύνθεση τοῦ συλλογικοῦ αὐτοῦ ὄργανου μὲ τὸ Β.Δ. 16/28 Νοεμβρίου 1836 «περὶ διορισμοῦ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὰς ἀρχαιότητας». Τακτικὰ μέλη τῆς ἦταν οἱ Γεώργιος Αἰνιάν, Γεώργιος Ἀργυρόπουλος, Ἰωάννης Βενθύλος, Γεώργιος Γεννάδιος, Γεώργιος Ψύλλας, Κωνσταντῖνος Σχινᾶς, Παναγιώτης Σοῦτζος, καὶ ἔκτακτα οἱ Ἀλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβῆς, Κυριακὸς Πιττάκης, Eduard Schaubert, Christian Hansen. Ἡ νέα Ἐπιτροπὴ ἐργάστηκε, ὅπως φαίνεται, ὡς τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1838²⁴.

Μὲ τὸ Β.Δ. τῆς 11 Αὐγούστου 1899 «περὶ ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς καὶ περὶ κανονισμοῦ τῆς ὑπηρεσίας αὐτῆς», καθορίστηκε κάπως διαφορετικὰ ἢ σύνθεση τῆς «ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς»: τὴν ἀποτελοῦν ὁ Γενικὸς Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων ὡς Πρόεδρος καὶ οἱ Ἐφοροὶ τῶν «ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν» τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου καὶ τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ μόνον ὅτι ὁ Ἐφορος τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως ἦταν συγχρόνως καὶ Ἐφορος τῆς Ἀττικῆς.

Τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς δὲν εἶχαν ἀναπληρωτὲς καὶ ἡ συμμετοχὴ τους

24. Ἀγγ. Κόκκου, Ἡ μέριμνα γιὰ τὶς ἀρχαιότητες, σ. 84. Δὲ βρέθηκε στήν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως τὸ σχέδιο Β.Δ. «περὶ συστάσεως Κεντρικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀρχαιοτήτων» πὸν δημοσιεύει ὁ Πρωτοψάλτης, Ἱστορικὰ Ἐγγραφα, σ. 201 ἄρ. 170 (ἢ εἰσηγητικὴ ἔκθεση, γραμμὴν ἀπὸ τὸν Κωλέττη, σ. 199-200) καὶ παρά τὴ σημασία του δὲν εἶναι δυνατό νὰ περιληφθεῖ στήν ἀρχαιολογικὴ νομοθεσία (πρβλ. Α. Καλογεροπούλου - Προῦνη-Φιλίπ, Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς, Εὐρετήριον, σ. ρλε'-ρλη').

στis συνεδριάσεις ήταν υποχρεωτική, όπως όριζε τό άρθρο 6: *Οί τήν Έπιτροπήν αποτελοῦντες όφείλουσι νά προσέρχονται άνελλιπῶς εις τās συνεδριάσεις αὐτῆς, κατὰ προτίμησιν άντι έκτελέσεως οίασδήποτε άλλης ύπηρεσίας, καί, καλούμενοι, νά δίδουσι λόγον εις τόν Έπουργόν επί ενδεχομένη άπουσία αὐτῶν.*

Μέ τό Ν. ΓΨΛ' (3730) «περί τῆς άρχαιολογικῆς ύπηρεσίας τοῦ Κράτους» τοῦ 1910 εισάγεται γιά πρώτη φορά ἡ όνομασία «Άρχαιολογικόν Συμβούλιον» καί καταργεῖται άντίστοιχα ἡ Άρχαιολογική Έπιτροπή. Τό νέο Συμβούλιο ἔχει δέκα μέλη από τά όποία δύο εἶναι Καθηγητές τοῦ Πανεπιστημίου καί τά λοιπά Έφοροι Άρχαιοτήτων καί Διευθυντές μουσείων τῶν Άθηνῶν, ὁ Διευθυντής τῆς Έπηρεσίας (Τμηματάρχης τοῦ Άρχαιολογικοῦ Τμήματος τοῦ Έπουργείου) καί ὁ Νομικός Σύμβουλος τοῦ Έπουργείου. Άρμοδιότητες τοῦ Συμβουλίου εἶναι περίπου οἱ σημερινές. Μέ τό νέο νόμο ὁμως εισάγεται μιá σπουδαία καινοτομία : σύμφωνα μέ τό άρθρο 4: *εις οὐδέμιαν ένέργειαν άφορῶσαν τὰ άνωτέρω (δηλαδή τίς άρμοδιότητες τοῦ Συμβουλίου) δύναται νά προβῆ ὁ Έπουργός άνευ συμφώνου γνωμοδοτήσεως τοῦ Άρχαιολογικοῦ Συμβουλίου.*

Τοῦτο τό ξαναβρίσκουμε στis περί Άρχαιολογικοῦ Συμβουλίου διατάξεις τοῦ Β.Δ. 634/1960, ένῶ άπουσιάζει στά νομοθετήματα τῆς μεταξικῆς περιόδου, τῆς Κατοχῆς καί στά ἔως τό 1960. Δέν επαναλαμβάνεται στά διατάγματα τῆς έπταετίας — άλλωστε τῆ στάση τῆς άπέναντι στά θέματα αὐτά τήν εἶδαμε μέ τήν τροποποίηση τοῦ άρχαιολογικοῦ νόμου μέ τό Ν.Δ. 6 τοῦ 1968. Άντίθετα μέ ὅ,τι θά περίμενε κανείς, ἡ διάταξη τῆς συμφωνῆς γνωμοδοτήσεως ξαναβρίσκεται στό Β.Δ. 58/1973, μέ τό όποιο μεταβιβάστηκαν οἱ άρμοδιότητες τοῦ Έπουργείου Πολιτισμοῦ στούς Έφυπουργούς-Προϊσταμένους τῶν Περιφερειακῶν Διοικήσεων. Έποθέτω ὅτι μέ αὐτή θέλησε ὁ τότε Γενικός Έπιθεωρητής Σπ. Μαρινάτος νά δεσμεύσει τούς Έφυπουργούς, ἔχοντας μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στούς Έφόρους, γιά τούς όποιους ήταν βέβαιος ὅτι θά χειρίζονταν τά άρχαιολογικά θέματα σωστά, ἔστω καί άν οἱ προσωπικές του διαθέσεις δέν ήταν εὐνοϊκές γιά πολλούς από αὐτούς.

Σπουδαῖες καινοτομίες στή σύνθεση καί τόν τρόπο λειτουργίας τοῦ Άρχαιολογικοῦ Συμβουλίου επιβλήθηκαν μέ τό Ν.Δ. 918 τοῦ 1966, ἔργο τοῦ Ιωάννου Κοντῆ. Τά μέλη του ἔγιναν 18 καί ὅλα μαζί άποτελοῦσαν τήν Γενικήν Όλομέλειαν, ὀρισμένα από αὐτά άποτελοῦσαν τήν Α' Εἰδικήν Όλομέλειαν Κλασσικῶν Άρχαιοτήτων, άλλα τήν Β' Εἰδικήν Όλομέλειαν Βυζαντινῶν Άρχαιοτήτων. Έκτός τῶν ὀλομελειῶν ὑπῆρχαν καί τέσσερα τμήματα: α) Τμήμα Μουσείων, β) Τμήμα Άρχαιολογικῶν Χώρων καί Άπαλλοτριώσεων, γ) Τμήμα Άναστηλώσεως Μνημείων καί Διαμορφώσεως Άρχαιολογικῶν Χώρων καί δ) Τμήμα Μουσειακῶν Κτηρίων. Μέλη τῶν τμημάτων ήταν τά τακτικά ἢ αναπληρωματικά τῆς Γενικῆς Όλομέλειας.

Μέ τῆ σύνθεση αὐτή τό Συμβούλιο λειτούργησε μέχρι τοῦ Ιουλίου

του 1967. Κύριο χαρακτηριστικό του ήταν ή ταχύτητα με την οποία γινόταν ή διεκπεραίωση των υποθέσεων, γιατί ολομέλειες και τμήματα συνεδρίαζαν κάθε βδομάδα.

Η άκρα καινοτομία όμως στις αρμοδιότητες του νέου Συμβουλίου, που έμελλε να δημιουργήσει έπειτα από έντεκα χρόνια σάλο με διεθνή απήχηση, ήταν εκείνη της παραγράφου 2 του άρθρου 2 που όριζε ότι για όρισμένα θέματα απαιτείται σύμφωνος γνώμη του Αρχαιολογικού Συμβουλίου, προς έκδοση της οικείας διοικητικής απόφασης. Τη διάταξη αυτή την είδαμε, ανώδυνα ή ακόμη, σε παλιότερα σχετικά νομοθετήματα.

Γιά να γίνει αντιληπτή ή σημασία της παραγράφου 2, πρέπει να διευκρινιστεί ότι τό Αρχαιολογικό Συμβούλιο έως τότε γνωμάτευε, έλεγε δηλαδή τή γνώμη του, για τά διάφορα θέματα στον Έπουργό, ό οποίος αποφάσισε, εάν ήθελε, αντίθετα από αυτήν. Τουτό βέβαια γινόταν σπάνια, υπήρξαν όμως περιπτώσεις που ό Έπουργός ήρθε σε αντίθεση με τή γνώμη του Συμβουλίου σε σημαντικά θέματα, με αποτέλεσμα να έκδοθούν αποφάσεις βλαπτικές για τό συμφέρον των αρχαίων και τήν επιστημονική δεοντολογία. Αυτές τίς αποφάσεις ακριβώς θέλησε να αποφύγει ό συντάκτης του Ν.Δ. 918/1966 Ιωάννης Κοντής.

Τό Συμβούλιο λειτούργησε, όπως είπώθηκε, τυπικά ως τόν Ιούλιο του 1967. Με τήν απομάκρυνση από τήν Έπηρεσία του Κοντή και τήν ανάληψη της Γενικής Διευθύνσεως από τόν Καθηγητή Μαρινάτο, ό οποίος ονομάστηκε Γενικός Έπιθεωρητής με τόν Α.Ν. 46/1967 με τόν όποιο ιδρύθηκε ή θέση αυτή, καταργήθηκε στήν ουσία ή σύνθεση του Αρχαιολογικού Συμβουλίου που περιγράφηκε και με τήν υπουργική απόφαση 4232/30 Ιουνίου 1967, που τήν υπέγραφαν ό Γρηγόριος Σπαντιδάκης, ό Γεώργιος Παπαδόπουλος και ό Άδαμάντιος Άνδρουτσόπουλος, ιδρύθηκε νέο.

Η ουσιώδης παράγραφος της απόφασεως είναι τούτη: *"Έχοντες υπόψη... 5. Τήν ανάγκην διατηρήσεως του Αρχαιολογικού Συμβουλίου και περιορισμού των μελών αυτού, αποφασίζομεν: 1. Τήν διατήρησιν του Αρχαιολογικού Συμβουλίου της Γενικής Διευθύνσεως Αρχαιοτήτων και Αναστηλώσεως του Έπουργείου Προεδρίας Κυβερνήσεως και περιορίζομεν τά μέλη τούτου από δέκα έξ (16) (ένω ήταν 18) από όσα μέχρι τουδε απηρτίζετο εις πέντε (5).*

Η απόφαση της νέας συστάσεως του Συμβουλίου παρέλειψε να μεταβάλει εκτός του αριθμού των μελών του και όσα άφορούσαν τόν τρόπο της λειτουργίας του Συμβουλίου του 1966. Έτσι, όπως παρατηρήθηκε από τόν Κοντή²⁵: *σύμφωνα με τά ισχύοντα, με τά πέντε μέλη που άπόμειναν έπρεπε να σχηματίζονται: τρεις ολομέλειες, πέντε τμήματα και άκαθόριστος αριθμός*

25. Ο.π.

ἐπιτροπῶν. Κάτι τέτοιο όμως μονάχα με τὴν ἐπανάληψη τοῦ θαύματος τῶν πέντε ἄρτων ἦταν δυνατό.

Γιὰ τὴν ἱστορία ἀναφέρω ὅτι τὰ πέντε μέλη πού ἀπάρτισαν τὸ νέο Συμβούλιο ἦταν ὁ Νομικὸς Σύμβουλος τοῦ Ὑπουργείου καὶ οἱ Καθηγητὲς Νικόλαος Κοντολέων (πού γρήγορα παραιτήθηκε), Σπυρίδων Μαρινᾶτος, Ἀναστάσιος Ὀρλάνδος (πού δὲν μετέσχε ποτέ, ὅσο γνωρίζω) καὶ ὁ Στυλιανὸς Κορρές²⁶.

Ἀλλεπάλληλες ἦταν οἱ τροποποιήσεις στὴ συγκρότηση καὶ σύνθεση τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου σέ ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ἐπταετίας, οἱ ὁποῖες δὲν παρουσιάζουν κανένα ἐνδιαφέρον. Καινοτομία ἦταν ἡ ἴδρυση τῶν ἑξι τοπικῶν Ἀρχαιολογικῶν Συμβουλίων τὸ 1973, πού ἀποτελοῦσαν μέρος τῶν Ἐπιθεωρήσεων Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν πού εἶχαν ἰδρυθεῖ στίς ἑξι Περιφερειακὲς Διοικήσεις. Ἀπὸ τὰ ἑξι αὐτὰ τοπικὰ Ἀρχαιολογικά Συμβούλια λειτούργησε μόνο ἓνα, τῆς Πελοποννήσου καὶ Στερεᾶς Ἑλλάδος, στὴν Πάτρα. Τὰ ὑπόλοιπα δὲ λειτούργησαν γιὰ ἐσωτερικούς λόγους. Μὲ τὴν κατάργηση τῶν Περιφερειακῶν Διοικήσεων, ἀπὸ τὸ καθεστῶς τῆς 25 Νοεμβρίου 1973, καταργήθηκαν καὶ τὰ Συμβούλια αὐτά.

Ἀλλαγὲς στὴ σύνθεση τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου ἔγιναν μετὰ τὴν πτώση τῆς δικτατορίας, χωρὶς ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον. Πρῶτο ἔργο τοῦ Κοντῆ μετὰ τὴν ἀποκατάστασή του στὴ θέση τοῦ Προϊσταμένου τῆς Ὑπηρεσίας, ἦταν ἡ ἀνασύνθεση τοῦ Συμβουλίου στὴ μορφή πού εἶχε ἕως τὸ 1967. Τοῦτο ἔγινε μὲ τὸ Π.Δ. 505/1975, στὸ ὁποῖο διατηρήθηκε ἡ παράγραφος πού προέβλεπε τὴ σύμφωνο γνώμη τοῦ Συμβουλίου γιὰ ὀρισμένα θέματα.

Τὸ θέμα πού δημιουργήθηκε μὲ τὴν ἄρνηση τοῦ Συμβουλίου νὰ ἐγκρίνει τὴν ἀποστολὴ ἀρχαίων γιὰ ἔκθεση στὸ ἐξωτερικὸ ὁδήγησε τὴν Κυβέρνηση στὴν ἔκδοση τοῦ γνωστοῦ Ν. 654/1977, μὲ τὸν ὁποῖο καταργήθηκε ἡ γιὰ ὀρισμένα θέματα σύμφωνο γνώμη τοῦ Συμβουλίου, ὅπως προέβλεπε τὸ Π.Δ. 505/1975. Μὲ τίς νέες συρρικνωμένες ἀρμοδιότητες τὸ Συμβούλιο λειτούργησε ὡς τίς 4 Ὀκτωβρίου 1977. Τότε ἐκδόθηκε τὸ Π.Δ. 890, πού ὄρισε τὴ σημερινή του συγκρότηση σέ Κεντρικὸ Ἀρχαιολογικὸ Συμβούλιο καὶ σέ ἑξι Τοπικά, ὅπως ἐκεῖνα τῶν Περιφερειακῶν Διοικήσεων. Ἡ νέα συγκρότηση παρουσιάζει μερικές καινοτομίες καὶ ἰδιοτυπίες, τίς ὁποῖες γιὰ νὰ ἀνιχνεύσει κανεὶς πρέπει νὰ ἔχει ὑπόψη του ὀλόκληρη τὴ σχετικὴ μὲ τὸ Ἀρχαιολογικὸ Συμβούλιο νομικὴ φιλολογία.

Ἐνῶ ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ Ν. 654/1977 ἦταν ἡ κάμψη τῆς ἀντιδράσεως τῶν μελῶν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου στὴν ἐξαγωγή τῶν

26. Καστικότατο ἄρθρο γιὰ τίς ἐπεμβάσεις τοῦ καθεστώτος στὰ πράγματα τῆς Ὑπηρεσίας δημοσιεύθηκε στὴν ἐφημερίδα *Le Monde*, 6 Νοεμβρίου 1968 (σ. 7) μὲ τὸν τίτλο *Archéologie et politique*.

ἀρχαίων, προβλήθηκε στό εὐρύ κοινό ἄλλη δικαιολογία· ὁ νόμος ἀπέβλεπε στόν ἐξύψωση τοῦ κύρους τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου, ἔτσι τουλάχιστο δήλωσε σέ κάποια συνέντευξή του ὁ Ὑπουργός Πολιτισμοῦ Δ. Νιάνας²⁷: *Ἔσθνα, τό 1965, ἔγινε ὁ νόμος γιά τήν ὑποχρεωτική γνώμη τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου. Ὁ ἐπιστημονικός καί ἀρχαιολογικός κόσμος τῆς χώρας ἐξεπλάγη γιά τό μέτρο, γιατί ἔδινε τήν ἐντύπωση πὼς οἱ ἀρχαιολόγοι δέν εἶχαν πιά τό παλαιό κύρος, πού ἔκανε τή γνώμη τους ὑποχρεωτικό ἀγραφο νόμο γιά τήν Πολιτεία.*

Τό 1976 καταργήθηκε ὁ νόμος αὐτός καί τό Ἀρχαιολογικό Συμβούλιο ἐπανέκτησε τό παλαιό του ἠθικό κύρος.

Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ Η ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

Διάρθρωση τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας σέ Ἐφορεῖες — Ἀποκέντρωση Ν.Δ. 4543/1966 — Ἀνάγκη εἰδικότητων στόν Ὑπηρεσία — Π.Δ. 941/1977· ἀνάγκη βελτιώσεώς του — Ἀρχαιολογική Ὑπηρεσία στή Μακεδονία — Ἡ στάση τῶν ἀρχῶν Κατοχῆς ἀπέναντι στά ἀρχαῖα — Ἀπομάκρυνση Κοιτῆ ἀπό τήν Ὑπηρεσία· ἴδρωση θέσεως Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ — Ἡ διεξαγωγή τῆς διοικήσεως· ὑπόμνημα Ἰ. Κοιτῆ.

Ὁ τρόπος πού εἶναι ὀργανωμένη καί διοικεῖται ἡ Ὑπηρεσία καθορίζεται ἀπό νόμους, διατάγματα καί ἀποφάσεις πού πολύ συχνά ἀλλάζουν. Ἡ μορφή τῆς Ὑπηρεσίας καθορίζεται κυρίως ἀπό τήν οἰκονομική καί πολιτική κατάσταση τῆς χώρας, τίς ἀντιλήψεις γι' αὐτήν πού ἔχουν οἱ Γενικοί Διευθυντές της καί τίς σχέσεις τους μέ τά μέλη τῆς Ὑπηρεσίας. Ὑποκειμενικά κριτήρια λοιπόν πρυτανεύουν τίς περισσότερες φορές, ἔτσι ἐξηγεῖται ἡ συνεχῆς ἀλλαγὴ τῶν ὀργανισμῶν τῆς Ὑπηρεσίας, πού πολλές φορές εἶναι βραχύβιοι.

Κύριο χαρακτηριστικό τῆς ὀργανώσεώς μας εἶναι ἡ διαίρεση τοῦ Κράτους σέ Ἐφορεῖες Ἀρχαιοτήτων (ἄλλοτε λέγονταν Ἀρχαιολογικές Περιφέρειες) μέ προϊστάμενο τόν Ἐφορο Ἀρχαιοτήτων. Μέ τίς Ἐφορεῖες ἔχουμε πετύχει σέ μεγάλο βαθμό τήν ἀποκέντρωση, γιατί ἂν ὁ Ἐφορος γνωρίζει καλά τήν ἀρχαιολογική καί τή λοιπή ἀναγκαῖα νομοθεσία, μπορεῖ νά

27. Ἡ Γυναίκα, ἀρ. 760, 28 Φεβρουαρίου 1979, σ. 29.

διοικήσει τήν Ἐφορεία του χωρίς νά ζητάει τή βοήθεια τοῦ Ἐπιμελητοῦ²⁸. Τό νά παραπέμπει κανείς τά περισσότερα θέματα στό Ἐπιμελητοῦ δείχνει ἄνθρωπο εὐθυνόφοβο ἢ ἀδιάφορο. Ὁ ἀρχαιολογικός νόμος καί ὁ νόμος «περί τρόπου ἐκτελέσεως ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν» ὀρίζουν πλήρως τά δικαιώματα, τίς ὑποχρεώσεις καί τίς ἀρμοδιότητες τοῦ Ἐφόρου. Ἡ ὑπαλληλική νομοθεσία ὀρίζει τά δικαιώματα καί τίς ὑποχρεώσεις τῶν ὑπαλλήλων. Ὁ νόμος περί Δημοσίου Λογιστικοῦ καθορίζει τόν τρόπο τῆς διαχειρίσεως τῶν δημόσιων χρημάτων. Γιά τό Ἐπιμελητοῦ λοιπόν μένουσιν ὅσες ἀρμοδιότητες ἀσκεῖ τό ἴδιο καί οἱ ὅποιες ρητά ἀναφέρονται στή νομοθεσία ἢ σέ εἰδικές ἀποφάσεις.

Ἡ παράθεση τῶν νόμων σύμφωνα μέ τούς ὁποίους γινόταν ἡ διοίκηση τῆς Ἐπιμετείας στό παρελθόν δέν ἔχει γενικότερη σημασία. Βέβαια σέ πολλούς ἀπ' αὐτούς διασώζονται «νησίδες», δηλαδή ἄρθρα ἢ ἐδάφια πού ἰσχύουν ἀκόμα.

Ἀνάμεσα στά νομοθετικά κείμενα πού θέμα τους ἔχουν τήν ὀργάνωση τῆς Ἐπιμετείας, ἰδιαίτερη σημασία ἔχει τό Ν.Δ. 4543/1966, ἔργο τοῦ Ἰωάννου Κοντῆ, τό ὁποῖο ἰσχύει ἀκόμη κατά μέγα μέρος, παρά τήν ὑπαρξη τοῦ ὀργανισμοῦ πού ἐφαρμόζεται σήμερα. Μέ τήν ἐγκύκλιο 19560 τῆς 3 Ὀκτωβρίου 1966, πού ὑπογράφει ὁ Ἐπιμετοῦ Σαββόπουλος ἀλλά συντάκτης εἶναι ὁ Γενικός Διευθυντής Ἰωάννης Κοντῆς, ἀναλύεται τό νέο Ν.Δ. καί ἐπισημαίνονται τά νέα καί σπουδαῖα στοιχεῖα πού περιέχει. Ἰδιαίτερη σημασία ἔδωσε ὁ Κοντῆς στή δημιουργία τῶν εἰδικότητων, τῆς νομισματικῆς, τῆς ἐπιγραφικῆς καί τῶν νεώτερων μνημείων. Πρόθεσή του ἦταν ἀπό τούς κλάδους αὐτούς τῆς Ἐπιμετείας νά δημιουργοῦνται νέοι ἐπιστήμονες εἰδικοί σ' αὐτούς τούς τομεῖς τῆς ἀρχαιολογίας. Σύμφωνα μέ τά λόγια του: *ἐάν δέν ἔχωμεν τήν στιγμήν ταύτην νομισματολόγους, τοῦτο ὀφείλεται κυρίως εἰς τό γεγονός ὅτι κατά τό παρελθόν, ἐνῶ δέν ἐλαμβάνετο μέριμνα τῆς ἐκ τῶν κάτω δημιουργίας εἰδικῶν ἐπιστημόνων, ἡ θέσις τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου κατελαμβάνετο συχνάκις ὑπό Ἐφόρων Ἀρχαιοτήτων ἐπιδιωκόντων ἀπλῶς τήν τακτοποίησίν των ἐν Ἀθήναις, ὀξυολόγων κατά τά λοιπά, ἀλλά μὴ εἰδικῶν εἰς τήν Νομισματολογίαν. Ἀνάλογος ἦτο ἡ μεταχειρίσις τῶν θέσεων τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου, τό ὁποῖον ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ἐχορηγίμευεν ὡς τόπος ἐξορίας τῶν ἐν πολιτικῇ δυσμενείᾳ τελούντων μὴ εἰδικῶν ἐπιστημόνων.*

28. Προσοχή χρειάζεται στήν ἄσκηση τῆς διοικήσεως καί στήν ἐφαρμογή τῶν νόμων: «Ἡ διοίκηση, ὅταν ἐφαρμόζει τό νόμο, ἐργάζεται ὅπως ὁ δικαστής: μέ τή διαφορά ὅτι δέν εἶναι τόσο τολμηρή, ὥστε νά προχωρεῖ σέ ἐρμηνεῖες ἐκτός τοῦ κανόνος δικαίου. Ἄν καί πολλές φορές οἱ ἐρμηνευτικῆς τῆς ἐγκυκλίου συμπληρῶνουν ἢ ἀκόμη καί τροποιοῦν τό νόμο» (Ἀνδρ. Α. Γαζῆ, Πῶς σκέπτεται ὁ νομοθέτης. Ἀφιέρωμα στόν Κωνσταντῖνο Τσάτσο, Ἀθήναι 1980, σ. 509).

Ἡ Ὑπηρεσία διοικεῖται σήμερα σύμφωνα μέ τίς διατάξεις τοῦ Ν. 681/1977 «περὶ συστάσεως θέσεων προσωπικοῦ καί ἐτέρων τινῶν διατάξεων ἀφορωσῶν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Πολιτισμοῦ καί Ἐπιστημῶν» καί τό Π.Δ. 941/1977 «περὶ Ὄργανισμοῦ τοῦ Ὑπουργεῖου Πολιτισμοῦ καί Ἐπιστημῶν». Σύμφωνα μέ τό διάταγμα ἡ χώρα διαιρεῖται σέ 25 Ἐφορεῖες Προϊστορικῶν καί Κλασσικῶν Ἀρχαιοτήτων (παλιότερα ὀνομάζονταν, πολύ σωστά, Ἐφορεῖες Ἀρχαιοτήτων καί μόνο), σέ 13 Ἐφορεῖες Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων²⁹ καί σέ 7 Ἐφορεῖες Νεωτέρων Μνημείων, οἱ ὁποῖες ὅμως ἀνήκουν

29. Ὁ νόμος τῆς 10/22 Μαΐου 1834 (ἄρθρο 22) προέβλεπε Ἐφόρους «κατά τήν Πελοπόννησον, τήν Στερεάν καί τάς Νήσους». Πρώτη, συστηματική, διαίρεση τῆς χώρας σέ Ἀρχαιολογικές Περιφέρειες εἶναι ἐκείνη πού ὀρίζει τό Β.Δ. τῆς 8 Ἰανουαρίου 1886 «περὶ τῆς ὑπηρεσίας καί τῶν καθηκόντων τῶν ἐφόρων τῶν ἀρχαιοτήτων καί τῶν ἀρχαιολογικῶν Συλλογῶν» (ἄρθρο 1: «Πρὸς καθορισμόν τῆς ὑπηρεσίας τῶν ἐφόρων τῶν ἀρχαιοτήτων διαιροῦμεν τὸ ὅλον Κράτος εἰς τὰς ἐξῆς ἀρχαιολογικάς περιφέρειας: α') Ἀττικῆς, β') Βοιωτίας καί νομοῦ Εὐβοίας, γ') νομοῦ Φθιώτιδος καί Φωκίδος, δ') Θεσσαλίας, ε') νομῶν Αἰτωλίας καί Ἀκαρνανίας καί Ἀρτης, ς') νομῶν Ἀργολίδος καί Κορινθίας, ἐξαιρουμένης τῆς ἐπαρχίας Κυθῆρων, ζ') νομῶν Ἀχαΐας καί Ἡλίδος, ἐξαιρουμένης τῆς ἀρχαίας Ὀλυμπίας, καί Ἰονίων Νήσων, η') ἀρχαίας Ὀλυμπίας καί νομοῦ Μεσσηνίας, θ') νομοῦ Ἀρκαδίας, ι') νομοῦ Λακωνίας, συμπεριλαμβανομένης καί τῆς ἐπαρχίας Κυθῆρων, καί ια') νομοῦ Κυκλάδων»).

Ἡ διαίρεση τοῦ Καβαδία ἦταν σωστή καί διατηρήθηκε γιά δεκαετίες. Μετά τήν ἐπανάσταση τοῦ Γουδί ἀλλάξε ἡ τάξη τῶν Ἀρχαιολογικῶν Περιφερειῶν μέ τό ἄρθρο 6 τοῦ Ν. ΓΨΛ' τοῦ 1910: «Ἡ Ἑλλάς διαιρεῖται εἰς ἐπτὰ ἀρχαιολογικάς περιφέρειας: α') τήν Θεσσαλίαν μετά τῆς Φθιώτιδος, μέ ἔδραν τὸν Βόλον· β') τήν Εὐβοίαν μετά τῶν ἐπαρχιῶν Βοιωτίας καί Φωκίδος, μέ ἔδραν τὰς Θήβας· γ') τήν Ἀκαρνανίαν καί Αἰτωλίαν, περιλαμβανομένης καί τῆς Ἡπείρου καί τῶν νήσων Λευκάδος, Κερκύρας, Παξῶν καί Ἰθάκης, μέ ἔδραν τὸ Μεσολόγγιον· δ') τήν Ἀχαΐαν καί Ἡλίδαν, περιλαμβανομένων καί τῶν ἐπαρχιῶν Τριφυλίας, Ὀλυμπίας καί τῶν νήσων Κεφαλληνίας καί Ζακύνθου, μέ ἔδραν τὰς Πάτρας· ε') τήν Λακωνίαν μετά τῶν ἐπαρχιῶν, Καλαμῶν, Μεσσηνίας, Πυλίας καί Κυθῆρων, μέ ἔδραν τὴν Σπάρτην· ς') τήν Ἀργολίδα καί Κορινθίαν καί Ἀρκαδίαν, μέ ἔδραν τὸ Ναύπλιον· καί ζ') τὰς Κυκλάδας, μέ ἔδραν τὴν Σύρον ἢ τὴν Μύκονον».

Μετά τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους καί τὴν ἐπέκταση τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδας, ἐγίνε νέα διαρρύθμιση τῶν Ἀρχαιολογικῶν Περιφερειῶν, μέ τό Β.Δ. τῆς 20 Φεβρουαρίου 1915, τό ὁποῖο ὀριζε: «Ἡ Ἐπικράτεια διαιρεῖται εἰς δώδεκα ἀρχαιολογικάς περιφέρειας, ὡς ἐξῆς: 1) Ἀττικῆς, Μεγαρίδος καί Αἰγίνης, ἧς ἔδρα αἱ Ἀθῆναι. 2) Βοιωτίας, Εὐβοίας, Φθιώτιδος, Φωκίδος καί Εὐρυτανίας, ἧς ἔδρα αἱ Θῆβαι. 3) Νομῶν Λαρίσης καί Τρικάλων, Ἐλασσάνος, Μετσόβου, Γρεβενῶν, Βορείων Σποράδων, ἧς ἔδρα ὁ Βόλος. 4) Μακεδονίας (νομῶν Θεσσαλονίκης, Σερρῶν, Δράμας, Κοζάνης, Φλωρίνης), ἧς ἔδρα ἡ Θεσσαλονίκη. 5) Ἀχαΐας-Ἡλίδος, Ζακύνθου, Κεφαλληνίας, Ἰθάκης, ἧς ἔδρα αἱ Πάτραι. 6) Λακωνίας, Μεσσηνίας καί Κυθῆρων, ἧς ἔδρα ἡ Σπάρτη. 7) Ἀργολίδος, Κορινθίας καί Ἀρκαδίας, ἧς ἔδρα ἡ Κόρινθος. 8) Αἰτωλίας, Ἀκαρνανίας, Ἡπείρου (πλὴν Μετσόβου), Κερκύρας, Λευκάδος, ἧς ἔδρα ἡ Πρέβεζα. 9) Κνωσσοῦ (Κρήτης) μετά τοῦ μουσείου Ἡρακλείου, ἧς ἔδρα Ἡράκλειον. 10) Κρήτης, πλὴν Κνωσσοῦ καί μουσείου Ἡρακλείου, ἧς ἔδρα Ἡράκλειον. 11) Κυκλάδων, ἧς ἔδρα Μύκονος. 12) Νήσων Αἰγαίου, ἧς ἔδρα ἡ Σάμος».

στή Γενική Διεύθυνση Πολιτιστικής Ἀναπτύξεως. Ἀνεξάρτητες ειδικές περιφερειακές υπηρεσίες ἀποτελοῦν τὰ μουσεῖα Ἐθνικό, Βυζαντινό, Ἐπιγραφικό, Νομισματικό καί οἱ Ἐφορεῖες Ἀρχαιοπωλείων, Παλαιο-ανθρωπολογίας καί Ἐναλίων Ἀρχαιοτήτων. Σ' αὐτές περιλαμβάνονται τὰ Ἀρχαιολογικά Ἰνστιτοῦτα Β. Ἑλλάδος, Κρήτης καί Ρόδου, τὰ ὁποῖα ὅμως δέν ὑφίστανται στήν οὐσία.

Ὅπως καί οἱ παλιότεροι ὀργανισμοί, ἔτσι καί αὐτός πού ἰσχύει σήμερα δέν εἶναι τέλειος. Χρειάζεται βελτίωση σέ πολλά σημεῖα, ὥστε ἡ Ὑπηρεσία νά λειτουργεῖ καλύτερα. Τοῦτο ὅμως, ἡ ὑπόδειξη τῶν ἀδύνατων σημείων τοῦ ὀργανισμοῦ, ξεφεύγει ἀπό τὰ θεμιτά ὄρια τῆς ἱστορικῆς ἀναδρομῆς πού γίνεται.

Γιά τή Μακεδονία ὑπῆρξε κάποια ἐποχή ἰδιαίτερη νομοθετική πρόνοια. Μέ τό Ν.Δ. 304 τῆς 22 Ἰουλίου 1941 «περί ὀργανώσεως ὑπηρεσίας τῶν Ἱστορικῶν Μνημείων καί τῆς Ἀρχαιολογίας παρὰ τῆ Γενικῆ Διοικήσει Μακεδονίας» (Πρωθυπουργός Γ. Τσολάκογλου) ἰδρύθηκε δεύτερη Ἀρχαιολογική Ὑπηρεσία (ΔΙΜΑ = Διεύθυνσις Ἱστορικῶν Μνημείων καί τῆς Ἀρχαιολογίας) *προϋσταμένη πασῶν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ σχετικῶν Ὑπηρεσιῶν τοῦ Κράτους καί οἰωνδήποτε νομικῶν προσώπων καί ἰδρυμάτων*. Μέ τό διάταγμα αὐτό, ὅσο μπόρεσα νά ἐξακριβώσω, φαίνεται ὅτι θέλησε ἡ Ὑπηρεσία νά διευκολύνει τό ἔργο τῶν Ἐφόρων τῆς Μακεδονίας, οἱ ὅποιοι ἀντιμετώπιζαν ὀπωσδήποτε ἐκεῖ μεγαλύτερα προβλήματα μέ τίς ἀρχές καί τὰ στρατεύματα κατοχῆς καί τούς Βουλγάρους. Τελικά ὅμως τό διάταγμα δέν ἐφαρμόστηκε.

Ἐνδιαφέρον γιά τή «νομική» ἀντίληψη πού εἶχαν οἱ ἀρχές Κατοχῆς σχετικά μέ τὰ ἀρχαῖα τῆς Ἑλλάδας καί γιά τή στάση τους ἀπέναντι σέ κυβερνήσεις πού αὐτές εἶχαν διορίσει καί ἰσχυρίζονταν ὅτι ἀναγνώριζαν, ἔχουν τὰ ἔγγραφα πού δημοσιεύτηκαν ἀπό τό Ὑπουργεῖο Παιδείας τό 1946 (Ὑπουργός Α. Παπαδημος) στό βιβλίον «Ζημίαι τῶν ἀρχαιοτήτων ἐκ τοῦ πολέμου καί τῶν στρατῶν κατοχῆς».

Τήν Ὑπηρεσία διοίκησαν πάντοτε, μέ ἐλάχιστες καί προσωρινῶς χαρακτηριστικά ἐξαιρέσεις, μέλη τῆς Ὑπηρεσίας ἢ Καθηγητές τῆς Ἀρχαιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἀθήνας πού εἶχαν διατελέσει Ἐφοροί.

Ὁ Ἰ. Κοντῆς ἀπομακρύνθηκε ἀπό τήν Ὑπηρεσία μέ τόν Α.Ν. 46/1967, μέ τόν ὁποῖο ἰδρύθηκε ἡ θέση τοῦ Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Ἀρχαίων καί Ἱστορικῶν Μνημείων μέ βαθμό Γενικοῦ Ἐφόρου Ἀρχαιοτήτων καί μέ τόν ὁποῖο νόμο καταργήθηκε ταυτόχρονα ἡ θέση τοῦ Προϋσταμένου τῆς Ὑπηρεσίας Ἀρχαιοτήτων καί Ἀναστηλώσεως. Ἐτσι, πέρα ἀπό τή διαθεσιμότητα στήν ὁποία εἶχε τεθεῖ μέ τήν Υ.Α. 4332/4-7-1967, βρέθηκε καί χωρίς θέση. Ἡ ἀλλαγὴ τῆς ὀνομασίας τῆς θέσεως τοῦ Προϋσταμένου τῆς Ὑπηρεσίας χαρακτηρίστηκε ἀπό τόν ἴδιο τόν Κοντῆ σάν βάψιμο τοῦ ἀλόγου του. Καί

πραγματικά, ούτε οί άρμοδιότητες ούτε ό βαθμός του Προϊσταμένου της 'Υπηρεσίας άλλαξε παρά μόνο ό τίτλος, ό όποιος για λόγους ειδικούς διατηρήθηκε μετά τή μεταπολίτευση. Τό 1975, όταν ό 'Ι. Κοντής ξαναγύρισε στην 'Υπηρεσία για ένα εξάμηνο, πήρε τή θέση του Γενικού 'Επιθεωρητού, ξαναβρήκε δηλαδή τό άλλογο πού του είχαν πάρει τό 1967, βαμμένο όμως.

Πέρα από τά νομοθετικά κείμενα πού όρίζουν, τυπικά, τόν τρόπο διοικήσεως τής 'Υπηρεσίας, υπάρχει ή πρακτική τής διοικήσεως, ή μέθοδος πού ακολουθείται, στην Κεντρική 'Υπηρεσία, για τήν καθημερινή διεκπεραίωση των υποθέσεων. 'Ο σωστός τρόπος, για νά μπορούν τά άνώτατα στελέχη τής 'Υπηρεσίας νά έχουν γνώση των υποθέσεων καί νά μπορούν νά καθοδηγούν τούς ύφισταμένους τους, είναι νά ξεκινούν όλες οί διαδικασίες από αυτούς. Τοῦτο τό αναλύει ό 'Ιωάννης Κοντής σ' ένα υπόμνημά του πού είχε υποβάλει τό Μάρτιο του 1971, έπειτα από σχετική έντολή, στό Γενικό 'Επιθεωρητή Σπ. Μαρινάτο. Τό καθεστώς τότε είχε άναγκαστεί νά επαναφέρει τόν Κοντή στην «ένεργό» υπηρεσία, από τήν όποία απολύθηκε σύντομα λόγω τριακονταπενταετίας. 'Αλλά άς δοῦμε πώς αναλύει τήν τότε κατάσταση στην Κεντρική 'Υπηρεσία:

Φυσικάί συνέπειαι ώς εκ τής φύσεως των εκκρεμοούντων έγγραφων: 'Ως εκ του μεγάλου πλήθους και του είδους των εκκρεμωσών υποθέσεων φυσικόν είναι νά δημιουργηται άρρηθμία εις τήν κεντρικήν υπηρεσίαν, έξικνουμένη μέχρι και τής τελευταίας περιφερειακής διοικητικής μονάδος.

'Η εκ τής καθυστερήσεως των ενεργειών προερχομένη δυσάρεσκεια και δυσανασχέτησις των πολιτών δημιουργεί άσφαλώς παρά τῇ κοινή γνώμη κλίμα δυσμενές διά τήν 'Αρχαιολογικήν 'Υπηρεσίαν, τοῦτο δέ είναι δυσάρεστον έφ' όσον ώς γνωστόν κατά μέγα μέρος ή προστασία των αρχαίων βασίζεται επί τής αγάπης και του ενδιαφέροντος των πολιτών διά ταῦτα.

'Αμεσώτερος και ύλικώτερος είναι ό κίνδυνος ζημίας του δημοσίου εκ τής έγέρσεως απαιτήσεων αποζημιώσεως διά καθυστέρησιν χρήσεως, καθυστέρησιν έργων, διαφυγόν κέρδος κ.λ.π. ιδίως ώς πρὸς τās οικοδομικής φύσεως ή εν γένει κτηματικῶν χαρακτήρος υποθέσεις. Ειδικῶς ώς πρὸς τās καθυστερήσεις καταβολῆς αποζημιώσεων διά κατάθεσιν αρχαίων, υποδείξεις αρχαίων κ.λ.π., αὔται, έφ' όσον μάλιστα είναι μακροχρόνιαι, ματαιώνουν πλήρως τήν πραγμάτωσιν του σκοπού διά τόν όποιον ό νομοθέτης προέβλεψε τήν παροχή άμοιβῶν.

Αίτια τής καθυστερήσεως: 'Η άνώμαλος κατάσταση ή προκύπτουσα εκ τής καθυστερήσεως μεγάλου πλήθους ενεργειῶν, όφείλεται, ώς άντελήφθην, εις τήν εγκατάλειψιν του παλαιότερου συστήματος λειτουργίας τής κεντρικής υπηρεσίας, κατά τό όποιον ό προϊστάμενος τής Γενικής Διευθύνσεως ή εν περιπτώσει επιβαρύνσεως αὐτου διά γενικωτέρων καθηκόντων, ώς συμβαίνει σήμερα, ό Διευθυντής 'Αρχαιοτήτων άπετέλει τόν άξονα των

ὄλων διοικητικῶν ἐνεργειῶν. Ὁλόκληρος ἡ καθημερινὴ ἀλληλογραφία ἐχαρακτηρίζετο ὑπ' αὐτοῦ, ἐξαιρέσει δὲ τῶν ὑποθέσεων, ὧν ἔπρεπε νὰ λάβῃ γνώσιν ὁ προϊστάμενος, κατενέμετο ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ εἰς τὰ τμήματα μετ' ἀμέσου παροχῆς ὁδηγιῶν ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἐπιβαλλομένας ἐνεργείας.

Σήμερον ἀκολουθεῖται ἀντίθετος καὶ παλίνδρομος ὁδός. Τὰ εἰσερχόμενα ἔγγραφα εἰσάγονται ἀμέσως εἰς τὰ τμήματα, ὅσα δὲ ἐξ αὐτῶν οἱ τμηματάρχαι κρίνουν, προσάγονται εἰς τὸν Διευθυντὴν διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν ἀπαιτουμένων ἐνεργειῶν. Ἀποτέλεσμα: Οὐδείς γνωρίζει τὸ σύνολον τῶν ὑπηρεσιακῶν ὑποθέσεων οὐδὲ καὶ τὰς ἐπ' αὐτῶν γενομένας ἐνεργείας καὶ φυσικῶ τῶ λόγῳ οὐδὲ καὶ τὰς τυχόν καθυστερήσεις. Ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄφιν ὅτι συχνάκις ὁ Διευθυντὴς εἶναι δυνατὸν, λόγῳ ἄλλων ἀπασχολήσεων, νὰ μὴ δεχθῇ τοὺς τμηματάρχας πρὸς συνεννόησιν ἢ ὑπογραφὴν ἐπὶ σειρὰν ἡμερῶν, ἐξηγεῖται πλήρως ἡ συσσώρευσις τῶν ἐκκρεμουσῶν ὑποθέσεων. Ἐτέρα αἰτία τῆς ἐν γένει καθυστερήσεως τοῦ ἔργου τῆς ὑπηρεσίας εἶναι ἡ, ἐνίοτε ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου, διαβίβασις τῶν ὑποθέσεων εἰς τὰς περιφερειακὰς ὑπηρεσίας καὶ δὴ καὶ πλειστάκις. Ἐκ τῶν ἐλεγχθέντων ἐγγράφων διεπιστώθη ὅτι πλείστοι τῶν τοιούτων ὑποθέσεων θὰ ἠδύναντο, ὡς ἐκ τῶν ὑπαρχόντων εἰς τοὺς φακέλους στοιχείων, νὰ λοθοῦν ἀμέσως ὑπ' εὐθύνη τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας.

Τρίτη αἰτία τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως εἶναι ἡ μεταβολὴ τῆς συγκροτήσεως καὶ τοῦ τρόπου λειτουργίας τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας κατήντησε δυσκίνητον καὶ ἐν πολλοῖς ἀλυσιτελῶς συμβάλλον εἰς τὸ ἔργον τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως.

Ἐκ τῶν ἐλεγχθεισῶν ὑποθέσεων διεπιστώθη ὅτι κατὰ τὸ πλεῖστον, λόγῳ τοῦ μεγάλου ὄγκου τῶν συγκεντρωθεισῶν ὑποθέσεων καὶ ἐλλείπει οἰασδήποτε προεργασίας ἢ φροντίδος διὰ τὴν πρέπουσαν διατύπωσιν τῶν ἀποφάσεων τοῦ Συμβουλίου, ἀκολουθεῖται ἡ ἐξῆς ὁδός. Γίνεται ἀποδεκτὴ ἡ εἰσήγησις τοῦ ἀρμοδίου περιφερειακοῦ προϊσταμένου, συνήθως νέου καὶ ἀπείρου ὑπαλλήλου, ἀτελῶς διατυπώοντος τὰς ἀπόψεις του. Ἡ ἀτελής αὕτη διατύπωσις ἐπαναλαμβάνεται εἰς τὰ πρακτικὰ καὶ εἰς τὰς οἰκείας Ὑπουργικὰς Ἀποφάσεις.

Ὡς ἀντελήφθη, προκειμένον ἰδίως περὶ οἰκοδομικῆς καὶ συγγενοῦς φύσεως ὑποθέσεων, ἐπιδεχομένων προσφυγὴν εἰς τὸ Συμβούλιον Ἐπικρατείας, αἱ διατυπώμεναι ἀποφάσεις δικαιολογοῦνται ἐλλιπέστατα καὶ ἄνευ προσαρμογῆς αὐτῶν εἰς τὰς οἰκείας διατάξεις τοῦ νόμου ἢ τὴν ὀφισταμένην σχετικὴν νομολογίαν.

Ο ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΠΙΜΕΛΗΤΩΝ

Παλιός θεσμός της Ύπηρεσίας ο διαγωνισμός — Πρώτη εφαρμογή του διαγωνισμού· Β.Δ. της 13 Φεβρουαρίου 1886 — Οι κριτές — Προσόντα διαγωνιζομένων — Ποιοί διαγωνίστηκαν — Τροποποιήσεις των σχετικών μέ τό διαγωνισμό διατάξεων — Ειδικός διαγωνισμός για τους Έφορους Βυζαντινών Αρχαιοτήτων — Α.Ν. 1947/1939 αποκλεισμός των γυναικών — Απομάκρυνση των γυναικών από την Ύπηρεσία — Καταπάτηση της αρχής του διαγωνισμού από τό Ν.Δ. 2151/1943 ως τό Ν. 1189/1981 — Αποστολή ύποτρόφων στό έξωτερικό — Διαγωνίζεται ο Π. Καββαδίας.

Ένας από τους θεσμούς της Ύπηρεσίας, παλαιότατος όπως θά δειχτεί, πολεμήθηκε τά τελευταία χρόνια. Ό θεσμός αυτός είναι ο διαγωνισμός για την πρόσληψη νέων αρχαιολόγων, Έπιμελητών Αρχαιοτήτων, όπως ονομάζονται τά νέα μέλη της Ύπηρεσίας. Η ονομασία αρχαιολόγος δέν είχε πάντα τή σημερινή σημασία. Στά αρχαία χρόνια ονομάζονταν έτσι οι δραματικοί ήθοιοί³⁰.

Στά χρόνια μας, μετά την άπελευθέρωση από τους Τούρκους, ή ονομασία αυτή σήμαινε πολλές φορές και σήμερα άκόμη, τους αρχαιοκάπηλους, έννοια πού δηλώνεται στά λεξικά.

Μέ τό Β.Δ. της 13 Φεβρουαρίου 1886 όρίζεται ότι Έφοροι Αρχαιοτήτων διορίζονται οι πτυχιούχοι της φιλοσοφικής σχολής, οι όποιοι συνέχισαν τίς σπουδές τους ειδικά στην αρχαιολογία στό έξωτερικό, ή πτυχιούχοι της φιλοσοφικής σχολής, οι όποιοι έπρεπε νά ύποστούν δοκιμασία στην αρχαιολογία, την ιστορία, την έλληνική και τή λατινική φιλολογία.

Τό διάταγμα τούτο, πού είχε τίτλο «Περί προσόντων κ.λπ. των άνωτέρων αρχαιολογικών ύπαλλήλων», είναι έργο του Παναγιώτου Καββαδία, ο όποιος όμως θέλησε μ' αυτό νά θεραπεύσει άμεσες άνάγκες της Ύπηρεσίας, γιατί ένα χρόνο άργότερα μέ τό Ν. ΑΦΛΒ' (1532) της 28 Μαΐου 1887, όρίστηκε ότι: Έφορος αρχαιοτήτων διορίζεται ο φέρων δίπλωμα διδάκτορος φιλοσοφικής σχολής και εύδοκιμής εν διαγωνισμῶ σὺ τὰ καθ' έκαστα όρισθήσονται διά Βασιλικῶ διατάγματος. Τό διάταγμα εκδόθηκε στις 21 Αύγούστου 1887 και όρίζει μέ λεπτομέρειες τή διαδικασία του διαγωνισμού. Ένδιαφέρον έχει νά δοϋμε τά μαθήματα πού εξετάζονταν στό διαγωνισμό: α') έρμηνεία Έλλήνων και Ρωμαίων συγγραφέων ή ποιητών, τοιούτων κυρίως κειμένων, ά χρησιμεύουσιν ως πηγαί διά την ιστορίαν της τέχνης, β') ιστορία της αρχαίας τέχνης κατ' έκτασιν, γ') έλληνικαί αρχαιότητες, δ') αρχαία ιστορία

30. L. Robert, REG 1936, σ. 235-254 (Opera Minora Selecta I, σ. 671-690).

καὶ ε') ἀρχαιολογικῆ νομοθεσίᾳ. Κριτές ἦταν ὁ Νομικὸς Σύμβουλος τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ὁ Γενικὸς Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων καὶ οἱ Καθηγητὲς τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἑλληνικῶν, τῶν Λατινικῶν, τῆς Ἀρχαιολογίας καὶ τῆς Ἱστορίας, δηλαδή ὁ Παναγιώτης Καββαδίας, ὁ Στέφανος Κουμανούδης, ὁ Κωνσταντῖνος Κόντος, ὁ Σπυρίδων Βάσης, ὁ Κωνσταντῖνος Παπαρηγόπουλος, δεινοὶ ἱστορικοὶ, ἀρχαιολόγοι καὶ φιλόλογοι, πού τὸ ὄνομά τους εἶναι ἄρρηκτα δεμένο μέ τὴν ἀνθήση τῶν κλασικῶν σπουδῶν στό 19ο αἶ.

Διαγωνισμός ἦταν ἀναγκαῖος καὶ γιὰ τοὺς κατώτερος ἀρχαιολογικοὺς ὑπαλλήλους. Ἄλλο διάταγμα, τῆς 13 Φεβρουαρίου 1886 «περὶ καθορισμοῦ καὶ προσόντων τῶν κατωτέρων ἀρχαιολογικῶν ὑπαλλήλων» ὄριζε ὅτι: *ἵνα διορισθῆ τις βοηθὸς Ἐφόρου ἀρχαιοτήτων*, ἔπρεπε ἐκτός ἀπὸ τὰ τυπικά προσόντα πού θά εἶχε νὰ ὑποστῆ εὐδοκίμως δοκιμασίαν ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ Γεωγραφίᾳ καὶ Ἱστορίᾳ, καὶ τοῦτο τὴν ἐποχὴ πού τὸ ἀπολυτήριο τοῦ γυμνασίου εἶχε μεγαλύτερη ἀξία ἀπὸ ὅ,τι σήμερα.

Μέ τό Ν. ΒΨΛΒ' (2732) τῆς 10 Ἀπριλίου 1900 ὀρίζεται ὅτι: *Ἐφοροὶ ἀρχαιοτήτων διορίζονται διδάκτορες τῆς Φιλολογίας δημοσιεύσαντες ἀξίαν λόγου ἀρχαιολογικὴν πραγματείαν καὶ εὐδοκίμησαντες ἐν διαγωνιστικῇ δοκιμασίᾳ*, ἢ ὁποία καθορίστηκε μέ τό Β.Δ. 21 Δεκεμβρίου 1900. Κατά τό ἄρθρο 6 τοῦ διατάγματος: *ἡ δοκιμασία συνίσταται εἰς προφορικὴν ἐξέτασιν α) εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας τέχνης, β) εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιολογίαν καὶ γ) εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἱστορίαν*. Κατά τό ἄρθρο 7: *ἂν ἢ κατὰ τὰ ἀνωτέρω προφορικῇ δοκιμασίᾳ δὲν φανεῖ εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ἐπαρκῆς, ὥστε νὰ δυνῆται αὕτη νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ ὀλικοῦ ἢ μερικοῦ ἀποτελέσματος, δύναται νὰ προβῆ εἰς γραπτὴν δοκιμασίαν τῶν ὑποψηφίων συνισταμένην εἰς τὴν ἔγγραφον ἀνάπτυξιν ἐνὸς ζητήματος εἰλημμένου ἐκ τῆς Ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς τέχνης*.

Ἐνδιαφέρον ἔχει ὅτι κατὰ τό ἄρθρο 8 τοῦ διατάγματος: *ἡ ἐπιτροπὴ λαμβάνει ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ ἀρχαιολογικὰ δημοσιεύματα τοῦ ὑποψηφίου, τὰς ἐργασίας, ἃς οὗτος ἐξετέλεσε καὶ τὴν σωματικὴν εὐρωστίαν καὶ ἀντοχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀνασκαφὴν καὶ λοιπὴν ἐπίπυον ὑπηρεσίαν τῶν Ἐφόρων ἀρχαιοτήτων*.

Μύθος λοιπόν ἦταν ὅσα εἰπώθηκαν τὰ τελευταῖα χρόνια γιὰ τὸν παράνομο, ἀντιεπιστημονικὸ καὶ ἐθιμικὸ διαγωνισμό, στὸν ὁποῖο ὅμως καταδέχτηκαν νὰ λάβουν μέρος οἱ δημιουργοὶ καὶ οἱ στυλοὶ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας, ὅπως ὁ Κουρουγιώτης, ὁ Κεραμόπουλλος, ὁ Ἀδαμαντίου, ὁ Ρωμαῖος, ὁ Παπαδάκης, ὁ Σωτηρίου. Ἀναφέρω λίγα ὄνόματα τῆς τρίτης γενιᾶς τῶν Ἐφόρων, οἱ ὁποῖοι ἔδρασαν καὶ προστάτησαν τὰ μνημεῖα ἢ πού τὰ ἀποκάλυψαν, σέ ἐποχές γεμάτες δυσκολίες, χρηματικές καὶ ἄλλες, καὶ συγχρόνως δόξασαν τὴν ἑλληνικὴ ἀρχαιολογικὴ ἐπιστῆμη.

Ἡ μέριμνα γιὰ τὴν τέλεση τοῦ διαγωνισμοῦ δὲ σταμάτησε μέ τὸν Καββαδία. Οἱ ἐκάστοτε περιστάσεις, τὰ πολιτικά ἢ πολεμικά γεγονότα, τὸ μέγαλωμα τῆς Ἑλλάδας ἐπέβαλαν συνεχεῖς τροποποιήσεις τῶν σχετικῶν μέ

τό διαγωνισμό διατάξεων. Μέ τό Ν. 3730 τοῦ 1910 προβλέπεται ὅτι τό διαγωνισμό τόν διενεργεῖ τό Ἐπιμελητικό Συμβούλιο.

Τό 1915, μέ διάταγμα τῆς 9 Φεβρουαρίου «περὶ τοῦ τρόπου διαγωνισμοῦ τῶν ἐφόρων τῶν χριστιανικῶν, μεσαιωνικῶν καί νεωτέρων μνημείων καί ἀρχαιοτήτων», ὀρίσθηκαν τά καθέκαστα γιά τό διαγωνισμό τῶν Ἐφόρων Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων. Τότε, *ἐπιτυχῶν ἐν διαγωνισμῶ διωρίσθη ἔφορος τῶν Βυζαντινῶν καί μεσαιωνικῶν ἀρχαιοτήτων ὁ πτυχιούχος τῆς θεολογίας Γ. Σωτηρίου σπουδάσας ἱστορίαν τῆς βυζαντινῆς τέχνης ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης*³¹.

Μέ ἄλλα διατάγματα, τῆς 20 Φεβρουαρίου 1915 καί τῆς 13 Ἀπριλίου τοῦ ἴδιου χρόνου, ὀρίσθηκαν τά σχετικά μέ τό διαγωνισμό Ἐπιμελητῶν Ἀρχαιοτήτων α' καί Ἐπιμελητῶν Ἀρχαιοτήτων β' τάξεως.

Ἡ νομοθεσία ὅμως γιά τό διαγωνισμό δέν ἐξαντλεῖται εὐκόλα, ἀλλά καί δέ χρειάζεται νά τήν ἀπαριθμήσουμε ὅλη. Σταματοῦμε στόν Α.Ν. 1947 τοῦ 1939 (ἄρθρο 3) πού προβλέπει ὅτι: *Ἐπιμελεῖται ἐπὶ βαθμῶ καί μισθῶ Γραμματέως α' τάξεως διορίζονται μόνον ἄρρενες πτυχιούχοι τῆς Φιλολογίας... Ἡ πρόσληψις γίνεται κατόπιν διαγωνισμοῦ. Ἡ διάταξη αὐτή ἐρμηνεύει γιὰτί ἐπὶ πολλά χρόνια δέ διορίστηκε καμιά γυναίκα στήν Ὑπηρεσία (ἕως τότε ὑπηρετοῦσαν στόν Κλάδο ἢ Σέμνη Καρούζου, ἢ Εἰρήνη Βαρούχα καί ἡ Ἰωάννα Κωνσταντίνου). Ἀπό τό διαγωνισμό τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1955 δέν ἴσχυσε πλέον ἡ διάταξη αὐτή.*

Ἡ Ὑπηρεσία τότε, τό 1939, δέν ἐπιθυμοῦσε, ὅπως εἶδαμε, τήν παρουσία γυναικῶν στόν Κλάδο. Καί αὐτές οἱ λίγες πού ὑπηρετοῦσαν τότε ἔπρεπε νά ἀπομακρυνθοῦν. Τοῦτο τό προέβλεπε τό ἄρθρο 20: *Τὸ ἤδη ὑπηρετοῦν θήλυ ὑπαλληλικὸν προσωπικὸν παραμένει μὲν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἀλλὰ δέν δύναται ἐν σὺνδεδειγμένῳ περιπτώσει ν' ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν μουσειῶν ἢ ἐφορειῶν, ἐφαρμοζομένης τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 17 παρ. 7 τοῦ παρόντος Νόμου. Ἐφ' ὅσον μέλη τοῦ θήλεος ἐπιστημονικοῦ προσωπικοῦ τυγχάνουσιν ἔγγραμα, ἀποχωροῦσιν ὑποχρεωτικῶς μετὰ τὴν συμπλήρωσιν 25ετοῦς δημοσίας ὑπηρεσίας.*

Ἡ ἀρχὴ τοῦ διαγωνισμοῦ τηρήθηκε σέ ὁμαλές πολιτικά καί ἐθνικά περιόδους. Τό πρῶτο ρῆγμα παρουσιάστηκε τό 1943 ὅταν διορίστηκαν, σύμφωνα μέ τίς διατάξεις τοῦ Ν.Δ. 2151/1943, στόν Κλάδο, ὡς Ἐφοροὶ Ἀρχαιοτήτων, τέσσερα πρόσωπα, διδάκτορες ἤδη πρὶν ἀπὸ τό διορισμό τους.

Τό 1973/74 διορίστηκαν χωρὶς διαγωνισμό εἰκοσιέξι Ἐπιμελητές, σύμφωνα μέ τίς διατάξεις τοῦ Β.Δ. 617/1967 «περὶ ὀργανώσεως καί λειτουργίας τῶν Ὑπηρεσιῶν τοῦ Ὑπουργείου Προεδρίας Κυβερνήσεως», πού ἐκδόθηκε μέ ἐξουσιοδότηση τοῦ Α.Ν. 91/1967. Ὁ διορισμός αὐτός ἀποτέλεσε τό ἔναυσμα γιά σωρὸ ἄλλων. Ἐτσι μέ τό Ν. 681/1977 (ἄρθρο 8) διορίστηκαν μέ δο-

31. ΑΔ 2 (1916), Παράρτημα, σ. 1.

κιμασία επτά Έπιμελήτριες. Τό δικαίωμα συμμετοχής όμως στή δοκιμασία τό είχαν δεκάδες πρόσωπα πού άρνήθηκαν νά τήν ύποστούν.

Μέ τό Ν. 963/1979 «περί επαγγελματικής άποκαταστάσεως κ.λπ.», σέ συνδυασμό μέ τό άρθρο 3 του Ν. 922/1979 «περί τροποποιήσεως διατάξεων του Ν. 736/1977 «περί Όργανισμού Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων καί Άπαλλοτριώσεων», διορίστηκε τό 1980 στον Κλάδο ένα πρόσωπο τό όποιο κατέλαβε θέση «ειδικού επιστημονικού έρευνητού της αρχαιολογικής επιστήμης», μέ μείωση κατά μία θέση του αριθμού των οργανικών θέσεων του Κλάδου ΑΤ2.

Έξαιρηση από τό διαγωνισμό θεσπίζει ό Ν. 765/1978 «περί μονιμοποιήσεως των έκτάκτων υπαλλήλων των επανελθόντων εις τήν ύπηρεσίαν κ.λπ.». Σύμφωνα μέ τό άρθρο 1 του νόμου μπορούσαν νά διορίζονται σέ ύφιστάμενες κενές τακτικές θέσεις, ή σέ άλλες πού θά έπρεπε νά συσταθούν, όσοι επανήλθαν στην Έπηρεσία έκτακτοι υπάλληλοι καί νά έντάσσονται σέ βαθμό άνώτερο του εισαγωγικού. Προβλέπεται επίσης ότι οί διορισμοί αυτοί έπρεπε νά γίνουν σύμφωνα μέ τίς διατάξεις του άρθρου 2 του Ν.Δ. 169/1969 καί μέ τους αυτούς όρους καί προϋποθέσεις. Από τίς ευεργετικές αυτές διατάξεις έποφελήθηκαν τέσσερα πρόσωπα, τά όποια διορίστηκαν τό 1981.

Όσιμη καί πάλι έφαρμογή του Ν. 169/1969 έγινε για μία άκόμη φορά τό 1981, όταν σύμφωνα μέ τίς διατάξεις του καί ύστερα από άπόφαση του Συμβουλίου της Έπικρατείας διορίστηκαν δυό πρόσωπα ως Έπιμελητές. Τό κορύφωμα όμως της άνώμαλης εισόδου στην Έπηρεσία συντελείται μέ τό νόμο 1189/1981 «περί τακτοποιήσεως υπαλλήλων του Έπουργείου Πολιτισμού», πού ψηφίστηκε όμόφωνα από τή Βουλή. Μέ τίς διατάξεις του (άρθρο 2' έδω ένδιαφέρει μόνο ό Κλάδος των Έφόρων καί των Έπιμελητών) μονιμοποιήθηκαν ως Έπιμελητές 94 πρόσωπα, τά όποια για δυό σχεδόν δεκαετίες, όρισμένα τουλάχιστον, άρνήθηκαν νά διαγωνιστούν μένοντας ως ήμερομίσθιοι. Μέ τό Ν. 1199/1981 είναι δυνατή ή ένταξη τους, έφόσον έχουν τήν άπαιτούμενη προϋπηρεσία, στον πέμπτο βαθμό, τουτο όμως δέν είναι δυνατόν για εκείνους πού πρώην ήμερομίσθιοι καί αυτοί, μέ πολλά χρόνια προϋπηρεσία, πείστηκαν νά διαγωνιστούν καί νά διοριστούν μέ τον εισαγωγικό βαθμό του Κλάδου. Έτσι ή έμμονή, ίσως για ιδεαλιστικούς λόγους, στή μία νομιμότητα (του διαγωνισμού), τους στερεί από τά πλεονεκτήματα της νομιμότητας της ένταξης σέ άνώτερο βαθμό.

Μέ τίς τελευταίες μονιμοποιήσεις ή Έπηρεσία έχει ως προσωπικό της μόνο στον Κλάδο των Έφόρων καί Έπιμελητών 294 πρόσωπα, δηλαδή μέσα σέ λίγα χρόνια συντελέστηκε σ' αυτήν άληθινή μεταλλαγή (mutation).

Βλέποντας τά πράγματα από κάποια άπόσταση καί τίς συνέπειες μερικών καινοτομιών θυμάται κανείς τή φράση από τό «Όνειρο»: So quick

bright things come to confusion. Γιατί πραγματικά μιιά άρχή πού τηρήθηκε εύλαβικά έναν αιώνα και πού δίκαια θεωρήθηκε ως ή βάση τής επιστημονικής ύπόστασης τής Υπηρεσίας και ήθικό πλεονέκτημα του Κλάδου άπέναντι σέ άλλους ύπαλληλικούς Κλάδους, μαζί μέ τήν ύποχρέωση συγγραφής μελετών και τήν κτήση του διδακτορικού διπλώματος, καταστράφηκε από εκείνους πού έπρεπε νά τήν προστατεύσουν³².

Ή Ύπηρεσία τήν έποχή του Καββαδία έβλεπε ότι οι δυνάμεις της δέν ήταν άρκετές άκόμη για ν' άνταποκριθεί στις άνάγκες τής επιστημονικής μελέτης των μνημείων και φρόντιζε νά στέλνει σέ πανεπιστήμια του έξωτερικού ύποτρόφους τής Έλληνικής Κυβερνήσεως για εύρύτερες άρχαιολογικές σπουδές. Διαγωνισμό για μετεκπαίδευση στή Γερμανία ενός άρχαιολόγου και ενός αρχιτέκτονα, αναγγέλλει τό 'Αρχαιολογικό Δελτίο³³: 'Υπό του 'Υπουργείου των Έκκλησιαστικών προεκηρύχθη διαγωνισμός προς άποστολήν εις Γερμανίαν δύο νέων ίνα σπουδάσωσιν ειδικώς, δαπάναις του Κράτους, ό μὲν άρχαιολογίαν, ό δὲ άρχιτεκτονικὴν και άρχαιολογίαν. 'Ο μὲν διὰ τήν άρχαιολογίαν διαγωνισμός γενήσεται τῇ 1η 'Ιουνίου έ.έ. ένώπιον έπιτροπῆς άποτελουμένης εκ του Γενικοῦ 'Εφόρου των άρχαιοτήτων και εκ των καθηγητῶν του Πανεπιστημίου Κ. Παπαρηγοπούλου, Εϋθ. Καστόρχη, Γ. Μιστριώτου και Σπ. Βάση. Αί εξετάσεις θέλουσι περιστραφῆ περι τὰ έλληνικά, λατινικά, ιστορίαν τής αρχαίας τέχνης, αρχαιότητας και αρχαίαν ιστορίαν. 'Ο δὲ διὰ τήν άρχιτεκτονικὴν θέλει γίνεαι τῇ 6η 'Ιουνίου έ.έ. ένώπιον έπιτροπῆς άποτελουμένης εκ του Γενικοῦ 'Εφόρου των άρχαιοτήτων, των καθηγητῶν του Πανεπιστημίου Γ. Μιστριώτου και 'Ι. Χατζηδάκι, του διευθυντου του ένταϋθα Γερμανικοῦ 'Ινστιτούτου Γ. Δαιρφελδ και του άρχιτέκτονος 'Ερ. Τσίλλερ. Θέλουσι δὲ γίνεαι εξετάσεις εις τήν περιγραφικὴν γεωμετρίαν, οίκοδομικὴν,

32. Ίδιότυπες και ξεχωριστές ήταν δύο περιπτώσεις μετακλητων ύπαλλήλων: του Στεφάνου Κουμανούδη, που διορίστηκε ως Έφορος Α' τάξεως μέ τήν 115/11-6-1968 Πράξη του 'Υπουργικοῦ Συμβουλίου (ΦΕΚ 141, 1 'Ιουλίου 1968 τ. Α') και ύπηρετήσε ως Διευθυντής Αρχαιοτήτων και ό όποιος παραιτήθηκε τήν 13-5-1970, και του Δημητρίου Παλαστάμου, που διορίστηκε ως Έφορος Β' τάξεως μέ τήν 102/21-10/1969 Πράξη του 'Υπουργικοῦ Συμβουλίου και ύπηρετήσε στήν Κεντρική Ύπηρεσία (ΦΕΚ 221, 3 Νοεμβρίου 1969 τ. Α'). Τό 1974 μετατάχθηκε σέ άλλο Κλάδο και στή συνέχεια έγινε Διευθυντής τής Έθνικής Πινακοθήκης.

Σχετικό μέ τά τυπικά προσόντα των μελών του Κλάδου είναι και τό θέμα τής διατριβής. Αφούτου όρίστηκε ότι ή διδακτορία άποτελεί άπαραίτητο προσόν για τήν προαγωγή σέ ανώτερους βαθμούς, ή άρχή αυτή τηρήθηκε άπάράβατα, εκτός από τήν έξαιρεση του άρθρου 14 παρ. 2 του Ν.Δ. 4177/1961, από τήν όποία ώφελήθηκαν δύο Έφοροι μόνο, οι 'Ι. Θρεψιάδης και Χαρ. Μακαρόνας. Ή παράγραφος αυτή όμως περιλήφθηκε στο νόμο μέ τήν όμόθυμη συγκατάθεση των μελών του Κλάδου και παρά τίς έντονες άντιρρήσεις του ΑΣΔΥ.

33. ΑΔ 1888, σ. 49.

ιστορίαν τῆς ἀρχαίας τέχνης (ιδίως τὰ περὶ ἀναπτύξεως τῶν διαφόρων ρυθμῶν), ἀρχιτεκτονικὰς καὶ προοπτικὰς σχεδιάσεις καὶ ἑλληνικά.

Δέν πιστεύω ὅτι ἐκεῖνοι πού ἔλαβαν μέρος θεώρησαν τὸ διαγωνισμό αὐτό — μέ τέτοιους κριτές — ὑποτιμητικό ἢ ἀντιεπισημονικό. . .

Σέ ὅμοιο διαγωνισμό εἶχε λάβει μέρος, καί εἶχε πετύχει, 13 χρόνια πρὶν (20 Φεβρουαρίου 1875) ὁ ἴδιος ὁ Καββαδίας μαζί μέ τόν Α. Οἰκονόμο (πατέρα τοῦ Γ. Οἰκονόμου). Κριτές τους ἦταν ὁ Κ. Κόντος καί ὁ Στ. Κουμανούδης³⁴.

ΤΟ ΤΑΜΕΙΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΚΑΙ ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΩΝ

Ἀρχαιολογικό Ταμεῖο — Α.Ν. 1947/1939· ἀναδιοργάνωση τοῦ Ταμείου — Ν.Δ. 4177/1961· Ταμεῖο Ἀρχαιολογικῶν Πόρων καί Ἀπαλλοτριώσεων. νέα πνοή καί πνεῦμα στό Ταμεῖο — Ν. 736/1977· νέος ὄργανισμός — Ἔργο τοῦ Ταμείου.

Μέ τὸ ἄρθρο 9 τοῦ ἀπό 25 Νοεμβρίου 1885 διατάγματος «περὶ διοργανισμοῦ τῶν ἐν Ἀθήναις Μουσείων» ὀρίστηκε ὅτι τὰ ἔσοδα ἀπὸ τὴν πώληση εἰσιτηρίων, ἐκμαγείων καί καταλόγων τῶν ἀθηναϊκῶν μουσείων περιέρχονται στὴ Γενικὴ Ἐφορεία. Αὐτὰ ἀποτελοῦν κεφάλαιο τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ταμείου, τὸ ὁποῖο τὰ διαχειρίζεται καί τὰ δαπανᾷ γιὰ τὴν ἐκπλήρωση σκοπῶν γιὰ τοὺς ὁποίους ἢ δέν ὑπάρχουν κονδύλια στὸν κρατικό προϋπολογισμό ἢ δέν ἀρκοῦν. Ἡ ἴδρυση τοῦ Ταμείου αὐτοῦ, πού σήμερα μᾶς φαίνεται ἀπλή, ἔχει μεγάλη σημασία καί εἶναι ἔργο καί αὐτό τοῦ Παναγιώτου Καββαδία.

Τὸ Ταμεῖο συνέχισε τὸ δρόμο του ὡς τὰ χρόνια μας καί ἡ σχετικὴ νομοθεσία εἶναι ἄφθονη ἀλλὰ ἄχρηστη σήμερα. Ἄλλωστε, ὡς τὸ 1960 εἶχε κάπως «ἰδιωτικό» χαρακτῆρα, γιατί τὰ ἔσοδά του ἦταν μικρά καί ἀνάλογη καί ἡ δραστηριότητά του.

Κάποια ἀναδιοργάνωση τοῦ Ταμείου ἐγινε μέ τόν Α.Ν. 1947/1939, ἔργο τοῦ Μαρινάτου, ἡ οὐσιαστικὴ μεταμόρφωσή του ὅμως ἐγινε μέ τὸ Ν.Δ. 4177/1961, πού τοῦ ἄλλαξε τὴ διάρθρωση καί τὸν τρόπο λειτουργίας. Φυσικά ἐκεῖνο πού ἔδωσε ὄντότητα στό Ταμεῖο ἦταν ἡ αὐξηση τῶν πόρων

34. Γ. Α. Χριστοδούλου, Κωνσταντῖνος Κόντος, σ. 83 σημ. 117.

του, πού οφειλόταν στην αύξηση του τουρισμού, και ή όποία αύξηση συνεχίζεται ως σήμερα.

Τό Ταμείο διέπεται τώρα από τίς διατάξεις του Ν. 736/1977 «περί Όργανισμού Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων». Διευθύνεται από Διοικητικό Συμβούλιο πού άποφασίζει για κάθε θέμα του, διοικητικό ή οικονομικό. Άποτελεί ένα μεγάλο όργανισμό μέ προϋπολογισμό μεγαλύτερο του μισού δισεκατομμυρίου. Η ύπαρξή του, πού άπειλήθηκε μερικές φορές και άπειλείται και τώρα, είναι ζωτική για την Ύπηρεσία. Σπουδαιότερο έργο του είναι ή πληρωμή των απαλλοτριώσεων και ή γενικότερη οικονομική βοήθεια στην Ύπηρεσία. Σημαντικό είναι τό έκδοτικό έργο του Ταμείου, τό Αρχαιολογικό Δελτίο, τά Αρχαιολογικά Ανάλεκτα, οί μονογραφίες, οί αρχαιολογικοί όδηγοί κ.τ.λ.

Η ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΝΟΜΟΘΕΤΗΜΑΤΩΝ

Ό άνώνυμος νομοθέτης — Έπήρεια των νομοθετημάτων — Ό συντάκτης των νομοθετημάτων της Ύπηρεσίας — Π. Καββαδίας, χαρακτηρισμός του από τή Σ. Καρούζου — Άπομάκρυνση του Καββαδία δημοσίευμα της έποχής του — Νομοθετήματα του Ί. Δ. Κοντή — Η μεταφορά της Ύπηρεσίας στό Ύπουργείο Προεδρίας — Έπιστολές του Χρ. Καρούζου σχετικές μέ τή διοίκηση της Ύπηρεσίας από τους Καθηγητές — Κρίση του Σπ. Μαρινάτου για τήν ύπηρεσιακή μεταβολή — Η μέθοδος του Ί. Δ. Κοντή.

Είναι πολύ γνωστή και οικεία σέ όλους μας ή λέξη «ό νομοθέτης», μέ τήν όποία δηλώνονται οί συντάκτες των νομοθετικών κειμένων πού όρίζουν τή ζωή μας³⁵. Ό όρος έχει κάποια μεγαλοπρέπεια και δίνει στό άγνωστό μας πρόσωπο πού σύνταξε τό νομοθετικό κείμενο, για τό όποιο γίνεται λόγος, ιδιότητες, στή φαντασία μας, πού δέν έχει, γιατί ή πραγματικότητα είναι πολύ πεζή. Τά νομοθετικά κείμενα συντάσσονται από ύπαλλήλους, πολλές φορές κατώτερους, πού προσπαθούν νά δώσουν νομική μορφή στίς σκέψεις ή τίς επιδιώξεις αυτών πού βρίσκονται στήν έξουσία ή εκείνων πού διοικούν.

Όλα τά νομικά κείμενα ρυθμίζουν θέματα πού άλλους ώφελούν και άλλ-

35. Άνδρ. Α. Γαζή, Πώς σκέπτεται ό νομοθέτης. Άφιέρωμα στόν Κωνσταντίνο Τσάτσο, Άθήναι 1980, σ. 489-509.

λους βλέπουν. "Έτσι είναι άπολυτα δεμένα με τό συμφέρον τοῦ πολίτη, ὁ ὁποῖος θά προσπαθήσει εἴτε με τή Διοίκηση εἴτε ἀλλιῶς νά ρυθμίσει τό θέμα με τόν τρόπο πού τόν συμφέρει.

Ἐπίσης ὁ ἀρχαιολογικός νόμος εἶναι ἕνα παράδειγμα νομικοῦ κειμένου πού δημιουργεῖ τέτοια προβλήματα: ὅσο μεγαλύτερη προστασία δίνει στά ἀρχαῖα, τόσο ζημιώνονται ἢ νομίζουν πώς ζημιώνονται οἱ πολῖτες.

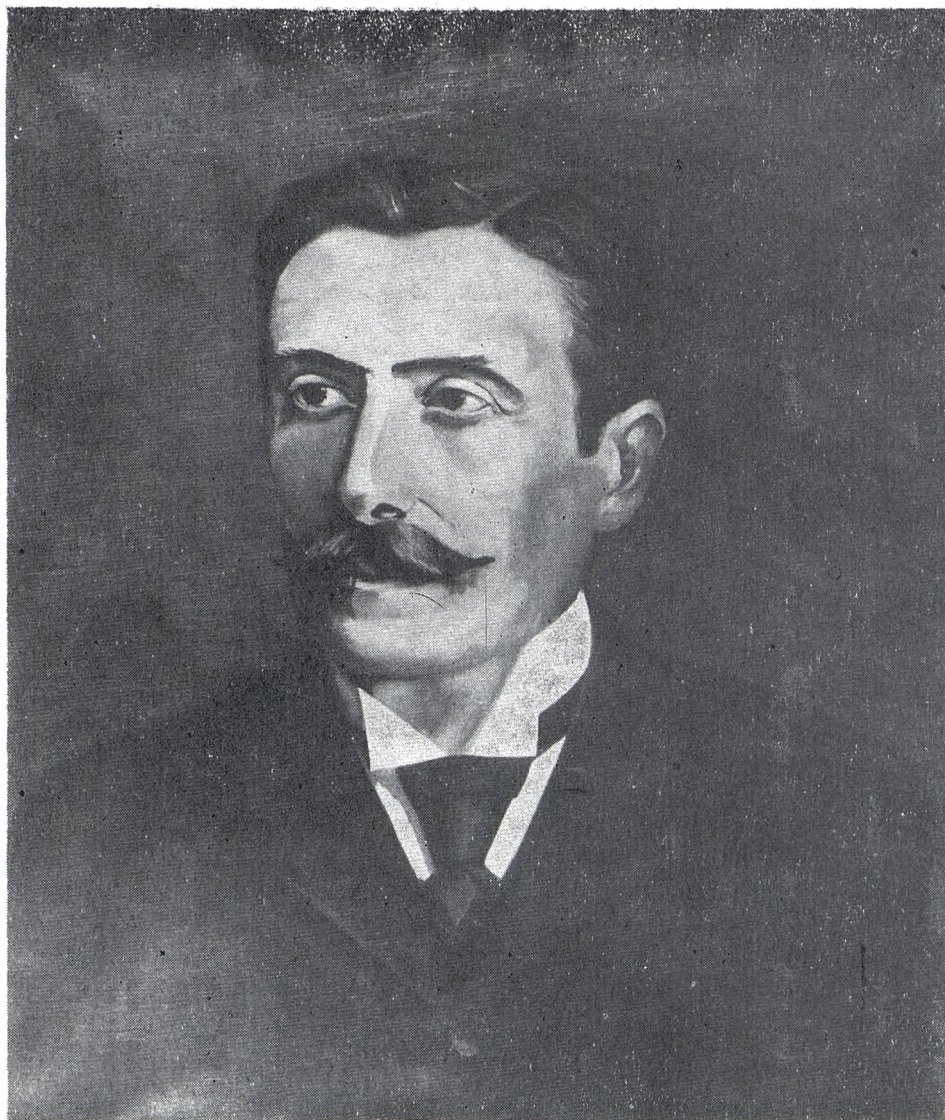
Ἐπίσης ὁ ὀργανισμός τῆς Ἑπιμετείας δημιουργεῖ ὅμοια προβλήματα στόν Κλάδο μας, π.χ. ὅσα περισσότερα ἐπιστημονικά ἐμπόδια ὑπάρχουν στή σταδιοδρομία τοῦ ἀρχαιολόγου (μελέτες, διατριβή, σπουδές στό ἐξωτερικό) τόσο λιγότεροι θά φθάσουν στήν κορυφή τῆς ἱεραρχίας.

Στήν Ἑπιμετεία μας συντάκτης τῶν νόμων ἦταν πάντοτε ὁ Διευθυντής ἢ ὁ Γενικός Διευθυντής. Ἀνάμεσα σ' αὐτούς ξεχωρίζουν ἰδιαίτερα ὁ Παναγιώτης Καββαδίας, ὁ ὁποῖος ὀργάνωσε ἀπό κάθε ἄποψη τήν Ἑπιμετεία καί τήν προέκρινε με τόν κατάλληλο νομοθετικό ἐξοπλισμό, καί ὁ Ἰ. Δ. Κοντῆς.

Γιά τόν Καββαδία πολύ σημαντικά καί δίκαια εἶναι ὅσα γράφει ἡ Σέμνη Καρούζου³⁶: *Διαφορετικός τύπος ἦταν ὁ δεύτερος καθηγητής τῆς Ἀρχαιολογίας καί μιᾶ ἠγετική μορφή τῆς ὑπηρεσίας, ὁ Παναγιώτης Καββαδίας. Αὐτός ἔλαμψε περισσότερο σάν ὀργανωτής παρά σάν ἐπιστήμονας, ἂν καί οὔτε στόν τομέα αὐτόν ἦταν ἕνας τυχαῖος. Χαρακτηριστικό εἶναι ὅτι ἐνώ ὁ Τσοῦντας ἄφησε μαθητές, ὁ Καββαδίας ἀπόκτησε κυρίως μιμητές. Κεῖνο ὅμως πού τόν ξεχώριζε ἀπό τούς ἐπιγόνους ἦταν ἡ δημιουργικότητα, καθὼς καί ἡ ἀκαταπόνγη ἐργατικότητα του. Δέν τόν ἀκολούθησαν οἱ μιμητές οὔτε στίς ἄλλες καλές ιδιότητές του. Γιατί ὁ βασικά μοναχικός, ἀγέλαστος αὐτός ἐπιστήμονας ἦταν ἕνας τύπος ἀσκητικός, διαχειριζόταν με τίμια φειδῶ τό δημόσιο χρήμα καί δέν σπαταλοῦσε τόν πολύτιμο καιρό του, ὅπως ἔκαναν ἐκεῖνοι, σέ κοινωνικές παρουσίες, πολὺ λιγώτερο σέ ἐπιδειξεις νεοπλουτοκράτες. Ἦταν χωρὶς ἄλλο πολυπράγμων, ἀλλὰ καί ἕνας σοβαρὸς πραγματοποιεῖς. Μᾶς ἐχάρισε τό θέατρο τῆς Ἐπιμετείας, τῆς Ἐπιμετείας καί τὰ ἄλλα κτίρια τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ καί καθὼς δέν ἦταν μόνο τεχνικός τῆς ἀνασκαφῆς, ἔγραψε καί ἕνα ἀξιόλογο βιβλίο γιά τῆς λατρεία τοῦ γιαντροῦ θεοῦ στήν Ἐπίδαυρο. Ἀν ἡ πολυῶμηνη ἀνασκαφή τῆς Ἀκρόπολης δέν ἔγινε με τόν καλύτερο δυνατὸ τρόπο — φρυσικὸ κάπως τοῦτο γιά τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη — σημαντικὴ εἶναι ἡ συμβολὴ του στήν ἐγκατάσταση τῶν ἀρχαίων στό Ἐθνικὸ Μουσεῖο.*

Ἐχοντας τὴν εὐνοια τῆς βασιλικῆς αὐτῆς ἀπόκτησε ὁ Παν. Καββαδίας, σάν ὁ μόνος Γενικός Ἐφορος μεγάλης ἐξουσίας. Τὸ 1909 ἐξήγησαν καί πέτυχαν οἱ Ἐφοροί, ταλαιπωρημένοι, φαίνεται, ἀπὸ τὴν μονοκρατία του, τὴν ἀπομά-

36. Χρήστος Τσοῦντας, ἕνας ἥρωας τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐρευνας, Τὸ Βῆμα, Τρίτη 31 Δεκεμβρίου 1974.



Παναγιώτης Καββαδίας
Γενικός Έφορος τών Αρχαιοτήτων
(προσωπογραφία του στό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν)

κρονσή του, ἐκράτησε ὁμως ἕως τὴν προχωρημένην ἡλικίαν του, τὴν καθηγητικὴν ἔδρα.

Ἡ αὐστηρότητα ὁμως τοῦ Καββαδία δημιούργησε μεγάλες δυσარέσκειες στὸν Κλάδο. Εὐθύς μετὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ Γουδί ἐγιναν μεγάλες ἀλλαγές, σπουδαιότερη ἀπὸ τίς ὁποῖες ἦταν ἡ ἀπομάκρυνση τοῦ Καββαδία ἀπὸ τὴ θέση τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου. Πέρα ἀπὸ τίς ἀλλαγές στὴν Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία, οἱ Ἐφοροὶ ἐνήργησαν γιὰ νὰ πετύχουν τὴ μεταβολὴ τοῦ ὑπηρεσιακοῦ καθεστώτος πού ἴσχυε τότε. Λεπτομέρειες εἶναι δημοσιευμένες στὸν τύπο τῆς ἐποχῆς³⁷: *Ἐν τῷ μεταξὺ μία ἐπιτροπὴ ἀπὸ διαπρεπεῖς ἀρχαιολόγους μας παρουσιάσθη εἰς τὸν ὑπουργὸν τῆς Παιδείας κ. Ζαῖμην καὶ ὑπέβαλεν ὑπόμνημα, ὅπου προτείνεται κατάργησις τῆς θέσεως τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου, σύστασις Ἀνωτάτου Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου καὶ διαίρεσις τοῦ Κράτους εἰς ἀρχαιολογικὰς περιφερείας, αὐτὰ δὲ ὅλα μὲ λεπτομερείας τεινούσας πρὸς βελτίωσιν τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας. Οἱ παρονσιασθέντες παρέστησαν εἰς τὸν ὑπουργὸν ὅτι μὲ τὰς προτεινομένας μεταρρυθμίσεις ὄχι μόνον δὲν θίγονται αἱ ξένοι ἀρχαιολογικαὶ σχολαί, ἀλλὰ τοῦναντίον μεγάλα ἐυκόλεια παρέχονται εἰς αὐτὰς δι' ἀνασκαφὰς καὶ μελέτας εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. — Διότι, πρέπει νὰ τὸ εἴπωμεν, οἱ ξένοι ἀρχαιολόγοι ἔδειξαν ἀρκετὴν δυσαρέσκειαν διὰ τὴν ἀναγκαστικὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ κ. Καββαδία καὶ παρεξήγησαν σχετικὰ τινα δημοσιεύματα τοῦ καθημερινοῦ τόπου. — Ὁ κ. Ζαῖμης ὑπεσχέθη εἰς τοὺς ἀρχαιολόγους τὴν ὑποβολὴν σχετικοῦ νομοσχεδίου εἰς τὴν Βουλὴν. Τὸ πρῶτον τοῦτο εὐχάριστον ἠκολούθησε καὶ δεύτερον: ἡ σύμπηξις («Συνδέσμον τῶν Ἑλλήνων Ἀρχαιολόγων»), τοῦ ὁποίου κύριος σκοπὸς εἶναι (ἢ ἀποκατάστασις καὶ ἀνύψωσις τοῦ γοήτρου τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας, ἢ ἔντονος καὶ πιστῆς ὑπεράσπισις τῶν ἀρχαιολογικῶν συμφερόντων τοῦ Κράτους καὶ ἡ ἐπαναφορὰ τῶν ταραχθέντων ἀρχαιολογικῶν πραγμάτων ἐπὶ τῆς ἀρχαίας εὐθείας ὁδοῦ τῆς ἐν συναδελφικῇ εἰρήρῃ καὶ ἀγάπῃ συνεργασίας). Μέλη τοῦ Συνδέσμου δύνανται νὰ γείνουν πάντες οἱ Ἕλληνες ἀρχαιολόγοι ἢ φιλόλογοι πολῖται, ἀφοῦ ἐγκριθῇ ἡ ἐκλογὴ των ὡς μελῶν ὑπὸ τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἡ πρώτη ἐμφάνισις τοῦ Συνδέσμου ἐγένεε μὲ τὴν δημοσίευσιν μιᾶς ὅσον ἐντόνου τόσον καὶ πειστικῆς, δι' ἀκριβολόγου παρατάξεως γεγονότων, δηλώσεώς του, ὅπου μετὰ παρηγορίας ξεκαθαρίζεται ἡ παρεξήγησις μὲ τὰς ξένας ἀρχαιολογικὰς σχολὰς καὶ παραδίδονται εἰς τὴν ἀθανασίαν αἱ λεπτομέρειαι τῆς δράσεως τοῦ τέως Γενικοῦ Ἐφόρου, — δράσεως συστηματικῶς παρεμποδιζούσης πᾶσαν ἐργασίαν καὶ ἀνασκαφὴν ὑπὸ Ἑλληνος ἀρχαιολόγου.*

Ὁ Κοντῆς εἶναι ὁ συντάκτης ὄχι μόνον παλιότερων νομοθετικῶν κειμένων, ὅπως τοῦ Ν.Δ. 1030/1942, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιολογικῆς

37. Παναθήναια, Γ' Ὀκτώβριος 1909, σ. 123.

νομοθεσίας της Ρόδου, όπως είπαθήκε, και όλων των νομοθετικῶν κειμένων τῆς Ὑπηρεσίας, πού δημοσιεύτηκαν μεταξύ 1960 καί 1966. Ἀρχισε μέ τό Β. Δ. 632/1960, τό γνωστό διάταγμα «περί μεταβιβάσεως ἀρμοδιοτήτων κ.λπ.», πού ἀποτελέσει γιά τή γενιά τῶν σημερινῶν παλαιῶν τή λύτρωση ἀπό τό τέλμα τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καί τό ξεκίνημα γιά τήν πιά λαμπρή, ἔστο καί ἐξάχρονη μόνο, περίοδο τῆς Ὑπηρεσίας, καί τελείωσε οὐσιαστικά μέ τό Ν.Δ. 4543/1966.



Ἰωάννης Κ. Παπαδημητρίου
Γενικός Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων
(φωτογραφία τοῦ 1962)

Ἡ μεταφορά τῆς Ὑπηρεσίας στό Ὑπουργεῖο Προεδρίας Κυβερνήσεως δημιούργησε μεγάλο σάλο καί γιά πολύ καιρό ἐβλεπαν τό φῶς, στίς στήλες τοῦ ἡμερήσιου τύπου, βίαια ἄρθρα ἢ ἐπιστολές, πού εἶτε ὑπερασπίζονταν τή μεταβολή αὐτή εἶτε τήν κατέκριναν. Ὁ Κλάδος ὁμόφωνα συντάχτηκε μέ τόν ἐμπνευστή αὐτοῦ τοῦ τολμηροῦ καί πρωτοφανοῦς ἐγχειρήματος, τόν Ἰωάννη Παπαδημητρίου. Θυμοῦμαι τή συγκίνησή του, ὅταν στίς 28 Ἰουλίου 1960 τοῦ ἀνήγγειλε ὁ Ὑπουργός Προεδρίας Κωνστ. Τσάτσος τήν ἐγκριση τοῦ Πρωθυπουργοῦ γιά τήν ὑπαγωγή τῆς Ὑπηρεσίας στό Ὑπουργεῖο Προεδρίας. *Γι' αὐτό πού ἐγινε ἢ θά μ' ἐγγνωμονοῦν στό μέλλον ἢ θά*

μέ καταριῶνται, μοῦ εἶπε τήν ἐπομένη τό μεσημέρι, καθώς ταξιδεῦαμε πρὸς τή Βραυρώνα. Ἡ χαρά του ὅμως θά μετρίαζόταν, ἂν ἤξερε ὅτι λίγα χρόνια ἀργότερα τό ἔργο του θά καταστρεφόταν.

Μέ τή μεταφορά τῆς Ὑπηρεσίας στήν Προεδρία, ὁ Κλάδος πέτυχε δύο σπουδαῖα ἐπιτεύγματα: πρῶτα νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τήν κηδεμονία τῶν πανεπιστημιακῶν Καθηγητῶν καί ὕστερα νά πάψει νά εἶναι μιά ὑπηρεσία πού ἡ σημασία της καί τό ἔργο της πνιγόταν μέσα στό Ὑπουργεῖο Παιδείας, ἀπό τόν παραδοσιακό συντηρητισμό του καί τά προβλήματά του, γιγάντια τότε καί τώρα, τῆς παιδείας καί τῆς Ἐκκλησίας. Μέ ἐπιστολή του³⁸ ὁ Διευθυντής τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Χρ. Καροῦζος διατύπωσε, μέ ἐπιστημονική σαφήνεια καί πίστη, τούς λόγους τῆς ὑπηρεσιακῆς μεταβολῆς καί ἀνασκεύασε τίς ἀντιρρήσεις ἢ τούς «φόβους» τῆς πανεπιστημιακῆς πλευρᾶς: *Τὸ μόνο πὸν ἐπιζητοῦν οἱ Ἕλληνες ἀρχαιολόγοι, οἱ καθημε-*

38. Καθημερινή, Τρίτη 9 Αὐγούστου 1960.

ρινῶς μοχθοῦντες καὶ ἀγωνιζόμενοι ἐντὸς τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας, εἶναι νὰ ἀποκτήσουν ὑπηρεσίαν ἀξιοπρεπῆ, ἀνταξίαν τῆς ἀποστολῆς των, ἀποδοτικὴν καὶ ἰκανὴν νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις καὶ τὰς θυσίας τοῦ Ἑθνους καὶ τοῦ Κράτους, ἀπηλλαγμένην κακῶν κληρονομιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐδημιούργησαν καταστάσεις διὰ τὰς ὁποίας οἱ ἀρχαιολόγοι τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας ἐντρέπονται, χωρὶς καὶ νὰ δύνανται νὰ τὰς ἐλέγχουν.

Τό θέμα ὁμῶς τῆς διοικήσεως τῆς Ὑπηρεσίας ἀπό τούς πανεπιστημιακοὺς καθηγητῆς ἦταν πολὺ παλιό καὶ σιγόκαιγε, βασιανίζοντας τὰ μέλη της καὶ ἐμποδίζοντας κάθε πρόοδο. Σέ ἄλλο γράμμα του ὁ Καροῦζος³⁹, ὀχτῶ χρόνια πρὶν ἐκδοθῆι τό Β.Δ. 632/1960, ἔγραφε: *Τί ἔδειξαν οἱ καθηγηταὶ κατὰ τὴν εἰκοσαετῆ διοίκησιν ὑπ' αὐτῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας; Ὅσα θὰ εἴπωμεν ἀναφέρονται εἰς ὀλόκληρον τὴν περίοδον καὶ ὄχι εἰδικῶς εἰς τὴν τελευταίαν τριετίαν. Μὲ δύο λέξεις: Παντελῆ ἔλλειψιν συναισθήσεως εὐθύνῃς καὶ ἀπέναντι τοῦ κλάδου τὸν ὁποῖον διώκουν καὶ τῆς καταστάσεως εἰς τὴν ὁποίαν τὸν περιύργαγον. Ἔχοντες καὶ ἰ ἄ λ λ α ς θέσεις, ἀντιλαμβανόμενοι δὲ τὴν ἐν τῷ ὑποργεῖῳ διοίκησιν ὡς πάρεργον καὶ ἀραιῶς ἐπισκεπτόμενοι τὸ γραφεῖον των, ἠσθάνθησαν πάντοτε τὰ ἔργα τῆς διοικήσεως καὶ τὰ προβλήματα τῆς Ὑπηρεσίας ὡς ἐνοχλητικὴν ἀσχολίαν κατωτέραν αὐτῶν. Καὶ ἢ τὰ ἄφηναν νὰ συσσωρεύονται ἅλτα ἢ τὰ ἔλυναν προχείρως κατὰ τὰς ὑποδείξεις καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ στενοῦ αὐτῶν περιβάλλοντος. Τὸ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον των τὸ ἐφύλαξαν πάντοτε μόνον διὰ ζητήματα ἐννοοῦντα τὸ προσωπικὸν αὐτῶν συμφέρον, ἠθικὸν καὶ ὕλικόν. Ἡ ἔλλειψις συναισθήσεως εὐθύνῃς ἔφθανε κάποτε τὴν ἀσυνειδησίαν — ἀναφερόμεν τὸ παράδειγμα καθηγητοῦ ἀνασκάπτοντος ἐπὶ ἔτη ἐκεῖ ὅπου παρεθέριζεν ἐπὶ τρεῖς μῆνας δι' ἐνός! ἔργατον καὶ ἀπορροφῶντος οὕτω ὀλόκληρον τὴν πίστωσιν ὀδοπορικῶν καὶ ἀποζημιώσεων τῆς Διευθύνσεως Ἀρχαιοτήτων. — Μὴ ἐξαργτώμενοι πειθαρχικῶς κατ' εὐθείαν ἐκ τοῦ Ὑπουργοῦ, μετεβλήθησαν εἰς ἀνευ στέμματος ἀνυπευθύνους ἀνακτας — μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ Βασιλεὺς καθὼ ἀνεύθυνος, βασιλεύει ἀλλὰ δὲν κυβερνᾷ — καὶ ἐκαλλιέργησαν μεθοδικῶς τὸ σύστημα τῆς «στενῆς ὁμάδος» καὶ τοῦ «διαίρει καὶ βασίλευε» μὲ ἀποτέλεσμα τὴν πλήρη ἐξάρθρωσιν τῆς Ὑπηρεσίας καὶ τὴν ἔλλειψιν παντὸς ἀξιολόγου ἔργου. Δὲν εἶναι κατόπιν τούτου ἄπορον πῶς τὰ μεγαλύτερα καὶ σπουδαιότερα Μουσεία μας μένονν ἀκόμη σήμερον κλειστὰ ἢ ἡμιτελῆ — Ἑθνικόν, Ἀκροπόλεως, Ὀλυμπίας, Δελφῶν κλπ. — πρὸς μεγίστην ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν ζημίαν τοῦ τόπου. Τιμᾷ δὲ μεγάλως τὸν ἕως χθὲς διευθύνοντα τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ὑπηρεσίαν καθηγητὴν κ. Α. Ὀρλάνδον τὸ γεγονός, ὅτι προσφάτως ἀκόμη δι' ἐπισήμον δηλώσεώς του εἰς τὸ ἀρμόδιον Συμβούλιον κατέστησε γνωστὸν ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἐπαρκεσῇ καὶ εἰς τὰ καθήκοντα τοῦ Διευθυντοῦ τῶν Ἀρχαιοτήτων, καὶ*

39. Τό Βῆμα, 17 Ἰουνίου 1952.

ὅτι θεωρεῖ ὄχι μόνον νόμιμον ἀλλὰ καὶ πλέον συμφέρουσαν εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ὑπηρεσίαν τὴν ἀνάληψιν τῆς Διευθύνσεως ὑπὸ Ἐφόρου Ἀρχαιοτήτων ἔχοντος ὡς ἀποκλειστικὸν ἔργον τὴν διοίκησιν αὐτῆς.

Θὰ ἠδυνάμην νὰ τεκμηριώσω τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα μὲ ἀτελείωτον σειρὰν γεγονότων. Ἀλλ' αὐτὸ θὰ μᾶς ἔφερεν εἰς προσωπικὰ καὶ εἶπαμεν ὅτι αὐτὰ εἶναι ἄλλη ἱστορία. Τοῦτο μόνον δύναμαι νὰ εἶπω: Ὁ ὑπογραφόμενος ὑπηρετῶν εἰς τὸν Ἀρχαιολογικὸν κλάδον ἀπὸ τοῦ 1920 δὲν ἐνθυμεῖται περίοδον χειροτέραν διὰ τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ὑπηρεσίαν καὶ διὰ τὰ ἐπιστημονικὰ καὶ ἄλλα καθήκοντα αὐτῆς ἀπὸ τὴν περίοδον τοῦ 1933 καὶ ἐντεῦθεν. Ὅταν ἤρχισε τὸ ἀνορθωτικὸν τοῦ ἔργου ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος τὸ 1910, εὗρηκε καὶ εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκπαιδεύσεως καθηγητὰς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς καὶ τοὺς ἀπεμάκρυνεν ἐκεῖθεν ὀριστικῶς. Ὠνομάζοντο δὲ οἱ καθηγηταὶ ἐκεῖνοι Νικόλαος Πολίτης, Σπυρίδων Λάμπρος κλπ. Εὗρηκε καὶ εἰς τὴν Γενικὴν Ἐφορίαν τῶν Ἀρχαιοτήτων ἓνα καθηγητὴν (1904-1909) καὶ τὸν ἀπεμάκρυνεν ἐπίσης· ὠνομάζετο δὲ ὁ καθηγητὴς ἐκεῖνος Παναγιώτης Καββαδίας. Ἀλλὰ ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία δὲν ἦταν τόσον τυχερὴ ὅσον ἡ Ἐκπαίδευσις, καὶ ἀπὸ τοῦ 1933 δοκιμᾶζει πάλιν τὰ εὐεργετήματα τῆς Διοικήσεως τῶν Καθηγητῶν.

Ὡς πρὸς τὸν ἐγεροθέντα θόρον, περιορίζομαι νὰ ὑπενθυμίσω ἓνα σοφὸν λόγιον τοῦ Εὐριπίδου: «Μὴ θυμώνετε μὲ τὰ πράγματα, γιὰτὶ αὐτὰ δὲν τὰ μέλει καθόλου — οὐδὲ τοῖς πράγμασι θυμοῦσθαι χρεῶν, αὐτοῖς γὰρ οὐδὲν μέλει».

Ἡ πικρία τῶν πανεπιστημιακῶν γιὰ τὸν παραμερισμὸν τοὺς ἀπὸ τῆς διοικήσεως τοῦ Κλάδου φαίνεται σὲ κάποιον ἄρθρον τοῦ Σπ. Μαρινάτου⁴⁰ μὲ τὸ ὅποιο ἀρνεῖται, ἄδικα, τὴν πρόοδον ποὺ εἶχε συντελεστεῖ στὴν Ὑπηρεσίαν μεταξὺ 1958-1965 καὶ τονίζει, ἰδιαίτερα, σημεῖα ποὺ τὸν ἐνοχλοῦσαν προσωπικά: Τὸ θλιβερὸν συμπέρασμα εἶναι ὅτι καὶ εἰς τὰ ἀνωτέρω καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα ζητήματα ἡ ἀρχαιολογία βαίνει διαρκῶς πρὸς τὸ χειρότερον. Δὲν ἐπῆγε πρὸς τὸ καλύτερον. Ἡ ἀμείλικτος ἐμπάθεια κατὰ τῶν «κυρίων καθηγητῶν» καὶ ἡ ἀποστράγγισις τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου εἶναι πιθανὸν νὰ ἐστέρησε τὴν ἀρχαιολογίαν σημαντικῆς βοήθειάς καὶ νὰ ἔφθειρε πολλοὺς ἀδυνάτους χαρακτήρας πρὸ τοῦ φάσματος νὰ περιπέσουν εἰς δυσμένειαν. Τοῦτο τὸ κατηγγείλαμεν ἐπανεπιλημμένως, ὅταν ὠμιλήσαμεν καὶ περὶ ἄλλων ζητημάτων, τὸ γνωρίζει δὲ εὐτοχῶς καὶ πολὺς ἄλλος κόσμος. Εἶναι πολὺ σπάνιον φαινόμενον εἰς τὰ χρονικὰ τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἀνατροφῆς οἱ πρὸ ὀλίγου μαθηταὶ μᾶς, οἱ ὅποιοι μᾶς ἐπλησίαζαν, μᾶς εὐγνωμονοῦσαν, ἐδέχοντο τὴν βοήθειάν μᾶς, μᾶς ἐπεσκέπτοντο πλήρεις κατανόξεως οἱ γονεῖς των, νὰ παρουσιάζωνται τώρα μὲ «ἀνακοινωθέντα» περὶ ζητημάτων ποὺ δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζουν. Ἄν τὰ γνωρίζουν τότε τὸ πρᾶγμα εἶναι

40. Καθημερινή, 28 Μαρτίου 1965.

ἀκόμη θλιβερότερον. Θλιβερότερον δὲ εἶναι, ὅτι μᾶς ἀντιπαρέρχονται καμμόντες, μήπως τυχὸν παρεξηγηθῆ καὶ ὁ χαιρετισμὸς των.

Ἡμεῖς, ἐγὼ τουλάχιστον, ἐδήλωσα πολλάκις καὶ τὸ ἔδειξα καὶ ἐμπράκτως, ὅτι οὔτε ἡλικίαν, οὔτε χρόνον διαθέτω διὰ τὸν ἀφιερῶσω εἰς τὴν «Διοίκησιν». Ἐπομένως εἶναι ἄσκοπον νὰ ἐπισείεται ἡ «κηδεμονία τῶν καθηγητῶν». Ἄς ἐκλέξουν ἢ Νέα Γενιά τῶν ἀρχαιολόγων καὶ ἀρχαιολογιστῶν τοὺς κηδεμόνας ποὺ ποθεῖ ἢ ψυχὴ των. Ἡ προκοπὴ ὅμως τοῦ κλάδου καὶ ἡ προστασία τῆς Ἐθνικῆς κληρονομίας τῶν Ἀρχαιοτήτων μας εἶναι ἄλλο πρᾶγμα. Εἶναι ἱερὸν καθήκον. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς φρονοῦμεν, ὅτι ὁ ἀρχαιολογικὸς κλάδος θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχεν ἐκδηλωθῆ πρὸ πολλοῦ ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως ὄρισμένων τομῶν τῆς δικαιοδοσίας του. Βλέπομεν τακτικὰ νὰ δημιουργηθῆ ἄσκοπος θόρυβος περὶ ποικίλων ζητημάτων. Τὰ Ἑλγίνεια μάρμαρα εἶναι προσφιλὲς μοτίβον ἐπὶ παραδείγματι. Ἄλλ' εἶναι προτιμότερον νὰ προσπαθήσωμεν, μὲ σθένος ὅμως καὶ μὲ σύστημα, νὰ σταματήσωμεν τὴν διαρροὴν τῶν ὑπολοίπων ἀρχαιοτήτων μας. Ἄν ἐβλέπομεν τὸν «Σύλλογον» νὰ δημοσιεύσῃ ἐν τοιοῦτο ἀνακοινωθὲν ἀντὶ τῆς ἐκάστοτε πολιτικολογίας θὰ τὸ ἐχειροκροτούσαμεν. Ἴσως καὶ θὰ ἐσπεύδομεν νὰ ζητήσωμεν εὐλαβῶς τὴν παραδοχὴν μας ὡς μελλῶν. Ἐκτὸς ἂν δὲν εἴμεθα παραδεκτοὶ οὔτε καὶ ὡς ἀρχαιολόγοι.

Ὅπως ἀποδείχτηκε δύο χρόνια ἀργότερα ἀκριβῶς, ὁ Μαρινᾶτος καὶ ἡλικία καὶ χρόνο πολὺ καὶ διάθεση ἀκόμη περισσότερη εἶχε γιὰ τὴ «Διοίκησιν», τὴν ὁποία ἄσκησε μὲ τὸν τρόπο του ἐπὶ ἕξι σχεδόν χρόνια, ρεκόρ παραμονῆς στὴ θέση τοῦ Προϊσταμένου τῆς Ὑπηρεσίας γιὰ τὴ μετὰ τὸ 1960 περίοδο. Μὲ τὸ κύρος ποὺ εἶχε καὶ τὸ σεβασμὸ ποὺ τοῦ ἔδειχνε τὸ τότε καθεστῶς, ἦταν δυνατό νὰ προσφέρει πολλά στὴν Ὑπηρεσία, νὰ τὴν ὀπλίσει νομικὰ καὶ νὰ προλάβει τὴ δημιουργία πολλῶν προβλημάτων ποὺ εἶχαν ἤδη ἀρχίσει νὰ φαίνονται.

Ὁ Κοντῆς σύντασσε μόνος τὰ νομοθετικά κείμενα, ἀφοῦ συμβουλευόταν πάντα τοὺς ἀρχαιότερους καὶ ἀνώτερους συναδέλφους του στὴν Ἱεραρχία τοῦ Κλάδου. Φρόντιζε τὰ κείμενά του νὰ ἔχουν γενικὸ χαρακτήρα, ὥστε ἡ διάρκεια τῆς ζωῆς τους νὰ εἶναι μεγάλη. Σήμερα συμβαίνει τὸ ἀντίθετο. Οἱ προσωπικὲς διατάξεις καὶ οἱ προσωρινὲς ρυθμίσεις τῶν διάφορων θεμάτων κάνουν τὰ νομοθετικά κείμενα βραχύβια. Λίγοι ὠφελοῦνται καὶ πολλοὶ δυσαρεστοῦνται, ἔτσι προτοῦ προλάβουμε νὰ ἐφαρμόσουμε σ' ὅλους του τίς διατάξεις ἓνα νομοθέτημα, σκεφτόμαστε νὰ τὸ ἀναθεωρήσουμε.

Ὁ ὀργανισμὸς ποὺ ἰσχύει τῆς Ὑπηρεσίας δὲ συντάχτηκε ἀπὸ μέλη τῆς Ὑπηρεσίας. Ὑπῆρξε ἓνα σχέδιο σχεδόν ἐντελῶς διαφορετικὸ, ποὺ σύνταξαν Ἐφοροὶ καὶ τὸ ὁποῖο ἐπεξεργάστηκε ἡ Διεύθυνση Διοικήσεως. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπεξεργασίας εἶναι αὐτὸ ποὺ ἐφαρμόζουμε σήμερα. Ἐντονη εἶναι ὅμως ἡ ἐπιθυμία γιὰ τροποποίησίν του.

ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΤΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

Οί πρώτοι Έφοροι· ὁ ὄρκος πού ἔδιναν — Οί ἀποδοχές τῶν Ἐφόρων — Αὔξηση θέσεων Ἐφόρων — Τό προσωπικό τῆς Ὑπηρεσίας μετά τό Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο — Διαγωνισμοί καί αὔξηση θέσεων — Τό φυλακτικό προσωπικό.

Στή σημερινή εὐχάριστη, ἀλλά καί ἀπό μιά ἄποψη ἀνησυχητική, κατάσταση τῆς Ὑπηρεσίας σχετικά μέ τόν ἀριθμό τοῦ προσωπικοῦ της, δέ φτάσαμε οὔτε γρήγορα οὔτε εὐκολα.

Ὁ νόμος τῆς 10/22 Μαΐου 1834 «περὶ τῶν ἐπιστημονικῶν καί τεχνολογικῶν συλλογῶν κ.λπ.» προβλέπει (ἄρθρ. 20) ὅτι: *Πρὸς ἐπιθεώρησην καὶ διατήρησιν τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνολογικῶν συλλογῶν, θέλουν διορισθῆ παρὰ τοῦ Βασιλέως ἔφοροι. Κατὰ τό ἄρθρο 21 τοῦ ἴδιου νόμου: οἱ ἔφοροι γενικῶς δὲν λαμβάνουσιν μισθόν. Διαφυλάττεται δὲ εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὸ δικαίωμα, χρείας καλούσης, νὰ τοῖς χορηγῆ, ἢ μισθὸν ἢ ἐπιμίσθιον. Κατὰ τό ἄρθρο 27: Οἱ Ἐφοροι, πρὶν ἀναλάβωσι τὰ χρέη των, θέλουν ὁρκιζέσθαι ἐνώπιον τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου τὸν ἀκόλουθον ὄρκον τῆς ὑπηρεσίας.*

Ὁμνῶ πίστιν εἰς τὸν Βασιλέα, ὑποταγὴν εἰς τοὺς νόμους καὶ εἰς τὰ διατάγματα καὶ τὰς ὁδηγίας τὰς ἀναγομένας εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς καὶ τεχνολογικὰς συλλογὰς καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν, καὶ ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν ὅλων τῶν καθηκόντων τῆς ὑπηρεσίας μου.

Γιὰ τό Γενικὸ Ἐφορὸ ὀρίζει τό ἄρθρο 53 τοῦ ἴδιου νόμου ὅτι: *Ὁ γενικὸς Ἐφορὸς ἔχει βαθμόν, μισθὸν καὶ στολὴν Ὑπουργικῶν Συμβούλων. Στὸν Ν. ΦΑΣ' (536) τοῦ 1859 ὀρίζεται (ἄρθρο 4) ὅτι ὁ τακτικὸς Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου ἔχει μισθὸ 350 δραχμῶν, ἐνῶ ὁ Γενικὸς Ἐφορὸς 400. Φαίνεται καθαρά ποιά ἦταν, ἐντελῶς ξεχωριστή, ἡ θέση τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου στὴν ἐπιστημονικὴ καὶ ὑπαλληλικὴ ἱεραρχία τοῦ Κράτους, θέση πού ὀφειλόταν βέβαια στὴν ἐξαιρετικὴ ἐκτίμησι τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ Κράτους πρὸς τὰ πρόσωπα πού κατεῖχαν τό ἀξίωμα. Γενικὸς Ἐφορὸς τότε ἦταν ὁ Κυριακὸς Πιττάκης.*

Μέ τό Ν. ΨΜΘ' (749) τοῦ 1878 δημιουργοῦνται 3 θέσεις Ἐφόρων Ἀρχαιοτήτων μέ μισθὸ 240 δραχμῶν, οἱ ὁποῖες θέσεις αὐξάνονται σέ 5 μέ τό Ν. ΑΝΓ' (1053) τοῦ 1882. Μέ τό Ν. ΑΦΛΒ' (1532) τοῦ 1887 οἱ θέσεις αὐξάνονται σέ 8 καὶ μέ τό ΒΨΛΒ' (2732) τοῦ 1900 σέ 10.

Ὁ Α.Ν. 1947/1939 ὀρίζει τίς θέσεις τῶν Ἐφόρων καὶ τῶν Ἐπιμελητῶν σέ 46, ἀπὸ τίς ὁποῖες μιά μόνο εἶναι θέση Ἐφόρου Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων, τό Ν.Δ. 1521/1942 τίς ὀρίζει σέ 60 (4 βυζαντινῶν), ἐνῶ ἀργότερα μειώνονται καὶ γίνονται 55. Τό πόσο τραγικὴ ἦταν ἡ θέση τῆς Ὑπηρεσίας στὰ μετὰ

τόν πόλεμο χρόνια φαίνεται από τά λόγια τοῦ ἴδιου τοῦ Ὑπουργοῦ Παιδείας⁴¹ Α. Παπαδήμου (1946) σέ κάποιο κείμενό του: *πλείσται δὲ ἐπαρχίαι δὲν ἐξητάσθησαν* (γιά τίς ζημιές τοῦ πολέμου) *ὑπὸ οὐδενὸς ἀρχαιολογικοῦ ὑπαλλήλου, ἐπειδὴ τὸ ἀρχαιολογικὸν προσωπικὸν εἶναι ἐλλιπέστατον (ἐξ 20 ἐφόρων, εἰς ὄσους περιορίσθησαν διὰ τοῦ τελευταίου Νόμου, ὑπάρχον μόνον 16, ἐκ δὲ 31 ἐπιμελητῶν ὑπάρχον μόνον 11) καὶ δὲν κατωρθώθη ἀκόμη νὰ συμπληρωθῇ.* Εἴκοσι ἐπτὰ ὑπάλληλοι λοιπόν γιά ὀλόκληρη τήν Ἑλλάδα, οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε νά ξαναβροῦν τά ἀρχαία, νά ἀνοίξουν τά μουσεῖα καί νά συνεχίσουν τό ἔργο πού εἶχε διακόψει, τό 1940, ὁ πόλεμος.

Οἱ κενές θέσεις συμπληρώθηκαν μέ συνεχεῖς διαγωνισμούς (1949, 1951, 1954, 1956, 1959) καί ἀυξήθηκαν λίγο, γιὰτί τό Β.Δ. 632/1960 τίς ὀρίζει πάλι σέ 55. Μέ τό Ν.Δ. 4177/1961 γίνονται 58, ἐπειδή προστέθηκαν οἱ τρεῖς θέσεις τῶν Γενικῶν Ἐφόρων, μέ τό Ν.Δ. 4280/1962 γίνονται 95 καί μέ τό Ν.Δ. 4543/1966 φθάνουν τίς 96. Βλέπουμε λοιπόν πὼς οἱ 55 θέσεις πού βρῆκε ὁ Παπαδημητρίου, ὅταν τό 1958 ἀνέλαβε τήν Ὑπηρεσία, διπλασιάστηκαν σχεδόν στά λίγα χρόνια πού ἦταν Προϊστάμενός της. Μέ τό Ν. 681/1977 οἱ θέσεις τοῦ Κλάδου ἀυξήθηκαν συνολικά σέ 203 καί μέ ὄσους μονιμοποιήθηκαν μέ τό Ν. 1189/1981 οἱ θέσεις ἔγιναν 294.

Ἡ ψήφιση τοῦ Ν. 1232/1982 καί ἡ ἐφαρμογή του εἶχε σημαντικές συνέπειες γιά τήν Ὑπηρεσία, τῶν ὁποίων ἡ πλήρης ἔκταση θά φανεῖ μετά τήν ἔκδοση τῶν Προεδρικῶν Διαταγμάτων πού προβλέπει ὁ νόμος.

Μέ τό νέο νόμο καταργήθηκαν οἱ θέσεις καί ὁ βαθμός τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων ὁ ὁποῖος θεσπίστηκε ἀπό τόν Καποδίστρια γιά τόν Προϊστάμενο τῆς Ὑπηρεσίας. Πρῶτος Γενικός Ἐφορος ἦταν ὁ Ἀνδρέας Μουστοξύδης. Τό 1910 ἡ Ἐπανάσταση τοῦ Γουδί κατάργησε τό βαθμό μέ τό Ν. ΓΨΚΑ' (3721) «περὶ ὀργανώσεως τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως». Μέ τό ἄρθρο 2 «ἡ θέσις τοῦ Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ τῶν Δημοτικῶν Σχολείων καταργεῖται ὡς καί ἡ θέσις τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων. Ὁ ἄχρι τοῦδε ὑπηρετῶν ὡς Γενικός Ἐφορος τῶν ἀρχαιοτήτων διατηρεῖται εἰς τὸ ἐξῆς ἐν τῇ θέσει τοῦ τακτικοῦ καθηγητοῦ τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας τέχνης καί ἐπιγραφικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ». Μέ τόν ἴδιο νόμο (ἄρθρο 1) ἡ Ὑπηρεσία ὡς «Γραφεῖον Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας» ὑπάγεται σὸ *Τμῆμα Β'* (μαζί μέ τό *Γραφεῖον Καλῶν Τεχνῶν*) διορίζεται δέ ὡς Προϊστάμενος (*Τμηματάρχης* «τοῦ Β' Τμήματος Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων ἔχων δεκαετίαν τουλάχιστον ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Κράτους»). Μέ τό ἄρθρο 7 ὀρίζεται ἐπίσης ὅτι «ὑπάλληλος τοῦ Ὑπουργείου δὲν δύναται νὰ διορισθῇ εἰς ἐτέραν δημοσίαν ἢ δημοτικὴν θέσιν ἐπὶ ἐπιμισθίῳ οὐδὲ νὰ δι-

⁴¹. Ζημίαι τῶν Ἀρχαιοτήτων ἐκ τοῦ πολέμου καί τῶν στρατῶν Κατοχῆς, σ. 3.

δάσκη ἐν ιδιωτικῷ ἐκπαιδευτηρίῳ ἢ νὰ ἀσκῆ οἰονδήποτε ἐπιτήδευμα».

Μέ τό ΝΔ 4177/1961 ἀποδόθηκε στήν Ὑπηρεσία ὁ βαθμός καί δημιουργήθηκαν τρεῖς θέσεις Γενικῶν Ἐφόρων τίς ὁποῖες κατέλαβαν οἱ Ἰ. Παπαδημητρίου, Χρήστος Καρούζος καί Σέμνη Καρούζου. Ὡς τό 1982 ἔγιναν Γενικοί Ἐφοροὶ 13 μέλη τῆς Ὑπηρεσίας μέ τελευταίους αὐτοὺς πού ἀπολύθηκαν αὐτοδικαίως στίς 26 Φεβρουαρίου.

Τό φυλακτικό προσωπικό ὀρίστηκε μέ τό Ν. „ΑΦΛΒ΄ (1532) τοῦ 1887 σέ 41 φύλακες, μέ τόν Α.Ν. 2339/1940 σέ 234. Τό Β.Δ. 632/1960 ὀρίζει τίς ὑπάρχουσες θέσεις φυλάκων σέ 260, ἐνῶ μέ τό Ν.Δ. 4177/1961 ὀρίζονται σέ 325. Μέ τό Ν.Δ. 4543/1966 τό σύνολο τῶν θέσεων τῶν φυλάκων καί νυκτοφυλάκων ἀξάνονται σέ 824, ἐπίτευγμα τοῦτο τοῦ Ἰωάννου Κοντιῆ. Μέ τό Ν. 681/1977 οἱ θέσεις ἀυξήθηκαν κατά 383, τό σύνολο δηλαδή τῶν ὀργανικῶν θέσεων σήμερα εἶναι 1207.

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΕΩΣ

Ἡ πρώτη μορφή τῆς — Τό Ἀρχιτεκτονικόν Γραφεῖον — Ν. Μπαλάνος — Ν. 216/1943 — Συγχώνευση τῆς Διευθύνσεως Ἀναστηλώσεως — Σημασία τῆς Ὑπηρεσίας Ἀναστηλώσεως — Ἀναστάσιος Ὀρλάνδος — Κριτική τῶν ἀναστηλώσεων, κρίση τῆς Ὑπηρεσίας — Θεμιτά ὄρια τῶν ἀναστηλώσεων.

Τήν πρώτη μορφή τῆς σημερινῆς Ὑπηρεσίας Ἀναστηλώσεως βρῖσκουμε στό Β.Δ. τῆς 28 Φεβρουαρίου 1894 «περὶ διορισμοῦ κ.λπ. Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν πρὸς ἐξωραϊσμόν καὶ συντήρησιν τῶν ἀρχαιολογικῶν τόπων καὶ μνημείων ἐργασιῶν». Τήν Ἐπιτροπή ἀποτελοῦσαν ὁ Διευθυντής τῶν Δημοσίων ἔργων, ὁ Γενικός Ἐφορὸς τῶν Ἀρχαιοτήτων, ὁ Δήμαρχος Ἀθηναίων, ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ὀλυμπίων, δύο μέλη τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας καὶ ἓνας ἀρχιτέκτονας ἀρχαιολόγος. Μέ τό Β.Δ. τῆς 24 Μαρτίου 1894 προστέθηκε ἓνα ἀκόμα μέλος ἐκ τῶν διατελούντων ἢ διατελεσάντων μέλη τοῦ συμβουλίου τῆς Χριστιανικῆς Ἐταιρείας.

Ἡ Ἐπιτροπή εἶχε ἀρμοδιότητα καὶ ἐνδιαφέρον γιά τὰ μνημεῖα τῆς Ἀθήνας, τὰ ὁποῖα τότε εἶχαν ἀνάγκη καὶ ἐξωραϊσμοῦ καὶ συντηρήσεως. Πρόβλημα γιά τὰ μνημεῖα τῶν ἐπαρχιῶν δέν εἶχε γεννηθεῖ ἀκόμα. Μέ τὰ χρόνια ὁμως τὰ μνημεῖα πολλαπλασιάστηκαν καὶ χρειάστηκε νὰ συσταθεῖ ἰδιαίτερη ὑπηρεσία γιά τίς ἀνάγκες συντηρήσεως καὶ ἀναστηλώσεώς τους. Ἡ ὑπηρεσία αὐτή εἶναι, ὅσο γνωρίζω, τό Ἀρχιτεκτονικόν γραφεῖον σχο-

λικῶν κτιρίων καὶ συντηρήσεως ἀρχαίων μνημείων καὶ ἀρχαιολογικῶν μουσείων, πού ἰδρύθηκε μέ τό Ν. 3827 τοῦ 1911. Ἦδη μέ τό Ν. ΓΨΛ' (3730) τοῦ 1910 «περὶ τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Κράτους», τίς ἀρμοδιότητες ἀναστηλώσεως, στερεώσεως καὶ συντηρήσεως μνημείων, ὡς καὶ ἀνεγέρσεως, ἐπισκευῆς καὶ συντηρήσεως τῶν μουσείων, εἶχε ὁ νομομηχανικός α' τάξεως τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας. Ἀρχιτέκτονας καὶ Διευθυντῆς τῆς ἀναστηλώσεως, καὶ συντηρήσεως τῶν μνημείων τῆς Ἀκροπόλεως ἦταν ἀπὸ τό 1895 ὁ Νικ. Μπαλάνος, ὁ ὁποῖος διατέλεσε καὶ Διευθυντῆς τοῦ Ἀρχιτεκτονικοῦ Τμήματος τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας. Τό 1916 ἀναλαμβάνει τή διεύθυνση τῆς ἀναστηλώσεως τῶν μνημείων ὁ Ἀναστάσιος Ὁρλάνδος, ἐκτός τῶν μνημείων τῆς Ἀκροπόλεως.

Ὁ Α.Ν. 1947/1939 ὀρίζει τή σύσταση τῆς Ὑπηρεσίας Ἀναστηλώσεως, ἣ ὁποία, ἐνῶ περιλαμβάνεται στόν ὀργανισμό τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας, ἀποτελεῖ ἐν τούτοις ἀνεξάρτητη ὑπηρεσία, ἣ ὁποία ἐκτελεῖ ἐργασίες στά ἀρχαῖα μνημεῖα ἔπειτα ἀπὸ ἔγκριση τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου. Οἱ ἐργασίες γίνονται μέ τό προσωπικό καὶ τίς πιστώσεις τῆς Ἀναστηλώσεως καὶ μέ τήν ἐπίβλεψη τοῦ Διευθυντοῦ τῆς.

Μεγαλύτερη ἀνεξαρτησία καὶ εὐελιξία ἀπέκτησε ἡ Διεύθυνση Ἀναστηλώσεως μέ τό Ν. 216/1943 (πού διατηρήθηκε σέ ἰσχύ μέ τήν 297/30-5-1946 Πράξη τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου), ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ καὶ τή βάση τῆς νομοθεσίας τῆς. Μέ τό ἄρθρο 14 παρ. 1 ἀποκτᾶ τό ἀποκλειστικό δικαίωμα ἐπεμβάσεως σέ ἀρχαῖα, βυζαντινά, μεσαιωνικά, ἱστορικά μνημεῖα καὶ οἰκοδομήματα παλιότερα τοῦ 1830, ἔπειτα ἀπὸ γνωμάτευση βέβαια τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου.

Μέ τό Β.Δ. 632/1960 ἡ Διεύθυνση Ἀναστηλώσεως μεταφέρθηκε στό Ὑπουργεῖο Προεδρίας, ἐκτός τῆς ἀρμοδιότητάς τῆς σέ θέματα ἐκκλησιαστικῆς ἀρχιτεκτονικῆς πού διατήρησε τό Ὑπουργεῖο Παιδείας. Μέ τό Β.Δ. 634/1960 ἡ Ἀναστήλωση ἀπέτελεσε Διεύθυνση τῆς Ὑπηρεσίας Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστηλώσεως καὶ ἔπαυσε νά εἶναι ἀνεξάρτητη ἀπὸ τίς Ἀρχαιοτήτες Διεύθυνση.

Αὐτονόμητη εἶναι ἡ μεγάλη σπουδαιότητα τῆς Ἀναστηλώσεως, χωρίς τήν ὁποία τά μνημεῖα καταστρέφονται. Ἡ προσφορά τῆς εἶναι ἀνεκτίμητη, ἰδιαιτέρα ὅμως πρέπει νά τονιστεῖ ἡ συμβολή τῆς στά βυζαντινά μνημεῖα, ἐκκλησίες, τοιχογραφίες, κοσμικά κτίρια. Τό σημαντικότερο μέρος τοῦ ἔργου τῆς συνδέεται ἄρρηκτα μέ τή μορφή τοῦ Ἀναστασίου Ὁρλάνδου (1887-1979), ὁ ὁποῖος ἐξοπλισμένος μέ βαθιά μόρφωση καὶ ἀρχαιογνωσία, μέ τίς εἰδικές γνώσεις τοῦ ἀρχιτέκτονα, τοῦ φιλόλογου καὶ τοῦ ἀρχαιολόγου, δέσποσε γιά δεκάδες χρόνια στά ἀρχαιολογικά μας πράγματα καὶ ὑπῆρξε διδάσκαλος πολλῶν γενεῶν ἀρχιτεκτόνων καὶ ἀρχαιολόγων. Τή θέση τοῦ Διευθυντοῦ Ἀναστηλώσεως διατήρησε ἕως τό 1958.

Μεγάλη κρίση δημιουργήθηκε τό 1964-65 μέ τό θέμα τῆς κριτικῆς τῶν

έλληνικῶν ἀναστηλώσεων, θέμα πού ἀφορμή γιά τήν εὐρύτερη συζήτησή του εἶχε τήν προσωρινή ἀπομάκρυνση ἀπό τήν Ὑπηρεσία τοῦ τότε Διευθυντοῦ της⁴². Γιά πολλοὺς μῆνες ἀρχαιολόγοι καί ἀρχιτέκτονες συζήτησαν γιά τίς ἑλληνικές ἀναστηλώσεις καί διατύπωσαν ἀπόψεις δεοντολογικές καί μεθοδολογικές, πού ἀποσαφήνισαν ζητήματα οὐσιαστικά γιά τή σκοπιμότητα τῶν ἐπεμβάσεων πάνω στά μνημεῖα. Τοῦτο, ποιό δηλαδή εἶναι τό θεμιτό ὄριο ἐπεμβάσεως στά μνημεῖα, εἶχε ἤδη τεθεῖ οὐσιαστικά καί πρακτικά πρὶν μερικά χρόνια μέ τίς ἐργασίες τοῦ Ραμνοῦντος καί τήν ἀναστήλωση τῆς στοᾶς τῆς Βραυρῶνος⁴³. Τά παραδείγματα αὐτά ὅμως δέν ἄρκεσαν, γιατί ἄρκετοί ἐξακολουθοῦν νά θεωροῦν τήν ἀναστήλωση τῶν μνημείων αὐτοσκοπὸ ἢ μέσο προσωπικῆς προβολῆς.

ΟΙ ΞΕΝΕΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΣΧΟΛΕΣ

Ἡ αἰτία τῆς ἰδρύσεως Ξένων Σχολῶν — Τρόπος ἰδρύσεως τῶν Ξένων Σχολῶν — Παλιότερη ἢ Γαλλικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν — Οἱ ἄλλες Σχολές τῆς παλιότερης περιόδου — Οἱ νεώτερες Σχολές — Ἀπόπειρα ἰδρύσεως Ρωσικῆς Σχολῆς — Κίνηση ἐναντίον τῶν Ξένων Σχολῶν.

Οἱ ἐπιστῆμες τῆς ἀρχαιογνωσίας γεννήθηκαν καί ἀναπτύχθηκαν στίς χῶρες τῆς Εὐρώπης, σέ ἐποχὴ πού τήν Ἑλλάδα σκέπαζε τό βαθύ σκοτάδι τῆς δουλείας. Μετά τήν ἀπελευθέρωσή τους ἀπό τό ζυγὸ οἱ Ἕλληνες ἱδρυσαν σχολεῖα, Πανεπιστήμιο καί προσπάθησαν νά ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ τήν πνευματικὴ καί ἐπιστημονικὴ πρόοδο τῆς Εὐρώπης. Ἀρκετοὶ ξένοι ὑπῆρξαν Καθηγητές στό Πανεπιστήμιο, ὀρισμένοι μάλιστα διοίκησαν καί τήν Ὑπηρεσία.

Οἱ Ἕλληνες ἀρχαιολόγοι τοῦ 19ου αἰ. ἦταν λίγοι, δέν ἄρκοῦσαν γιά τή μελέτη τῶν μνημείων καί τή δημοσίευσή τους, πού ἀνυπόμονα ζητοῦσε ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος τῆς Εὐρώπης. Οἱ ἐπιγραφές, τὰ ἀγγεῖα, τὰ γλυπτά ἔπρεπε νά γίνουν γνωστά. Τά μεγάλα κέντρα τῆς ἀρχαιότητος ἔπρεπε νά ἀνα-

42. Τά δημοσιεύματα τῆς ἐποχῆς γιά τό θέμα τῶν ἑλληνικῶν ἀναστηλώσεων εἶναι ἀφθονα, κάποια ἀπ' αὐτά μάλιστα σημαντικά ἀπὸ γενικότερη ἄποψη.

43. Χαρ. Μπούρα, Ἡ ἀναστήλωση τῆς στοᾶς τῆς Βραυρῶνος, Ἀθῆναι 1967, ἰδιαίτερα σ. 171-178. Γιά τίς ἐργασίες τοῦ Ραμνοῦντος βλ. Πετράκος ΑΕ 1979, σ. 10-12 καί ΠΑΕ 1980.

σκαφοῦν, νά ἔρθουν στό φῶς τά ἐρείπιά τους. Στό ἐπιχείρημα αὐτό, τό τεράστιο, βοήθησαν καί βοηθοῦν οἱ Ξένες Ἀρχαιολογικές Σχολές. Ἄν ἀναμετρήσουμε τούς χώρους πού ἔσκαψαν καί τίς δημοσιεύσεις πού ἔκαναν, θά διαπιστώσουμε πῶς τό ἔργο τους ὑπῆρξε γιγάντιο γιά τή γνώση τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας καί γιά τήν πρόοδο τῶν ἀνθρωπιστικῶν ἐπιστημῶν.

Οἱ Ξένες Ἀρχαιολογικές Σχολές ἔχουν δικαίωμα, σύμφωνα μέ τή νομοθεσία πού ἰσχύει, νά κάνουν ἀνασκαφές στήν Ἑλλάδα καί νά δημοσιεύουν τά εὐρήματά τους. Ἰδρύονται μέ ἀπόφαση τῶν κυβερνήσεών τους καί ἐνεργοῦν στόν τόπο μας μέ τήν ἐγκριση τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου καί τοῦ Ὑπουργοῦ.

Ἡ παλιότερη Σχολή εἶναι ἡ Γαλλική Ἀρχαιολογική Σχολή (École Française d'Athènes). Ἰδρύθηκε μέ τό ἀπό 11 Σεπτεμβρίου 1846 διάταγμα τοῦ Λουδοβίκου-Φιλίππου τῆς Γαλλίας (Ὑπουργός Παιδείας Salvandy). Τό πρῶτο ἄρθρο τοῦ διατάγματος ὀρίζει ὅτι "Il est institué une école française de perfectionnement pour l'étude de la langue, de l'histoire et des antiquités grecques à Athènes. Cette école se compose d'élèves de l'École Normale Supérieure, reçus agrégés des classes d'humanités, d'histoire ou de philosophie. Elle est placée sous la direction d'un professeur de faculté ou d'un membre de l'institut nommé par nous"⁴⁴.

Τό 1874 ἰδρύθηκε τό Γερμανικό Ἀρχαιολογικό Ἰνστιτοῦτο (Deutsches Archäologisches Institut), παράρτημα τοῦ Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτοῦτου τοῦ Βερολίνου, τό 1881 ἡ Ἀμερικανική Σχολή Κλασσικῶν Σπουδῶν (American School of Classical Studies), τό 1886 ἡ Ἀγγλική Ἀρχαιολογική Σχολή (The British School at Athens) καί τό 1908 τό Αὐστριακό Ἀρχαιολογικό Ἰνστιτοῦτο (Österreichisches Archäologisches Institut). Ἡ σειρά τῶν παλιότερων Ξένων Ἀρχαιολογικῶν Σχολῶν στήν Ἑλλάδα κλείνει μέ τήν Ἰταλική Ἀρχαιολογική Σχολή (Scuola Archeologica Italiana di Atene), πού ἰδρύθηκε τό 1909.

Μετά τό Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο ἰδρύθηκαν ἀρκετές νέες σχολές, τό Σουηδικό Ἀρχαιολογικό Ἰνστιτοῦτο τό 1948 (The Swedish Institute in Athens), ἡ Ἑλβετική Ἀρχαιολογική Ἀποστολή (1969), ἡ ὁποία τό 1975

44. Ἐπειτα ἀπό ἐνδοξη πορεία 134 χρόνων ἡ Γαλλική Σχολή Ἀθηνῶν (καί οἱ Σχολές τοῦ Καΐρου, τῆς Ρώμης, τῆς Μαδρίτης καί τοῦ Pondichéry) κινδύνευσε νά ὑποστεί ριζική μεταβολή, ἐξαιτίας ἑνός νομοσχεδίου πού εἶχε ἐτοιμάσει ἡ Γαλλίδα Ὑπουργός τῶν Πανεπιστημίων κυρία Saunier-Seïté, μέ τό ὁποῖο «ἀναμορφωνόταν» τό σύστημα λειτουργίας της καί ἄλλαζαν οἱ σκοποὶ της. Οἱ σφοδρές διαμαρτυρίες Γάλλων καί ξένων ἀνθρώπων τῆς ἐπιστήμης καί τῆς τέχνης, ἀνάγκασαν τή γαλλική Κυβέρνηση νά ἀποσύρει τό νομοσχέδιο. Σχετικά εἶναι στήν Ἑλλάδα τά ἄρθρα τοῦ Διον. Ζακυθηνοῦ (Καθημερινή, Σάββατο 24 Ἰανουαρίου 1981) καί τῆς Σέμνης Καρούζου (Τό Βῆμα, Κυριακή 25 Ἰανουαρίου 1981).

ἔγινε Σχολή (École Suisse d'Archéologie en Grèce), ἡ Βελγική Ἀρχαιολογική Ἀποστολή στήν Ἑλλάδα (Mission Archéologique Belge en Grèce, 1970), ἡ ὁποία μεταξύ 1963-1969 ἐνεργοῦσε ὡς Comité des Fouilles Belges en Grèce, τό Καναδικό Ἀρχαιολογικό Ἰνστιτούτο (Canadian Archaeological Institute at Athens, 1975) καί ἡ Ὁλλανδική Ἀρχαιολογική Σχολή Τοπογραφῆσεων (Archaeological Survey School of Holland in Athens, 1975).

Προσπάθεια γιά τήν ἴδρυση Ρωσικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς εἶχε γίνεи τόν περασμένο αἰώνα, σύμφωνα μέ δημοσίευμα τοῦ «Παρνασσού»⁴⁵: *Ἡ ρωσική κυβέρνησις προτίθεται νά συστήσῃ ἐν Ἀθήναις ρωσικήν ἀρχαιολογικήν καί φιλολογικήν σχολήν ὁμοίαν τῇ Γαλλικῇ καί Γερμανικῇ Σχολῇ. Πρὸς τοῦτο ἀφίκετο εἰς Ἀθήνας ὁ κ. Θεόδωρος Σόκολοφ καθηγητῆς ἐν τῷ ἱστορικῷ φιλολογικῷ ἰνστιτούτῳ καί ὑφηγητῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Πετροπόλεως καί οἱ κ.κ. Γιαρεστὲτ καὶ Δατίσοφ καθηγηταὶ ὁ μὲν ἐν Βίλνᾳ ὁ δ' ἐν Πετροπόλει.*

Εὐάρεστο σέ πολλοὺς θέμα πολεμικῆς, πού βοηθαίει στήν ἀτομική προβολή καί ἀποσπᾷ τήν προσοχή ἀπό σημαντικά προβλήματα, εἶναι ἡ δράση στήν Ἑλλάδα τῶν Ξένων Ἀρχαιολογικῶν Σχολῶν. Τέτοιο θέμα προβλήθηκε στὸν ἑλληνικό τύπο τό καλοκαίρι τοῦ 1981. Δημοσιεύτηκαν πολλές κακόβουλες ἀνοησίες ἀλλά δόθηκε ἡ εὐκαιρία νά εἰπωθοῦν καί σωστά πράγματα. Γιά νά δειχτεῖ πού μπορεῖ νά φθάσει ἡ δημαγωγικὴ πολεμικὴ, παραθέτω ἀποσπάσματα ἀπὸ σχετικό δημοσίευμα, πού εἶναι δύσκολο νά βρεθεῖ στίς βιβλιοθήκες⁴⁶. *Εἶναι γεγονός ὅτι ἡ Ἑλλάδα, μιὰ χώρα γεμάτη μνημεῖα, εἶναι ἔρμαιο τῶν 12 ξένων ἀρχαιολογικῶν σχολῶν, πού κυριολεκτικὰ λυμαινόν-*

45. Δ' 1880, σ. 585. Οἱ διαπραγματεύσεις, πού συνεχίστηκαν κατὰ καιροὺς, ἐφθασαν σέ κάποιο ἀποτέλεσμα πολλὰ χρόνια ἀργότερα, μέ τῇ δημοσίευσιν τοῦ Β.Δ. τῆς 26 Ὀκτωβρίου 1900 (ΦΕΚ 252, 27 Ὀκτωβρίου 1900 τ. Α') «περὶ δωρεᾶς οἰκοπέδου τῷ Ρωσικῷ Κράτει πρὸς ἴδρυσιν Ρωσικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς». Ἡ ὅλη προσπάθεια ὁμως δέν ἐφθασε ποτέ σέ αἴσιο τέλος. Δεκαετίες ἀργότερα τό διάταγμα τοῦ 1900 ἀνακλήθηκε μέ τήν ἐκδοσὴ τοῦ Β.Δ. 5/1936 «περὶ ἀνακλήσεως τῆς πρὸς τὸ Ρωσικὸν Κράτος γενομένης δωρεᾶς γηπέδου» (ΦΕΚ 194, 8 Μαΐου 1936 τ. Α').

46. Ἡ ἀρχαιολογία στήν Ἑλλάδα σήμερα, Ἀλλαγὴ (Ἡρακλείου Κρήτης), Τρίτη 25 - Τετάρτη 26 Αὐγούστου 1981. (Σύμφωνα μέ σημείωση τῆς ἐφημερίδας τό ἄρθρο γράφηκε ἀπὸ «ἀρχαιολόγο πού κάνει στό πανεπιστήμιο τῆς Σορβόνης τὴ διδακτορικὴ του διατριβή»). Σχετικά εἶναι τὰ ἄρθρα πού δημοσιεύτηκαν στήν ἴδια ἐφημερίδα, τοῦ Στέργιου Γ. Σπανάκη (20-8-81) καί τοῦ Σ. Καμπέλη (23-8-81). Ἰδιαίτερα ἀξιοπρόσεκτο εἶναι γράμμα τῆς κυρίας Ἀγνῆς Σακελλαρίου στό Βῆμα (6 Αὐγούστου 1981) ὅπου σύντομα ἐκθέτει κάποιες ἐλλείψεις τῆς Ὑπηρεσίας καί τήν ἐπιστημονικὴ προσφορὰ τῶν Ξένων Σχολῶν. Πρέπει νά προστεθεῖ ἀκόμα πῶς στήν τελευταία συνεδρίαση (1 Ὀκτωβρίου 1981) τοῦ Ε' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου στό Ἡράκλειο, ἐκφράστηκε «ἡ μεγάλη ἐκτίμησις τοῦ συνεδρίου γιά τό σημαντικό ἐπιστημονικό ἔργο, πού οἱ σχολές αὐτές [οἱ ξένες] ἐπέτελεσαν ἐπὶ δεκαετίες στήν Κρήτη».

ται τόν τόπο σάν ξένες ἰμπεριαλιστικές βάσεις. Οἱ περισσότερες ἔχουν ἰδρυθεῖ ἀπό τήν ἐποχή τοῦ ᾠθωνα καί συνεχίζουν νά δροῦν ἀνενόητες στίς ἐδρε-τσιφλίκια (μέ ὠραία κτίρια-ξενῶνες, κήπους καί πλουσιότατες βιβλιοθήκες μόνο γιά τούς δικούς τους) στήν Ἀθήνα καί στά ἀνασκαφικά παραρτήματα μέ μόνιμες ἐγκαταστάσεις (αὐτές ἀποτελοῦνται ἀπό ξενῶνες, δικά τους μον-σεῖα-ἀποθήκες καί φυσικά τούς ἀνασκαφικούς χώρους) στίς ἐπαρχίες. Οἱ Ἕλληνες μποροῦν νά μπουν μόνο μέ εἰδική ἄδεια ἀπό ἔμπιστα στίς Σχολές πρόσωπα. — Ἐννοεῖται ὅτι οἱ ξένες σχολές ὀργιάζουν καί στήν Κύπρο ἀκό-μα καί σήμερα. Στούς συρματοπλεγμένους ἀπό τούς ξένους ἀρχαιολογικούς μας χώρους μόνο ντροπή μπορεῖ νά αἰστανθεῖ κανεῖς. Ἡ πιό μεγάλη «προσφο-ρά» τους στόν τόπο εἶναι ὅτι δημοσιεύοντας τά ἑλληνικά ἀρχαῖα στίς γλῶσσες τους φυσικά, ὑποχρεώνουν τούς ἀτυχεῖς Ἕλληνες νέους ἀρχαιολόγους νά μαθαίνουν ἀκετές ξένες γλῶσσες γιά νά μελετήσουν τά ἴδια τους τά ἀρχαῖα. — Βεβαίως οἱ ξένοι δέν εἶναι μόνοι τους. Ἐχουν τήν πρόθυμη δουλική συνερ-γασία τῆς πλειοψηφίας τῶν μελῶν τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας πού εἶναι μιά ἀπό τίς ἀντιδραστικότερες δημόσιες ὑπηρεσίες, πού ἔχει κατα-φέρει νά ἀπομονώσει τόν ἑλληνικό λαό ἀπό τήν πολιτιστική του κληρονομιά δημιουργώντας ἕνα κλίμα ἐχθρότητας κατά τῶν ἀρχαιολόγων καί τῶν μνημείων ἀκόμα, πού ἔχουν καταστήσει μέσο προβολῆς ὀρισμένων ἐπιτηδεῶν («μεγαλο-σχημῶν ἀρχαιολόγων») τῆς δεκάρας. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί ξεπουλοῦν τά πάντα γιά μιά ὑποτροφία, μιά διατριβή, μιά δημοσίευση πάντα ξενόγλωσση βέβαια, μιά διάλεξη ἢ μιά εὔνοια κάποιου ξένης σχολῆς.

Συγχρόνως ἔχουν κρατήσει τήν ἀρχαιολογική ὑπηρεσία κλειστή ἐρημητικά ἀπό τήν εἰσροή νέων προοδευτικῶν στοιχείων, δηλώνοντας ὅτι καλόπουν ἀπόλυτα τίς ἀνάγκες τῶν μνημείων, ὅταν εἶναι γνωστό τί ὄργιο ἀρχαιοκαπη-λείας ὑπάρχει στήν Ἑλλάδα. Ἡ εἴσοδος στήν «ἐκλεκτή» Α.Υ. (Ἀρχαιολογική Ὑπηρεσία) γίνεται μέ ἀπαράδεκτες ἐξετάσεις ἀνά Ἰοετία ὅπου φυσικά εἰσέρ-χονται οἱ ἡμέτεροι. Δέν ὑπάρχει κατοχύρωση πτυχίων ἀρχαιολογικῶν τμημά-των, οὔτε ἀναγνωρίζονται μεταπτυχιακές σπουδές. Οἱ ἔκτακτοι ἀρχαιολόγοι παίζουν τό ρόλο τῶν ὑπηρετῶν τῶν μονίμων τσιφλικάδων, πού ἔχουν χωρίσει τήν Ἑλλάδα σέ ἀρχαιολογικά τσιφλίκια (ὅσα ἄφησαν οἱ ξένοι) καί τήν νέμον-ται μέ φοβερά προνόμια. — Ἡ μόνη σωστή λύση εἶναι, ἐκ τῶν πραγμάτων, ἢ κατάργηση τῶν εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων στήν Ἀρχαιολογική Ὑπηρεσία μέ τήν παράλληλη ἴδρυση πολλῶν θέσεων (1 Ἐφορεία τουλάχιστο γιά κάθε ἐποχή τῆς ἀρχαιότητος μέ 10 ἀρχαιολόγους τουλάχιστο κάθε μία, σέ πρώτη φά-ση) πού θά πληρωθοῦν μέ ἐπετηρίδα (ἐπετηρίδα τύπου Μέσης Ἐκπαίδευσης εἶναι ἡ καλύτερη λύση) στήν ὁποία θά ἐγγράφονται μόνο πτυχιούχοι ἑλληνικῶν ἀρχαιολογικῶν τμημάτων ἢ μέ ἑλληνική ἰσοτιμία ἀπό ξένα ἀρχαιολογικά τμη-ματα. Οἱ μεταπτυχιακές σπουδές θά λαμβάνονται ὑπόψη γιά τή βαθμολογική ἐξέλιξη μέσα στήν ὑπηρεσία. Ἡ κατάργηση τοῦ θεσμοῦ τῶν ἐκτάκτων ἀρ-χαιολόγων ἐπιβάλλεται. Ἡ συγχώνευση τῆς Ἀρχ. Ἐταιρείας μέ τήν Ἀρ-

χαιολογική Ύπηρεσία, ή εκδίωξη τῶν ξένων σχολῶν μέ τήν παράλληλη δή-
μευση τῶν ἐδρῶν τους, γιά χρησιμοποίησή τους ἀπό τοὺς Ἕλληνες ἀρχαιολόγους.
Ξένοι θά γίνονται δεκτοί σάν φιλοξενούμενοι παρατηρητές, χωρίς δικαίωμα
δημοσίευσης. Παύση δημιουργίας νέων μὴ ἀναγκαίων ἀνασκαφῶν, ὥστε νά
συμπληρωθοῦν οἱ παλιές καί νά μελετηθεῖ τό ἕλικό τους, καί τό σπουδαιότερο
ἡ ἐκλαϊκευση τῆς ἀρχαιολογίας πρός τόν λαό μέ ἐκδόσεις, διαλέξεις, ὠραίες
ἐκθέσεις μουσείων, μαθήματα τέχνης στή μέση ἐκπαίδευση μέ σκοπό τή
συμφιλίωση τοῦ λαοῦ μέ τήν πλούσια πολιτιστική του κληρονομιά καί τήν ἐξέ-
ψωση τοῦ πολιτιστικοῦ του ἐπιπέδου.

Χωρίς νά ἀρνεῖται κανεῖς ὅτι ὑπάρχουν μέσα στό παραπάνω δημοσίευ-
μα καί κάποια σωστά σημεῖα, εἶναι φανερό πῶς ὁ συντάκτης του ἀποβλέ-
πει, μέ τό προσφιλές σύνθημα τῆς «ξενηλασίας», στή δημιουργία δυσμενῶν
ἐντυπώσεων, κυρίως σέ βάρος τῆς Ύπηρεσίας μέ τήν ἐπανάληψη στερεό-
τυπων φράσεων πού χρησιμοποιήθηκαν σκόπιμα μέχρις ὑπερβολῆς, γιά νά
ἐξαναγκαστοῦν οἱ πολιτικοί νά πειστοῦν πῶς πραγματικά οἱ ἀρχαιολόγοι
τοῦ Κλάδου εἶναι ἀντιδραστικοί σέ κάθε πρόοδο καί πῶς ὅ,τι θά τοὺς ἐβλα-
πτε, ὡς σύνολο καί ὡς ἄτομα, θά ἦταν ὀρθό.

Η ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΩΝ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ, ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Νομοθετική μέριμνα γιά τίς ἀρχαιότητες ὑπῆρξε καί σέ ὀρισμένες περιο-
χές τῆς Ἑλλάδας πού διατέλεσαν κάποια διαστήματα αὐτόνομες. Τέτοιες
περιοχές ἦταν τά Ἴονια νησιά, ἡ Σάμος καί ἡ Κρήτη. Ἡ ἀρχαιολογική
νομοθεσία τῶν νησιῶν αὐτῶν δέν ἔχει συγκεντρωθεῖ ὡς τώρα, ἔτσι οἱ σύντο-
μες πληροφορίες πού παραθέτω ἀντλήθηκαν ἀπό τίς ἐπίσημες ἐφημερίδες
τῶν τριῶν κρατῶν, χωρίς νά ἐρευνηθεῖ πιο πολύ τό θέμα, πού ἄλλωστε
ἐξεφεύγει ἀπό τά ὄρια τοῦ δοκιμίου τούτου.

Μετά τή δολοφονία τοῦ Καποδίστρια ὁ Ἄνδρέας Μουστοξύδης παραι-
τήθηκε, τό 1831, ἀπό τή θέση τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου καί γύρισε στήν Κέρ-
κυρα⁴⁷. Γιά μεγάλο διάστημα δέ φαίνεται νά ὑπῆρχαν στά Ἴονια νησιά προ-
βλήματα προστασίας τῶν ἀρχαίων, γιατί σχετική μέριμνα δέν ὑπάρχει ὡς
τό 1846. Πρώτη ἐνέργεια, τό 1833, εἶναι ἡ ἐκδοση διατάγματος μέ τό ὄποιο

47. Καλογεροπούλου - Προῦνη-Φιλίπ, ὁ.π., σ. πγ' κ.ε.

ίδρυόταν Ἴονικόν Μουσεῖον πού, ὅπως παρατηρήθηκε, ὀφειλόταν στό κύρος καί στίς προσπάθειες τοῦ Μουστοξύδη⁴⁸. Μέ ἄλλες διοικητικές πράξεις ὀρίστηκε νά γίνουν ἀνασκαφές καί παραχωρήθηκε ἀνάκτορο γιά τή στέγαση τοῦ Ἴονικοῦ Μουσείου.

Τό 1846 δημοσιεύθηκε ἡ «ΙΑ΄ Πράξις τῆς Κυβερνήσεως ἐκδοθεῖσα συμφώνως μέ τὸ 16ον ἀρθ., τμ. 3ον, Κεφ. 2ον Συνταγματικοῦ Χάρτου τοῦ 1817, ἀφορῶντος διατάξεις τινάς περί τοῦ καλλωπισμοῦ τοῦ Ἴονίου Ἐθνικοῦ Μουσείου, Κέρκυρα 3 Ἰουνίου 1846»⁴⁹. Ἐπειτα ἀπό ἕνα χρόνο σχεδόν ἔγινε «Δευτέρα Συνάθροισις τῆς Ὀγδόης Γερουσίας τοῦ Ἠνωμένου Κράτους τῶν Ἰονίων Νήσων, συγκροτηθεῖσα δυνάμει τοῦ Συντάγματος τῶν 1817». Τότε ἐκδόθηκε ἡ ἀρ. ΛΗ΄ «Πράξις τῆς Γερουσίας ἀφορῶσα διατάξεις τινάς περί τοῦ καλλωπισμοῦ τοῦ Ἴονίου Ἐθνικοῦ Μουσείου»⁵⁰.

Τά 21 ἄρθρα τῆς ΙΑ΄ Πράξεως τῆς Κυβερνήσεως καί τῆς ΛΗ΄ Πράξεως τῆς Γερουσίας εἶναι τροποποιημένο τό σχέδιο ψηφίσματος πού εἶχε ὑποβληθεῖ ἀπό τό Μουστοξύδη στόν Καποδίστρια, χωρίς νά γίνει νόμος ἑλληνικός. Ἡ οὐσία τοῦ ψηφίσματος παραμένει, ἀλλαγές ἔχουν γίνει στό χωρισμό τῶν ἄρθρων, ὅπως ἐπίσης προσθαφαιρέσεις γιά νά προσαρμοστεῖ ὁ νόμος στήν κατάσταση πού ἐπικρατοῦσε στά Ἴόνια νησιά. Ἡ μεγαλύτερη μεταβολή εἶναι στή γλωσσική μορφή. Τό σχέδιο ψηφίσματος εἶναι συνταγμένο κατὰ τό γλωσσικό πνεῦμα τοῦ στερεοελλαδίτικου χώρου, ἐνῶ ἡ ΛΗ΄ Πράξις ἐκφράζει τό ἑπτανησιακό γλωσσικό κλίμα.

Στήν Ἡγεμονία τῆς Σάμου δέν ὑπῆρξε μέριμνα, ὅσο διαπίστωση ἀπό τήν ἔρευνά μου, γιά τή νομοθετική προστασία τῶν ἀρχαίων.

Τό 1895 ἰδρύθηκε Ἐθνολογικό Μουσεῖο, ὅπως μαθαίνουμε ἀπό δημοσίευμα στήν ἐπίσημη ἔφημερίδα τοῦ Κράτους⁵¹. Ἀκολουθεῖ, σχεδόν ἀμέσως, ἀνακοίνωση πρὸς τοὺς δημάρχους τοῦ νησιοῦ τῆς ἰδρύσεως τοῦ μουσείου καί πρόσκληση πρὸς αὐτοὺς νά καταγράψουν τά ἀρχαῖα πού βρίσκονται στό δῆμο τους καί νά τά στείλουν στό νέο μουσεῖο⁵². Τήν ἴδια χρονιά καί τήν ἐπόμενη δημοσιεύονται δωρεές ἀρχαίων καί κατάλογοί τους⁵³.

48. Ἐφημερίς τοῦ Ἠνωμένου Κράτους τῶν Ἰονίων Νήσων ἀρ. 112, 4 Φεβρουαρίου 1833. Στό ἴδιο φύλλο 112 δημοσιεύεται, μέ ἡμερομηνία 16 Φεβρουαρίου 1833, ἡ ἀπόφαση τῆς Βουλῆς γιά τήν ἰδρυση τοῦ Ἴονικοῦ Μουσείου, βλ. Καλογεροπούλου - Προύνη-Φιλίπ, ὁ.π. σ. ροθ' κ.έ. Στή σελίδα ροθ' ἀναγγέλλεται μελέτη γιά τά μέτρα προστασίας ἀρχαίων στά Ἴόνια νησιά.

49. Ἐφημερίς τοῦ Ἠνωμένου Κράτους ἀρ. 53, 1 Αὐγούστου 1846.

50. Ὁ.π., ἀρ. 123, 26 Ἀπριλίου 1847.

51. Ἐφημερίς τῆς Ἡγεμονίας τῆς Σάμου ἀρ. 30, 19 Ἀπριλίου 1895.

52. Ὁ.π., ἀρ. 31, 26 Ἀπριλίου 1895.

53. Ὁ.π., ἀρ. 37, 40, 41, 51, 55 τοῦ 1895· ἀρ. 71, 79, 81 τοῦ 1896.

Κατά τό χρονικό διάστημα πού στήν Κρήτη ἴσχυε τό καθεστώς τῆς αὐτόνομης, προστατευόμενης ἀπό τίς Δυνάμεις, Πολιτείας, ὀργανώθηκε, μέ τήν πρωτοβουλία τοῦ Στεφάνου Ξανθουδίδου, Ἀρχαιολογική Ὑπηρεσία⁵⁴, ὅπως προκύπτει ἀπό τά Πρακτικά τῆς Κρητικῆς Συνελεύσεως τοῦ 1899: *Ἐνταῦθα ἀναγιγνώσκειται ἡ πρότασις τοῦ Στ. Ξανθουδίδου ὅπως γίνῃ σύστασις ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως εἰς τὴν μέλλουσαν Κυβέρνησιν ἵνα ὁ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 20 προβλεπόμενος εἰδικὸς νόμος περὶ ἀρχαιολογικῶν θησαυρῶν θεωρηθῇ κατεπίγειον καὶ συνταχθῇ ὡς τάχιστα. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ νὰ μὴ παραχωρῶνται ἄδειαι ἀνασκαφῶν εἰς οὐδένα καὶ ἢ ἐπίβλεψις τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐργασιῶν νὰ γίνεταί ὑπὸ ἀρχῶν διοριζομένων ὑπὸ τῆς Κρητικῆς Πολιτείας*⁵⁵.

Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ ἴδιου χρόνου ἐκδίδεται τό ἀρ. 27 «Διάταγμα περὶ Ὁργανισμοῦ τοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἡγεμόνος», τοῦ ὁποίου τό ἄρθρο 5 ὀρίζει ὅτι: *εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῆς Ἀνωτέρας Διευθύνσεως τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως καὶ Θρησκευμάτων ὑπάγονται: 5') Ἡ φροντὶς περὶ τῆς ἀνακαλύψεως καὶ διατηρήσεως ἀρχαιολογικῶν θησαυρῶν καὶ συστάσεως ἀρχαιολογικῶν μουσειῶν*⁵⁶.

Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1899 δημοσιεύεται τό ἀρ. 24 «Διάταγμα περὶ Ἀρχαιοτήτων»⁵⁷ καὶ στή συνέχεια τά διατάγματα διορισμοῦ τῶν δύο πρώτων Ἐφόρων Ἀρχαιοτήτων, τοῦ Ἰωσήφ Χατζηδάκι στό Ἡράκλειο καὶ τοῦ Στεφάνου Ξανθουδίδου στά Χανιά⁵⁸. Ἀκολουθεῖ ἡ δημοσίευση διατάγματος περὶ ἐπιστατῶν καὶ φυλάκων ἀρχαιοτήτων καὶ εὐθύς ὁ διορισμὸς ὀρισμένων προσώπων ὡς ἐπιστατῶν στά μουσεῖα Ἡρακλείου, Χανίων καὶ στίς ἀνασκαφές Γουλιὰ Μεραμπέλλου⁵⁹.

Τροποποίησις⁶⁰ ἄρθρων τοῦ περὶ Ἀρχαιοτήτων ἀρ. 24 διατάγματος ἔγινε τό 1900 μέ τό Ν. 189. Τὸν ἐπόμενο χρόνο 1901 δημοσιεύτηκε⁶¹ ὁ Ν. 430 «περὶ Ἀρχαιοτήτων» πού συμπληρώθηκε μέ τό Ν. 481, τοῦ 1903, στίς διατάξεις τίς σχετικές μέ τήν ἐξαγωγή τῶν ἀρχαίων⁶².

Ὁ Ν. 430 ἦταν ἐπανάληψη τοῦ διατάγματος 24 μέ μικρές, ἐλάχιστες, ἀλλαγές καὶ προσθήκες, ἀποτελοῦσαν δὲ καὶ οἱ δύο ἀντιγραφή καὶ σύν-

54. Γενικές πληροφορίες δίνει ὁ Ἰωσήφ Χατζηδάκις, Ἱστορία τοῦ Κρητικοῦ Μουσειοῦ, σ. 22.

55. Ἐπίσημος Ἐφημερὶς τῆς Κρητικῆς Πολιτείας, ἔτος Α', ἀρ. 14, 22 Φεβρουαρίου 1899, ἀρ. πρακτ. 7.

56. Ὁ.π., ἔτος Α', ἀρ. 27, 27 Ἀπριλίου 1899.

57. Ὁ.π., ἔτος Α', ἀρ. 51, 21 Ἰουνίου 1899.

58. Ὁ.π., ἔτος Α', ἀρ. 53, 25 Ἰουνίου 1899.

59. Ὁ.π., ἔτος Α', ἀρ. 60, 19 Ἰουλίου 1899.

60. Ὁ.π., ἀρ. 41, 16 Ἰουλίου 1900: «Περὶ τροποποιήσεως τῶν ἄρθρων 20 καὶ 23 τοῦ ὑπ' ἀρ. 24 Νόμου».

61. Ὁ.π., ἔτος Β', ἀρ. 64, 31 Αὐγούστου 1901, τ. Α'.

62. Ὁ.π., ἔτος Ε', ἀρ. 32, 28 Ἰουνίου 1903, τ. Α'.

τμηση τοῦ Ν. ΒΧΜΣ' μέ τίς ἀναγκαῖες τροποποιήσεις, γιά νά προσαρμοστεῖ στό πράγματα τῆς Κρητικῆς Πολιτείας.

Ἀρχαῖα λογίζονταν, κατά τό ἄρθρο 2 τοῦ Ν. 430, πάντα ἀνεξαιρέτως τά ἔργα τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς, Γλυπτικῆς, Γραφικῆς ἢ οἰασδήποτε ἐν γένει τέχνης ἀπό τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς Κρήτης ὑπό τῶν Ἑνετῶν. Στίς προστατευτικές διατάξεις τοῦ νόμου ὑπάγονται καί τά κατά τήν γνώμην τοῦ ἀρμοδίου Ἐφόρου ἢ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἱστορικῆν ἢ καλλιτεχνικῆν ἀξίαν ἔχοντα κινήτα τε καί ἀκίνητα μνημεῖα τέχνης ἀπό τῆς καταλήψεως τῆς Κρήτης ὑπό τῶν Ἑνετῶν, μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῆς.

Ἐσαυτῶς ὑπάγονται εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Νόμου τούτου καί σκελετοὶ ἀνθρώπων καί ζώων ἐκ τῶν παλαιῶν χρόνων προσερχόμενοι καί παλαιοντολογικά εὑρήματα.

Ἡ νομοθετική προστασία τῶν νεώτερων μνημείων καί τῶν παλαιοντολογικῶν εὑρημάτων ὑπῆρχε λοιπόν στήν Κρήτη ἀπό τό 1899 (τό ἄρθρο 2 τοῦ Ν. 430 εἶναι ἐπανάληψη τοῦ ὁμοίου ἄρθρου τοῦ διατάγματος 24) ἐνῶ στήν ἠπειρωτική Ἑλλάδα νομοθετική φροντίδα γιά τά νεώτερα μνημεῖα ἐκδηλώθηκε μόλις τό 1950, γιά τά δέ παλαιοντολογικά καί ἀνθρωπολογικά λείψανα δέν ὑπάρχει ἀκόμη.

Τό ἄρθρο 18 τοῦ Ν. 430 ἦταν ἰδιαίτερα αὐστηρό γιά τήν ἐξαγωγή τῶν ἀρχαίων: Ἀπαγορεύεται ἡ εἰς τό ἐξωτερικόν ἐξαγωγή τῶν τε ἐν Κρήτῃ εὐρεθέντων ἀρχαίων καί τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαχθέντων. Οἱ ποινές γιά τοὺς παραβάτες ἦταν αὐστηρές: Πλὴν τούτου ἐφαρμόζονται κατά τοῦ παραβάτου καί τῶν συνεργῶν αὐτοῦ καί πᾶσαι αἱ ποινικαί κατά τῶν λαθρεμπόρων διατάξεις. Ἡ ποινὴ αὕτη συνεπάγεται αὐτοδικαίως ἀπώλειαν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων μέχρι 10 ἐτῶν, ἂν ἐν τῇ ἀποφάσει δέν ὀρίσθῃ ὀλιγώτερος χρόνος. Μέ τό Ν. 481 τῆς 25 Ἰουνίου 1903 ὁμως προστέθηκαν στό Ν. 430 ἐδάφια μέ τά ὁποῖα: Κινητῶν ἀρχαίων εὐρεθέντων ἐν ἀνασκαφαῖς ἐν Κρήτῃ ἢ ἔξωθεν εἰσαχθέντων ἐπιτρέπεται ἡ ἐκ τῆς Νήσου ἐξαγωγή μόνον ἐὰν στερεῶνται ταῦτα πάσης ἐπιστημονικῆς ἀξίας ἢ χρησιμότητος διὰ τὰ Κρητικά Μουσεῖα· περὶ τούτου ἀποφαίνεται ἡ ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπεὶα ἠτιολογημένως καί ἐν ὁμοφωνίᾳ πάντων τῶν μελῶν αὐτῆς· ἡ περὶ τούτου δ' ἀπόφασις αὐτῆς ὑποβάλλεται πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὴν Ἀνωτέραν Διεύθυνσιν ἐπὶ τῆς Παίδειας. Τό ἐπόμενο ἐδάφιο ἐξηγεῖ τὴν ὑπαρξὴ πολλῶν κρητικῶν ἀρχαίων στό ἐξωτερικό: Μόνον τῶν ἐν τῷ προηγουμένῳ ἐδαφίῳ ἀρχαίων καί ὑπὸ τὰς αὐτόθι διατυπώσεις ἐπιτρέπεται ἡ ἀνταλλαγὴ πρὸς ξένα Μουσεῖα καί ἐπιστημονικὰ ἰδρύματα οἰασδήποτε ἐθνικότητος· ἂν δὲ τὰ ἰδρύματα ταῦτα ἢ καί ἰδιῶται ἐνήργησαν ἐν Κρήτῃ ἀνασκαφὰς ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου χρηματικῆς ἐπικουρίας, ἐπιτρέπεται νὰ παραχωρῶνται αὐτοῖς καί ἄνευ τινὸς ἀνταλλάγματος ἀρχαῖα ἐκ τῶν οὐδεμίαν ἐχόντων ἐπιστημονικῆν ἀξίαν ἢ χρησιμότητα διὰ τὰ Κρητικά Μουσεῖα, τηρουμένων πάντοτε τῶν ἀνωτέρω ὀριζομένων διατυπώσεων.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Θέματα τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας

Η ΕΞΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ

Αίτιες εξαγωγής αρχαίων — Έκθεση εκμαγείων στη Ρώμη — Προσπάθεια εξαγωγής του Έρμου στις ΗΠΑ — Δηλώσεις Α. Κεραμόπουλλον — Έξαγωγή αρχαίων, τό 1939, στις ΗΠΑ· βλάβες των αρχαίων — Πιέσεις τό 1963, για εξαγωγή του Έρμου στις ΗΠΑ· η γνώμη του Αρχαιολογικού Συμβουλίου — Νέες προτάσεις τό 1968 — ΕΧΡΟ 70 — Τοιχογραφίες της Θήρας — Νέες προτάσεις του Μητροπολιτικού Μουσείου — Ο Ν. 654/1977 — «Έκθεση του Αίγαίου» στο Λουβρο και στο Μητροπολιτικό· γνώμη του Συμβουλίου — Έκθεση του «Αλεξάνδρου» στη Θεσσαλονίκη και την Ουάσιγκτον· γνώμη του Συμβουλίου — Κριτική για την έκθεση του «Αλεξάνδρου» — Ασφάλεια μεταφοράς των αρχαίων — Αντιδράσεις των Ελλήνων στην εξαγωγή — Άρθρα του Μ. Ανδρόνικου εναντίον της εξαγωγής — Μάρμαρο του Παρθενῶνος στο μνημείο του Ουάσιγκτον — Δανεισμός αρχαίων.

Ἡ ψήφιση τοῦ Ν. 654/1977 εἶχε ὡς τελικό σκοπό τήν ὀργάνωση στό ἐξωτερικό ἐκθέσεων ἐλληνικῶν ἀρχαιοτήτων, θέμα τό ὁποῖο ἀξίζει εὐρύτερη διαπραγμάτευση.

Κατά καιροῦς, ἰδιαίτερα μάλιστα ὅταν ἡ ἐθνική κατάσταση δέν εἶναι εὐχάριστη σέ θέματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, δημιουργεῖται ζήτημα μέ τήν προβολή τοῦ τόπου στό ἐξωτερικό καί τότε πολλοί θυμοῦνται ὅτι ὁ καλύτερος τρόπος γιά νά τήν ἐπιτύχουμε εἶναι νά στείλουμε ἀρχαῖα ἔξω γιά νά ἐκτεθοῦν. Οἱ ἐκθέσεις λοιπόν στό Λουβρο καί τό Μητροπολιτικό Μουσείο τό 1979, στήν Ουάσιγκτον τό 1980 καί στή συνέχεια σέ ἄλλες πόλεις τῶν ΗΠΑ, στή Μόσχα, τό Λένινγκραντ, τόν Καναδά κ.τ.λ., δέν εἶναι κάτι τό νέο, μόνο ὅτι τώρα γίνεται τόσο συστηματικά, ὥστε ἡ δραστηριότητα αὐτή τῆς Ὑπηρεσίας τείνει νά ἀπορροφήσει ὅλη τῆς τῆ δύναμη καί τή μέριμνα πού ἔπρεπε νά τίς μοιράζει γιά τό καλό τῶν ἀρχαίων ὅλης τῆς Ἑλλάδας.

Πρώτη γνωστή μου έκθεση στό εξωτερικό, αντιγράφων όμως... , είναι εκείνη πού έγινε τό 1911 στή Ρώμη, στίς Θέρμες του Διοκλητιανού. Κατά δημοσίευμα⁶³ τής εποχής: τὰ ἑλληνικά ἐκθέματα συνίσταντο 1) ἀπό «ἀντίτυπα τῶν ἀγαλμάτων τῶν εὐρισκομένων εἰς τὰ μουσεῖα τῆς Ἑλλάδος». 2) Ἐπί «εἰκόνας τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων» καί 3) ἀπό «φωτογραφίας τῶν ἀρχαίων καί μεσαιωνικῶν μνημείων τῆς Ἑλλάδος».

Ἀπόπειρα ἐξαγωγῆς τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλου στίς Ἠνωμένες Πολιτεῖς, ὀργανωμένη ἀπό τό ἐξωτερικό, έγινε τό 1924, χωρίς νά τελεσφορήσει. Οἱ σχετικές εἰδήσεις δημοσιεύτηκαν⁶⁴ στόν καθημερινό τύπο:

Μία πρότασις τοῦ κ. Μοργκεντάου ἐξηρέθισε καί τοὺς ἀρχαιολόγους ἀλλὰ καί ὄλον τὸν κόσμον. Ὁ κ. Μοργκεντάου οὔτε ὄλιγον οὔτε πολὺν προέτεινε πρὸς κάλυψιν τοῦ προσφυγικοῦ δανείου, νὰ προβῶμεν εἰς περιφορὰν τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλου ἀνά τὰς εὐρωπαϊκὰς καί ἀμερικανικὰς μεγαλοπόλεις. Καί εἶπε: Οἱ Εὐρωπαῖοι καί οἱ συμπατριῶται μου Ἀμερικανοί, θὰ ἐπλήρωσαν ὅσα ὅσα διὰ νὰ θαυμάσουν τὸ ἀριστούργημα τοῦ Πραξιτέλου, τὸ ὑπέροχον αὐτὸ μνημεῖον τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καί ἡ Ἑλλάς ἐκ τοῦ ἀντιτίμου τῶν εἰσιτηρίων θὰ ἐκέρδιζεν διπλάσια καί τριπλάσια ἀπὸ τὰ χρήματα τὰ ὅποια ζητεῖ νὰ λάβῃ διὰ τοῦ προσφυγικοῦ δανείου...

Κατ' ἀρχὰς καί τοῦ κ. Μοργκεντάου ἡ πρότασις καί τὰ σχετικὰ πρὸς αὐτὴν σχόλια ὑπῆρξαν ἀστεία. Ὁ Ἑρμοῦς εἰς τουρνέ. Δὲν τὸ ἐπίστευε κανεὶς.

Ἀργότερα ὅμως ἐγνώσθη ὅτι πολὺν ἀτυχῶς σοβαρότης ὑπῆρχε εἰς τὴν ἐξαφικὴν αὐτὴν ἱστορίαν. Ὁ πρωθυπουργὸς κ. Παπαναστασίου ὡς φαίνεται εἶχε ὑποσχεθῆ εἰς τὸν κ. Μοργκεντάου ἀποδοχὴν τῆς προτάσεώς του. Τοῦτο ἐδήλωσε σαφῶς ὁ κ. Μοργκεντάου εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐφημερίδας. Ἀλλὰ καί ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας κ. Λυμπερόπουλος εἶπε πρὸς ἡμερῶν εἰς τοὺς ἐρωτήσαντας αὐτὸν δημοσιογράφους ὅτι δὲν ἀποκρούει τὴν περιφορὰν τοῦ Ἑρμοῦ, ἀρκεῖ νὰ μὴ γίνῃ πρὸς συλλογὴν χρημάτων ἀλλ' ἵνα θαυμασθῇ ἡ Ἑλληνικὴ τέχνη.

Τὸ θέμα εἶχε προκαλέσει εὐλογη συγκίνηση καί ἡ «Καθημερινή» ἀποτάθηκε στόν Ἄ. Κεραμόπουλλο, ὁ ὅποιος ὑπῆρξε κατηγορηματικὸς:

Ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν περιφορὰν τοῦ Ἑρμοῦ ἀνά τὴν Εὐρώπην καί Ἀμερικὴν δι' οἰονδήποτε λόγον. Αὐτὸ θὰ εἶναι ἓνα πολὺν κακὸν προηγούμενον καί δὲν εἶναι ἀπίθανον σὺν τῷ χρόνῳ νὰ μεταφερθοῦν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καί ἄλλαι ἀρχαιοτάτες ἐξ Ἑλλάδος. Οὕτω θὰ ἀποδειχθῶμεν ἀνάξιοι τῆς κληρονομίας τῶν προγόνων μας ἀν μεταχειριζόμεθα τὰς ἀρχαιοτάτας πρὸς δεκαρολογίαν. Σήμερον εἶναι τὸ προσφυγικόν, ἃς προσφέρωμεν τὸν Ἑρμῆν, αὐριον ἓνας σεισμός, ἃς στείλωμεν καί ἄλλας ἀρ-

63. Παναθήναια, ΙΑ' 1911, σ. 311.

64. Καθημερινή, 11 Μαΐου 1924.

χαιότητας διὰ τὰ συλλέξωμεν χρήματα χάριν τῶν σεισμοπλήκτων, κατόπιν τὸ Βορειοηπειρωτικόν, ὅστερα αἱ ζημίαι αἱ προερχόμεναι ἀπὸ τὴν εἰσβολὴν τῶν κομιτατζήδων. Ἐνὸς ἀτόπου δοθέντος μύρια ἔπονται κακὰ καὶ ἂν θὰ ἐξακολουθήσωμεν θὰ πρέπει νὰ ἔχωμεν καὶ ἓνα κατάστιχον ἐκπομπῆς ἀρχαιοτήτων.

Ἐξαγωγή ἀρχαίων ἔγινε ἐπὶ Μεταξᾶ, γιὰ νὰ ἐκτεθοῦν στὴν Παγκόσμια Ἐκθεση τῆς Ν. Ὑόρκης (1939-1940). Ὁ Δεύτερος Παγκόσμιος πόλεμος παγίδευσεν τὰ ἀρχαῖα στὶς ΗΠΑ. Ἡ ἐπαναφορά τους στὴν Ἑλλάδα ἔγινε μόλις τὸ 1948, ὄχι χωρὶς δυσκολίες καὶ μέ δικά μας ἔξοδα καὶ μέσα... Γιὰ τὴν ἀποστολὴ αὐτὴ ἔγραψε ἡ Σ. Καρούζου⁶⁵: *Πρώτη φορά — ἄς σημειωθεῖ τοῦτο — στὰ χρόνια τῆς ἀγρονστιανῆς δικτατορίας μεταφέρθημε ἓνας μικρὸς ἀριθμὸς καλῶν ἔργων στὴν Ἀμερικὴ. Ἐμελλε νὰ μείνουν ἐκεῖ ἕως τὸ τέλος τοῦ πολέμου. Ὅταν τὰ ξαναπήραμε εἶχε πιά σβηστῆι τὸ γαλάζιο χροῶμα πῶν αἰῶνες ὀλόκληρους εἶχε διατηρηθεῖ στὸ βάθος τῆς ἐπιτάφιας στήλης τῆς Ἀμφαρέτης.*

Τὰ τελευταῖα χρόνια πολλαπλασιάστηκαν οἱ πιέσεις γιὰ ἐκθεση ἀρχαίων σὲ μουσεῖα τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἐδῶ θὰ ἀναφερθοῦν οἱ περισσότερο γνωστὲς περιπτώσεις. Τὸ 1963, τὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν ζήτησε νὰ σταλεῖ ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλους στὴ Διεθνή Ἐμποροπανήγυρη τῆς Ν. Ὑόρκης, ἐπειτα ἀπὸ εἰσήγηση τοῦ Πρεσβευτοῦ στὶς ΗΠΑ Α. Μάτσα⁶⁶, ὁ ὁποῖος μεταξὺ τῶν ἄλλων ὑποστήριξε ὅτι ὁ Ἑρμῆς *κέκτηται ἔναντι τῆς Giocconda καὶ τὸ πλεονέκτημα νὰ ἔχη μίαν καὶ μόνον ὑψηλότητα, καθαρῶς ἑλληνικὴν, ἐνῶ ἡ «Δέσποινα Λίζα» εἶναι παλαιὰ μὲν Παρισινὴ ἀλλὰ Φλωρεντινὴ μέτοικος.*

Τὸ Ἀρχαιολογικὸ Συμβούλιον μὲ τὴν 68/15-11-63 Πράξη του ἀπέριψε τὸ αἶτημα μὲ ἰσχυρὰ ἐπιχειρήματα. Στὴ συνεδρίαση μετείχαν οἱ Χρῆστος Καρούζος, Ἰωάννης Δ. Κοντῆς, Εὐστ. Στίκας, Ἐμμ. Χατζηδάκης, Νικ. Πλάτων, Χαρ. Μακαρόνας. Γραμματέας ἦταν ὁ Δημ. Γιάκος. Ἀξίζει νὰ παρατεθεῖ ὀλόκληρο τὸ κείμενο τῆς ἀποφάσεως, γιατί δείχνει τὸ πνεῦμα πού ἐπικρατοῦσε τότε στὴν Ὑπηρεσία, σὲ ἐποχὴ ταραγμένη πολιτικά:

Τὸ Ἀρχαιολογικὸν Συμβούλιον λαβὸν ὑπ' ὄφιν α) τὸ ὑπ' ἀριθ. 2216-11 ἀπὸ 17 Ὀκτωβρίου 1963 ἔγγραφον τοῦ Ὑπ. Ἐξωτερικῶν καὶ τὸ συνημμένον αὐτῷ ἔγγραφον τῆς ἐν Οὐασινγκτῶν Ἑλληνικῆς Πρεσβείας ὑπ' ἀριθ. 3345 δις/Δ/8 ἀπὸ 27-9-63 «περὶ ἐκθέσεως Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους εἰς Διεθνή Ἐμποροπανήγυριν Νέας Ὑόρκης», β) τὸ ὑπ' ἀριθ. Μ 2216-13 ἀπὸ 14-11-63 ἔγγραφον τοῦ Ὑπ. Ἐξωτερικῶν καὶ τὸ συνημμένον αὐτῷ ἔγγραφον τῆς ἐν Οὐασινγκτῶν Ἑλληνικῆς Πρεσβείας ὑπ' ἀριθ. 3792/Δ/8 ἀπὸ 30-10-63 «περὶ

65. Τὸ Βῆμα, Κυριακὴ 29 Μαΐου 1977.

66. Ἀναφορὰ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν 3345 δις/Δ/8 τῆς 27 Σεπτεμβρίου 1963.

ἐκθέσεως Ἐρμού τοῦ Πραξιτέλους εἰς Διεθνή Ἐμποροπανήγυριν Νέας Ὑόρκης», μετὰ διεξοδικήν συζήτησιν εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβον μέρος ὅλα τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου καὶ ἐστάθμισαν ἅπαντα τὰ στοιχεῖα τοῦ προκειμένου θέματος, ἀποφαίνεται ὁμοφώνως: Ἐμμένει εἰς τὴν ὑπὸ τῶν ἰσχυροσῶν ἀρχαιολογικῶν διατάξεων ἀπαγορευομένην καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου τηρηθεῖσαν ἀνεκαθῆν καὶ ἀνεξαίρετως ἀρχὴν καὶ κηρύσσεται ὁμοφώνως ἐναντίον τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἐρμού ἢ ἄλλου ἀρχαίου ἔργου εἰς τὴν Διεθνή Ἐμποροπανήγυριν τῆς Ν. Ὑόρκης καὶ ἐν γένει εἰς τὸ ἐξωτερικόν, διότι πλὴν τῶν νομικῶν κωλυμάτων:

1) Ἡ ἐπίκλησις τοῦ ἐπιχειρήματος τοῦ προηγουμένου τῆς *Giocconda* κ.τ.δ. χολαίνει κατὰ τὸ ὅτι τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ ἔργα ἔχουν, μόνον αὐτὰ, τὸν εἰδικὸν χαρακτήρα τοῦ κυριολεκτικῶς «μοναδικοῦ» (*unicum*), ὅπερ δὲν συμβαίνει κατὰ κανόνα μὲ τὰ ἔργα τῆς νεωτέρας τέχνης, ὅσονδήποτε ὀδνηρὰ καὶ ἂν θὰ ἦτο καὶ τούτων ἡ ἀπώλεια ἢ βλάβη. Ἐπομένως συγκρίνονται κατὰ βάσιν ἀσύγκριτα πράγματα.

2) Δὲν ἀνῆκει βεβαίως εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου καὶ δὲν ἐξετάζει τοῦτο, ποῖα κίνητρα ἄγουν τὸ Βατικανὸν νὰ ἀποστείλῃ εἰς τὸν καθολικὸν Πρόεδρον κ. Κένεντυ τὴν *Pietà* τοῦ Μιχαήλ Ἀγγέλου (ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἡ σημαντικωτέρα ἐκ τῶν τριῶν *Pietà* τοῦ Μιχαήλ Ἀγγέλου — καὶ ἂν ἡ ἀποστολὴ αὐτῆ πραγματοποιηθῇ, διότι ἐν Ἰταλίᾳ ἠγέρθησαν σφοδρότατα διαμαρτυρίαι κατ' αὐτῆς) ἢ τὸν *Franko* νὰ ἀποστείλῃ, ὡς ἐγράφη, πίνακα τοῦ *Goya*. Πάντως τὰ ξένα ταῦτα παραδείγματα δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσουν εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Ἑλλάδος.

3) Τὸ Ἀρχαιολογικὸν Συμβούλιον, ὑπεύθυνον διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ διατήρησιν τῶν ἀρχαίων ἔργων, ἀποτελούμενον δὲ ἀπὸ ἀρχαιολόγους, οἱ ὅποιοι ὡς ἐκ τῆς πείρας τῶν ἔχουν αὐτοὶ κυρίως πλήρη ἐπίγνωσιν τῆς καταστάσεως, εἰς τὴν ὁποίαν περιῆλθον εἰς ἡμᾶς τὰ ἀρχαῖα καλλιτεχνήματα, τόνιζει ὅτι λόγῳ τοῦ τεμαχισμοῦ αὐτῶν, τῶν συγκολλήσεων καὶ τῶν συμπληρώσεων ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει εἶναι ἀκίνδυνος ἢ μεταφορὰ τῶν, αἱ μετακινήσεις τῶν καὶ αἱ πολλαπλαῖ φορτοεκφορτώσεις, ἀκόμη καὶ μὲ τὰ τελειότερα τεχνικὰ μέσα. Ἀπευδὲς τεκμήριον ἢ κατὰ τὰς ἐπανεκθέσεις τῶν τελευταίων ἐτῶν παρατηρηθεῖσα εὐαισθησία τῶν εἰς τὰ σημεῖα ταῦτα, μολονότι δὲν ἐπρόκειτο παρὰ περὶ μετακινήσεως ἀπὸ αἰθούσης εἰς αἶθουσαν καὶ μολονότι ὁ χειρισμὸς ἐγένετο ὑπὸ δεξιωτάτων καὶ εἰδικῶν πεπειραμένων τεχνιτῶν. Δὲν δύναται δὲ νὰ μὴ λάβῃ ὑπ' ὄψιν, ὅτι καὶ περὶ τῶν ἔργων τῆς νεωτέρας τέχνης (ἄπλουστέρων εἰς προβλήματα διότι ἐπρόκειτο συνήθως περὶ πινάκων) ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸν τύπον δριμύταται ἐπικρίσεις μὲ συγκεκριμένης καταγγελίας περὶ ζημιῶν εἰς διάφορα κατονομαζόμενα ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων ὑπενθυμίζομεν τὴν ἰδιαιτέρας σφοδρὰν πολεμικὴν τοῦ *Figaro Littéraire* τὴν 14 Μαρτίου 1953 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ μανία τῶν μετακινήσεων δολοφονικὴ ἀπόπειρα κατὰ τοῦ καλλιτεχνήματος», ὅπου ἀπεκαλύπτετο ρητῶς, ὅτι τὰ ἔργα αὐτὰ ἐπανερχόμενα εἰς τὰ

Μουσεία των εισάγονται ἐν κρυπτῷ καὶ ἐν σπουδῇ εἰς τὰ ἐργαστήρια πρὸς ἐπι-
διόρθωσιν τῶν ζημιῶν των. Ὅτι πολὺτιμα ἔργα ἀποσταλέντα ἐντεῦθεν ὑπὸ
ιδιωτικῶν συλλογῶν ἐπανήλθον τεθραυσμένα εἶναι πασίγνωστον.

4) Δὲν δύναται ἐπίσης τὸ Ἀρχαιολογικὸν Συμβούλιον νὰ παρίδῃ τοὺς
μὲ πᾶσαν μεταφορὰν συνδεομένους κινδύνους ἀπωλείας ἢ ζημίας, παρὰ τὰς
διατυμπανιζομένας τεχνικὰς τελειοποιήσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν ἠμπόδισαν ὥστε
τὸ ραντὰρ τοῦ «*Andrea Doria*» νὰ τὸν ὀδηγήσῃ μὲ μαθηματικὴν ἀκρίβειαν εἰς
τὴν σύγκρουσιν καὶ εἰς τὴν καταβύθισιν αὐτοῦ, συναποκομίζοντος εἰς τὸ βάθος
τοῦ ὠκεανοῦ καὶ τοὺς ὠραιοτέρους πίνακας τοῦ *Ronlogno*, ὡς ἀνεκoinώθη
τότε, ἢ τὴν πρὸ οὐχὶ πολλῶν μηνῶν ἐπισυμβᾶσαν σοβαρὰν ζημίαν εἰς μεγάλην
μονάδα τοῦ ἀμερικανικοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ (τοῦ *Missuri* ἢ *Mississippi*).
Ἄφευδῆς ἄλλωστε μάρτυς τῶν μεγάλων κινδύνων τῶν θαλασσίων μεταφορῶν
εἶναι ὅτι, ὡς γνωστόν, τὰ ἀσφάλιστρα τῶν μεταφορῶν τούτων εἶναι πολὺ με-
γαλύτερα ἀπὸ τὰ τῶν ἀεροπορικῶν. Ἄφ' ἑτέρου ἢ περιφρήμος διὰ τὰ ἀρχαῖα
ἐλληνικὰ καλλιτεχνήματα συλλογῇ τοῦ *Comte De Lagnuillas* κατεστράφη
μεταφερομένη ἀεροπορικῶς ἐξ Ἑλβετίας εἰς Ἀμερικὴν.

5) Τὸ Ἀρχαιολογικὸν Συμβούλιον ἐπισημαίνει ἐπίσης κατὰ καθήκον
τὸν συνεχῆ κίνδυνον, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπικρέμαται ἐπὶ τῶν ἀρχαίων μας ἐὰν ὑπάρξῃ
τοιούτου προηγούμενον. Αἰτήσεις ἄλλωστε τοιαῦται ὑπῆρξαν πάμπολλαι καὶ
εἰς τὸ παρελθόν, ἀρχῆς δὲ γενομένης δὲν ὑπάρχει τέλος. Θὰ καταντήσῃ δηλαδὴ
τὰ ἐλληνικὰ μουσεῖα νὰ στεροῦνται ἐπὶ μακρὰ χρονικὰ διαστήματα τῶν κυ-
ριωτέρων ἀριστουργημάτων των εἰς βάρος τοῦ τουρισμοῦ τῆς χώρας.

6) Ὅς πρὸς τὸ ἐκ τοῦ («ἠθικοῦ κέρδους») ἐπιχείρημα, τὸ Ἀρχαιολογικὸν
Συμβούλιον πιστεύει ὅτι κύριον ἀποτέλεσμα τῆς ἐκ τῆς θέσεώς των ἀπομακρύν-
σεως καὶ μεταφορᾶς ἢ περιφορᾶς τῶν περιφρήμων ἔργων τῆς τέχνης ἀποτελεῖ
συχρότατα ὁ διασπασμὸς καὶ ἐξευτελισμὸς αὐτῶν εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ κοινοῦ.

Ὅς ἀπόδειξις τούτου ἀναφέρεται ὅτι, κατόπιν τῆς μεταφορᾶς τῆς *Gio-
conda* εἰς τὴν Ν. Ὑόρκην, περιοδικὸν τῆς σοβαρότητος τοῦ *Life* ἐδημοσίευσεν
εἰς τὸ φύλλον τῆς 4ης Ἰανουαρίου 1963 φωτογραφίαν παριστῶσαν αὐτὴν χο-
ρεύουσαν κᾶν-κᾶν.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὸ Ἀρχαιολογικὸν Συμβούλιον πιστεύει, ὅτι ἢ μὴ
ἀποστολῇ ἐκ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν ἔργων
δὲν μειώνει τὸ ἠθικὸν γόητρον αὐτῆς ἢ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς τέχνης, ἀλλ' ἐξ
ἀντιδιαστολῆς μάλιστα τὸ ἀννῶνει, τονίζουσα τὸ ὅλος ἐξαιρετικὸν τῆς τέχνης
ταύτης.

7) Οἱ χρηματικοὶ ὑπολογισμοὶ οἱ περιλαμβανόμενοι εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 3792
ἀπὸ 30-10-63 ἔγγραφον τῆς ἐλληνικῆς Πρεσβείας Οὐασινγκτόνος καὶ ἀναφε-
ρόμενοι εἰς τὰ μεγάλα ποσὰ τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ εἰσπραχθοῦν ἀπὸ τὴν μετα-
φορὰν τοῦ Ἑρμοῦ εἰς Ἀμερικὴν ἐξ εἰσιτηρίων, καὶ τὰ ὁποῖα θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο
διὰ τὴν ὑπερκάλυψιν τῶν ἐξόδων τῆς οἰκοδομῆσεως τοῦ ἐλληνικοῦ περι-
πτέρου εἰς τὴν Ἐμποροπανήγυριν, διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἀρχαιολογικῶν ἔργων ἐν

Ἑλλάδι καὶ τὴν οἰκοδομὴν νέου κτηρίου τῶν γραφείων τῆς ἐλληνικῆς πρεσβείας ἐν Ὀδασιακῶνι, δὲν ἀποτελοῦν ἐπιχείρημα ἰσχυρότερον τῶν ἄλλων προβληθέντων ὑπὸ τῆς ἐν λόγῳ Πρεσβείας. Καὶ τοῦτο διότι τὸ Ἀρχαιολογικὸν Συμβούλιον πιστεύει ὅτι θὰ ἦτο προτιμότερον διὰ τὴν Ἑλλάδα νὰ κατασκευασθῇ ὀλιγώτερον δαπανηρὸν περιίπτερον, νὰ ἔχῃ μετριωτέραν στέγασιν τῆς πρεσβείας τῆς ἢ καὶ νὰ περιορίζῃ τὰ ἀρχαιολογικά της ἔργα ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν συνήθων πόρων αὐτῆς (οἱ ὁποῖοι ἄλλωστε εἶναι λίαν ἐπαρκεῖς), παρὰ νὰ περιφέρει εἰς τὰς ἐμποροπανηγύρεις τὰ ὄσια καὶ τὰ ἱερὰ τῆς ἐθνικῆς κληρονομίας, μὲ ὅλους τοὺς συναφεῖς κινδύνους, πρὸς περισυλλογὴν δολλαρίων.

8) Τέλος τὸ Ἀρχαιολογικὸν Συμβούλιον δὲν δύναται νὰ παρίδῃ καὶ τὸ δημόσιον αἶσθημα, τὸ ὁποῖον σαφῶς καὶ ἀπεριφράστως ἀντιτίθεται εἰς τὴν τοιαύτην χρῆσιν τῆς ἐθνικῆς μας κληρονομίας.

Νέο θέμα ἀποστολῆς ἀρχαίων σὲ ἄλλες χῶρες δημιουργήθηκε μὲ πρότασιν⁶⁷ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν πάλι, μὲ κύριο αἰτιολογικὸν τὴν «μεγίστην καὶ ζωτικὴν ἀνάγκην προβολῆς (τῆς Ἑλλάδας) εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Τό γε νῦν ἔχον, ἐλάχιστα εἶδη ἔχομεν διὰ «ἐξαγωγὴν πολιτισμοῦ». Αἱ ἀρχαιολογικαὶ ἐκθέσεις ἀποτελοῦν κ ρ ί σ ι μ ο ν εἶδος. Ἐπειδὴ τὸ ἀτύχημα πού ἐπαθε ἡ Ἀφροδίτη τῆς Μήλου ἦταν σχετικὰ πρόσφατο, ὁ συντάκτης τῆς προτάσεως παρατηρεῖ ὅτι: δὲν ἔχει σημασίαν ἐὰν ἡ Ἀφροδίτη τῆς Μήλου ὑπέστη εἰς Τόκκο ἀσήμενον ζημίαν. Μὲ μεγαλύτεραν προσοχὴν, τοῦτο δύναται νὰ ἀποφευχθῇ εἰς τὸ μέλλον. Ὁ Ἐρμῆς τοῦ Πραξιτέλους δὲν εἶναι, κατὰ τὴν γνώμην μου, τὸ καλύτερον τῶν ἀρχαίων ἔργων τέχνης μας καὶ δὲν θὰ εἶχον προσωπικῶς ἀντίρρησην νὰ ἀπαγορευθῇ ἡ ἀποστολὴ του εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Πρώτη πρότασις (20 Μαΐου 1968) γιὰ ἐκθεσὴ ἀρχαίων στό Μητροπολιτικὸ Μουσεῖο ἔγινε ἀπὸ τὸν Thomas J. Deegan, Jr. μὲ ἐπιστολὴν του πρὸς τὸ Ἑλληνικὸ Γραφεῖο Τύπου τῆς Ν. Ὑόρκης. Κύριον ἐπιχείρημά του ἦταν ὅτι: "It seems to me that Greek government might receive tremendous favorable world reaction, especially if the present leadership of Greece could take the initiative in doing this with the Metropolitan Museum".

Ἐπίσημο διάβημα ὁμοῦς ἔγινε ἀπὸ τὸ Μητροπολιτικὸ Μουσεῖο (18 Ἰουνίου 1968) γιὰ νὰ στείλῃ ἡ Ἑλλάδα ἀρχαῖα γιὰ τὸν ἑορτασμό τῆς ἑκατοστῆς ἐπετείου του τὸ 1970, μὲ ἔγγραφο τοῦ διοικητικοῦ Ὑποδιοικητοῦ Joseph V. Noble πρὸς τὸ Γενικὸ Πρόξενο τῆς Ἑλλάδας στή Ν. Ὑόρκη. Τμῆμα τῆς πρότασης εἶναι τοῦτο:

"We would like to request from your government the loan of a major art treasure; I am listing here three items in order of our preference: 1. The

67. Οἱ ἀπόψεις τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν περιέχονται σὲ ἐνυπόγραφο ὑπηρεσιακὸ σημεῖωμα τῆς 28 Ἰανουαρίου 1969.

life-sized bronze statue of Poseidon in the National Museum in Athens. 2. The marble Hermes by Praxiteles in Olympia. 3. An Archaic marble Kore found on the Acropolis in Athens.

Whichever piece of sculpture you would choose would be accompanied to New York by a Greek curator at our expense. At the close of the exhibition a Greek curator again would be invited to accompany the piece on its return trip at our expense. A special shipping case would be constructed, designed for utmost safety, which would be similar to the one made for Michelangelo's Pietà which the Vatican sent to the New York World's Fair in 1964. Of course, all insurance and shipping costs would be borne by the Metropolitan Museum".

Θόρυβο καί σχόλια, γιά διάφορους λόγους, δημιούργησε ή άποστολή στην Ίαπωνία τό 1970 (έκθεση EXPO 70 τής Όζάκα) τής Κόρης 680 τής Άκροπόλεως. Ό χαρακτήρας τής έκθεσης ήταν καθαρά έμπορικός καί φυσικά δέν ύπήρξε, άπό τήν περιπέτεια του άγάλματος, κανένα κέρδος γιά τήν Ελλάδα, ήθικό ή ύλικό.

Τά τελευταία χρόνια τής έπταετίας είχε σχεδιαστεί άπό τόν Καθηγητή Μαρινάτο έκθεση των τοιχογραφιών τής Θήρας στη Γερμανία. Μέ τήν άποχώρησή του άπό τή θέση του Προϊσταμένου τής Ύπηρεσίας ματαιώθηκε τό έγχείρημα αυτό, πού άλλωστε ήταν πολύ επικίνδυνο γιά τήν ασφάλεια των άρχαίων. Τό Άρχαιολογικό Συμβούλιο μέ τήν Πράξη 10 τής 4 Ίουνίου 1974 απέκλεισε τήν έξαγωγή των τοιχογραφιών.

Μετά τό θέμα τής Πύλου, πού ή άπώτερη καί βαρύτερη συνέπειά του ήταν ό Ν. 159/1975, ένα άλλο πρόβλημα ήρθε νά ταράξει τόν Κλάδο, ή έξαγωγή άρχαίων γιά έκθεση στό έξωτερικό. Η πρωτοβουλία προερχόταν πάλι άπό τίς ΗΠΑ. Τό Μητροπολιτικό Μουσείο ζήτησε νά σταλοϋν εκεί γιά έκθεση ένας μεγάλος αριθμός άρχαίων έλληνικων έργων. Ό σχετικός κατάλογος, πού δέ δημοσιεύτηκε ποτέ, περιλάμβανε τά καλύτερα καί τά πολυτιμότερα έργα των μουσείων μας: οϋτε ό Ποσειδώνας οϋτε ό Έρμης οϋτε ή Ήγησώ έμεναν έξω άπό αυτόν. Τήν αίτηση αυτή των Άμερικανων ύποστήριξε καί ή Κυβέρνηση, τουλάχιστον έτσι γράφτηκε σέ έγκυρη έφημερίδα⁶⁸. Στο έγχείρημα τούτο όμως βρέθηκε αντίθετος ό Κλάδος, τουλάχιστον τό μεγαλύτερο μέρος του. Έπειτα άπό πολλές, άκαρπες, προσπάθειες ή Κυβέρνηση έκρινε ότι ό μόνος τρόπος γιά νά λυθεί τό πρόβλημα πού είχε δημιουργηθεί, ήταν ή τροποποίηση τής νομοθεσίας πού απαγόρευε τήν έξαγωγή των άρχαίων καί ή μείωση τής δυνάμεως του Άρχαιολογικού Συμβουλίου. Τούτο έγινε μέ τό Ν. 654/1977, ό όποιος έδωσε τό δικαίωμα στό Ύπουργικό Συμβούλιο νά άποφασίζει, άνεμπόδιστα, γιά τήν έξαγωγή άρχαίων πρός τόν

68. Χρονογράφημα τής Ε στην Καθημερινή τής Κυριακής, 6 Μαρτίου 1977.

ἀποκλειστικὸν σκοπὸν ὅπως ἐκτεθοῦν ταῦτα εἰς μουσεῖα τῆς ἀλλοδαπῆς.

Ἡ ψήφιση τοῦ Ν. 654 ὅμως ἦταν μόνο ἡ ἀρχή. Ἀκολούθησε, ἐπὶ χρόνια (1977-1980), θύελλα διαμαρτυριῶν⁶⁹ μὲ δημοσιεύματα στὶς ἐφημερίδες, ἄρθρα, ἐπιστολές, γελοιογραφίες, δοκίμια· μὲ διαλέξεις, μὲ συγκεντρώσεις πολιτικές καὶ ἐπιστημονικές.

Ὁ πρῶτος κατάλογος τοῦ Μητροπολιτικοῦ εἶχε βέβαια ἀπορριφθεῖ. Ἡ πρωτοβουλία τώρα γιὰ τὴν ἐξαγωγή τῶν ἀρχαίων ἔδειχνε καθαρά ἐλληνική καὶ συνδύαστηκε μὲ τὰ ἐθνικά θέματα. Ἔτσι ἀποφασίστηκε ἡ ἐκδήλωση πού θά γινόταν στό ἐξωτερικό νά πάρει τὸ ὄνομα «Ἐκθεση τοῦ Αἰγαίου», γιὰ εὐνόητους λόγους, καὶ σ' αὐτὴ νά περιληφθοῦν ἀρχαῖα ἀπὸ τὰ νησιά τοῦ Ἀρχιπελάγους. Τοῦτο, ἡ ἐκθεση ἀρχαίων στὴ Γαλλία καὶ στὶς ΗΠΑ ἀρχικά, ἀποφασίστηκε ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση, μετὰ τὴν καταφατική Πράξη 41 τῆς 12 Ὀκτωβρίου 1978 τοῦ Κεντρικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου⁷⁰. Γιὰ 152 ἀρχαῖα τὸ Συμβούλιο γνωμοδότησε ὁμόφωνα γιὰ τὴν ἀποστολὴ τους στό ἐξωτερικό, ἐνῶ γιὰ τὰ ὑπόλοιπα 7 ὑπῆρξαν μειοψηφίες.

Τὴν εἰσήγηση στό Συμβούλιο ἔκανε ὁ Γ. Ἐπιθεωρητῆς ὁ ὁποῖος ἀναφέρθηκε *στὴ σκοπιμότητα ἀποδοχῆς τῆς προτάσεως* (τῆς 11-5-78, τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν) *ἐπισήμανε δὲ τὴν ἐθνικὴ ἀνάγκη χρησιμοποιοῦσεως αὐτοῦ τοῦ μέσου γιὰ τὴν δημιουργία εὐνοϊκοῦ κλίματος πρὸς ἐπίλυση τῶν ἐθνικῶν ὑποθέσεων εἰς αὐτὴν τὴν κρίσιμη καμπὴ τῆς Ἱστορίας τῆς χώρας.*

Ἐπειδὴ, ὅπως σύντομα ἀποδείχτηκε, ἡ παραπάνω Πράξη τοῦ Συμβουλίου ἔπασχε νομικά, τὸ θέμα τῆς ἐξαγωγῆς τῶν ἀρχαίων συζητήθηκε πάλι στό Ἀρχαιολογικὸ Συμβούλιο. Τοῦτο, μὲ τὴν Πράξη 50 τῆς 16 Δεκεμβρίου 1978, ἔπειτα ἀπὸ εἰσήγηση τοῦ προσωρινοῦ Γ. Ἐπιθεωρητοῦ, ὁ ὁποῖος ἐδήλωσε ὅτι: *ὕποθετεῖ πλήρως τὴν εἰσήγηση τοῦ τέως Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Ἀρχαιοτήτων*, ἀποφάσισε ὀριστικά τὴν ἀποστολὴ τῆς «Ἐκθέσεως τοῦ Αἰγαίου» στό ἐξωτερικό, ἡ ὁποία καὶ πραγματοποιήθηκε (Λοῦβρο 28 Ἀπριλίου - 3 Σεπτεμβρίου 1979, Μητροπολιτικὸ Μουσεῖο 1 Νοεμβρίου 1979-10 Φεβρουαρίου 1980). Ἡ ἐκθεση αὐτή, ὅπως ἀποδείχτηκε, ἐπρόκειτο νά περιοδεύει γιὰ πολὺ χρόνο⁷¹.

69. Ἡ ὑπόθεση τῆς ἐξαγωγῆς τῶν ἀρχαίων πῆρε διαστάσεις καὶ λίγο ἔλειψε νά γίνει πολιτικὸ ζήτημα. Στὸ Ἡράκλειο οἱ κάτοικοι πολιορκήσαν τὸ Μουσεῖο καὶ δὲν ἐπέτρεψαν στοὺς ἐντεταλμένους ὑπαλλήλους νά πάρουν τὰ ἀρχαῖα πού προορίζονταν γιὰ ἐξαγωγή, ὀργανώνοντας συγχρόνως καὶ πανηγύρι (Καθημερινή, Τρίτη 27 Φεβρουαρίου 1979· Τὰ Νέα, Πέμπτη, 1 Μαρτίου 1979). Ἐντονες δηλώσεις ἔκανε ὁ Πρωθυπουργὸς κατὰ τὴν ἀφιξὴ του στὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὴ Σαουδικὴ Ἀραβία καὶ τὴ Συρία (Καθημερινή, Παρασκευὴ 2 Μαρτίου 1979), ὁ ὁποῖος μάλιστα διέταξε νά μὴν περιληφθοῦν στὴν «Ἐκθεση τοῦ Αἰγαίου» τὰ ἀρχαῖα τῆς Κρήτης. Βλ. σχετικά Μ. Δωρῆ, Πολιτισμὸς καὶ κοινωνικὴ ἐξέλιξη, σ. 300-303.

70. Μετεῖχαν 10 ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου.

71. Τῆς «Ἐκθέσεως τοῦ Αἰγαίου» δημοσιεύτηκαν ὅραϊοι κατάλογοι ἀπὸ τοὺς Γάλλ-

Παράλληλα πρὸς τὴν «Ἐκθεση τοῦ Αἰγαίου» δημιουργήθηκε δεύτερη, ἢ λεγόμενη τοῦ «Ἀλεξάνδρου», στὴ Θεσσαλονίκη, ὅπου λειτούργησε ἀπὸ 19 Ἰουλίου μέχρι 29 Σεπτεμβρίου 1980 καὶ ἡ ὁποία περιλάμβανε τὰ ἀρχαῖα πού εἶχαν παρουσιασθεῖ στὴν ἐκθεση «Μακεδονικῆς μεταλλοτεχνίας» καὶ τὰ εὑρήματα τοῦ τάφου τῆς Βεργίνας, τοῦ λεγόμενου τοῦ «Φιλίππου Β'»⁷². Γιὰ τὴ στέγασή της χτίστηκε νέα πτέρυγα στὸ ἐκεῖ μουσεῖο. Τό σπουδαιότερο μέρος τῆς ἐκθέσεως τοῦ «Ἀλεξάνδρου» μεταφέρθηκε στὴν Οὐάσιγκτον, μὲ γνωμάτευση τοῦ Κεντρικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου⁷³.

Τὴν εἰσήγηση γιὰ τὴν ἀποστολὴ τῆς ἐκθέσεως τοῦ «Ἀλεξάνδρου» στὴν Οὐάσιγκτον ἔκανε ὁ Γενικός Ἐπιθεωρητής, ὁ ὁποῖος εἶπε ὅτι: *στά πλαίσια τῶν μορφωτικῶν καὶ πολιτιστικῶν Ἑλληνοαμερικανικῶν ἀνταλλαγῶν, περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἀμοιβαία ὁργάνωση ἐκθέσεων. Ἔτσι ἡ Ὑπερησία Ἀρχαιοτήτων ἀποφάσισε τὴν ὁργάνωση ἐκθέσεως στὶς ΗΠΑ (Οὐάσιγκτων καὶ Βοστώνη) μὲ θέμα γύρω ἀπὸ τὴ μορφή καὶ τὸ ἔργο τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου στὴν ἐλληνικὴ καὶ νεώτερη τέχνη (16 Νοεμβρίου 1980 - 5 Ἀπριλίου 1981).*

Ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου μόνος ὁ Ν. Δρανδάκης μειοψήφισε δικαιολογώντας τὴ γνώμη του, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ μὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι: *τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα προτείνονται νὰ ἀποσταλοῦν δὲν τὰ ἔχει δεῖ ὁ ἐλληνικὸς λαός.*

Σὲ τοῦτο ὁ Γενικός Ἐπιθεωρητής, ἀποκρούοντας τὴν ἀποψη τοῦ κ. Δρανδάκη ὅτι «δὲν τὰ ἔχει δεῖ ὁ ἐλληνικὸς λαός», εἶπε ὅτι: *τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ τὰ ἔχει ἐπισκεφθεῖ*⁷⁴.

Κάποια ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου εἶχαν ἀντιρρήσεις γιὰ τὴν ἀποστολὴ ὀρισμένων ἀρχαίων, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι δέχτηκαν τὴν εἰσήγηση πού ἔκανε ὁ ἀρμόδιος Διευθυντής Ἀρχαιοτήτων ὁ ὁποῖος, κατὰ τὸ πρακτικόν: *τάσσεται φυσικὰ ὑπὲρ τῆς ἀποστολῆς καὶ εἰσηγεῖται, μὲ τὴν ιδιότητά του τοῦ Εἰσηγητοῦ τοῦ Συμβουλίου, τὴν ἀποστολὴ. Ὁ ἴδιος εἶπε ἐπίσης ὅτι: πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ἀνύπαρκτοι οἱ κίνδυνοι ἀντικαταστάσεως τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ τῆς κλοπῆς τους... Ἐκεῖνο ὅμως πού θὰ πρέπει νὰ προετοι-*

λους καὶ τοὺς Ἀμερικανούς: Mer Égée, Grèce des îles (Éditions de la réunion des Musées Nationaux, Paris, 1979) καὶ Greek Art of Aegean Islands (The Metropolitan Museum of Art, New York 1979).

72. Ὁ κατάλογος τῆς ἐκθέσεως τῆς Θεσσαλονικῆς ἐπιγράφεται: Μέγας Ἀλέξανδρος, Ἱστορία καὶ Θρύλος στὴν Τέχνη, 1980 (ἔκδοση τοῦ Τ.Α.Π.).

73. Πράξη 26 τῆς Τρίτης, 26 Ἰουνίου 1979.

74. Σύμφωνα ὅμως μὲ τὰ ἐπίσημα στοιχεῖα τοῦ Ταμείου Ἀρχαιολογικῶν Πόρων καὶ τοῦ Μουσείου Θεσσαλονικῆς, τὴν ἐκθεση «Μακεδονικῆς Μεταλλοτεχνίας» ἐπισκέφτηκαν, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν εἰσιτηρίων, πού μπορεῖ νὰ ἀυξηθεῖ κατὰ κάποιον ποσοστὸ γιὰ τίς μέρες ἐλεύθερης εἰσόδου, 132.300 ἄτομα (Αὐγ. 1978 - Αὐγ. 1980), καὶ τὴν ἐκθεση τοῦ «Ἀλεξάνδρου» ἢ «Φιλίππου Β'» μόλις 60.200 ἄτομα, ἀριθμοὶ πολὺ μικροί, ἂν συγκριθοῦν μὲ τὰ 9.000.000 περίπου τῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδας καὶ τίς 710.000 κατοίκους τοῦ νομοῦ Θεσσαλονικῆς.

μαστεῖ κατάλληλα εἶναι ἡ ἐνημέρωση τοῦ Τύπου καί τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀναφορικά μέ τό θέμα.

Ἡ Ὑπηρεσία εἶχε λάβει βέβαια ὄλα τά ἀναγκαῖα μέτρα ὥστε νά σταλοῦν στίς ΗΠΑ τά κατάλληλα ἔργα, εἶχε μάλιστα συστήσει καί εἰδική ἐπιτροπή γ' αὐτό, γιατί τό Συμβούλιο πρῖν γνωμοδοτήσῃ ἔλαβε ὑπόψη: 1) τίς διατάξεις τοῦ Κ.Ν. 5351/32 «Περί ἀρχαιοτήτων», 2) τόν Νόμο 654/1977 «Περί τροποποιήσεως τῶν περί ἀρχαιοτήτων καί Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου κειμένων διατάξεων», 3) τήν προφορική εἰσήγηση τῶν ἐκ τῶν μελῶν του καί εἰσηγητῶν του κ.κ. Νικολάου Γιαλούρη, Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Ἀρχαιοτήτων καί Χρήστου Ντούμα, Ἐφόρου Ἀρχαιοτήτων, Διευθυντοῦ Προϊστορικῶν καί Κλασσικῶν Ἀρχαιοτήτων, πού εἰσηγήθησαν τήν ἔγκριση ἀποστολῆς τῶν πύ κάτω ἀναφερομένων ἐκθεμάτων, ἀφοῦ μάλιστα, ὅπως δήλωσαν: α) τά ἔργα αὐτά ἔχουν ἐπιλεγῆ ἀπό ἐπιτροπή Ἀρχαιολόγων πού συστάθηκε εἰδικά γιά τό σκοπό αὐτό, εἰδικότερα δέ γιά τά ἀρχαῖα ἀντικείμενα τά προερχόμενα ἀπό τίς ἀνασκαφές τῆς Βεργίνας, ὄχι μόνο ὑπάρχει ἡ συγκατάθεση⁷⁵ τοῦ ἀνασκαφέα, καθηγητοῦ κ. Μανόλη Ἀνδρόνικου, ἀλλά καί ἔχουν ὑποδειχθεῖ ἀπό τόν ἴδιο, β) ὅτι παράλληλα τά ἔργα ἔχουν ἐξεταστεῖ ἀπό ἐπιτροπή ἐμπείρων τεχνικῶν πού συστάθηκε γιά τό σκοπό αὐτό, μέ βάση δέ τήν ἀπό 25-6-1979 γνωμάτευσή τους, τά ἔργα μποροῦν νά ἀποσταλοῦν στό ἐξωτερικό, γνωμοδότησε νά ἐγκριθεῖ ἡ προσωρινή ἀποστολή στίς ΗΠΑ τῶν πύ κάτω ἀναφερομένων ἔργων Μακεδονικῆς Τέχνης γιά νά ἐκτεθοῦν σέ Μουσεία τῶν ΗΠΑ (Οὐάσιγκτων-Βοστώνη).

Ἡ συλλογή ἐκτέθηκε στήν Οὐάσιγκτον (16-11-80/5-5-81), Σικάγο (14-5-81/7-9-81), Βοστώνη (23-10-81/10-1-82), Ἅγιο Φραγκίσκο (19-2-82/16-5-82). Ἡ ἐκθεση θά συνεχιστεῖ στή Νέα Ὁρλεάνη (24-6-82/19-9-82), Νέα Ὑόρκη (30-10-82/20-2-83) καί στό Τορόντο.

Φυσικό ἦταν ἡ ἐκθεση τοῦ «Ἀλεξάνδρου» νά κριθεῖ εὐνοϊκά ἀπό πολλούς, μέ δυσμένεια ἀπό ἄλλους. Ἰδιαιτέρα κριτικό ἦταν δημοσίευμα γαλλικοῦ περιοδικοῦ⁷⁶.

Μιά ἐκθεση ἔργων τέχνης στό ἐξωτερικό δημιουργεῖ πλῆθος προβλήματα, δύσκολα στή λύση τους. Μιά ἀπό τίς σημαντικότερες ἀντιρρήσεις τῶν πολεμίων τῆς ἐξαγωγῆς ἀφοροῦσε στόν τρόπο μεταφορᾶς τῶν ἀρχαίων. Ἡ

75. Τό Συμβούλιο, ὅπως ἦταν φυσικό, ἐπιθυμοῦσε τή συγκατάθεση τοῦ Μαν. Ἀνδρόνικου, ὁ ὅποιος κατά τή διαβεβαίωση τοῦ Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ «ὄχι μόνο δέν ἔχει ἀντίρρηση γιά τήν ἀποστολή, ἀλλά ὅτι ὁ ἴδιος ὑπέδειξε τά 15 ἐκθέματα πού θά ἀποσταλοῦν ἀπό τίς ἀνασκαφές τῆς Βεργίνας».

76. Express ἀρ. 1520, 30 Αὐγούστου 1980 σ. 15-17. Ὁ κατάλογος τῆς ἐκθέσεως τοῦ «Ἀλεξάνδρου» στήν Οὐάσιγκτον ἐπιγράφεται: The Search for Alexander, an Exhibition. National Gallery of Art. Washington 1980. Μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐκθέσεως ἐκδόθηκε ὁμότιτλο βιβλίο τοῦ Robin Lane Fox (ἐκδ. Little, Brown and Company, Boston-Toronto).

Υπηρεσία όμως βρήκε τόν τρόπο, ό όποίος περιγράφεται σύντομα στή διακήρυξη δημοπρασίας τής 30 Ὀκτωβρίου 1980 τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ τή σχετική μέ τήν ἀσφάλιση τῶν ἀρχαίων τής «Ἐκθεσης τοῦ Αἰγαίου», πού ἐπρόκειτο νά ἐκτεθοῦν στή Μόσχα καί τό Λένινγκραντ, τό 1980-81: *Τά ἀρχαία τά όποία βρίσκονται στό Ἐθνικό Ἀρχαιολογικό Μουσείο, θά συσκευασθοῦν ἀπό ειδικοῦς καί πεπειραμένους, τής ὅλης συσκευασίας παρεχούσης ἐχέγγραφα γιά τήν ἀντοχή σέ ἐλευθέρη πτώση, ἀντοχή σέ ὕψηλῃ ἐξωτερική θερμοκρασία καί ἀνοικτῇ πυρά.*

Οἱ ἀντιδράσεις πού δημιούργησε ἡ ἀποστολή τῶν ἀρχαίων στό ἐξωτερικό ὑπῆρξαν, ὅπως εἰπώθηκε, πολύ μεγάλες. Γιατί ὅμως ἐγινε ὁ σάλος αὐτός; Ὁ κύριος λόγος εἶναι πώς τά ἀρχαία οἱ Ἕλληνες, ἐκεῖνοι πού τά καταλαβαίνουν τουλάχιστο, δέν τά βλέπουν ὡς ἀπλά ἔργα τέχνης ἀλλά καί ὡς ἐθνικά κειμήλια, κάτι πού δέν αἰσθάνθηκαν λ.χ. οἱ Γάλλοι γιά τήν Ἀφροδίτη τής Μήλου ἢ τήν Τζοκόντα.

Τή θέση τῶν πολεμίων τής ἐξαγωγῆς τῶν ἀρχαίων ἀνέλυσε, τό 1977, ὁ πρῶν Ἐφορος Ἀρχαιοτήτων, Καθηγητής τής Ἀρχαιολογίας στή Θεσσαλονίκη, Μαν. Ἀνδρόνικος, σέ δύο ἄρθρα του, καυστικά καί πολεμικά. Τό ἕνα, μέ τόν τίτλο «Μνήμη Ἰουλίου», τελειώνει ἔτσι: *Καί θέτω τήν τελευταία ἐρώτηση: ποιός ἀρχαιολόγος πού ἔχει συνείδηση τής ἐπιστημονικῆς καί ἐθνικῆς του εὐθύνῆς θά τολμήσει νά ξηλώσει ἀπό τό βάθρο του ἕνα ἀπ' αὐτό τό μνημεῖα γιά νά τό φορτώσει στά καμιόνια καί στά ἀμπάρια τῶν φορτηγῶν; Ἄν ὑπάρχει ἔστω καί ἕνας ἄς τό δηλώσει παλληκαρίσια καί ἄς συνεργήσει σ' αὐτή τήν ἱεροσουλία. Μπορεῖ νά εἶναι βέβαιος πώς τό ὄνομά του θά ἀνοίγει καί θά κλείνει μίαν ἀγνωστῆ σελίδα τής ἱστορίας τῶν Ἑλλήνων Ἀρχαιολόγων⁷⁷.*

Μιά ἄγνωστη «ἐξαγωγή», χωρίς ἐπιστροφή, ἀρχαίου, ἡ πρώτη ἴσως ἄν ἐξαιρέσουμε τά ἀρχαία πού πῆραν οἱ Γάλλοι τής Expédition scientifique de Morée ἀπό τίς ἀνασκαφές τής Ὀλυμπίας, ἔπειτα ἀπό εἰσήγηση τοῦ Καποδίστρια πρὸς τή Δ' Ἐθνοσυνέλευση τοῦ Ἄργους⁷⁸, τό 1829, πού ἔκανε ἀναγ-

77. Τό Βῆμα, Πέμπτη 21 Ἰουλίου 1977. Τό ἄρθρο αὐτό τοῦ Ἀνδρόνικου εἶναι σημαντικό γιά τίς ἀπόψεις πού ἐκφράζει καί γιά τά ἐρωτήματα πού θέτει, ὅπως: «ποιός θά κάνει τήν ἐπιλογή καί ποιούς θά συμβουλευτεῖ τό Ὑπουργικό Συμβούλιο πού ἔχει τώρα καί τό δικαίωμα νά πάρει τήν ἀπόφαση; Καί τέλος: ποιός θά εἶναι ὁ ὑπεύθυνος ἀπό τόν ὅποιο θά ζητηθοῦν κάποτε εὐθύνες ἄν, ὁ μὴ γένοιτο, κάποιο ἀπό τά μοναδικά αὐτά δημιουργήματα καταστραφεῖ;». Πρέπει ὅμως νά σημειωθεῖ ὅτι τό Ὑπουργικό Συμβούλιο δέν ἔκανε χρήση τοῦ δικαιώματος πού τοῦ δίνει ὁ νόμος. Ἐξετάζοντας ἐκ τῶν ὑστέρων τό πράγμα διαπιστώσαμε ὅτι ἡ ψήφιση τοῦ Ν. 654/1977 ἦταν περιττή.

Ἄξιοπρόσεκτο καί σχετικό εἶναι καί ἄλλο ἄρθρο τοῦ Ἀνδρόνικου, Τό Βῆμα, Πέμπτη 30 Ἰουνίου 1977, μέ τίτλο «Ὁ ἐφιάλτης τοῦ Γ. Σεφέρη».

78. Καλογεροπούλου - Προῦνη-Φιλίπ, ὁ.π., σ. ξη'. Τά σχετικά ἐγγραφα ἀναδημοσιεύονται ἀπό τόν Πρωτοψάλτη, Ἱστορικά Ἐγγραφα, σ. 92 ἄρ. 66, ἀπόσπασμα «ἐκ τῶν

κασμένος από τις πιέσεις του στρατηγού Schneider, είναι η αποστολή μαρμαροπλίνθου του Παρθενώνος στις Ήνωμένες Πολιτείες, για να έντοιχιστεί στο μνημείο του Ουάσιγκτων, στην ομώνυμη πόλη. Για να γίνει δυνατή η



Πλίνθος του Παρθενώνος με τιμητική επιγραφή, έντοιχισμένη στο μνημείο του Ουάσιγκτων (The Washington Monument, The Caroline Publishing Co, 1900, σ. 17)

αποστολή εκδόθηκε τουτο τό Βασιλικό Διάταγμα⁷⁹: *Ἐπὶ τῇ προτάσει τῶν Ἡμετέρων ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ ἐπὶ τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Ὑ-*

Πρακτικῶν τῆς ἐν Ἀργεὶ Δ' τῶν Ἑλλήνων Συνελεύσεως», σ. 93 ἀρ. 67, εἰσήγηση τοῦ Καποδίστρια «Πρὸς τὴν Δ' Ἔθν. Συνέλευσιν» καὶ σ. 94 ἀρ. 68 τὸ Γ' ψήφισμα τῆς Δ' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸ ὁποῖο: «Ἄρθρον 1. Τὰ ψηφισθέντα παρὰ τῆς ἐν Τροιζῆνι Ἐθνικῆς Συνελεύσεως κατὰ τῆς ἐξαγωγῆς τῶν μνημείων τῆς ἀρχαιότητος, ἐπικυροῦνται. Ἄρθρον 2. Δίδεται ἡ ἄδεια εἰς τὴν Κυβέρνησιν νὰ συγχωρῇ τὴν ἐξαγωγήν μόνον τῶν συντριμμάτων τῶν ἀρχαιοτήτων, καὶ ὅταν μόνον ζητῶνται ὡς συντελοῦντα εἰς τὰς ἀρχαιολογικὰς ἔρευνας ἐπιστημονικοῦ τινος καταστάματος ὁποιασδήποτε Κυβερνήσεως».

79. «Περὶ ἀποστολῆς λίθου ἐκ τῶν ἀρχαίων λειψάνων τοῦ Παρθενῶνος διὰ τὸ ὑπὲρ τοῦ ἀειμνήστου Βασιγκτῶνος ἀνεγειρόμενον μνημεῖον» (ΦΕΚ 16, 10 Ἰουλίου 1854). Τὸ διάταγμα τῆς 4 Ἰουνίου ὑπογράφουν ὁ Ρ. Παλαμῆδης καὶ ὁ Γ. Ψύλλας. Θερμὲς εὐχαριστίες ἐκφράζω πρὸς τὸν κ. Σπ. Βάρφη γιὰ τὴν εὑρεση καὶ τὴ φωτογράφιση τῆς πλίνθου τοῦ Παρθενῶνος στό μνημείο τοῦ Οὔάσιγκτων. Χωρὶς τὴ βοήθειά του δὲ θά ἦταν δυνατή.

πουργῶν, ἐγκρίνομεν νὰ ἀποσταλῆ καὶ παρὰ τῆς Ἡμετέρας Κυβερνήσεως κατάλληλος λίθος διὰ τὸ ὑπὲρ τοῦ ἀειμνήστου Βασιγκτῶνος ἀνεγειρόμενον μνημεῖον εἰς τὴν ὁμώνυμον τῶν ἠνωμένων ἐπαρχιῶν τῆς Ἀμερικῆς πόλιν. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τῆς πρὸς τὰς ἠνωμένας πολιτείας ἐγνωμοσύνης τοῦ ἔθνους, διατάττομεν, ὅπως τοιοῦτος λίθος ληφθῆ τῇ γνωμοδοτήσει τοῦ ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων ἐκ τῶν κειμένων ἀρχαίων λειψάνων τοῦ Παρθενῶνος, καὶ ἐπ' αὐτοῦ χαραχθῆ κατάλληλος ἐπιγραφή, τὴν ὁποῖαν θέλει προτείνει ἡ σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου.

Σύντομα συντάχθηκε ἀπὸ Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου, σὲ πεζὸ λόγο, ἡ ἐπιγραφή πού προέβλεπε τὸ διάταγμα:

Γεωργίῳ Οὐασικτῶνι | Ἡρωὶ Στρατηγῶ, ἄκρω πολίτῃ, ἰδρυτῇ νέας ἑλευθερίας εὐνόμου, | Ἡ Σόλωνος, Θεμιστοκλέους, Περικλέους πατρὶς | Τῆς ἀρχαίας ἑλευθερίας μήτηρ | Τὸν ἀρχαῖον τοῦτον λίθον | Τιμῆς καὶ θαυμασμοῦ τεκμήριον.

Γιὰ τὴ γλωσσικὴ μορφή καὶ τὸ περιεχόμενο τῆς ἐπιγραφῆς δημοσιεύθηκε ἐντονὴ κριτικὴ στὸν «Αἰῶνα»⁸⁰, ὅπου διατυπώθηκε καὶ νέο κείμενο: *Δὲν προσβάλλομεν τὴν φιλοτιμίαν τῶν Καθηγητῶν, ἐὰν συστήσωμεν ὡς κρείττονα τὴν παροῦσαν ἐπιγραφήν: Γεωργίῳ Οὐασικτῶνι, | Ἡρωὶ νέῳ τοῦ νέου Κόσμου, | Πατρὶ τῆς νέας Ἀμερικῆς, | Ἡ Ἑλλάς | Τόνδε τὸν λίθον | Τιμῆς καὶ μνήμης τεκμήριον.*

Στὸ θέμα τῆς ἐξαγωγῆς ἀρχαιοτήτων ἀνήκει καὶ ὁ δανεισμός ἀρχαίων στὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν γιὰ τὸ στολισμὸ τῶν πρεσβειῶν μας στὸ Παρίσι καὶ τὴν Οὐάσιγκτον. Μὲ τὴν Πράξη 18 τῆς 17 Ἰουνίου 1981 τοῦ Κεντρικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου ἐγκρίθηκε ἡ παραχώρηση μερικῶν δεκάδων ἀρχαίων τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ Γεν. Ἐπιθεωρητῆ: *πρόκειται γιὰ γλυπτὰ, ἀγγεῖα καὶ εἰδώλια τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι πρώτης διαλογῆς [καὶ] ἀποτελοῦν μίαν φόρμα ὅμοια μὲ τὰ μοναδικὰ ἀντικείμενα πού ἔχουμε στὰ Μουσεῖα καὶ δὲν ἀποτελοῦν ὡς ἐκ τούτου φτηνὴ παρουσία τῆς Ἑλλάδος στὸ Ἐξωτερικὸ — ἐπειδὴ εἶναι βγαλμένα ἀπὸ τὸ ἴδιο πνεῦμα καὶ ἐπηρεασμένα ἀπὸ τὴν ἴδια κοιλτούρα.*

Σοβαρότερη εἶναι ἡ πρόταση πού ἔγινε ἀπὸ τὸν Ἀμερικανὸ συλλογέα Ν. Σ. στὴν Ὑπηρεσία γιὰ τὸ δανεισμὸ, μὲ πληρωμὴ, γιὰ ἀόριστο χρόνον ἀρχαίων σὲ ἀμερικανικὰ μουσεῖα καὶ πανεπιστήμια μὲ σκοπὸ τὴν τόνωση τῶν ἀνθρωπιστικῶν σπουδῶν στὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες.

80. Ἄρ. 1476, Σάββατον 10 Ἰουλίου 1854. Ὁ συντάκτης τῆς κριτικῆς, πού κρύβεται κάτω ἀπὸ τὸ ἀρχικὸ Σ, γράφει: «Ἡ ἐπιγραφή δὲν εἶναι ἔμμετρος· εἶναι πεζὴ, εἶναι γεγραμμένη οὐχὶ Ἰωνικῶς, οὐχὶ Ἀττικῶς, ἀλλὰ κοινῶς. Ἡ ἐπιγραφή αὕτη δὲν ὁμοιάζει μὲ καμμίαν τῶν γνωστῶν παλαιῶν ἐπιγραφῶν, γεγραμμένων εἰς τιμὴν ἀνδρῶν διασήμων». Τὸ φιλελεύθερο πνεῦμα του φαίνεται ἀπὸ τὸ σχόλιον τοῦ στίχου 3: «Νέα καὶ παλαιὰ ἑλευθερία δὲν λέγεται, οὔτε ἄνομος, οὔτε εὐνομος. Ἡ ἑλευθερία εἶναι μία καὶ ἡ αὕτη, ἀπλῆ, ἀδιαιρέτος, αὐτοτελής, μίᾳς ὑποστάσεως».

Ὁ δανεισμός αὐτός στήν πραγματικότητα θά ἦταν πώληση χωρίς δυνατότητα ἐπανάκτησης τῶν ἀρχαίων, τά ὁποῖα θά σκορπίζονταν στά πέρατα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, δηλαδή ἀσφαλῆς τρόπος ἀφανισμοῦ τους. Φυσικά δέν περιμένει κανεῖς ἀπό ξένους συλλογεῖς νά ἀντιμετωπίσουν διαφορετικά τό θέμα τῶν ἀρχαίων. Τό δυσάρεστο εἶναι πῶς τέτοιες ἀπόψεις πρεσβεύουν καί ἀρκετοί Ἕλληνες οἱ ὁποῖοι ἔνα πράγμα ἀποδεικνύουν: πῶς δέν ἔχουν σχέση μέ τήν ἐπιστήμη τῆς ἀρχαιολογίας καί τή μέθοδό της.



Γελοιογραφία τοῦ Κώστα Μητρόπουλου σχετική μέ τήν ἀποστολή ἀρχαίων στό ἐξωτερικό. Ἀναδημοσιεύεται μέ τήν ἄδεια τοῦ καλλιτέχνη (Ταχυδρόμος φ. 11 (1298), 15 Μαρτίου 1979)

Η ΑΡΧΑΙΟΚΑΠΗΛΙΑ

Κύριο πρόβλημα τῆς Ὑπηρεσίας ἢ ἀρχαιοκαπηλία — Ὑπουργικές ἐγκύκλιοι — Ἀπόπειρα τοῦ Καρββαδία γιά τή βελτίωση τῆς νομοθεσίας — Κρίση Τσιβανόπουλον γιά τό νόμο τῆς Ἀντιβασιλείας — Ἐπέκταση τῆς δραστηριότητας τῶν ἀρχαιοκαπήλων — Οἱ ἀγιογδύτες τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ — Οἱ σύγχρονοι φιλόσοφοι — Νεκροκοροίνθια καί νεκροελληνικά.

Τό μεγαλύτερο πρόβλημα τῆς Ὑπηρεσίας, κατά τόν περασμένο αἰώνα καί κατά τό πρῶτο μισό τοῦ εἰκοστοῦ, ἦταν ἡ ἀρχαιοκαπηλία, πού μέ τήν

ἔλλειψη προσωπικοῦ, τὴν ἀνεπάρκεια τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τὴν ἀμάθεια τῶν Ἑλλήνων μάστιζε τὸν τόπο⁸¹.

Ὁ νόμος τῆς 10/22 Μαΐου 1834 δὲν ἦταν ἐπαρκὴς γιὰ τὴν πρόληψη τῆς λεηλασίας τῶν ἀρχαιοτήτων. Τοῦτο γίνεται φανερό ἀπὸ τὴ δραστηριότητα πού ἔδειξαν οἱ ἀρχαιοκάπηλοι τὸ 19ο αἰ., ἡ ὁποία καταγγέλλεται σὲ ἀλλεπάλληλες ὑπουργικὲς ἐγκυκλίους μὲ τίς ὁποῖες περιγράφονται οἱ παρανομίες τῶν ἀρχαιοκαπήλων: *Νῦν δέ, ὅτε καὶ τὸ ἡμέτερον ἔθνος ἤρχισε νὰ ἐναβρῶνηται, ὅτι εἰς τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη κατατάττεται, εἶναι αἰσχος μέγιστον καὶ νὰ λέγηται, ὅτι χεῖρ Ἑλλήνος καταστρέφει τι τῶν μνημείων, συντελεῖ εἰς καταστροφὴν ἢ ὅπωςδήποτε παρεμβάλλει πρόσκομμα εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας τῶν περὶ ταῦτα ἐνασχολουμένων*, λέγει ὁ Ὑπουργὸς Β. Νικολόπουλος στὴν ἐγκυκλίῳ του τῆς 14 Ὀκτωβρίου 1863.

Ἡ ἀρχαιοκαπηλία ὁμως εἶχε γίνει ἐπικερδὴς ἐπιχείρηση, ἀφοῦ ἐνάμιση χρόνον ἀργότερα, ὁ Ὑπουργὸς Α. Λόντος μὲ τὴν ἐγκυκλίῳ⁸² του τῆς 4 Φεβρουαρίου 1865 διαπίστωνε ὅτι: *πολλοὶ τῶν ἰδιωτῶν ἀπὸ τινος ἤδη χρόνον ἔργον ἑαυτῶν κατέστησαν τὴν ἀνορύξιν καὶ σύλησιν ἀρχαίων τάφων ἄνευ ἀδείας ἀρχῆς τινος (...) καὶ αἰσχος ἐπισύρουνσι κατὰ τοῦ ἔθνους παρ' αὐτοῖς ἐκείνοις, εἰς οὓς πωλοῦσιν αὐτὰ (τὰ προγονικὰ κειμήλια), ὡς ἐμπορευομένον τὰ λείψανα τῶν προγόνων του, αὐτὰ ἐκεῖνα ἅτινα καὶ τὴν συναίσθησιν ἐν αὐτῷ τῆς ἐθνικότητος διήγειραν καὶ τὴν ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας του ἐπήγαγον.*

Τὸν ἐπόμενον χρόνον νέα ἐγκυκλίῳ⁸³, τῆς 20 Ἰουνίου 1866, τοῦ Ὑπουργοῦ Δ. Δρόσου, διεκτραγωδεῖ μὲ μελανότερα χρώματα τὴν κατάστασιν πού ἐπικρατοῦσε στὴν ὑπαιθρο: *σύλησις μεγάλη γίνεται ἀπὸ τινος χρόνον περὶ τὰ ἀνευρεθέντα καὶ ἀνευρισκόμενα ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Ἑλλάδος ἀρχαῖα ἀρχαιοκάπηλοι, περιφερόμενοι ἀκωλότως ἐν αὐτοῖς, ἀγοράζουσι καὶ μετακομίζουσιν ἄνευ ἐμποδίου τινὸς τὰ ἀγοραζόμενα καὶ πωλοῦσιν εἰς ξένους πρὸς ἐξαγωγήν, ἢ τυμβωρύχοι γινόμενοι, ἀνορύττουσιν ἀρχαίους τάφους καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς εὗρισκόμενα ἀδεῶς ἀπάγουσιν· ἄλλοι δὲ πάλιν προτρέπουσι πολλαχοῦ τοὺς χωρικούς, ἵνα κλέπτωσι μὲν τὰ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐντετειχισμένα ἀρχαῖα καὶ πωλοῦσιν εἰς αὐτοὺς ἀντὶ εὐτελοῦς τιμῆς, ἀναζητῶσι δὲ τάφους ἀρχαίους καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς εὗρισκόμενα ἀναγγέλλωσιν αὐτοῖς πρὸς ἀγοράν.*

Ἡ ἔλλειψη διώξεως τῶν ἀρχαιοκαπήλων καὶ ἡ προφανὴς ἀνεπάρκεια τοῦ ποινικοῦ μέρους τῆς ἀρχαιολογικῆς νομοθεσίας ἦταν ἡ αἰτία πού πρῶτο ἔργο τοῦ Παν. Καββαδία, μόλις ἀνέλαβε τὰ καθήκοντα τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου (12 Ἰουλίου 1885), ἦταν ἡ σύνταξις σχεδίου νόμου «περὶ τιμωρίας τῶν περὶ τὰς ἀρχαιοτήτας ἀνομημάτων». Ἡ εἰσηγητικὴ ἔκθεσις⁸⁴, πού συνόδευσε τό

81. Συλλογὴ Ἀρχαιολογικῶν Νόμων, σ. 48-49.

82. Ὁ.π., σ. 51.

83. Ὁ.π., σ. 55.

84. ΑΔ 1885, σ. 8.

σχέδιο νόμου κατά τήν ὑποβολή του στή Βουλή, εἶναι τούτη: *Αἰ καθ' ἡμέραν γενόμενα παραβάσεις τοῦ ἀρχαιολογικοῦ νόμου μέγας βλάπτουσι τήν τε ἀρχαιολογικήν ἐπιστήμην καί τὸ ἡμέτερον ἔθνος. Καί ἡ μὲν ἀρχαιολογική ἐπιστήμη ζημιούται ἐκ τῆς γενομένης καταστροφῆς τῶν ἀρχαιοτήτων, ἦτις εἶναι ἀναπόφευκτος συνέπεια τῆς σπουδῆς μεθ' ἧς προβαίνουσιν εἰς τὰς ἀνασκαφὰς οἱ λάθρα ἐνεργοῦντες αὐτάς, ἵνα μὴ ἀνακαλυφθῶσι παρανομοῦντες, τὸ δὲ ἔθνος ἡμῶν ζημιούται ἐκ τῆς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν λαθραίας ἐξαγωγῆς τῶν ἀρχαιοτήτων τούτων, διότι ἀπογυμνοῦται οὕτω προγονικῶν ἔργων τῆς τέχνης, ἅτινα εἶναι τὸ σέμνωμα καὶ ἐγκαλλώπισμα ἡμῶν. Γίγνονται δὲ συχναὶ αἱ παραβάσεις αὗται, διότι ὁμολογουμένως αἱ ὑπὸ τοῦ νόμου ἐπιβαλλόμεναι ποιναὶ εἶναι λίαν ἐλαφραὶ. ἐκδικάζονται δὲ ὑπὸ τῶν πταισματοδικῶν. Τὸ νομοσχέδιο, «ἐλλείπει χρόνου», δὲν ψηφίστηκε ἀπὸ τῆ Βουλῆ.*

Ὁ νόμος τῆς Ἀντιβασιλείας δὲν ἦταν δυνατό νά προστατεύσει τὰ ἀρχαῖα. Κατὰ τὸν Εἰσαγγελέα τοῦ Ἀρείου Πάγου Δημ. Τσιβανόπουλο⁸⁵: *τὸ ἀξίωμα καὶ τὸ κῶρος τοῦ νόμου τούτου δὲν ἦτο δυνατόν νά διαρκῆσῃ μέχρι σήμερον. Αἱ καταδολιεύσεις αὐτοῦ καὶ τὸ ἀνεπαρκές τῶν ἀπειλουμένων ποινῶν ἐπὶνεγκον κατὰ μικρὸν τήν ἐκπτώσιν τῆς ἐκτιμῆσεως αὐτοῦ ὑπὸ τῆς κοινῆς συνειδήσεως. Βαρύτερα ἦταν τὰ λόγια⁸⁶ τοῦ Ὑπουργοῦ Ἀθ. Εὐταξία, λίγα χρόνια νωρίτερα: ὑπὸ τὸν νόμον αὐτὸν ἐγεννήθη καὶ ἐμεγάλωσεν εἰς τὸν τόπον μας καὶ ἡ ἀρχαιοκαπηλεία, αὐτὸ τὸ σαράκι τῆς ἐθνικῆς μας τιμῆς.*

Ὁ Ν. ΒΧΜΣ'/1899 εἶναι ἀδυστηρὸς, σκοπὸς δ' αὐτοῦ εἶναι νά προλάβῃ τὰς καταχρήσεις καὶ τὴν ἀπεμπόλησιν τῶν κειμηλίων τῆς ἀρχαίας δόξης. Ὅπως δὲ συνεχίζει: *ὁ νέος νόμος ἐπιβάλλει μεγάλας χρηματικὰς ποινὰς... Δι' αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς ἀναξίους Ἕλληνας ἐγενεῖν ὁ νέος νόμος περὶ ἀρχαιοτήτων, ἐναντίον αὐτῶν κυρίως θὰ ἐφαρμοσθοῦν αἱ ἀδυστηραὶ, ἀλλὰ δίκαιαι διατάξεις του.*

Ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργοῦ τελειώνει⁸⁷ μὲ μιὰ δραματικὴ ἐκκλήση, ποὺ δείχνει σὲ ποῖο βαθμὸ τὸ πρόβλημα τῆς ἀρχαιοκαπηλίας δυνάστευε τότε τὴν Ὑπηρεσία: *Διὰ τοῦτο ἔχομεν καθῆκον ὑπέροπτον ὄλοι μας οἱ Ἕλληνες ν' ἀγαπῶμεν τὰς ἀρχαιότητας καὶ νὰ τὰς φυλάττωμεν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ· ἔχομεν ἰδίως καθῆκον ἐκείνους, οἱ ὅποιοι βλάπτουν καὶ καταστρέφουν ἢ πωλοῦν καὶ ἐξάγουν αὐτάς λαθραίως εἰς τὸ ἐξωτερικὸν νὰ μὴ τοὺς λυπούμεθα, ἀλλὰ νὰ τοὺς καταγγέλλωμεν εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ νὰ ὑποβοηθῶμεν ταύτας μὲ κάθε τρόπον εἰς τὴν καταδίωξιν καὶ τιμωρίαν των. Πρέπει μὲ μίαν λέξιν νὰ θεωρῶμεν εἰς τὸ ἐξῆς τοὺς ἀρχαιοκαπήλους ὡς τοὺς μεγαλειτέρους ἐχθροὺς τῆς πατρίδος.*

85. Νέοι Πανδέκται Β', 1905, σ. 805.

86. Συλλογὴ Ἀρχαιολογικῶν Νόμων, σ. 347. Πρόκειται γιὰ τὴν ἐγκύκλιο τῆς 30 Αὐγούστου 1899 μὲ τίτλο «Ὁδηγία περὶ ἐφαρμογῆς τοῦ περὶ ἀρχαιοτήτων ΒΧΜΣ' νόμου».

87. Ὁ.π., σ. 350.

Τό πρόβλημα τῆς ἀρχαιοκαπηλίας, παρά τούς νόμους πού διαδέχτηκαν τό ΒΧΜΖ, ἐξακολουθεῖ νά ὑπάρχει ἐντονότερα μάλιστα, γιατί ἐνῶ κατά τό 19ο αἰ. τό ἐνδιαφέρον τῶν ἀρχαιοκαπήλων περιοριζόταν στά ἀρχαῖα λείψανα, στά χρόνια μας, καί ἰδιαίτερα μετά τό 1950, ἐπεκτάθηκε στίς βυζαντινές εἰκόνες καί στά δημιουργήματα τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ ἀρχαιοκάπηλοι ἔχουν ἐνισχυθεῖ μάλιστα καί μέ ἄτομα τά ὁποῖα ἐνῶ δέν εἶναι κακοποιοί, διαπράττουν κλοπές ἢ καταστροφές μόνο γιά ν' ἀποκτήσουν κάποια εἰκόνα πού φυλάγεται σέ ἐκκλησία ἢ ἓνα δουλεμένο μάρμαρο πού βρίσκεται σέ ἀφύλακτο ἢ ἀπερίφρακτο ἀρχαιολογικό χῶρο. Ἡ μόδα ἐπιβάλλει νά στολίζονται τά σύγχρονα σπίτια, ἀδιάκριτα, μέ παλιές ραπτομηχανές, χαβάνια, μύλους τοῦ καφέ, ἀρχαῖα, ἀνθεμωτούς ἡγεμόνες ἀπό κατεδαφισμένα νεώτερα σπίτια, κακότεχνες λιθογραφίες, πού μέ τή σφραγίδα τοῦ παλιοῦ προσδίνουν εὐγένεια στό σύγχρονο οἰκοδεσπότη, ὁ ὁποῖος συγχέει τό ὠραῖο μέ τό παλιό. Τά τελευταῖα χρόνια μάλιστα ἡ μόδα ἐπεκτάθηκε καί σέ ἀντικείμενα βιομηχανικά (σίδηρα τοῦ σιδερώματος λ.χ.) ἢ λαϊκῆς κατασκευῆς, σάμια, κουδούνια, ξύλινες ποτίστρες, σκάφες τοῦ ζυμώματος, πού τά σωρεύουν στίς ἀγορές τῶν μεγάλων πόλεων οἱ γυρολόγοι, συστηματικοί «ἀγιογδύτες» τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, οἱ ὁποῖοι στεροῦν τόν τόπο ἀπό τά στοιχεῖα ἐκεῖνα πού συνθέτουν τή μορφή του, μορφή μιᾶς ἐποχῆς πού δέν ἔχει ἀκόμη μελετηθεῖ, δέν προλάβουμε νά μελετήσουμε. Οἱ σύγχρονοι, αὐτοῦ τοῦ εἶδους, «φιλόαρχαιοι» δέ διαφέρουν ἀπό ἐκείνους πού στόλιζαν τά σπίτια τους μέ τά «νεκροκορίνθια»⁸⁸. Μόνο πού τά σημερινά στολίδια θά ἔπρεπε νά τά ὀνομάσουμε «νεκροελληνικά», εἶναι οἱ σάρκες τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ πού σχίζονται καί ρίχνονται βορά στήν ἀμάθεια καί τό κέρδος.

88. Στράβων 8, 6, 23. Τά τελευταῖα χρόνια μιά νέα φοβερή πληγή δημιουργήθηκε, μέ τή συστηματική λεηλασία τῶν ἀρχαίων τῆς Κύπρου ἀπό τό στρατό κατοχῆς. Τά ἀρχαῖα ἀπάγονται καί στέλνονται στίς ἀγορές τῆς Εὐρώπης καί ἡ Κυπριακή Δημοκρατία δαπανᾷ γιά νά τά ξαναφέρει στόν τόπο τους. Βλ. πρόχειρα, Καθημερινή, Πέμπτη 11 Δεκεμβρίου 1980: «Οἱ Τούρκοι εἰσβολεῖς πωλοῦν τίς κυπριακές ἀρχαιότητες». Γιά καταστροφές ἀρχαίων ἀπό τούς Τούρκους βλ. Cyprus Report on the Attila «Peace-makers».

ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΙ

Ἡ παράδοση τῆς Ὑψηρεσίας — Τό ἐπιστημονικό φρόνημα τῶν μελῶν τῆς — Ἡ ἀφοσίωση στήν Ὑψηρεσία καί τήν ἐπιστήμη — Ὁ κοινός σκοπός τῶν ἀρχαιολόγων τοῦ Κλάδου — Οἱ δημιουργοί τῆς ἐλληνικῆς ἐπιστήμης ἡ οὐσία καί ἡ σημασία τοῦ ἔργου τους — Τό ἐπίγραμμα τοῦ Θέρμου — Ἡ ὀλιγανθρωπία τῆς Ὑψηρεσίας.

Μονότονη ἦταν ἡ κατηγορία, τά τελευταῖα χρόνια, ἐναντίον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑψηρεσίας καί συγκεκριμένα ἐναντίον τοῦ Κλάδου τῶν ἀρχαιολόγων, ὅτι ἀποτελοῦν κλειστή καί ἀριστοκρατική ὁμάδα. Ἐκεῖνοι πού τήν ἐκτόξευαν δέν ὑπολόγιζαν πῶς ἡ κατηγορία αὐτή ἦταν στήν οὐσία ἔπαινος γιά τούς κατηγορουμένους. Λίγες ὑψηρεσίες ἔχουν νά ἐπιδείξουν τήν παράδοση τῆς δικῆς μας, τό Πανεπιστήμιο Ἴσως, μέ τή διαδοχή τῶν καθηγητῶν πού συνεχίζον ὁ ἕνας τό ἔργο τοῦ ἄλλου.

Εἶτε μέ τά δημοσιεύματα τῶν ἀρχαιολόγων τοῦ Κλάδου εἶτε μέ τήν προφορική παράδοση, ὅλοι, ὅσοι ἐνδιαφέρονται τουλάχιστον, γνωρίζουμε τό ἔργο τῶν παλαιότερων, τή σημασία του, τό χαρακτήρα τους καί τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ἀντιμετώπιζαν τά προβλήματα τῆς ἐπιστήμης καί τῆς Ὑψηρεσίας.

Ἀριστοκρατική τάση, μέ τήν κοινή σημασία τῆς λέξεως, τή σημερινή, δέν εἶχαν ποτέ οἱ Ἕλληνες Ἐφοροὶ καί Ἐπιμελητές. Εἶχαν συναίσθηση βέβαια ὅτι ἀσχολοῦνταν μέ πράγματα πνευματικά καί σπουδαῖα, ἴσως ὄχι πολύ κατανοητά καί ἀγαπητά στοὺς πολλούς. "Ὅλοι, ἢ τουλάχιστον οἱ περισσότεροι, εἶχαν ἐπιστημονικό φρόνημα, πού μόνο του δημιουργεῖ τήν «ἀριστοκρατικότητα», γιατί ἡ ἐπιστήμη φέρνει τή γνώση πού δέ συμβιβάζεται μέ τόν ἐρασιτεχνισμό καί τήν ἐπιφανειακή ἐνασχόληση μέ τά ἀρχαῖα. Φυσικό εἶναι νά κατηγορηθοῦν ὁ Τσουντας, ὁ Ρωμαῖος, ὁ Καροῦζος, ὁ Κοντῆς, γιά ἀριστοκρατικές τάσεις, ἄν ὁ χαρακτηρισμός αὐτός ὑποδηλώνει τό ἐπιστημονικό χάσμα πού ὑπῆρχε ἀνάμεσα σ' αὐτούς καί στοὺς ἐρασιτέχνες τῆς ἀρχαιολογίας⁸⁹. Αὐτοὶ πού ἀνέφερα, καί πολλοὶ ἄλλοι, ἀφιέρωσαν ὀλοκληρωτικά τή ζωή τους στήν ἐπιστήμη. Καμιὰ στιγμή τους δέν πήγαινε χαμένη.

89. Οὐρανομήκη ἀφέλεια, σκόπιμη ἢ μή, προδίδουν ὀρισμένα δημοσιεύματα σχετικά μέ τό προσωπικό τῆς Ὑψηρεσίας, ὅπως κάποια «συνέντευξη» στήν ὁποία εἰπώθηκαν καί τοῦτα: «Ὁπωσδήποτε τό ἐπάγγελμα τοῦ ἀρχαιολόγου ἔχει μιά αἴγλη. Θεωρεῖται τό ἐπάγγελμα τῶν λίγων. Ἀλλωστε, παλιότερα μόνο πλοῦσιοι καί ἀριστοκράτες τό ἐξασκοῦσαν. Σήμερα ἐξακολουθεῖ ὁ κλάδος νά εἶναι κλειστός — οἱ μόνιμοι ἀρχαιολόγοι εἶναι 98 καί οἱ ἔκτακτοι 150 — καί φαίνεται πῶς ἔτσι θέλουν νά μείνει παρά τό γεγονός ὅτι οἱ ἀνάγκες τοῦ τόπου μας σέ ἀρχαιολόγους εἶναι τεράστιες». (Πάνθεον ἀρ. 626, 26 Ἰουλίου - 8 Αὐγούστου 1977, σ. 18).

Θυσίαζαν τήν ἀναψυχή στό συμφέρον τῶν ἀρχαίων καί τῆς Ὑπηρεσίας καί οἱ ἀσχολίες τους δέν ἦταν πάντα εὐχάριστες. Ἄγῶνες συνεχεῖς (τό φυλλομέτρημα τῶν νομοθετικῶν κειμένων τό ἀποδεικνύει) γιά τήν προστασία τῶν μνημείων, ἐθνικές καί πολιτικές ἀντιξοότητες, παραγμένες ἤ ἀκόμα ζοφερές ἐποχές, πόλεμοι, κατοχή, ἤττες. Ποιός μπορεῖ νά βρεθεῖ στή θέση τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιολογικῆς ἀποστολῆς στή Μ. Ἀσία καί νά ζήσει ὅσα ἐξῆσαν ἐκεῖνοι πού τήν ἀποτελοῦσαν, τίς προσπάθειές τους νά διασώσουν στήν Ἑλλάδα ὅσα ἀρχαῖα ἦταν δυνατό νά σωθοῦν;

Ὅλοι οἱ Ἕλληνες Ἐφοροί καί Ἐπιμελητές εἶχαν ἓνα κοινό σκοπό ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Πιττάκη, τή διάσωση καί τή μελέτη τῶν μνημείων. Αὐτό τοῦς ξεχώριζε καί πρέπει νά τοῦς ξεχωρίζει, γιατί ὁ σκοπός τους εἶναι πνευματικός καί ἐθνικός. Ὅταν φθάνει τό σκοπό αὐτό κανεῖς, φυσικό εἶναι νά αισθάνεται ξεχωριστή ἱκανοποίηση. Δέν ἀνήκει στόν ὁποιοδήποτε τό προνόμιο νά ἀποδίδει στήν ἀνθρωπότητα ἔργα τοῦ 6ου καί τοῦ 5ου αἰ., ἔργα τοῦ Κάλυμ, τοῦ Φειδία, τοῦ Ἀγοράκριτου, τοῦ Πραξιτέλη.

Φθάσαμε σέ καίριο σημεῖο τῆς σύντομης ἱστορικῆς ἀναδρομῆς. Ἄναφέρθηκε πλῆθος νόμων καί διαταγμάτων, δέν ἀκούστηκαν ὅμως τά ὀνόματα ὅλων ἐκείνων πού κατόρθωσαν μέ τό πάθος πού τοῦς ἔκαιγε νά δημιουργήσουν ὄχι μόνο ἐπιστήμη, πού μπορεῖ νά ἀντιπαραταχτεῖ στήν ξένη, ἀλλά τό πλῆθος τῶν μουσείων, νά σκάσουν καί νά δημοσιεύσουν, ὅσο τοῦς ἐπέτρεπαν τά ὑπηρεσιακά τους καθήκοντα, πολλούς καί σπουδαίους ἀρχαιολογικούς χώρους. Φυσικά, πολλοί ἀπ' αὐτούς δέν ἦταν οἱ καλύτεροι στήν ἐποχή τους, δέν μποροῦμε ὅμως νά καταδικάσουμε οὔτε νά κρίνουμε ἀκόμη κανέναν. Οἱ χιλιάδες τῶν σελίδων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδας, τῶν Πρακτικῶν, τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου, γέμισαν ἀπό λίγους ἀνθρώπους, μιά ἐποχή πού ἡ χώρα ἦταν φτωχή καί οἱ πόλεμοι καί οἱ ἀνωμαλίες δέν ἔλειπαν.

Τά ὀνόματα τῶν περισσοτέρων δέν εἶναι γνωστά. Πολλοί ἔχουν ἀκούσει γιά τόν Πιττάκη, τό Ραγκαβῆ καί τόν Καββαδία, κορυφαίους ἐκπροσώπους τῆς πρώτης καί τῆς δεύτερης γενιᾶς. Ὑπάρχουν ὅμως ἄλλοι, αὐτοί πού βρίσκονται κοντύτερά μας χρονικά, πού εἶναι ἄγνωστοι. Ὅλοι ὅμως, ὅσων τά ὀνόματα βρίσκονται στόν πίνακα πού ἀκολουθεῖ, ἐργάστηκαν καί θυσίασαν τά χρόνια τους, ὀρισμένοι καί τή ζωή τους, γιά νά φτάσει ἡ ἑλληνική ἀρχαιολογία στό σημεῖο πού βρίσκεται σήμερα. Καί τά βήματά τους, ἀπό τήν ἀπελευθέρωση ἕως τώρα, ὑπῆρξαν γιγάντια. Τό ἔργο λοιπόν ὅλων αὐτῶν τῶν παλαιότερων μᾶς διδάσκει κάτι πού πρέπει νά τό θυμόμαστε πάντα: τίποτε δέν ἀρχίζει καί τίποτε δέν τελειώνει μέ μᾶς.

Ἐμεῖς παραλαβαῖνουμε ἀπό τοῦς παλαιότερους τήν εὐθύνη τῆς σωτηρίας καί τῆς μελέτης τῶν ἀρχαίων καί εἴμαστε ὑποχρεωμένοι, ὡς Ἕλληνες καί

ἐπιστήμονες, νά προσθέσουμε κάτι στό ἔργο τους. Καί τόσο μεγαλύτερο θά εἶναι αὐτό πού θά προσθέσουμε, ὅσο τό ἐπιστημονικό φρόνημά μας εἶναι ὑψηλότερο. Στήν ἐπιστήμη δέ χωροῦν οὔτε ἡ πολιτική οὔτε ἡ ἰδιοτέλεια. Ὅποιος τό ξεχάσει, θά δώσει ἔργο κίβδηλο πού ἡ μοίρα του εἶναι γνωστή.

Γιά τούς παλαιούς ὅμως Ἑλληνες Ἐφόρους, πού δέν ὑπάρχουν πλέον στή ζωή, ἀξίζει ὁ στίχος τοῦ ἐπιγράμματος ἀπό τό Θέρμο⁹⁰, στίχος πού βρίσκεται χαραγμένος στή στήλη μέ τό ἀνάγλυφο κεφάλι τοῦ Ἰωάννου Παπαδημητρίου, τοῦ ἀναγεννητῆ τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιολογίας, ἐμπρός ἀπό τό Μουσεῖο τῆς Βραυρῶνος:

φθιτῶν ὡς ἀγαθῶν οὐκ ἀπόλωλε ἀρετὰ

Στίς σελίδες πού ἀκολουθοῦν, δημοσιεύεται ὁ πίνακας τῶν προσώπων πού διατέλεσαν Ἐφοροί καί Ἐπιμελητές Ἀρχαιοτήτων ἀπό τό 1829 ἕως τό 1960. Συντάχθηκε μέ τή βοήθεια δημοσιευμάτων τῆς Ὑπηρεσίας, ὑπηρεσιακῶν πινάκων ἀρχαιότητας καί προφορικῶν πληροφοριῶν.

Ὁ πίνακας σταματάει στό 1960. Εἶναι συμβατική ἀλλά καί συμβολική χρονολογία. Τή χρονιά αὐτή οἱ θέσεις τῶν Ἐφόρων καί τῶν Ἐπιμελητῶν ἦταν μόνο 55 καί εἶχαν ἤδη συμπληρωθεῖ μ' ἐκείνους πού πέτυχαν στό δεύτερο διαγωνισμό τοῦ 1959. Πολύ λίγοι ἄνθρωποι, πραγματικά, γιά ὁλόκληρο τό Κράτος. Ἀκόμα λιγότεροι ὅμως φαίνονται, ἂν ἀναλογιστοῦμε ὅτι ἀπό τόν πρῶτο Γενικό Ἐφορο, τόν Ἀνδρέα Μουστοξύδη, πού διορίστηκε Ἐφορος τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου στήν Αἴγινα στίς 21 Ὀκτωβρίου 1829, ὡς τό 1960, δηλαδή σέ διάστημα 131 χρόνων, ὑπηρέτησαν ὡς Ἐφοροί καί Ἐπιμελητές μόνον 115 πρόσωπα, ἀπό τά ὁποῖα 18 βρίσκονται ἀκόμη καί σήμερα στήν Ὑπηρεσία.

Ἡ σειρά τῆς ἀναγραφῆς ἀκολουθεῖ τή χρονολογία εἰσόδου στήν Ὑπηρεσία.

ΕΦΟΡΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΗΤΕΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

(1829-1960)

1. Ἀνδρέας Μουστοξύδης	1829 - 1831
2. Λεόντιος Καμπάνης	1832
3. Ἀθανάσιος Ἰατρίδης	1832
4. Ἰωάννης Κοκκῶνης	1833 - 1834

90. Κ. Ρωμαῖος, ΑΔ 1 (1915), σ. 280-284. Τό ἐπίγραμμα ἐπανεκδόθηκε IG IX 1², 51 καί L. Moretti, *Iscrizioni Storiche Ellenistiche* II, ἀρ. 85. Ἡ πρώτη λέξη τοῦ στίχου πού παρθεῶ διαβάζεται διαφορετικά ἀπό τόν Wilhelm ([Σ]τόργων) καί τόν Klaffenbach (Σκορπίων), διατηρῶ ὅμως τήν ἀνάγνωση τοῦ Σωτηριάδη (ΑΔ 1 (1915), σ. 57 ἀρ. 35) καί τοῦ Ρωμαίου (δ.π.), πού ἴσως δέν εἶναι σωστή.

5. A. Weissenburg	1833 - 1834
6. Ludwig Ross	1833 - 1836
7. Κυριακός Πιττάκης	1833 - †1863
8. Ἀχιλλεύς Ποστολάκας	1856 - 1887
9. Σπυρίδων Λογιωτατίδης	1862 - 1866
10. Παναγιώτης Εὐστρατιάδης	1863 - 1884
11. Ἀθανάσιος Δημητριάδης	1875 - 1878
12. Παναγιώτης Σταματάκης	1875 - †1885
13. Παναγιώτης Καββαδίας	1879 - 1909
14. Χρήστος Τσουντας	1883 - 1904
15. Δημήτριος Φίλιος	1883 - 1888
16. Βασίλειος Λεονάρδος	1885 - 1929
17. Γεώργιος Λαμπάκης	1885 - 1888
18. Βαλέριος Στάης	1885 - 1922
19. Παναγιώτης Καστριώτης	1887 - 1930
20. Habbo Gerhard Lolling	1888 - †1894
21. Ἰωάννης Σβορώνος	1889 - 1922
22. Δημήτριος Σταυρόπουλλος	1892 - 1919
23. Ἀλέξανδρος Κοντολέων	1893 - ;
24. Κωνσταντῖνος Κουρουνιώτης	1895 - 1937
25. Ἀνδρέας Σκιᾶς	1895 - 1910
26. Γεώργιος Σωτηριάδης	1896 - 1912
27. Ἰωσήφ Χατζιδάκης	1899 - 1923
28. Στέφανος Ξανθουδίδης	1899 - 1928
29. Ἀντώνιος Κεραμόπουλλος	1904 - 1924
30. Ἀδαμάντιος Ἀδαμαντίου	1908 - 1923
31. Ἀπόστολος Ἀρβανιτόπουλος	1908 - 1926
32. Δημήτριος Εὐαγγελίδης	1908 - 1929
33. Κωνσταντῖνος Ρωμαῖος	1908 - 1928
34. Γεώργιος Οἰκονόμος	1908 - 1928
35. Νικόλαος Παπαδάκης	1910 - 1926
36. Φρειδερίκος Βερσάκης	1910 - 1917
37. Νικόλαος Κυπαρίσσης	1910 - 1942
38. Νικόλαος Κοτζίᾶς	1910;- ;
39. Ἀλέξανδρος Φιλαδελφεύς	1914 - 1939
40. Εὐστράτιος Πελεκίδης	1914;-;
41. Γεώργιος Σωτηρίου	1915 - 1924
42. Νικόλαος Γιαννόπουλος	1918;-;
43. Χρήστος Καροῦζος	1919 - 1964
44. Ἰωάννης Μηλιάδης	1919 - 1961
45. Στρατής Παρασκευαΐδης	1919 - 1948;

46. Σπυρίδων Μαρινᾶτος	1919 - 1939
47. Δημοσθένης Πίππας	1919 - 1933
48. Σέμνη Παπασπυρίδου-Καρούζου	1921 - 1964
49. Ειρήνη Βαρούχα-Χριστοδουλοπούλου	1921 - 1964
50. Ἀνδρέας Ξυγγόπουλος	1921 - 1940
51. Νικόλαος Λάσκαρης	1921 - †1924;
52. Ἑλένη Φίλτσου	1921
53. Φοῖβος Σταυρόπουλλος	1922 - 1964
54. Ἄννα Ἀποστολάκη	1922 - ;
55. Κωνσταντῖνος Κωνσταντόπουλος	; - 1940
56. Χαράλαμπος Μακαρόνας	1924 - 1964
57. Ἰωάννα Κωνσταντίνου	1928 - 1964
58. Ἰωάννης Παπαδημητρίου	1929 - †1963
59. Νικόλαος Πλάτων	1930 - 1966
60. Μάρκελλος Μιτσός	1931 - 1966
61. Ἰωάννης Θρεψιάδης	1931 - †1962
62. Νικόλαος Κοντολέων	1933 - 1956
63. Γεώργιος Μπακαλάκης	1933 - 1945
64. Δημήτριος Πάλλας	1933 - 1966
65. Μιχαήλ Πιτίδης	1935 - 1941
66. Βασίλειος Θεοφανείδης	1935 - ;
67. Ἰωάννης Κοντῆς	1936 - 1967, 1975
68. Χρῆστος Πέτρου-Μεσογειῆς	1936 - †1944
69. Νικόλαος Βερδελῆς	1942 - †1966
70. Νικόλαος Ζαφειρόπουλος	1942 - 1972
71. Δημήτριος Λαζαρίδης	1942 - 1977
72. Φώτιος Πέτσας	1942 - 1972
73. Βενετία Κώττα	1943 - 1945
74. Λίνος Πολίτης	1943 - 1945
75. Μανώλης Χατζηδάκης	1943 - 1975
76. Μαρίνος Καλλιγᾶς	1943 - 1949
77. Στυλιανός Πελεκανίδης	1943 - 1962
78. Βασίλειος Καλλιπολίτης	1943 - 1973
79. Εὐθύμιος Μαστροκώστας	1949 - 1980
80. Σωτήριος Δάκαρης	1949 - 1965
81. Παῦλος Λαζαρίδης	1949
82. Γεώργιος Δοντᾶς	1949 - 1982
83. Σπυρίδων Ἰακωβίδης	1949 - 1954
84. Στυλιανός Ἀλεξίου	1949 - 1977
85. Σεραφεῖμ Χαριτωνίδης	1949 - †1966
86. Ἐμμανουήλ Ἀνδρόνικος	1949 - 1961

87. Ἀνδρέας Βαβρίτσας	1949 - 1979
88. Ἄννα Μαραβᾶ-Χατζηνικολάου	1950 - 1969
89. Δημήτριος Θεοχάρης	1950 - 1973
90. Κωνσταντῖνος Καλοκύρης	1950 - 1961
91. Χρῦσανθος Χρήστου	1950 - 1965
92. Νικόλαος Γιαλούρης	1951 - 1981
93. Νικόλαος Δρανδάκης	1951 - 1966
94. Εὐαγγελία Πρωτονοταρίου	1956
95. Βαρβάρα Φιλιπάκη	1956 - 1979
96. Γρηγόριος Κωνσταντινόπουλος	1956 - 1982
97. Κάντω Φατούρου-Ἡσυχάκη	1956 - 1978
98. Ἀγγελική Ἀνδρειωμένου	1956
99. Βασίλειος Πετράκος	1959
100. Ὅλγα Ἀλεξανδρῆ	1959
101. Ἀδαμαντία Οἰκονομίδου	1959
102. Μαρία Καραμανῶλη-Σιγανίδου	1959
103. Αἰκατερίνη Ρωμιοπούλου	1959
104. Μυρτάλη Ἀχειμάστου	1960
105. Φωτεινή Παπαδοπούλου	1960
106. Φανή Δροσογιάννη	1960
107. Θεοδώρα Καράγιωργα	1960
108. Παρασκευή Τουλούπα	1960
109. Χρήστος Ντούμας	1960
110. Γεώργιος Παπαθανασόπουλος	1960
111. Κωνσταντῖνος Δαβάρας	1960
112. Μύρων Μιχαηλίδης	1960
113. Εὐγενία Λεβεντοπούλου	1960 - 1973
114. Στυλιανή Παπαδάκη	1960 - 1977
115. Ἄγγελος Λιάγκουρας	1960

Γιὰ ἄρκετοὺς ἀπὸ ὅσους ἀναφέρονται στὸν παραπάνω πίνακα δὲν ἔγινε δυνατό νά βρεθεῖ ἡ χρονολογία εἰσόδου στὴν Ὑπηρεσία ἢ τῆς ἀποχωρήσεώς τους ἀπὸ αὐτὴν ἢ καὶ τὰ δύο. Ὁ κατάλογος εἶναι κατὰ τὸ δυνατό πλήρη, ἔχουν ὅμως πιθανόν παραλειφθεῖ κάποιοι, οἱ ὁποῖοι διατέλεσαν μέλη τῆς Ὑπηρεσίας γιὰ πολὺ μικρὸ διάστημα καὶ δὲν πρόλαβαν νά προσφέρουν τίποτε τὸ οὐσιαστικό.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΕΦΟΡΟΣ

Ἡ ἐπιγραφή τῆς
θύρας τοῦ γραφεί-
ου τοῦ Παναγιώ-
του Καββαδία.

ΟΙ ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΙ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

1. Ἀνδρέας Μουστοξύδης (1785 - 1860)	1829 - 1831
2. Adolf Weissenburg (1790 - 1840)	1833 - 1834
3. Ludwig Ross (1806 - 1859)	1834 - 1836
4. Κυριακός Πιττάκης (1798 - 1863)	1836 - 1863
5. Παναγιώτης Εὐστρατιάδης (1815 - 1888)	1864 - 1884
6. Παναγιώτης Σταματάκης (†1885)	1884 - 1885
7. Παναγιώτης Καββαδίας (1850 - 1928)	1885 - 1909
8. Γαβριήλ Βυζαντινός	1910 - 1911
9. Βασίλειος Λεονάρδος (1857 - 1930)	1911 - 1914
10. Κωνσταντῖνος Κουρουπιώτης (1872 - 1945)	1914 - 1920
11. Νικόλαος Κυπαρίσσης (1879 - 1944)	1920 - 1922
12. Κωνσταντῖνος Ρωμαῖος (1874 - 1966)	1922 - 1925
13. Κωνσταντῖνος Κουρουπιώτης	1925 - 1933
14. Γεώργιος Οἰκονόμος (1883 - 1951)	1933 - 1938
15. Σπυρίδων Μαρινᾶτος (1901 - 1975)	1938 - 1939
16. Ἰωάννης Ἀναστασόπουλος	1939 - 1941
17. Νικόλαος Κυπαρίσσης	1941
18. Ἀντώνιος Κεραμόπουλλος (1870 - 1960)	1941 - 1949
19. Ἀναστάσιος Ὁρλάνδος (1890 - 1979)	1949 - 1952
20. Κωνσταντῖνος Πάγκαλος	1952 - 1954
21. Γεώργιος Πάντζαρης	1954 - 1955
22. Σπυρίδων Μαρινᾶτος	1955 - 1958
23. Ἀναστάσιος Ὁρλάνδος	1958
24. Ἰωάννης Παπαδημητρίου (1904 - 1963)	1958 - 1963
25. Ἰωάννης Κοντῆς (1910 - 1975)	1963 - 1967
26. Σπυρίδων Μαρινᾶτος	1967 - 1973
27. Νικόλαος Κοντολέων (1910 - 1975)	1973 - 1974
28. Ἰωάννης Κοντῆς	1975
29. Δημήτριος Λαζαρίδης (1917)	1975 - 1977
30. Νικόλαος Γιαλούρης (1916)	1977 - 1981
31. Γεώργιος Δοντᾶς (1923)	1982

Τά πρόσωπα τοῦ καταλόγου τῶν Προϊσταμένων τῆς Ὑπηρεσίας εἶναι γνωστά ἤ, τουλάχιστον, πρέπει νά εἶναι γνωστά σέ ὄσους ἔχουν ἀσχοληθεῖ μέ τήν ἑλληνική ἀρχαιολογία. Πρέπει μόνο νά διευκρινήσω ὅτι οἱ Γαβρ. Βυζαντινός⁹¹, Ἰωάννης Ἀναστασόπουλος, Κ. Πάγκαλος καί Γ. Πάντζαρης ἦταν ἀνώτεροι ὑπάλληλοι τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καί ἐκτελοῦσαν χρέη Διευθυντῶν τῆς Ὑπηρεσίας σέ μεταβατικές περιόδους, κατά τίς ὁποῖες ὑπῆρχαν δυσκολίες γιά διάφορους λόγους πληρώσεως τῆς θέσεως τοῦ Προϊσταμένου τῆς Διευθύνσεως Ἀρχαιοτήτων.

Ὁ τίτλος τῶν Προϊσταμένων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας δέν ἦταν πάντοτε ὁ ἴδιος. Οἱ παλαιότεροι ὀνομάζονταν Γενικοὶ Ἐφοροὶ (1-7), κατόπιν Τμηματάρχαι τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Τμήματος (8-9), Διευθυνταὶ τοῦ ἴδιου Τμήματος, Διευθυνταὶ Ἀρχαιοτήτων, Γενικοὶ Διευθυνταὶ (24-25) καί, τέλος, Γενικοὶ Ἐπιθεωρηταὶ (26-31).

Ὁ τίτλος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας ἦταν ἐπίσης διαφορετικὸς κατά καιροὺς. Μέ τό Ν. 10/22 Μαΐου 1834 δέ δημιουργεῖται ρητῶς ἰδιαίτερη ὑπηρεσία. Ὁ Γενικός Ἐφορος εἶναι ἡ ἀνώτερη ἀρχή σέ ὅ,τι ἀφορᾷ στίς ἀρχαιότητες καί αὐτός ἀναφέρεται στήν *ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Γραμματεῖαν τῆς Ἐπικρατείας*. Μετά ἀρκετά χρόνια δημιουργήθηκε ἡ «Γενική Ἐφορεία», πού ἀποτελοῦσε τμήμα τοῦ Ὑπουργείου. Τό Β.Δ. τῆς 16 Ἀπριλίου 1884 ὀρίζει ὅτι ἓνα ἀπό τά Τμήματα τοῦ Ὑπουργείου εἶναι *τὸ ἀρχαιολογικόν, οὗ προϊστάται ὁ Γενικός Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων*. Λίγο ὕστερα, μέ τό Β.Δ. τῆς 19 Ἀπριλίου 1888, ἡ Ὑπηρεσία ὀνομάζεται «Γενική Ἐφορεία τῶν Ἀρχαιοτήτων καὶ Μουσείων τοῦ Κράτους».

Ὁ Ν. ἸΨΚΑ' (3721) τῆς 19 Μαΐου 1910 ὀρίζει (ἄρθρο 1) ὅτι ἰδρύεται στό Ὑπουργεῖο «Γραφεῖον Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας», ὁ δέ ἸΨΑ' τοῦ ἴδιου χρόνου ἐπιγράφεται «περὶ τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Κράτους».

Ὁ Α.Ν. 1947/1939 ὀνομάζει τήν Ὑπηρεσία «Ὑπηρεσία Ἀρχαιοτήτων καί Ἱστορικῶν Μνημείων τοῦ Κράτους». Μέ τό Β.Δ. 634/1960 ἡ Ἀρχαιολογική Ὑπηρεσία, πού εἶχε ἤδη μεταφερθεῖ στό Ὑπουργεῖο Προεδρίας Κυβερνήσεως, ὀνομάζεται «Ὑπηρεσία Ἀρχαιοτήτων καί Ἀναστηλώσεως», λίγα χρόνια ἀργότερα δέ γίνεται Γενική Διεύθυνση καί μετονομάζεται, μέ τό Ν.Δ. 4543/1966, «Γενική Διεύθυνσις Ἀρχαιοτήτων καί Ἀναστηλώσεως», ὀνομασία πού διατηρεῖ ἕως τώρα.

91. Ὁ Γαβρ. Βυζαντινός ἀναφέρεται σέ παλιό δημοσίευμα (Α. Φιλαδελφεύς, Ἡ Ἀρχαιολογία ἐν Ἑλλάδι, σ. 63) ὡς Ἐφορος μαζί μέ τοὺς Γ. Σωτηριάδη, Κ. Κουρουνηώτη, Δ. Σταυρόπουλλο καί Ἀπ. Ἀρβανιτόπουλο. Εὐθύς ὁμως (σ. 64) ἀναφέρεται ὡς «τέως» γραμματεὺς τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου καὶ ἀντιδιαστέλλεται ἀπὸ τό διάδοχό του στή Διεύθυνση τοῦ Τμήματος Ἐφορο Βασ. Λεονάρδο. Στήν πραγματικότητα ἦταν βοηθὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων καί εἶχε διοριστεῖ τό 1898.

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑ

*Τό καθήκον τῶν Ἑλλήνων ἀρχαιολόγων — Ἡ στάση τοῦ Κράτους ἀπέναντι
στά ἀρχαῖα — Ἡ γλώσσα τῆς ἐπιστήμης — Χρήστος Καροῦζος· «Ἀριστό-
δικος»· κρίση τοῦ Βενέζη — Ἡ νέα δημοτική· κρίση τοῦ Παπανούτσου — Ἀ-
χώριστη ἡ γλώσσα ἀπό τήν ἐπιστήμη — Ὁ λόγος τοῦ Σολωμοῦ — Ἡ New-
speak τοῦ Orwell — Νέες τάσεις.*

Ἡ ἀφθονία τῶν νομοθετικῶν κειμένων πού ἀναφέρθηκαν δικαιολογεῖ μεγάλο μέρος ἀπό τίς ὑπηρεσιακές ἀπασχολήσεις τοῦ Ἑλληνα Ἐπιμελητοῦ ἢ Ἐφόρου Ἀρχαιοτήτων. Ὅλοι ἀσχολοῦνται κυρίως μέ τή διοίκηση τῶν Ἐφορειῶν τους καί τήν προστασία τῶν ἀρχαίων. Ὁ χρόνος τους καταναλίσκεται σέ σύνταξη ἐγγράφων, σέ διαχείριση πιστώσεων, σέ ἐπίβλεψη ἔργων ἢ ἀνασκαφῶν καί, γιά ὀρισμένους, σέ συμμετοχή σέ συσκέψεις καί σέ συμβούλια, εἶναι λοιπόν λίγος γιά νά περιλάβει καί τή θεραπεία τῆς ἐπιστήμης. Τοῦτο ὅμως δέν ἀποτελεῖ δικαιολογία γιά ἐκεῖνον πού παραμελεῖ αὐτό τό ἔργο, τό ὅποιο ἀποτελεῖ τήν ἠθική δικαίωσή του. Ἡ ἄσκηση τῆς ἐπιστήμης, ἡ συνεχῆς ἀπασχόληση μέ τήν ἔρευνα καί ἡ ἐγκαιρῆ ἀνακοίνωση ἢ δημοσίευση τῶν εὐρημάτων ἢ τῶν συμπερασμάτων μας, εἶναι ἠθικό καί ἔθνικό καθήκον. Πέρα λοιπόν ἀπό τίς στενά ἐννοούμενες ὑπηρεσιακές ἀπασχολήσεις μας ὑπάρχουν οἱ ἐπιστημονικές, τίς ὁποῖες μέ καμιά πρόφαση δέν πρέπει νά ἐγκαταλείψουμε.

Ἡ ἀρχαιολογία εἶναι ἡ κατ' ἐξοχήν ἑλληνική καί ἔθνική ἐπιστήμη. Ἄν ὀρισμένοι ἀπό αὐτούς πού διαχειρίστηκαν ἢ διαχειρίζονται τήν ἐξουσία (διάφορο ἀπό τή διοίκηση πού, μέ ἐξουσιοδότηση, ἀσκοῦμε ἐμεῖς) δέν τό καταλαβαίνουν καί δέν τῆς δίνουν τήν πρέπουσα σημασία, δέ σημαίνει ὅτι ἐμεῖς θά ἐγκαταλείψουμε τήν ἄσκηση αὐτῆς τῆς ἐπιστήμης, κατά τόν ὀρθό πάντοτε τρόπο. Ἡ εὐθύνη θά βαρύνει ἐκεῖνους πού παρέλειψαν νά πράξουν τό ἔθνικά σωστό καί τιμῆ θά ἀποδοθεῖ σ' ἐκεῖνους πού παρά τίς ἀντιδράσεις ἢ τίς ἀντίζοες περιστάσεις ἔκαμαν τό καθήκον τους, τό ὅποιο ταυτίζεται μέ τό συμφέρον τῶν ἀρχαίων.

Ἡ ἀρχαιολογία εἶναι ἐπιστήμη μέ αὐστηροῦς κανόνες καί γιά τήν ἄσκησή της χρειάζεται ἄρτιο γλωσσικό ὄργανο. Οἱ Ἕλληνες ἀρχαιολόγοι ἔδωσαν μεγάλη σημασία στή γλωσσική μορφή τῶν μελετῶν τους καί προσπάθησαν, εἴτε πίστευαν στήν καθαρῆς εἴτε στή δημοτική ἢ, παρά τίς ἀντίθετες γλωσσικές ἀπόψεις τους, μεταχειρίζονταν τήν καθαρῆς εἴδη, νά δώσουν ἄρτια κείμενα, ὄχι μόνο ὡς πρός τήν ἐπιστημονική ἀκριβολογία, ἀλλά καί ὡς πρός τή μορφή τους. Μερικοί μάλιστα ἀσχολήθηκαν ἰδιαίτερα μέ τή λογοτεχνία (Κουμανούδης, Ραγκαβῆς κ.ἄ.).

Ὅσοι διαβάζουν πραγματεῖες Ἑλλήνων Ἐφόρων αἰσθάνονται ἀσφαλῶς

τήν αὐστηρή ὁμορφιά τῶν κειμένων παλαιῶν δασκάλων, ὅπως ὁ Κουμανοῦ-
δης, ὁ Ρωμαῖος, ὁ Τσουντας, ὁ Παπαδάκης. Ἐκεῖνος ὁμως πού ἔδωσε στά ἔργα
του ἐξοχή γλωσσική μορφή ἦταν ὁ Χρήστος Καρούζος, τοῦ ὁποῖου οἱ μελέ-
τες ἀποτελοῦν ὑπόδειγμα ἐπιστημονικοῦ ἤθους καί ὕφους⁹². Διαβάζοντάς τις
βλέπει κανεῖς πόσο συνταιριάζουν τά μνημεῖα πού μελετοῦσε μέ τά λόγια
του. Κορυφαῖο ἀνάμεσα στά ἔργα του ὁ «Ἀριστόδικος»: *Ἐνα τέτοιο θεμελια-
κὸ ἔργο, αὐστηρὰ ἐπιστημονικό, γραμμένο σὲ καθαρὴ δημοτικὴ, σ' ἕνα ὕφος
πὸν ἔδιδε στιλπνὲς τίς ιδέες τοῦ γράφοντος, τίς αἰσθητικὲς καὶ τεχνικὲς, ἐπι-
βεβαίωνε τὴν ἰκανότητα τῆς δημοτικῆς νὰ ὑπηρετήσῃ καὶ τὴν ἐπιστήμη*⁹³.

Τελευταῖα ἕνα νέο γλωσσικό πνεῦμα, νεοδημοσιογραφικό, ἄρχισε νὰ
εἰσβάλλει σὲ ἑλληνικά ἀρχαιολογικά γραπτὰ. Οἱ αἰτίες εἶναι πολλές, πρώτη
ἢ ἔλλειψη γλωσσικῆς (γραμματικῆς, συντακτικῆς) καταρτίσεως καί ἢ ἀπα-
σχόληση μέ ἀγράμματα καί ἀλλοπρόσαλλα, ἀπὸ γλωσσική καί ἐννοιολογι-
κὴ ἄποψη, κείμενα. Βρίσκουμε στά νέα γραπτὰ χρῆση ἀνούσιων τυποποιη-
μένων ἐκφράσεων, ἀκρὸς λέξεις, ἀπαράδεκτους νεολογισμοὺς ἀντίθετους
πρὸς τοὺς γλωσσικοὺς νόμους, καί ἀπόδοση στίς λέξεις ἐννοιῶν χωρὶς σχέ-
ση μέ αὐτές καί τὴν ἐτυμολογία τους. Ἔτσι φθάνουμε σὲ κείμενα ἀκατανόη-
τα, ὅπου ἀνακαλύπτει κανεῖς, ἔπειτα ἀπὸ προσπάθειες, ὅτι ἀπλές, σαφεῖς
ἐννοιες χάνονται μέσα σ' ἕνα σχῆμα νεοδημοτικὸ καί στό ὅποιο οἱ λέξεις
χρησιμεύουν γιὰ νὰ γεμίζουν τό λευκὸ χαρτί.

Οἱ παραπάνω διαπιστώσεις δὲν εἶναι βέβαια μόνο δικές μου. Ὁ μέγας
κίνδυνος πού διατρέχει ἡ γλῶσσα ἔχει ἐπισημανθεῖ ἤδη ἀπὸ ἄλλους, κατ'

92. Ἐπιστῶ τὴν προσοχὴ τῶν νέων κυρίως, σὲ μιά μελέτη τοῦ Καρούζου, BCH 70
(1946), σ. 263-270, μέ τὸν τίτλο: En feuilletant les vieilles publications. Σ' αὐτὴν ὁ μέγας
ἀρχαιολόγος, μέ τὴν εὐκαιρία τῆς παράθεσης κάποιας περιγραφῆς τοῦ Σ. Κουμανοῦδη,
ἀπὸ τό εὐρετήριο τῶν ἀρχαίων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, κάνει τό ἐξῆς σχόλιο
(σ. 267): "On ne lit pas souvent de pareilles descriptions dans les inventaires. Celle-ci est
due à Stéphanos Koumanoudis, à qui la "période héroïque" de l'archéologie classique doit
une reconnaissance infinie et à qui les archéologues de la génération de Tsountas, de
Wolters et de Holleaux, qui avaient pu encore apprécier directement l'ampleur de sa per-
sonnalité, n'ont pas ménagé leur estime et leur respect. Je n'hésite pas à qualifier d'admi-
rable ce court texte, si exactement adapté à son objet, si épiekés. On sent immédiatement
l'"éthos" supérieur qui anime et élève cette description où pas un mot n'est superflu et qui
forge des moyens d'expression réellement appropriés au caractère particulier de la tête
qui, comme nous le verrons, n'est pas commune: il faut voir là l'héritage de la noblesse
naturelle et du culte du sublime, qui caractérisent le classicisme dès l'époque de Winckel-
mann; c'est du classicisme que Koumanoudis était issu et il avait, dans sa jeunesse, traduit
Winckelmann. Le plus remarquable est que l'esprit classiciste de la description n'a porté
en rien préjudice à l'exactitude que souvent on cherche en vain dans les inventaires des
temps plus récents, sobres dans leur "objectivité", et arrogants, et de ce fait même, pas
toujours consciencieux".

93. Ἥλια Βενέζη, Μνήμη Χρ. Καρούζου, Τό Βῆμα, Τρίτη 4 Ἀπριλίου 1967.

έξοχήν αρμόδιους. Προσέξτε πώς γράφεται ή Δημοτική στον ήμερήσιο και στον περιοδικό Τύπο, σε έπιστημονικές διατριβές, ακόμα και σε λογοτεχνικά κείμενα, και πώς τή μιλούν στις ανακοινώσεις και στις όμιλίες τους μορφωμένα πρόσωπα τής κοινωνίας μας και θα διαπιστώσετε με φρίκη πόσο άταχτα και ανώμαλα, ανακατωμένα και ακατάστατα εκφράζονται και σοβαροί ακόμα άνθρωποι πού αγαπούν και πιστεύουν τή ζωντανή μας γλώσσα, όταν αποφασίσουν νά τή μεταχειριστούν⁹⁴.

Τό φαινόμενο θά είχε μικρότερη σημασία από όση έχει πραγματικά, αν τό κακό περιοριζότανε μόνο στή γλώσσα. Είναι όμως κοινός τόπος ότι ή γλωσσική μορφή ενός κειμένου αντιπροσωπεύει και εκείνο πού θέλει νά ανακοινώσει ό συγγραφέας: κακή γλωσσική μορφή μιās μελέτης σημαίνει κακή έπιστήμη, σύγχυση πνευματική. Η άρχαιολογία όμως είναι αδελφή τής φιλολογίας, ή γλώσσα είναι ένα από τά μελήματά μας. Η αποξένωσή μας από τήν άρτια μορφή της και ή ρυμούλκησή μας από ιδέες πού μέ τό μανδύα τής «φιλοσοφίας», τής «κοινωνιολογίας», τής «κοινωνικής πολιτικής» και τής «άρχαιολογίας» καλύπτουν τήν άμάθεια και τήν έλλειψη μεθόδου και πνευματικής συγκροτήσεως, μεταβάλλουν τόν Έλληνα άρχαιολόγο σε βάνουσο επαγγελματία τής έπιστήμης⁹⁵.

Η σημασία τής γλώσσας για τόν έπιστήμονα και για εκείνον πού άσχολείται μέ τά πνευματικά πράγματα, είναι αυτονόητη. Δέν είναι τυχαία ή φράση του Διαλόγου⁹⁶ *μήγαρις έχω άλλο στό νοῦ μου πάρεξ έλευθερία και γλώσσα*; ούτε ότι οί δυό έννοιες, έλευθερία και γλώσσα, είναι ένωμένες άξεχώριστα από τόν ποιητή. Η γλώσσα γεννά και σώζει τήν έλευθερία: χωρίς τήν πρώτη δέν ύπάρχει ή δεύτερη. Τή διαπίστωση αυτή άνέλυσε, μέ τόν

94. Εύαγγ. Παπανούτσου, Οί Δρόμοι τής Ζωής, σ. 172. Τήν άποκρουστική όψη τής γλώσσας, όπως καταστρέφεται από τήν άμάθεια ή τήν άδιαφορία παρουσιάζει ό 'Ηλ. Χ. Παπαδημητρακόπουλος, 'Ακανθες στή γλώσσα μας, Καθημερινή, Πέμπτη 1 'Ιανουαρίου 1981. Πρβλ. Φάνη Κακριδή, Λεξιλογικό, Τό Βήμα, 14-10-1996. Για όσα έπισημαίνονται αξίζει νά επαναληφθεί ή φράση του Ροΐδη «ότι ό ώφελιμώτερος τρόπος νά μεταχειρίζονται μερικοί άνθρωποι τό μελάνι των θά ήτο αν έμαύριζαν μέ αυτό τά υποδήματά των» (Εμμ. Ροΐδου, 'Απαντα Α', σ. 322, Έρμής).

95. Έπιστήμης όμως όχι όπως έχει διαμορφωθεί αλλά όπως επιβάλλει ή σημερινή κοινωνική σκοπιμότητα, ή όποία, για νά καλύψει τό πνευματικό κενό της και τούς πραγματικούς, όμά ώφελιμιστικούς και άντικοινωνικούς σκοπούς της, ντώνεται μέ όδρά πού τήν άποτελοϋν πολιτικά συνθήματα, κούφια και άνεδαφικά, πάνω στά όποία γίνεται προσπάθεια νά βασιστεί, δογματικά, άνύπαρκτη έπιστημονική μεθοδολογία.

96. Διονυσίου Σολωμού, 'Απαντα Β', σ. 12 (έκδ. Λίνου Πολίτη, Ίκαρος 1955). 'Αξίζει νά παρατεθεί ή φράση του Κοραή, από τά Προλεγόμενα του 'Ηλιοδώρα, σ. 53: «ή γλώσσα είναι έν από τά πλέον αναπαλλοτριωτά του έθνους κτήματα. Από τό κτήμα τοϋτο μετέχουν όλα τά μέλη του έθνους μέ δημοκρατικήν, νά είπω ούτως, ισότητα: κανείς, όσον ήθελεν εισθαι σοφός, μήτ' έχει, μήτε δύναται πόθεν νά λάβη τά δικαίωμα νά λέγη πρός τό έθνος. Ούτω θέλω νά λαλής, ούτω νά γράφης».

τρόπο του, ό Orwell στό ζοφερό δοκίμó του⁹⁷ γιά τή Newspeak. Μέσα στίς ύποχρεώσεις μας λοιπόν είναι καί ή προστασία καί ή όρθή χρήση τής γλώσσας. Δέν ύπάρχει γλώσσα γιά τόν καθένα ούτε μπορούμε νά χρησιμοποιούμε τίς λέξεις όπως θέλουμε καί νά δίνουμε σ' αútές σημασία διαφορετική άπό αúτη πού έχουν, φαινόμενο πού διαπιστώνεται σε μεγάλο βαθμό σήμερα στην άρχαιολογία⁹⁸.

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Ή παράθεση τών νομοθετημάτων στίς σελίδες πού προηγούνται είναι άνιαρή αλλά καί διδακτική. Χωρίς νά άποκαλύπτει έντελώς τό έργο τής Άρχαιολογικής Ύπηρεσίας, ή όποία είναι τόσο παλιά όσο καί τό Έλληνικό Κράτος, δείχνει τή συνεχή προσπάθεια γιά τήν επίτευξη του άνέφικτου: τήν άποτελεσματική προστασία τών άρχαίων καί τήν έπιστημονική όργάνωση τής Ύπηρεσίας. Καί στά δυό άποτύχαμε έως τώρα. Οί πολιτικές άνωμαλίες πού μās παρακολουθοún άπό τό 1829, ή έλλειψη παράδοσης σεβασμού τών νόμων, ή μικροπολιτική καί ή ρουσφετολογία δέν άφησαν τό Κράτος νά σχηματίσει σωστή ιδέα γιά τ' άρχαία. "Όταν λοιπόν ό τόπος μας, άπροετόμαστος πολιτικά καί πολιτιστικά, βρέθηκε μέσα στη δίνη τής οικονομικής άνάπτυξης φυσικό ήταν, μέ τή φρενίτιδα του κέρδους πού κατέλαβε τούς Έλληνες, νά βρεθοún τά μνημεία άνυπεράσπιστα καί ή χιονοστιβάδα τών προσωπικών συμφερόντων νά τά συντρίψει. Σε τοúτο βοήθησε πολύ τό ίδιο τό Κράτος, γιατί άπό τή μιά ή νομοθεσία μας θεσπίζει τή διατήρηση τών μνημείων καί τών ιστορικών ή εξαιρετου κάλλους τόπων καί άπό τήν άλλη κάποια Ύπουργεία, Δημοσίων Έργων, Βιομηχανίας, Γεωργίας μέ τή δική τους νομοθεσία (ύψη οίκοδομών, λατομεία, βιομηχανίες, παραχωρήσεις ένθικών γαιών) άνατρέπουν κάθε προσπάθειά μας.

Τό έργο τής Ύπηρεσίας είναι δύσκολο νά εκτιμηθεί. Άν όμως ζυγιστοún σωστά τά μουσειά πού χτίστηκαν, οί χώροι πού ανασκάφηκαν, οί εκτάσεις πού άπαλλοτριώθηκαν καί οί δημοσιεύσεις πού έγιναν, κάθε καλόπιστος κριτής πρέπει νά άναγνωρίσει ότι οί Έλληνες άρχαιολόγοι έκαναν, τουλάχιστον, τό καθήκον τους.

97. George Orwell, Nineteen Eighty-four, σ. 241-251 (έκδ. Penguin 1960).

98. Ή έπιστήμη «είναι γνήσια πνευματική ένέργεια καί όχι διανοητική δεξιό-τεχνία» (Χρ. Καρούζος, Ν. Έστία 62 (1957), τεύχος Χριστουγέννων, σ. 70).

Πρέπει, τέλος, νά ειπωθεῖ ὅτι ἡ προγονική κληρονομία, γιά τή διάσωση τῆς ὁποίας ὅλοι σήμερα κόπτονται, καί τοῦτο γιατί εἶναι τοῦ συρμοῦ, δέν ἦταν ποτέ θέμα μέριμνας ὄλων μας ἀλλά μόνο λίγων, συγκριτικά μέ τόν πληθυσμό τοῦ τόπου, φωτισμένων ἀτόμων. Αὐτός εἶναι ὁ λόγος πού δέν ὑπῆρξε ἀποτελεσματική ἀντίδραση καί ἀντίσταση στή λαίλαπα τῆς καταστροφῆς ἡ ὁποία μᾶς ἐπληξε τά τελευταῖα τριάντα χρόνια. Ἴσως αὐτά πού εἶχε ἀνάγκη ὁ τόπος νά φαίνεται πώς ἦταν ἀνέφικτα τήν ἐποχή τοῦ Ὀθωνος, δέν ἔπρεπε ὁμως νά εἶναι καί στή δική μας⁹⁹.

99. Προσπάθεια καλύτερης διατυπώσεως τῶν σχετικῶν μέ τά μνημεῖα καί τό περιβάλλον ἄρθρων τοῦ Συντάγματος τοῦ 1975 ἐγινε ἀπό τόν Ἰωάννη Κοντή, χωρίς νά τελεσφορήσει.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Νομοθετικά κείμενα για τήν προστασία τῶν ἀρχαιοτήτων
καί τῶν μνημείων

Γιά τὰ νομοθετικά κείμενα πού ἀναδημοσιεύονται ἐδῶ, ἔγινε σύντομος λόγος στά προηγούμενα, ἀνάλυσή τους μεγαλύτερη περιττεύει, γιατί ὅλα ἔχουν μελετηθεῖ ἀπό εἰδικούς. Ἐκεῖνα πού ἰσχύουν σήμερα τὰ σπουδάζουμε στό σχολεῖο τῆς καθημερινῆς ἐφαρμογῆς τους, γνωρίζουμε τίς ἀδυναμίες τους ἢ τό κακό πού μποροῦν, κάποια ἀπ' αὐτά, νά προξενήσουν. Πρῶτο ὅμως παραθέτω, ἄν καί δέν ἔχει σχέση μέ τή νομοθεσία, τήν ἀρ. 73 ἐγκύκλιο τοῦ Ἐκτακτοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Ἡλίδος Παναγ. Ἀναγνωστοπούλου, τοῦ Φιλικοῦ. Μᾶς θυμίζει πῶς ὁ δρόμος τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιολογίας ἀπό τό 1829, πού ἐκδόθηκε ἡ ἐγκύκλιος, ἕως τώρα ἦταν τραχύτατος, ὅτι ὅσα ἔγιναν μέχρι σήμερα γιά τὰ ἀρχαῖα, τὰ μνημεῖα, τὰ μουσεῖα, ὀφείλονται σέ ἀνθρώπους μέ πίστη καί πάθος.

1¹⁰⁰

Ἄρ. 73

Ἐγκύκλιος

Ὁ κατά τήν Ἡλίδα Ἐκτ. Ἐπίτροπος
Πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ Τμήματος.

Ἡ Σ. Κυβέρνησις πρὸ ἑνὸς ἡδὴ χρόνου κατέβαλε κάθε σπουδὴν νὰ προσδιορίσῃ εἰς τὸ ἐν Αἰγίνῃ Ὀρφανοτροφεῖον ἓν μέρος μέ τὸ ὄνομα Μουσεῖον. Μουσεῖον ὀνομάζεται τὸ μέρος, ὅπου τίθενται αἱ ἀρχαιότητες καὶ φυλάττον-

100. Δημοσιεύτηκε ἀπὸ τὸν Πρωτοψάλτη, Ἱστορικά Ἐγγραφα, σ. 107, ἀρ. 82. Φωτογραφία, σ. 260-261.

ται. Ἀρχαιότητες λέγονται αἱ παλαιότητες, ὅσα δηλαδή εἶναι ἔργα τῶν προγόνων Ἑλλήνων καὶ διεσώθησαν ὑποκάτω ἢ ἐπάνω τῆς γῆς.

Συνίστανται αἱ ἀρχαιότητες ἀπὸ εἶδωλα λίθινα, ἢ ἀπὸ μάρμαρον, ἢ χρυσόν, ἄργυρον, χαλκόν, ἢ ὄρειχαλκον (προῦντζος), σχηματίζοντα εἶδος ἀνθρώπου ἢ ἄλλου ζώου, γερὰ ἢ σπασμένα. Συνίστανται ἀπὸ δουλευμένας πέτρας, ὅπου ἔχουν ἐπιγράμματα. Συνίστανται ἀπὸ ἀγγεῖα ἀργυρᾶ, χρυσᾶ, ὄρειχάλκινα, χάλκινα, πήλινα, εὐρισκόμενα πολλακίς θαμμένα εἰς τὴν γῆν ἀνάμεσα εἰς παλαιὰ ἐρείπια, ἢ τοὺς ἑλληνικοὺς παλαιοὺς τάφους. Συνίστανται ἀπὸ διάφορα νομίσματα (μονέδες) χρυσᾶ, ἀργυρᾶ, ὄρειχάλκινα, χάλκινα καὶ μολυβένια διαφόρου μεγέθους καὶ βαρύτητος. Συνίστανται ἀπὸ βιβλία εἰς μεμβράνας. Καὶ τέλος συνίστανται αἱ ἀρχαιότητες καὶ εἰς ἄλλα διάφορα τεχνητά, δηλαδή εἰς δακτυλίδια χρυσᾶ, ἢ ἀργυρᾶ, εἰς δακτυλιδόπετρες μὲ ἔγγλυφα ἢ ἀνάγλυφα, παριστῶντα μορφήν ἀνθρώπων, ζώων, πτηνῶν, ἐντόμων, ὄφειων, φυτῶν. Ὅλα ταῦτα συνιστῶσι τὰς ἀρχαιότητας, καὶ δι' αὐτὰς ἡ Σ. Κυβέρνησις ἐσύστησε τὸ Μουσεῖον καὶ τὰς συναθροίξει.

Αὗται ἐξυπνοῦν τὸ πνεῦμα τῶν νέων Ἑλλήνων εἰς μίμησιν καὶ ἐνθυμίζουσιν εἰς αὐτοὺς τὴν προγονικὴν λαμπρότητα καὶ δόξαν. Αὗται φέρουσιν τιμὴν μεγάλην εἰς τὸ Ἔθνος. Αὗται τιμώμεναι ἀπὸ τὴν σοφὴν Εὐρώπην καὶ ζητούμεναι καθ' ἡμέραν ἀπὸ τοὺς περιηγητάς, φανερώουσιν τὴν ἀξίαν των' καὶ ὡς νὰ ἔλεγον εἰς τοὺς Ἕλληνας: «Σεῖς δὲν πρέπει νὰ καταφρονῆτε τὰ λείψανα τῶν προγόνων σας! Αὐτὰ σᾶς ἐβοήθησαν, καὶ αὐτὰ ἔχετε χρέος νὰ σέβεσθε, διότι εἶναι ἱερὰ καὶ ἀνήκοντα πράγματα διὰ σᾶς τοὺς ἰδίους, τὴν ὑπόληψιν καὶ τιμὴν σας».

Ἐπ' αὐτῷ τούτῳ καὶ ἡ Σ. Κυβέρνησις βλέπουσα, ὅτι εἰς τὸ Τμήμα τῆς Ἡλίδος ἐπανηγηροῦντο τὰ Ὀλύμπια, καὶ ὅτι εἰς τὸ ἔδαφός της καὶ ναοὶ μεγαλοπρεπεῖς ὑφῶντο, καὶ θεοτήτων διαφόρων διάφορα ἀγάλματα καὶ εἶδωλα ἐσέβοντο, καὶ μεγάλοι ἄνδρες ἔζησαν, καὶ πόλεις πολυάνθρωποι καὶ πλούσιαι ὑπῆρχον, καὶ ἔπεται νὰ ὑπάρχωσι καὶ ἀρχαιότητες, διέταξε τὴν Ἐπιτροπείαν μὲ ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ. 6789 τὴν 2 Ἰσταμένου, νὰ καταβάλλῃ πᾶσαν ἐπιμέλειαν, νὰ συνάξῃ τὰς ἀρχαιότητας, ὅσας ἤθελον εὐρεθῆ εἰς τὴν Ἡλίδα, καὶ νὰ τὰς πέμψῃ εἰς τὸ Ὀρφανοτροφεῖον.

Κάμνει λοιπὸν τὸ χρέος της ἡ Ἐπιτροπεία καὶ εἰδοποιεῖ ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Ἡλίδος. Α'. Ὅσοι εὐρίσκουσιν ἐπὶ γῆς ἢ ὑπὸ γῆν τοιαύτας ἀρχαιότητας, νὰ τὰς φέρουσιν εἰς τὴν Ἐπιτροπείαν. Β'. Ἡ Ἐπιτροπεία θέλει δίδει εἰς τοὺς φέροντας ἀποδεικτικὸν νὰ φανερώνη τὸ εὐρεθὲν πρᾶγμα, καὶ ὅτι θέλει σταλῆ εἰς τὴν Κυβέρνησιν, διὰ νὰ εὐαρεστηθῆ, κατ' ἀξίαν τοῦ εὐρεθέντος, νὰ κάμῃ ἀμοιβήν. Γ'. Ἐνῶ καθεὶς τῶν Ἡλείων δύναται νὰ ἐργάζεται πολυτρόπως εἰς ἰδιόκτητον καὶ εἰς ἐθνικὴν γῆν, γεωργημένας καὶ ἀγεωργήτους, δὲν ἔχει ἄδειαν νὰ σκάπτῃ εἰς ἐρείπια παλαιῶν πόλεων, πρὶν τὴν λάβῃ ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπείαν. Δ'. Ἄν κατὰ τύχην, σκάπτων τις εἰς ἰδιόκτητον ἢ ἐθνικὴν γῆν, ἀνακαλύψῃ ἐρείπια ἢ ἀρχαιότητα, ἐνῶ ἔχει χρέος διὰ τὸ ἴδιόν του συμφέρον νὰ προσέξῃ μὴ βλάβῃ μὲ κανὲν σπάσιμον τὴν εὐρεθεῖσαν, χρεωστεῖ νὰ εἰδο-

ποίησι εὐθὺς τὴν Ἐπιτροπείαν. Ε'. "Ὅπου εὐρεθῆ πέτρα μὲ γράμματα, πρέπει νὰ δοθῆ ὁμοίως εἰδησις εἰς τὴν Ἐπιτροπείαν. ΣΤ'. Ἀπαγορεύεται ἀπολύτως ἢ πώλησις εἰς ὅποιονδήποτε τῶν ἀνωτέρω ὀνομασθεισῶν ἀρχαιοτήτων, μόνον τὸ Ἔθνος εἶναι ὁ κύριος καὶ ὁ ἀγοραστής ἕλων, ἐκτὸς τῶν δακτυλιδοπετρῶν. Ζ'. "Ὅποιος φωραθῆ πωλητὴς τῶν τοιούτων, ζημιοῦται μὲ ζημίαν διορισθησομένην ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν. Η'. Ἐὰν δὲν φωραθῆ ὁ πωλητὴς ἢ ὁ σκάφας χωρὶς ἄδειαν ἀνάμεσα εἰς ἐρείπια, παιδεύεται τὸ ἐγγὺς χωρίον καὶ ὁ Δημογέρον ὑπόκειται εἰς ἐθύνην. Θ'. "Ὅστις παρουσιάσῃ εὐρεθὲν τι, θέλει γράφεσθαι τὸ ὄνομά του εἰς τὸν κατάλογον τῶν εὐρετῶν τῆς πόλεως ἢ χωρίου του, καὶ τῆς οἰκογενείας του. Ι'. Ἀπολαμβάνει ἀμοιβὴν ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν κατὰ τὴν ἀξίαν τοῦ εὐρεθέντος. ΙΑ'. Ἀμοιβὴ μεγαλύτερα εἶναι τὸ νὰ χορηγήσῃ τις εἰς τὸ Ἔθνος του ἀρχαιότητα, διὰ τὸν στολισμὸν τοῦ Μουσείου τοῦ Ἔθνους του.

Φιλοτιμηθῆτε, Ἕλληνες, καὶ σύμφωνοι μὲ τὸν ἔνδοξον σκοπὸν τῆς Κυβερνήσεως, πασχίσατε νὰ πλουτισθῆ τὸ Μουσεῖον τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν τιμὴν σας καὶ τὸν φωτισμὸν σας.

Ἐν Πύργῳ τὴν 7 Ὀκτωμβρίου 1829.

Ὁ Ἐκτακτος Ἐπίτροπος

Π. Α. Ἀναγνωστόπουλος

"Ὅ,τι ἀντίγραφον ἐκ τῆς Βίβλου τῶν Ἐξερχομ. ἀριθ. 73, ἀπαράλλακτον μὲ τὸ πρωτότυπον.

Ἐν Πύργῳ τὴν 9 Ὀκτωμβρίου 1829

Ἐκ τῆς Ἐκτ. Ἐπιτροπ(είας)

Ὁ Γραμματεὺς

(Τ.Σ.) Χαράλ. Μάλης

2¹⁰¹

Ἀριθ. 953

Ἐγκύκλιος

Ἑλληνικὴ Πολιτεία

Ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος

Πρὸς τοὺς Ἐκτ. Ἐπιτρόπους καὶ Διοικητὰς τῆς Ἐπικρατείας

Δὲν ἀγνοεῖτε, Κύριε, ὅτι ἡ ἐν Ἀργεῖ Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐπεκίρωσε διὰ

101. Γενικὴ Ἐφημερὶς τῆς Ἑλλάδος, ἐτος Ε', ἀρ. 50. Ἐν Αἰγίνῃ Σαββάτῳ 28 Ἰουνίου 1830. Ὁ Πρωτοψάλτης, ὁ.π., σ. 142 ἀρ. 117, τὸ δημοσιεύει ἀπὸ τὸ σωζόμενον στά Γενικά

Αι συνδρομαί γίνονται ενταυθα μιν εν τῷ Γραφείῳ τῆς Εφημερίδος, εἰς δια δε τα λοιπα μέρη τοῦ Κεϋ-
τους, παρὰ τοῖς Κινησταίσις τοῦ Τεχνόδρομου.



ΓΕΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

ΕΝ ΑΙΓΙΝΗ, ΣΑΒΒΑΤΩ, 28 ΙΟΥΝΙΟΥ 1930.

Πράξεις τῆς Κυβερνήσεως.

Αρ. 953.
Εγκύκλιος.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρὸς τοὺς Ἐπαύλους Ἐπιτρόπους καὶ Διοικητὰς τῆς Ἐπικρατείας.

Δὲν ἀγνοεῖτε, Κύριε, ὅτι ἡ ἐν Ἄργει Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐπεκένρωσε διὰ τῶν 10 ψηφίσματος τὴν πρᾶξιν τῆς ἐν Τριεξί, ἀπαγορεύσαν τὴν πώλησιν καὶ ἐξαγωγήν τῶν ἀρχαιοτήτων ἐκτὸς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας.

Γνωρίζετε ὡσαύτως, ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἐσύστησε πρὸς τὸ παρὸν, διὰ τοῦ ὑπ' Ἀρ. 49 καὶ κατὰ τὴν 20 τοῦ παρελθόντος Ὀκτωβρίου ἐκδοθέντος ψηφίσματος, κατὰ τὴν 10 ἡμῶν εἰς Αἴγιον, ὅσα προσκαλεῖ ἡ ἀποσταμιεύουσα ἕως δυσηθὴ καὶ συλλεξὴ ἀρχαιότητων μετ' ἐξέδο τῆς Ἐπικρατείας, ἢ ἀπὸ προσφύρας φιλοκάλων πολιτῶν, εἰ ὅσοις παρουροῦνται ἐν συνδρόμῳ φιλοτιμίας εἰς πλουτισμὸν τοῦ ἐθνικοῦ λήϊου καταστήματα.

Κατὰ συνέπειαν τοῦ Ἄρθ. 2 τοῦ διαληφθέντος ψηφίσματος τῆς 20 Ὀκτωβρίου, ὁ Διευθυντὴς τοῦ ἐθνικοῦ τοῦ Μουσείου καθυστάλα δι' ἀναφορὰν τοῦ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τὰ μέτρα, διὰ τῶν ὁποίων τὸ ἔθμιστον τούτου κατὰ τὴν ἡμῶν εἰς Αἴγιον, ὅσα προσκαλεῖ ἡ ἀποσταμιεύουσα ἕως δυσηθὴ καὶ συλλεξὴ ἀρχαιοτήτων μετ' ἐξέδο τῆς Ἐπικρατείας, ἢ ἀπὸ προσφύρας φιλοκάλων πολιτῶν, εἰ ὅσοις παρουροῦνται ἐν συνδρόμῳ φιλοτιμίας εἰς πλουτισμὸν τοῦ ἐθνικοῦ λήϊου καταστήματα.

Τὰ μέτρα ταῦτα ἐγκριθέντα παρὰ τῆς Κυβερνήσεως κρυμνο ἀναγκαῖον καὶ σοὶ ἐκδόσωμεν εἰς τὴν παρούσαν ἐγκύκλιον, διὰ τὴν δυσηθὴ καὶ συλλεξὴ εἰς τὴν ἐγγεγραμμένην αὐτῶν πρὸς ὑπ' ὄψιν τὰς ἀκλουθούσας διατάξεις.

1. Θέλει κωποποιήσει εἰς τοὺς κατοίκους τῆς ὑπὸ τὴν δικαιοσύνην σου ἐπαρχίας, ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἐνεργεῖσα τὸ ψηφισμὸν τῆς Συνελεύσεως, ἀπαγορεύει τὴν πώλησιν καὶ ἐξαγωγήν τῶν ἀρχαιοτήτων ἐκτὸς τῆς ἐπικρατείας, δε ἀνεχεται κατ' ἐνστάτην τῶν ἀποσταμιεῦσιν ἢ τῶν βωφθῶσιν ὁπωσδήποτε ἡ δικαιοσύνη τῆς δικαιοσύνης· διότι ὁ μόνος αὐτῆς σκοπὸς εἶναι τὸ ἀληθινὸν συμφέρον τοῦ κοινῶν, καὶ τοῦ μερικῶν ἰσχυρῶν, διὰ τὸν ὁποῖον καὶ μόνον ζητεῖ τὴν γνησίαν τὰς εἰσέτι διατάξεις ἀρχαιότητων, εἰς τὴν ὄψιν

λάδα, καὶ ἐκτιμῆσθαι αὐτὰς ἀξίως πρὸς ὄφελος τῶν ἐχόντων αὐτὰς κυρίως, καὶ τὰ τοῦ ὑπερκόσμου ἀπλῶς· καὶ εἰδοποιῶσι διὰ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Ἐθνοῦ τοῦ ἐθνικοῦ Μουσείου, ὁποῖον ἔχουσι σκοπὸν περὶ αὐτῶν, καὶ πᾶς Δέλου καὶ τὰς διαθεσῶν.

2. Θέλει προσκαλεῖσαι διὰ τοῦτο τοῦ, ὅσοι ἔχουσι παρ' ἑαυτοῖς, ἢ γνωρίζουσι ὅτι ὑπάρχουσι εἰς ἀγῶν ἢ εἰς ἀρχαιοτήτες ὁποῖον ἴσως εἶδου, εἰς ἀγάλματα, ἀνάγλυφα, ἐπιγραφὰς, τερεῦματα, μνημεῖα, νομισματα, καὶ δηλοποιήσασθαι αὐτὸ τούτο παρουσιασθέντες τὸ συντομώτερον εἰς τὸ Διοικητήριον τὸ ἴδιον ὑποχρεῖνται καὶ πρῶτον καὶ εἰ καὶ ἐπορεύσασθαι ἐκκλησιαστικῶν καὶ εἰ ἡγεμόνων τῶν μουστηρίων.

3. Μετὰ τὰς πληροφορίες ταύτας, θέλει ζητήσει περὶ τῶν ἀναφερομένων σημείων λεπτομερῆ τῶν τεχνουργημάτων τούτων, τῆς ἐποικίας ἀφ' ἧς διασφηνήσῃ μετὰ τὰς ἰδίας σου παρατηρήσεις, ὅσοι εἶναι δυνατόν, θέλει διευθύνει εἰς Αἴγιον πρὸς τὸν Διευθυντὴν τοῦ ἐθνικοῦ Μουσείου. Ἐν τούτῳ δὲ ὀφείλει καὶ λάβει πρόνοιαν, ὥστε κατὰ τῶν τεχνουργημάτων τούτων καὶ μὴ κοινῶν, ἀποξενώσῃ, ὑποκαταστήσῃ μετακινήσῃ λαθραῖως ἐξ τῆς ἐπικρατείας.

4. Θέλει προσκαλεῖσαι τοὺς εἰρημένους ἰδιοκτητὰς καὶ κωποποιήσασθαι τοῖσιν ἔχουσιν σκοπὸν περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων τούτων, καὶ τὰ ὁμολεγεῖσθαι τὸν Δέλου καὶ πωλήσασθαι αὐτὰ. Εἰς ταύτην τὴν περίστασιν θέλει εἰδοποιήσει τοῦ Διευθυντῆν τοῦ ἐθνικοῦ Μουσείου. Ἀφ' οὗ δὲ λάβῃ ἐὰν αὐτῶν τὰς ἀναγκαῖας πληροφορίες ἡ Κυβέρνησις, θέλει ἰσχυρῶς τῆς ἐξαγωγῆς ἀκολουθῶσα τὸ Ἄρθ. 2 τοῦ Ὁ ψηφίσματος· ἐὰν δὲ κρινῇ ἀναγκαῖον τὸν κτῆσιν ἀρχαιοτήτων, τῶν διὰ τὸ ἐθνικὸν Μουσεῖον, θέλει ἀνεξαρτήτως αὐτῆν κατὰ προτίμησιν, προσβιερίζουσι, τῆς τιμῆς ἀπὸ ἐπιτροπῆν συγκειμένην ἀπὸ ἀρχαιογνοῦντων ἐμπειρῶν. Ἀλλ' ἐν τούτῳ ὁ Δέλου παρασπῆσθαι εἰς τοῦτο, πολλὸν ὅτι τὸ κατὰ τὴν 10 τῶν ψηφίσματος, φρονικῶν καὶ ἀρτίων καὶ ὁ Δέλου εἰς τὸ εἶδος, διχεται τὰ προσφερόμενα ἐκτὸς τῆς ἀρχαιότητος τεχνουργήματα ἀπὸ τῶν φιλοκάλων καὶ φιλοκάλων πολιτῶν, καὶ πρᾶξιμῶν τῶν ἐπαρχίαν καὶ ὅσοι εἶναι, τὰς μελεούσας γενεάς, θέλει καταγράψαι τὰ ὀνόματα αὐτῶν εἰς τὸν ἐπί τοῦτοφ 20 τῶν ψηφίσματος ἀποσταμιεῦσιν κατὰ λόγον τῶν δωρητῶν καὶ ἐπαρχίαν τοῦ ἐθνικοῦ Μουσείου· θέλει δὲ ἐκδοῖται καὶ πρὸς τὸν Δέλου ἐπ' ὄψιν ἡμῶν ἐγκύκλιον τῆς προσφύρας ἐκδοῖται.

τοῦ 10 ψηφίσματος τὴν προᾶξιν τῆς ἐν Τροιζῆνι, ἀπαγορεύουσαν τὴν πώλησιν καὶ ἐξαγωγὴν τῶν ἀρχαιοτήτων ἐκτὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας.

Γνωρίζετε ὡσαύτως, ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἐσύστησε πρὸς τὸ παρόν, διὰ τοῦ ὑπ' Ἀρ. 49 καὶ κατὰ τὴν 20 τοῦ παρελθόντος Ὀκτωβρίου ἐκδοθέντος ψηφίσματος, κατάστημα δημόσιον εἰς Αἴγιναν, ὅπου προσπαθεῖ νὰ ἀποταμιεύσῃ ὄσας δυναθῆναι καὶ συλλέξῃ ἀρχαιότητας μὲ ἐξόδα τῆς Ἐπικρατείας, ἢ ἀπὸ προσφορὰς φιλοκάλων πολιτῶν, οἱ ὅποιοι προαιροῦνται νὰ συνδράμωσι φιλοτίμως εἰς πλουτισμὸν τοῦ ἐθνικοῦ τούτου καταστήματος.

Κατὰ συνέπειαν τοῦ Ἀρθ. 2 τοῦ διαληφθέντος ψηφίσματος τῆς 20 Ὀκτωβρίου, ὁ Διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ τούτου Μουσείου καθυπέβαλε δι' ἀναφορὰς του πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τὰ μέτρα, διὰ τῶν ὁποίων τὸ δημόσιον τοῦτο κατάστημα ἤμπορεῖ νὰ πλουτισθῆ βαθμηδὸν μὲ τὰ πολύτιμα τῆς ἀρχαιότητος λείψανα, τὰ ὅποια καλύπτει ἡ κλασσικὴ γῆ τῆς Ἑλλάδος.

Τὰ μέτρα ταῦτα, ἐγκριθέντα παρὰ τῆς Κυβερνήσεως κρίνομεν ἀναγκαῖον νὰ σοὶ ἐκθέσωμεν εἰς τὴν παρούσαν ἐγκύκλιον, διὰ νὰ δυναθῆς νὰ συντελέσῃς εἰς τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν, ἔχων ὑπ' ὄψιν τὰς ἀκολουθοῦσας διατάξεις:

1. Θέλεις κοινοποιῆσαι εἰς τοὺς κατοίκους τῆς ὑπὸ τὴν διοίκησίν σου ἐπαρχίας, ὅτι ἡ Κυβέρνησις, ἐνεργοῦσα τὸ ψήφισμα τῆς Συνελεύσεως, ἀπαγορεύον τὴν πώλησιν καὶ ἐξαγωγὴν τῶν ἀρχαιοτήτων ἐκτὸς τῆς ἐπικρατείας, δὲν ἀνέχεται κατ' οὐδένα τρόπον νὰ ἐπηρεασθῶσιν, ἢ νὰ βλαφθῶσιν ὅπως οὖν τὰ δίκαια τῆς ἰδιοκτησίας: διότι ὁ μόνος αὐτῆς σκοπὸς εἶναι τὸ ἀληθινὸν συμφέρον τοῦ κοινοῦ, καὶ τοῦ μερικοῦ πολίτου, διὰ τὸν ὁποῖον καὶ μόνον ζητεῖ νὰ γνωρίσῃ τὰς εἰσέτι διασωζομένας ἀρχαιότητας εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ ἐκτιμῆσῃ αὐτὰς ἀξίως πρὸς ὄφελος τῶν ἐχόντων αὐτὰς κυρίων, καὶ νὰ τοὺς ὑποχρεώσῃ ἀπλῶς νὰ εἰδοποιῶσι διὰ τοῦ Διοικητοῦ τὸν Ἐφορον τοῦ ἐθνικοῦ Μουσείου, ὁποῖον ἔχουσι σκοπὸν περὶ αὐτῶν, καὶ πῶς θέλουσιν νὰ τὰς διαθέσωσιν.

2. Θέλεις προσκαλέσει διὰ τοῦτο τοὺς ὅσοι ἔχουν παρ' ἑαυτοῖς, ἢ γνωρίζουν ὅτι ὑπάρχουν εἰς ἀγρὸν ἢ οἰκίαν ἀρχαιότητες ὅποιουδήποτε εἴδους, ὡς ἀγάλματα, ἀνάγλυφα, ἐπιγραφαί, τορεύματα, μνημεῖα, νομίσματα, νὰ δηλοποιήσωσιν αὐτὸ τοῦτο παρουσιασθέντες τὸ συντομώτερον εἰς τὸ Διοικητήριον:

Ἄρχεια τοῦ Κράτους χειρόγραφο, χωρὶς νὰ μνημονεῖται τῆ δημοσίευσή του. Τὸ κείμενόν του ἔχει ἀρκετές, λεπτομερειακές, διαφορὰς μὲ τὸ δημοσιευμένον, στὴ στίξιν, στίς συντομογραφίας, οἱ ὁποῖες δὲν ὑπάρχουν στὸ τυπωμένον, στὴν ἀρίθμησιν τῶν ἐδαφίων. Στὸν Πρωτοψάλτη ἢ πρῶτῃ περιόδῳ τῆς δευτέρας παραγράφου τοῦ ἐδαφίου 5 ἀποτελεῖ τὸ ἐδάφιο 6 καὶ ἡ δευτέρα περίοδος δὲν εἶναι ἰδιαίτερη παράγραφος. Οἱ ἐδῶ 6 καὶ 7 παράγραφοι ἐκεῖ εἶναι ἢ 7.

Στὴν παράγραφο 3 τὸ δημοσιευμένον κείμενον ἔχει περὶ τῶν ἀναφερομένων, διατηρῶν ὅμως τὸ παρὰ τοῦ Πρωτοψάλτη. Στὸ ἐδάφιο 4 ὁ Πρωτοψάλτης ἔχει ἐνέργειαν αὐτῶν εἰς τὰς μελλούσας γενεάς, στὸ 5 διὰ νὰ φθαρῇ, συντριβῆ ἢ κολοβωθῆ. Στὴν τρίτῃ παράγραφο τοῦ ἴδιου ἐδαφίου ἔχει ἡ Κυβέρνησις ἀποδέχεται. Στὸ ἐδάφιο 6 (7ο τοῦ Πρωτοψάλτη) ἔχει ἐπιχειρήσεις τιοῦτου ἔργου. Στὸ ἐδάφιο 8 ἔχει θέλεις εἰδοποιήσαι.

τὸ ἴδιον ὑποχρεοῦνται νὰ πράξωσι καὶ οἱ κατ' ἐνορίας ἐκκλησιαστικοί, καὶ οἱ ἡγούμενοι τῶν μοναστηρίων.

3. Μετὰ τὰς πληροφορίας ταύτας θέλεις ζητήσῃ παρὰ τῶν ἀναφερομένων σημείωσιν λεπτομερῆ τῶν τεχνουργημάτων τούτων, τὴν ὁποίαν ἀφοῦ διασαφηνίσῃς μὲ τὰς ἰδίας σου παρατηρήσεις, ὅσον εἶναι δυνατόν, θέλεις διευθύνῃ εἰς Αἴγωνα, πρὸς τὸν Διευθυντὴν τοῦ ἔθνικοῦ Μουσείου. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ ὀφείλεις νὰ λάβῃς πρόνοιαν, ὥστε κἀνὲν τῶν τεχνουργημάτων τούτων νὰ μὴ κολοβωθῇ, ἀποξενωθῇ, ὑποκλαπῇ ἢ μετακομισθῇ λαθραίως ἕξω τῆς ἐπικρατείας.

4. Θέλεις προσκαλέσει τοὺς εἰρημένους ἰδιοκτητίας νὰ σᾶς κοινοποιήσωσι ποῖον ἔχουσι σκοπὸν περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων τούτων, καὶ νὰ ὁμολογήσωσιν ἐὰν θέλωσι νὰ πωλήσωσιν αὐτάς. Εἰς ταύτην τὴν περίστασιν θέλεις εἰδοποιήσῃ τὸν Διευθυντὴν τοῦ ἔθνικοῦ Μουσείου. Ἀφοῦ δὲ λάβῃ παρ' αὐτοῦ τὰς ἀναγκαίας πληροφορίες, ἡ Κυβέρνησις θέλει δώσῃ τὴν ἄδειαν τῆς ἐξαγωγῆς, ἀκολουθοῦσα τὸ Ἄρθ. 2 τοῦ 10 ψηφίσματος, ἐὰν δὲ κρίνῃ ἀναγκαίαν τὴν κτήσιν ἀρχαιότητος τινος διὰ τὸ ἔθνικὸν Μουσεῖον, θέλει ἀγοράζει αὐτὴν κατὰ προτίμησιν, προσδιοριζομένης τῆς τιμῆς ἀπὸ ἐπιτροπῆν συγκειμένην ἀπὸ ἀρχαιολόγους ἐμπείρους. Ἄλλ' ἐν ταῦτῳ θέλεις παραστήσῃ εἰς τοὺς πολίτας, ὅτι τὸ κατὰστημα τοῦτο, φέρον κοινὴν ὠφέλειαν καὶ δόξαν εἰς τὸ ἔθνος, δέχεται τὰ προσφερόμενα δωρεὰν τῆς ἀρχαιότητος τεχνουργήματα ἀπὸ τοὺς φιλοπάτριδας καὶ φιλοκόλους πολίτας, καὶ παραπέμπον τὴν εὐεργεσίαν αὐτῶν εἰς τὰς μελλούσας γενεάς, θέλει καταγράφῃ τὰ ὀνόματα αὐτῶν εἰς τὸν ἐπὶ τούτῳ διωρισμένον ὀνομαστικὸν κατάλογον τῶν δωρητῶν καὶ εὐεργετῶν τοῦ ἔθνικοῦ Μουσείου· θέλει δὲ ἐκδίδῃ καὶ πρὸς τοὺς ἰδίους ἐπίσημα ἐνδεικτικὰ τῆς προσφορᾶς ἐκάστον.

5. Ὁ κύριος ἀρχαιότητος τινος ἔχει ἀπαραβίαστον τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας, ὅταν δὲν θέλῃ νὰ πωλήσῃ αὐτὴν εἰς ἄλλον· ἀλλὰ τότε θέλεις παραστήσῃ εἰς αὐτόν, ὅτι χρεωστεῖ νὰ ἐπαγρυπνῇ εἰς τὴν συντήρησιν αὐτῆς, διὰ νὰ μὴ συντριβῇ ἢ κολοβωθῇ.

Ὅμοιος, ἐὰν ὑπάρχῃ ἢ ἀνακαλυφθῇ εἰς ἰδιόκτητον γῆν πολίτου κτίριον ἢ μνημεῖον ἀρχαιότητος, θέλει μένει ἀνέπαφον, ἕως ὅτου λάβῃ ἐπίσημον ἄδειαν μετὰ τὴν ἀνήκουσαν ἐξέτασιν.

Ὅταν δὲ ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ συντήρησις τοιοῦτου μνημείου ἢ κτιρίου φέρει ζημίαν εἰς τὸν ἰδιοκτήτην τοῦ ἀγροῦ, ἡ Κυβέρνησις ἀναδέχεται νὰ ἀποζημιώσῃ αὐτόν κατὰ τὸ δίκαιον διὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ὁποίου κατέχει ἐδάφους τὸ μνημεῖον τοῦτο.

6. Αἱ ἀνασκαφαὶ ἀγρῶν ἢ εἰρειπίων ἔθνικῶν εἶναι ἀπηγορευμένα χωρὶς τὴν ἄδειαν τῆς τοπικῆς διοικήσεως, ἥτις χρεωστεῖ νὰ ἀναφερθῇ προηγουμένως περὶ τούτου εἰς τὸν Διευθυντὴν τοῦ ἔθνικοῦ Μουσείου· ὡσαύτως οἱ θέλοντες νὰ ἀναζητήσωσιν ἀρχαιότητας εἰς τὴν ἰδίαν γῆν, ἢ παραχωροῦντες αὐτὴν εἰς ἄλλους ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, πρέπει νὰ λάβωσι πρὸ τῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ ἔργου τὴν ἄδειαν τῆς τοπικῆς διοικήσεως, ὡς ἄνωθεν.

7. Εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίσωσιν οἱ κάτοικοι τῆς ὑπὸ τὴν διοίκησίν σου ἐπαρχίας, ὅτι πᾶσα ἐπιχειρήσις λαθραίας ἐξαγωγῆς ἀρχαιοτήτων εἰς ξένην γῆν, μηρηνομένη εἰς τὰ Δικαστήρια, θέλει τιμωρεῖσθαι κατὰ τοὺς νόμους.

8. Ἐὰν τελευταῖον, κατὰ τὰς ὁποίας θέλεις λάβει ὁδηγίας, κρίνης ὠφέλιμον νὰ γενῶσιν ἀνασκαφαὶ εἰς ἀνακάλυψιν ἀρχαιοτήτων εἰς γῆν ἔθνικὴν, ἢ ἰδιώτου, μὲ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ ἰδιοκτῆτου, θέλεις διαμηνῶσαι περὶ τοῦτου τὸν Διευθυντὴν τοῦ ἔθνικοῦ Μουσείου. Ἐχεις δὲ τὴν ἄδειαν νὰ ὑποσχεθῆς ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἀμοιβὴν τινα εἰς τοὺς ἀνακαλύπτοντας ἀρχαιότητας κατορυγμένας, ἢ τόπους, τῶν ὁποίων αἱ ἀνασκαφαὶ δὲν θέλουν εἶσθαι ἀλυσιτελεεῖς.

Ἡ ἐγκύκλιος αὕτη θέλει κοινοποιηθῆ καὶ εἰς τὸν Διευθυντὴν τοῦ ἔθνικοῦ Μουσείου, μὲ τὸν ὅποιον σὲ διατάττομεν νὰ συνεννοῶσαι, καθ' ὅσον ἀνάγεται εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐκτεθέντων ἐνταῦθα μέτρων.

Ἐν Ναυπλίῳ, τὴν 23 Ἰουνίου 1830

Ὁ Κυβερνήτης

I. A. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίῳ

Ἐκπαιδεύσεως Γραμματεὺς

N. ΧΡΥΣΟΓΕΛΟΣ

3¹⁰²

Σχέδιον Ψηφίσματος

Ἄ Ἐπειδὴ τὰ ἀρχαῖα τῶν ἐλευθερίων τεχνῶν λείψανα διαμένοντα εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ πατρῶον ἔδαφος, ὅπου ἐτεχνουργήθησαν, ἐτι λαμπρότερον προσβάλλουσι (sic), καὶ ἐπειδὴ ἡ διατήρησις καὶ ἀνασκευή, τῶν ὅσα διέφυγον τὴν τοῦ χρόνου καὶ τῶν βαρβάρων ἐπήρειαν περιβάλλουσαι ἀξιοπρέπειαν εἰς τὸ ἔθνος, χρησιμεύουν εἰς τὴν περὶ τὰ καλὰ σπουδὴν.

102. Ἀναδημοσιεύεται ἀπὸ τὸ βιβλίον τῆς Ἁγγ. Κόκκου, Ἡ μέριμνα γιὰ τίς Ἀρχαιοτήτες, σ. 51, ἢ ὁποῖα ἔκανε νέα ἀνάγνωσις τοῦ χειρογράφου ποῦ βρίσκεται στὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους. Προηγούμενες δημοσιεύσεις βλ. Εὐαγγ. Μανῆ, Ἀνδρέας Μουστοξόδης, σ. 247-249, καὶ Καλογεροπούλου - Προῦνη-Φιλίπ, ὁ.π., σ. ογ'-οε'. Γιὰ τὴ μορφὴ ποῦ ἔλαβε ὡς νόμος τῶν Ἰονίων Νήσων βλ. παρακάτω ἀρ. 4 τῶν νομοθετικῶν κειμένων ποῦ δημοσιεύονται ἐδῶ.

Α'. Πᾶς τις κύριος οἰκίας, ἢ ἀγροῦ εἰς διάστημα μηνός, μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ παρόντος ψηφίσματος, ὀφείλει νὰ παρέξῃ εἰς τὸν τοῦ τμήματός του διοικητὴν ἀκριβῆ καταγραφὴν τῶν κτισμάτων, ἀγαλμάτων, τορευμάτων, ἀγγείων, κεραμίων, μαρμάρων εἰργασμένων, ἢ ἄλλως ἐπισήμων διὰ τὸ μέγεθος, καὶ ἐτέρων τοιούτων πραγμάτων, σωζομένων εἰς τὸν οἶκον, ἢ πλησίον αὐτοῦ, ἢ συνεκτισμένων εἰς τὰ τεῖχη, ἢ ὑπαρχόντων εἰς τὸν ἀγρὸν του.

Β'. Τὰ αὐτὰ διατάττονται καὶ εἰς πάντα ἐκκλησιαστικόν, ἱερὸν λειτουργόν, τόπον ἢ χωρίον ἐπιστάτην ἐκκλησιαστικῶν, ἢ ἄλλων κτημάτων.

Γ'. Ὁ δὲ διοικητὴς ἐξετάσας δι' αὐτοψίας τὰ καταγεγραμμένα, εἰς διάστημα μηνός μετὰ τὴν τῆς γραφῆς παραλαβὴν, θέλει προσθέσει καὶ ἰδίας αὐτοῦ παρατηρήσεις καὶ σημειώσῃ ἐν ταῦτῳ ὅσα παρόμοια ἠθέλαν εὐρεθῆ εἰς τὰ κτίρια καὶ γαίας τὰς ἐθνικάς.

Θέλει δὲ πέμψῃ τὰ ἔγγραφα ταῦτα εἰς τὸν τοῦ Μουσείου ἔφορον.

Δ'. Οἱ δ' εἰρημένοι εἰς τὸ Α καὶ Β ἄρθρον πρέπει νὰ δηλοποιήσωσιν ἐν ταῦτῳ, ἂν θέλουν, ν' ἀλλοτριώσωσι πάντα, ἢ μέρος τῶν καταγεγραμμένων πραγμάτων.

Ε'. Κανεὶς τῶν ἐχόντων ἀρχαιότητά τινα δὲν ἔχει ἐξουσίαν νὰ τὴν ἀποξενώσῃ χωρὶς προηγουμένης ἀδείας τοῦ Ἐφόρου.

Ζ'. Ὁ παραβαίνων ταῦτα ζημοῦται τὴν ἡμισίαν τιμὴν τῶν ἀποξενωθέντων, ἢ ἀποσιωπηθέντων πραγμάτων, κατὰ τὴν τοῦ Ἐφόρου, καὶ δύο ἄλλων ἐπ' αὐτῷ τούτῳ παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ἐκλεχθησομένων, ἐκτίμησιν.

Ζ'. Πᾶσα λαθραία ἐξαγωγή, τιμωρεῖται μὲ τὴν ἀφαίρεσιν ἐκ μὲν τοῦ ἀγοραστοῦ τῶν πραγμάτων, ἐκ δὲ τοῦ πωλητοῦ τῆς τιμῆς αὐτῶν.

Η'. Ἀπαγορεύεται εἰς τὸ ἐξῆς πᾶσα πρὸς ζήτησιν ἀρχαίων πραγμάτων ἀνασκαφή, γινομένη ἀνευ ἀδείας τοῦ Ἐφόρου, ἐπὶ ποινῇ ἀφαιρέσεως τῶν εὐρεθέντων πραγμάτων.

Θ'. Ἡ δὲ τοιαύτη ἄδεια δίδεται μόνον εἰς τὸν κτήτορα τῆς γῆς, ἢ εἰς τὸν ἔχοντα τὴν παραχώρησιν αὐτοῦ.

Ι'. Ὁ Ἐφορος, ἢ ὁ ἀντ' αὐτοῦ ἐπίτροπος, θέλει διορίσει τὰς περιοχὰς καὶ τοὺς τόπους, ὅπου αἱ ἀνασκαφαὶ συγχωροῦνται, καὶ προστάξει τὴν ἔμφραξιν τῶν λάκκων, ὅταν τοῦτο ἀπαιτῆται διὰ τὴν τῶν δρόμων, ὕδραγωγῶν, δημοσίων καὶ ἰδίων κτιρίων συντήρησιν, διὰ τὴν κοινὴν ἀσφάλειαν, καὶ διὰ τὴν τοῦ ἀέρος εὐκρασίαν.

ΙΑ'. Ὁ Κτήτωρ, ἢ ὁ ἐργολάβος τῆς ἀνασκαφῆς ὀφείλει νὰ δίδῃ, καθ' ἑβδομάδα, εἰς τὸν τοῦ Μουσείου ἔφορον, ἀμέσως, ἢ διὰ τοῦ διοικητοῦ, ἀκριβῆ καταγραφὴν τῶν ἀνορυχθέντων πραγμάτων, ἐπὶ ποινῇ ἀφαιρέσεως αὐτῶν τούτων.

ΙΒ'. Τὰ ἐξ ἀνασκαφῆς τινός, προτεθέντα εἰς πώλησιν, πρὶν τῆς τοῦ Ἐφόρου, ἢ τινος ἐπιτρόπου του, αὐτοψίας, δημεύονται.

II'. Πᾶσα ἀνακάλυψις ἀρχαίων τινὸς ὑπογείου κτιρίου, ὀφείλει νὰ εἰσαγ-
γελθῆ, διὰ νὰ διαμαρτυρηθῆ καὶ νὰ ἰχνογραφηθῆ.

ΙΔ'. Ἀπαγορεύονται, τὸ νὰ φθειρῶνται κατ' ὅποιονδήποτε τρόπον, ἄνευ
ἀδείας τοῦ Ἐφόρου, τοῖχοι, λιθόστρωτα, καμάραι, καὶ πᾶν ἄλλο τι ἀνήκον
εἰς ἀρχαίον κτίριον, οἷον κοιλίωμα, τοιχογραφία, ἢ ἐπιγραφαί, ἀλλὰ μῆτε νὰ
μετατοπίζωνται τὰ τοιαῦτα, ὅθεν εὐρίσκονται.

Πᾶσα παράβασις θέλει τιμωρηθῆ μὲ τὴν δήμευσιν τῶν πραγμάτων, καὶ
τὴν ἀποζημίωσιν τῆς βλάβης.

ΙΕ'. Οἱ κτήτορες γῆς ἐχοῦσης ἀρχαῖα μνημεῖα δὲν ἔχουν ἄδειαν νὰ τὰ χα-
λῶσι, νὰ τὰ προσδιορίζωσιν εἰς ἀναξίαν τινὰ χρῆσιν, ἢ νὰ τὰ βλάπτωσι μὲ τά-
φρους, ἢ ἐπισωρεῦντες γῆν.

ΙΖ'. Οἱ αὐτοὶ κτήτορες ὄρωντες τὰ τοιαῦτα μνημεῖα νὰ φθειρῶνται, θέ-
λουσι τὸ εἰσαγγέλλει εἰς τὸν Ἐφορον, διὰ νὰ προνοήσῃ τὰ δέοντα περὶ αὐτῶν.

Οἱ παραβάντες τοῦτο καὶ τὸ προηγούμενον ἄρθρον, ὑποχρεοῦνται εἰς ἀνα-
σκευὴν, μὲ ἴδιὰ των ἔξοδα, πάσης ζημίας.

ΙΖ'. Ὅταν μνημεῖόν τι ἀναγνωρισθῆ διὰ τὴν ἀξίαν του μάλιστα καλὸν νὰ
διασώζεται, τότε ἡ Κυβέρνησις θέλει ἀποζημιώσῃ τὸν κτήτορα διὰ τὴν τοῦ
ἐδάφους ἀποβολήν.

ΙΗ'. Οἱ εὐρέται τεχνουργήματος, ἢ ἀπλῶς ἀρχαιότητος τινός, κατὰ τύχην,
ἢ σκάπτοντες θεμέλια, ἢ ἄλλο τι καὶ οἱ τῶν δημοσίων δρόμων ἐργάται, δὲν
ἔχουσιν ἄδειαν νὰ τὰ σφετερίζωνται καὶ θέλουν εἶσθαι ἔνοχοι εἰς τὰς ἐνταῦθα
εἰρημέναις διατάξεις.

ΙΘ'. Τὰ ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν εὐρεθέντα τεχνουργήματα μαρμάρου λευκοῦ,
χρωματισμένον, κ.τ.λ. ἀνήκουσιν εἰς τὸν κύριον τῆς γῆς, ἢ εἰς τὸν ἐργολάβον
πλήν τῶν θησαυρῶν, διότι ἐπὶ τούτων τὸ ἔθνος λαμβάνει τὰ εἰς αὐτὸ ἀνήκοντα.

Κ'. Ἐὰν τυχηρῶς εὕρη τις τί, ἀμίσθωτος, ἢ ἔμμισθος ἐργάτης, εἰς τοῦ-
τον ἀνήκει τὸ ἥμισυ τοῦ εὐρήματος, τὸ ἕτερον παραχωρεῖται εἰς τὸν τοῦ ἐδά-
φους Κύριον.

Ὁ παραβάτης ταύτης τῆς διατάξεως χάνει πᾶν δικαίωμα.

ΚΑ'. Ἀπαγορεύεται ἀστηρῶς ἢ κολόβωσις κατ' ὅποιονδήποτε τρόπον,
καὶ μετακινήσις ἀγαλμάτων, ἀγγείων, πετρῶν, καὶ ἄλλων τοιούτων ἀρχαίων
πραγμάτων ἢ ἀφαίρεσις τῶν ὑλικῶν συστατικῶν παλαιῶν κτιρίων, ἔτι δὲ τὸ
νὰ ἀναλῶνται τ' ἀρχαῖα ἐκ μετάλλου τεχνουργήματα καὶ νομίσματα, καὶ ταῦτα
ἐπὶ ποινῇ ἀποζημιώσεως τῆς γενομένης βλάβης.

ΚΒ'. Ἐκτὸς τῶν προσδιορισθέντων κατὰ τῶν παραβατῶν ποινῶν, θέλει
διακρουχθῆ διὰ τῆς ἐθνικῆς ἐφημερίδος καὶ τ' ὄνομα αὐτῶν.

ΚΓ'. Εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον θέλουν διαμένει ἀναγεγραμμένα τὰ ὀνό-
ματα τῶν χρηστῶν ἐκείνων πολιτῶν, ὅσοι τὸ πλουτίσωσι μὲ τὰς δωρεάς των.

ΚΔ'. Διορίζεται διὰ ἀνασκαφὰς καὶ ἀποκτήσεις πραγμάτων ἀξίων νὰ
διαπρέψωσι τὸ τοῦ ἔθνους Μουσεῖον, ποσότης τις χρημάτων εἰς τὴν ἔξοδον

τοῦ Ἐφόρου, ὅστις θέλει παρέχει εἰς τὴν Κυβέρνησιν λόγον κατὰ μῆνα τῶν πραχθέντων.

ΚΕ'. Ὁ Ἐφορος ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ συνεννοῆται δι' ἐπιστολῶν μὲ τοὺς Ἐκτάκτους Ἐπιτρόπους καὶ Διοικητάς, οὗτοι δὲ πάλιν μὲ αὐτόν, περὶ ἀποκτήσεως, ἀνακαλύψεως, διατηρήσεως ἀρχαίων Μνημείων.

ΚΖ'. Ὅσα χρήματα προέλθουν ἐκ τῶν ἐπιβαλλομένων εἰς τοῦτο τὸ ψήφισμα ποινῶν θέλουν χρησιμεύσει εἰς ἀπόκτησιν ἀρχαιοτήτων διὰ τὸ Μουσεῖον.

4103

ΔΕΥΤΕΡΑ ΣΥΝΑΘΡΟΙΣΙΣ

Τῆς Ὀγδόης Γερουσίας τοῦ Ἠνωμένου Κράτους τῶν Ἰονίων Νήσων, συγκροτηθεῖσα δυνάμει τοῦ Συντάγματος τῶν 1817.

Ἀριθ. ΑΗ'.

ΤΙΤΛΟΣ.

Πρᾶξις τῆς Γερουσίας ἀφορῶσα διατάξεις τινὰς περὶ τοῦ καλλωπισμοῦ τοῦ Ἰονίου Ἐθνικοῦ Μουσείου.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Ἐπειδὴ εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐμποδισθῇ ἢ διασκορπισίς τῶν ὄσων εἰς τὰς Νήσους ταύτας ἕως τώρα εὑρέθησαν ἢ μέλλον νὰ εὑρεθῶσιν ἀρχαιοτήτων, καὶ νὰ συλλεχθῶσι καὶ διατηρηθῶσι, κατὰ τὴν κρίσιν τῆς ἡδὴ ἐκλεχθείσης Ἐπιτροπῆς, εἰς τὸ Ἰόνιον Ἐθνικὸν Μουσεῖον προσκείμενον εἰς τὰ καταστήματα τῆς Δημοσίου ἐκπαιδεύσεως.

Ἐγκριθείσης τῆς προτάσεως τῆς ἐπὶ τῆς παιδείας Γενικῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ θεωρηθέντος τοῦ σχεδίου τῆς ἀνωτέρω ὀρθείσης Ἐπιτροπῆς, — Διὰ τοῦτο, τῇ Ἐξουσίᾳ τῆς Αὐτοῦ Ὑψηλότητος τοῦ ΠΡΟΕΔΡΟΥ καὶ τῆς Ἐκλαμπροτάτης ΒΟΥΛΗΣ, τῇ γνώμῃ καὶ συναίνεσει τῆς Εὐγενεστάτης Νομοθετικῆς Συνελεύσεως τοῦ Ἠνωμένου Κράτους τῶν Ἰονίων Νήσων εἰς

103. Ἐφημερίς τοῦ Ἠνωμένου Κράτους τῶν Ἰονίων Νήσων ἀρ. 123, 26 Ἀπριλίου 1847. Πρβλ. Καλογεροπούλου - Προύνη-Φιλίπ, ὀ.π., σ. ροθ'.

τὴν Δευτέραν ταύτην Συνάθροισιν τῆς Ὁγδόης Γερουσίας, καὶ τῇ ἐγκρίσει τῆς Αὐτοῦ Ἐξουχότητος τοῦ ΛΟΡΛΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΡΜΟΣΤΟΥ τῆς Προστάτιδος ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ, νομοθετοῦνται καὶ διατάττονται τὰ ἑξῆς:

Ἄρθ. 1. Πᾶς ιδιοκτῆτης οἰκιῶν ἢ γαιῶν ὑποχρεοῦται νὰ καθυποβάλῃ εἰς τὸ δημοτικὸν Συμβούλιον τῆς Νήσου του, ἐντὸς τῆς περιόδου ἑνὸς μηνὸς ἀφ' ἧς ἡμέρας δημοσιευθῇ ἢ παροῦσα, ἀκριβῆ κατάλογον τῶν λευρῶν, οἰκοδομημάτων, ἀγαλμάτων, ἀναγλύφων, ἀγγείων, κεραμίων, ἐπιγραφῶν, ἐπεξεργασμένων μαρμάρων ἢ σημαντικῶν διὰ τὸ μέγεθός των, ἢ ἄλλων παρομοίων ἀρχαιοτήτων διατηρουμένων εἰς τὴν οἰκίαν του ἢ ἐδρισκομένων ἐντὸς τῶν τειχῶν αὐτῆς, ἢ εἰς τὰς γαίας του.

Ἄρθ. 2. Ὡσαύτως ὑποχρεοῦνται οἱ κυβερνήται τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν ἀδελφοτήτων, οἱ πατρωνικοὶ δικαιοῦχοι Ἐκκλησιῶν καὶ Μοναστηρίων, οἱ ἐπίτροποι δημοσίων Ἐκκλησιῶν καὶ Μοναστηρίων καὶ ὅλοι οἱ συλλογεῖς ἀρχαιοτήτων.

Ἄρθ. 3. Τὰ εἰς τὸ Ἴον ἄρθ. ἀναφερόμενα πρόσωπα ὑποχρεοῦνται ἐνταυτῶ νὰ ὁμολογήσωσιν ἂν θέλουν ἢ ὄχι νὰ ἀποξενώσωσι τὸ ὅλον ἢ μέρος τῶν καταγραφέντων ἀντικειμένων. Ἄν θελήσωσιν, ἢ ἀπόφασίς των αὐτὴ θέλει διευθυνθῇ εἰς τὴν ῥηθείσαν Ἐπιτροπὴν, ἣτις θέλει μεταδώσει τὰς παρατηρήσεις της εἰς τὴν ἐπὶ τῆς Παιδείας Γενικὴν Ἐπιτροπὴν.

Ἄρθ. 4. Τὸ δημοτικὸν Συμβούλιον αὐτὸ θέλει ἐξετάσει ἐντὸς μηνός, μετὰ τὴν παρουσίαν τοῦ ῥηθέντος καταλόγου, τὰ εἰς αὐτὸν περιγεγραμμένα ἀντικείμενα, καὶ θέλει παρατηρήσει καὶ σημειώσει πρὸς τούτοις ὅσα ἄλλα ἀντικείμενα τοῦ εἴδους αὐτοῦ ἤθελε γνωρίσει ὑπάρχοντα εἰς τὰ οἰκοδομήματα ἢ εἰς τὰς γαίας τῆς Κυβερνήσεως. Τοὺς καταλόγους καὶ τὰς παρατηρήσεις του θέλει τὰς διευθύνει εἰς τὴν Γενικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως.

Ἄρθ. 5. Εἶναι ἀπηγορευμένον εἰς ὃν τινα κατέχει ἀρχαιότητος νὰ τὰς πωλῇ χωρὶς τῆς ἀδείας τῆς προμηθεύσεως Ἐπιτροπῆς, καὶ ἄνευ τῆς παρουσίας τῆς Κυβερνήσεως, ἣτις ἀναγκαίως προτιμᾶται, ἂν ἤθελε κρῖνῃ εὐλογον τὴν ἀπόκτησίν των. Ἡ παράβασις τῆς διαταγῆς ταύτης θέλει τὸν ὑποβάλει εἰς πρόστιμον ἰσοδυναμοῦν μὲ τὸ ἥμισυ τῆς τιμῆς τῶν κρυφθέντων ἢ πωληθέντων ἀντικειμένων. Ἡ τιμὴ των θέλει προσδιορίζεται ἀπὸ δύο ἐπὶ τούτῳ ἐκλεγόμενους πραγματογνώμονας. Ἐωσοῦ δὲν ληφθῶσιν ἄλλα μέτρα, τὰ διὰ τῆς παρουσίας εἰς τὴν ῥηθείσαν Ἐπιτροπὴν μεταδιδόμενα καθήκοντα μεταδίδονται εἰς τὰς Νήσους Κεφαλληνίαν, Ζάκυνθον, Ἀγίαν Μαύραν, Κύθηρα, Ἰθάκην καὶ Παξούς, εἰς τοὺς κατ' αὐτὰς ὑπαλλήλους τῆς Δημοκρατικῆς Ἀστυνομίας.

Ἄρθ. 6. Ἡ λαθραία ἐξαγωγή παιδεύεται εἰς μὲν τὸν ἀγοραστὴν μὲ τὴν στέρησιν τῶν ἀγορασθέντων ἀντικειμένων, εἰς δὲ τὸν πωλητὴν μὲ τὴν ζημίαν τῆς ληφθείσης ἢ συμφωνηθείσης τιμῆς.

Ἄρθ. 7. Οὐδέεις δύνανται νὰ κάμῃ ἀνασκαφὰς ἐπὶ σκοπῶ νὰ εὑρῇ ἀρχαιότητας, ἂν δὲν ἦναι κύριος τοῦ κτήματος, ἢ ἂν δὲν ἔλαβε τὴν συναίνεσιν τοῦ ιδιοκτῆτου, καὶ χωρὶς προηγουμένης ἐγγράφου ἀδείας.

"Αρθ. 8. "Η Ἐπιτροπή, ἢ ὅστις παρ' αὐτῆς ἐπιφορτισθῆ, θέλει προσδιορίζει τὸ διάστημα εἰς τὸ ὁποῖον δύναται νὰ γίνῃ ἡ ἀνασκαφή· θέλει δὲ ἐμποδίζει τὴν ἀνασκαφήν, καὶ ἐμφράττει αὐτὴν ἐκ νέου ἂν ἡ διατήρησις τῶν ὁδῶν, τῶν ὁδραγωγείων, τῶν δημοσίων ἢ ἰδιαιτέρων οἰκοδομημάτων, τῆς δημοσίου ἀσφαλείας ἢ τῆς ὑγιεινότητος τοῦ ἀέρος τὸ ἀπαιτήσῃ.

"Αρθ. 9. "Ὅστις ἐπιχειρίζεται ἀνασκαφήν τινα εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἐμφανίζῃ, διὰ τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἀστυνομίας, εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν, πᾶσαν ἑβδομάδα ἀκριβῆ περιγραφὴν τῶν ὄσων ἀνεκάλυφεν ἀντικειμένων, ἐπὶ ποινῇ στέρησεως τῶν ἰδίων. Τὰ εἰς πώλησιν, χωρὶς τῆς ἀδείας τῆς Ἐπιτροπῆς ἐκτεθέντα ἀντικείμενα θέλουν δημεύεσθαι.

"Αρθ. 10. "Ἡ ἀνακάλυψις παλαιῶν ὑπογείων οἰκοδομημάτων ἢ ἄλλων ἀρχιτεκτονικῶν ἑρειπίων πρέπει νὰ φανεροῦται, ἵνα καταμετρῶνται καὶ διαγραφῶνται.

"Αρθ. 11. "Ὡσαύτως ὑποχρεοῦται ὅστις, κάμων ἄλλον εἶδους ἐργασίας ἐπὶ τοῦ κτήματός του, ἤθελεν ἀνακαλύψει ἀρχαιότητος.

"Αρθ. 12. "Εἶναι ἀπηγορευμένον νὰ κρημνίζῃ τις παλαιὰ τεῖχη, νὰ συντριβῇ ἐδάφη, καμάρας, ψηφοθετήματα, νὰ ἀποσπᾷ σιμάλλη ἢ ζωγραφίας, ἢ οὐσιῶδες τι καὶ συμφυῆς μέρος παλαιοῦ οἰκοδομήματος, καὶ οὕτω νὰ ἀκρωτηριάξῃ καὶ νὰ φθειρῇ καθ' ὅποιοιδήποτε τρόπον γλύμματα, στήλας, ἀγγεῖα, νὰ μεταφέρῃ ἢ νὰ σβῆ ἐπιγραφὰς κτλ., νὰ χύνῃ διατετυπομένα μέταλλα καὶ νομίσματα. Οἱ παραβάται θέλουν παιδεύεσθαι μὲ τὴν ὅσον δυνατὴν ἐπισκευὴν τοῦ βλαφθέντος ἀντικειμένου, καὶ μὲ τὴν πληρωμὴν τῆς τιμῆς τὴν ὁποῖαν πραγματογνώμονες θέλουν προσδιορίσει, ὡς εἰς τὸ ἄρθ. 5ον.

"Αρθ. 13. "Οἱ κάτοχοι κτημάτων εἰς τὰ ὁποῖα ὑπάρχον ἄρχαῖα μνημεῖα, δὲ δύναται νὰ τὰ διαστρέψωσιν ἢ νὰ τὰ μεταβάλλωσιν εἰς ἀναξίας χρήσεις, ἢ νὰ τὰ βλάπτωσι σκάπτοντες τριγύρω, ἢ ἐπισωρεύοντες ἐπ' αὐτῶν χώμα· ἀλλ' εἶναι ὑπόχρεοι, ὅταν τὰ βλέπωσι φθειρόμενα, νὰ εἰδοποιῶσι τὴν Ἐπιτροπὴν ἵνα λαμβάνωνται ἐν καιρῷ ἀναγκαῖα μέτρα. Οἱ παραβάται θέλουν ὑποχρεοῦσθαι νὰ ἐπισκευάζωσι μὲ ἴδια ἔξοδα κάθε ζημίαν τὴν ὁποῖαν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἤθελον προσξινήσει εἰς τὰς γαίας, ἢ ἄλλος τις δι' ἀπροσεξίας των.

"Αρθ. 14. "Ἄν ἡ κυβέρνησις κρίνῃ ἀξίαν ἐιδικῆς διατηρήσεως κτήριόν τι ἢ μνημεῖον, θέλει ἀποζημιῶσι τὸν κάτοχον διὰ τὴν στέρησιν τοῦ Ἐδάφους.

"Αρθ. 15. "Τὰ λευκὰ ἢ χρωματισμένα, ἅπλᾳ ἢ ἐπεξεργασμένα μάρμαρα, καὶ πᾶν ἀρχαῖον ἀντικείμενον ἀνακαλυφθὲν εἰς ἀνασκαφάς, δὲν πρέπει νὰ μετακινῶνται προτοῦ νὰ γίνηται μία ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν προσδιορισθησομένη ἐπίσκεψις. Ὅσα εὐρεθῶσι πράγματα, ἀνήκον εἰς τὸν ἰδιοκτήτην τοῦ κτήματος, ἢ εἰς τὸν ἐργολάβον, προηγουμένης ἐπὶ τούτῳ μεταξύ των συνθήκης, ἐξαιρουμένων τῶν θησαυρῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ Κυβέρνησις ἔχει ἕνα κατὰ νόμον δικαίωμα.

"Αρθ. 16. "Ἄν μισθωτός, ἢ ὄχι, ἐργάτης, ἢ ἄλλος τις, χωρὶς προηγουμένης συμφωνίας, ἀνακαλύψῃ κατὰ τύχην ἀρχαῖον τί, θέλει ἀπολαβεῖ τὸ ἥμισυ τῆς

τιμῆς τοῦ ἀνακαλυφθέντος ἀντικειμένου, τὸ δὲ ἕτερον ἡμῖν θέλει ἀνήκει εἰς τὸν ἰδιοκτήτην τοῦ κτήματος. Οὗτος, πληρώνων τὸ ἡμῖν τῆς τιμῆς τοῦ ἀνακαλυφθέντος ἀντικειμένου ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τὸ κρατήσῃ ὅλον.

Ἄρθ. 17. Οἱ ἐπὶ τῶν δημοσίων ὁδῶν ἐργάται δὲν ἔχουν δικαίωμα οὐδὲν εἰς ὅσας ἀνακαλύψουσιν ἀρχαιότητας. Αὗται ἀνήκουσιν ὀλικῶς εἰς τὴν Κυβέρνησιν, καὶ οἱ ἐπιτηρηταὶ εἶναι ὑπόχρεοι νὰ προσέχουσι καὶ νὰ δίδωσι καθ' ἡμέραν λογαριασμὸν περὶ τῆς τυχούσης ἀνακαλύψεως, εἰς τὸν Διευθυντὴν τῶν Ὁδῶν, ὅστις ἐκ μέρους του θέλει εἰδοποιεῖ, ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος, τὴν Ἐπιτροπὴν ἢ καὶ τὴν ἰδίαν ἡμέραν τῆς ἀνακαλύψεως, ἂν ἤθελεν εἰσθαι ἀναγκαῖον, διὰ νὰ προσδιορίζωνται περαιτέρω ἐργασίαι ἢ νὰ ἐμποδίζωνται αἱ ἤδη ἀρχιθεῖσαι.

Ἄρθ. 18. Ἐκτὸς τῶν προῤῥηθεισῶν ποινῶν, τὰ ὀνόματα τῶν παραβατῶν θέλουν δημοσιεύεσθαι διὰ τῆς ἐπισήμου Ἐφημερίδος.

Ἄρθ. 19. Αἱ ποσότητες αἱ πηγάζουσαι ἐκ τῶν προσημειωθεισῶν παραβάσεων, θέλουν μεταχειρίζεσθαι ἀποκλειστικῶς πρὸς ἐπαύξησιν τοῦ Μουσείου.

Ἄρθ. 20. Τὰ ὀνόματα τῶν ζηλωτῶν πολιτῶν οὔτινες, διὰ τῶν δώρων των, θέλουν πλουτίσει τὸ Μουσεῖον, θέλουν δημοσιεύεσθαι διὰ τῆς Ἐφημερίδος καὶ καταγράφεσθαι εἰς κατάλογον διὰ παντὸς ἐκθεμένον ὑπ' ὄφιν τοῦ κοινοῦ εἰς τὸ Μουσεῖον, καὶ σημειοῦσθαι ἐπὶ τοῦ δωρηθέντος ἀντικειμένου.

Ἄρθ. 21. Ἡ παροῦσα νὰ τυπωθῇ, δημοσιευθῇ καὶ σταλῇ πρὸς ὅποιον ἀνήκει διὰ τὴν ἐκτέλεσίν της.

Κερκόρα, 1/13 Ἀπριλίον 1847.

Κατ' Ἴσον ἀπαράλλακτον,
Π. ΠΕΤΡΙΔΗΣ,
Ἐξαπορ. τῆς Εὐγ. Νομ. Συνελεύσεως.

5

Ν Ο Μ Ο Σ

Περὶ τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνολογικῶν συλλογῶν,
περὶ ἀνακαλύψεως καὶ διατηρήσεως τῶν
ἀρχαιοτήτων καὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν.

ΟΘΩΝ

Ε Λ Ε Ω, Θ Ε Ο Υ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀκούσαντες τὴν γνώμην τοῦ Ἡμετέρου Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἀπεφασίσαμεν καὶ διατάττομεν.

ΤΜΗΜΑ Α'

Περὶ δημοσίων ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνολογικῶν συλλογῶν.

Ἄρθρον 1. Εἰς τὰς Ἀθήνας, τὴν καθέδραν τῆς Κυβερνήσεως, τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν, τῆς τῶν Ὁραίων Τεχνῶν καὶ τοῦ Πανδιδακτηρίου, θέλουν ἀνεγερθῆ τὰ ἑξῆς κεντρικὰ καταστήματα.

- α) Κεντρικὴ Δημόσιος Βιβλιοθήκη·
- β) Κεντρικὸν Δημόσιον Μουσεῖον διὰ τὰς ἀρχαιότητας·
- γ) Ταμεῖον Νομισματικόν·
- δ) » ἀντικειμένων φυσικῆς ἱστορίας·
- ε) » ἐργαλείων μαθηματικο-φυσικῶν·
- ς) Ἐργαστήριον χημικόν, μὲ τὴν ἀπαιτουμένην ἀποσκευήν·
- ζ) Θέατρον ἀνατομίας·
- η) Ταμεῖον χειρουργικόν·
- θ) Συλλογὴ τύπων·
- ι) Συλλογὴ εἰκόνων·
- ια) Συλλογὴ χαλκογραφημάτων·
- ιβ) Ἀστεροσκοπεῖον·
- ιγ) Συλλογὴ πολυτεχνική.

Ἄρθρον 2. Καὶ εἰς ἐκάστον νομοῦ τὴν πρωτεύουσαν θέλουν συστηθῆ κατ' ὀλίγον καὶ κατὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ νομοῦ βιβλιοθήκη, μουσεῖον τοῦ νομοῦ καὶ τὰ λοιπὰ εἰς τὸ ἄρθρον 1 ὀηθέντα καταστήματα.

Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ γένη καὶ εἰς τὰς πρωτεύουσας τῶν ἐπαρχιῶν, ἣ καὶ εἰς ἕκαστον δῆμον ἀκόμη.

Ἄρθρον 3. Εἰς τὴν Δημόσιον Κεντρικὴν Βιβλιοθήκην (ἄρθρον 1 στοιχ. α) θέλουν κατατίθεσθαι ὅλα τὰ πολύτιμα χειρόγραφα καὶ βιβλία, τὰ εὑρεθέντα εἴτε εἰς μοναστήριον καὶ ἐκκλησίαν, εἴτε εἰς δημόσιον τινα βιβλιοθήκην, ἢ εἰς ἄλλο κατάστημα δημόσιον καὶ ἐπομένως θέλουν παραδίδεσθαι εἰς αὐτὴν παρὰ τῶν ἐχόντων αὐτά.

Ἄρθρον 4. Ἐκάστον ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος ἐκδιδομένου βιβλίου, ἢ ἐφημερίδος, ἢ περιοδικοῦ συγγράμματος θέλει πέμπεσθαι εἰς τὴν Δημόσιον Βιβλιοθήκην ἀνὰ ἓν ἀντίτυπον. Ὁ παραβὰς τὸν ὅρον τοῦτον συντάκτης καὶ ἐκδότης τιμωρεῖται μὲ πρόστιμον τοῦ δεκαπλασίου τῆς τιμῆς τοῦ μὴ σταλέντος ἀντίτυπου.

Ἄρθρον 5. Προκειμένης ἀγορᾶς νέων βιβλίων διὰ τὴν Δημόσιον Βιβλιοθήκην, θέλουν λαμβάνεσθαι ὑπ' ὄφιν ἐν γένει ὅλοι οἱ κλάδοι τῆς φιλολογίας, ἰδίως δὲ αἱ ἀνάγκαι τοῦ Πανδιδακτηρίου, τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Ὁραίων Τεχνῶν, τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τῶν διαφόρων διδασκαλείων, καὶ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας.

Ἄρθρον 6. Προκειμένης ἀγορᾶς νέων βιβλίων διὰ τὰς εἰς τὸ ἄρθρον 2 μνησθείσας βιβλιοθήκας τῶν νομῶν, ἐπαρχιῶν καὶ δήμων, θέλουν θεωρεῖσθαι

κυρίως αἱ ἀνάγκαι τῶν γυμνασίων, τῶν λυκείων καὶ τῶν δημοτικῶν σχολείων.

Ἄρθρον 7. Εἰς τὸ Δημόσιον Μουσεῖον καὶ τὸ Νομισματικὸν Ταμεῖον (ἄρθρον I στοιχ. β καὶ γ) θέλουν ἐναποτεθῆ κατὰ τάξιν αἱ σπανιώτεραι ἀνευρισκόμεναι ἀρχαιότητες καὶ τὰ νομίσματα.

Ἄρθρον 8. Ἡ ἀνέγερσις τῶν κατὰ τοὺς νομούς, ἐπαρχίας καὶ δήμους μουσείων θέλει ἔχει σκοπὸν πρῶτιστον τὴν κατὰ τόπον διατήρησιν ὄλων τῶν ἐχόντων τοπικὴν τινα ἀξίαν ἀντικειμένων.

Τὰ εἰς τὸ Κεντρικὸν Μουσεῖον εὐρισκόμενα διπλᾶ νομίσματα, ἀγγεῖα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα θέλουν διανεμέσθαι ὅσον τὸ δυνατόν εἰς τὰ κατὰ δήμους καὶ ἐπαρχίας μουσεῖα.

Ἄρθρον 9. Ἐκαστον τῶν κεντρικῶν, ἢ κατὰ νομούς, ἐπαρχίας, ἢ δήμους καταστημάτων τούτων, θέλει προικισθῆ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἰδιαιτέρως, πρὸς διατήρησιν του καὶ ἀξησίαν του· ὁ δὲ προικισμὸς οὗτος θέλει προσδιορίζεσθαι κατ' ἔτος, καὶ κατ' ἔτος θέλει δίδεσθαι λόγος τῆς διαχειρίσεως αὐτοῦ.

Περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀποδόσεως τῶν λογαριασμῶν θέλει συνθέσει σχέδιον ἢ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Γραμματεία συνεννοουμένη μὲ τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, καὶ καθυποβάλλει αὐτὸ εἰς τὴν ἐπικύρωσιν τῆς Κυβερνήσεως.

Ἄρθρον 10. Ὁ προικισμὸς οὗτος θέλει προσδιορίζεσθαι·

1) Διὰ τὰ κεντρικὰ καταστήματα, ἀπὸ τὸ Γενικὸν Ἐκκλησιαστικὸν Ταμεῖον παρὰ τῆς Κυβερνήσεως.

2) Διὰ τὰ κατὰ νομούς καταστήματα, ἀπὸ εἰσοδήματα τοῦ νομοῦ παρὰ τοῦ Νομαρχιακοῦ Συμβουλίου.

3) Διὰ τὰ κατ' ἐπαρχίας καταστήματα, ἀπὸ τὰ ἐπαρχιακὰ εἰσοδήματα παρὰ τοῦ Ἐπαρχιακοῦ Συμβουλίου.

4) Διὰ τὰ κατὰ δήμους καταστήματα, ἀπὸ τὰ δημοτικὰ εἰσοδήματα παρὰ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου.

Ἄρθρον 11. Ἡ Κυβέρνησις διαφυλάττεται εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα, ὅσακις τὸ καλεῖ ἢ χρεῖα, νὰ προικίζῃ ἢ νὰ δίδῃ βοηθήματα ἀπὸ τὸ Γενικὸν Ἐκκλησιαστικὸν Ταμεῖον εἰς δήμους, ἐπαρχίας καὶ νομούς, μὴ δυναμένους δι' ἑνδειαν ν' ἀνεγείρωσι καὶ διατηρήσουσι τοιαῦτα καταστήματα.

Ἄρθρον 12. Ἡ ἀγορὰ ἐπιστημονικῶν ἢ τεχνολογικῶν ἀντικειμένων γίνεται πάντοτε κατὰ πρότασιν ἢ ἐρωτηθείσης τῆς γνώμης τοῦ ἐφόρου τοῦ καταστήματος, διὰ τὸ ὅποιον γίνεται ἢ ἀγορά.

α'. Εἰς τὰς κατὰ δήμους συλλογὰς, ἐρωτηθείσης τῆς γνώμης τῆς τοπικῆς ἐπιτροπῆς διὰ τοῦ δημάρχου.

β'. Εἰς τὰς κατ' ἐπαρχίας συλλογὰς, τῆς γνώμης τῆς ἐπαρχιακῆς ἐπιτροπῆς διὰ τοῦ ἐπάρχου.

γ'. Εἰς τὰς κατὰ νομούς συλλογὰς, τῆς γνώμης τῆς νομαρχιακῆς ἐπιτροπῆς διὰ τοῦ νομάρχου.

δ'. Εἰς κεντρικὰς συλλογὰς, τῆς γνώμης τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς διὰ τοῦ Γενικοῦ ἐφόρου.

Ἄρθρον 13. Δι' ἀγορῶν ἀντικειμένον πρὸς πλουτισμὸν κεντρικῆς τιος συλλογῆς, ἐκτὸς τῶν ἀπαιτουμένων κατὰ τὸ ἄνω ἄρθρον 12 στοιχ. δ', θέλει ζητεῖσθαι καὶ ἡ συγκατάθεσις τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ. Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 14. Τοιαῦτα ἐπιστημονικὰ καὶ τεχνολογικὰ ἀντικείμενα εἶναι κτήματα ἀναφαίρετα τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Νομοῦ, τῆς Ἐπαρχίας ἢ τοῦ Δήμου.

Ἄλλ' ἡ ἐκποίησις τινῶν ἀντικειμένων, εἴτε ὡς εὐρισκομένων διπλῶν εἰς τὴν συλλογὴν, εἴτε ὡς κατασταθέντων ἀχρήστων, ἐπὶ σκοπῷ προσκλήσεως ἄλλων σημαντικωτέρων, δὲν ἐμποδίζεται.

Ἄρθρον 15. Αἱ εἰς τὸ προλαβὸν ἄρθρον ῥηθεῖσαι ἐκποιήσεις δύνανται νὰ γίνωνν μόνον κατὰ διαταγὴν τοῦ μὲν δημάρχου, εἰς τὴν περιπτώσει τοῦ ἄρθρου 12 στοιχ. α', τοῦ δὲ ἐπάρχου, εἰς τὴν περιπτώσει τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου στοιχ. β', τοῦ νομάρχου, εἰς τὴν περιπτώσει τοῦ στοιχ. γ', καὶ τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ. Γραμματείας, εἰς τὴν περιπτώσει τοῦ στοιχ. δ', κατὰ γνωμοδότησει τῶν εἰς τὸ ἄρθρον 12 ῥηθέντων ἐφόρων καὶ ἐπιτροπῶν.

Ἄρθρον 16. Ἐκάστης τῶν εἰς τὸ ἄρθρον 1 καὶ 2 μνηθεισῶν συλλογῶν θέλουν συνταχθῆ, ὑπὸ τὴν ἐπιστάσειαν τῶν εἰς τὸ ἄρθρον 29 ἀναφερομένων ἐπιτροπῶν παρὰ τοῦ ἐφόρου ἐκάστου καταστήματος, κατάλογοι, τῶν ὁποίων θέλουν σταλῆ εἰς τὸν Γενικὸν Ἐφορον ἀντίγραφα, παρακαταθετέα εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ. Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 17. Ὅ,τι προστίθεται κατ' ἔτος εἰς τὰς ῥηθείσας συλλογὰς, θέλει καταγράφεσθαι εἰς τὴν ἐξακολούθησει τοῦ εἰς τὸ προλαβὸν ἄρθρον ῥηθέντος καταλόγου. Ἀντίγραφα δὲ αὐτῶν ἐπικυρωμένα θέλουν πέμπεσθαι μετὰ πᾶν ἔτος εἰς τὸν Γενικὸν Ἐφορον διὰ νὰ παρακατατίθενται εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς ῥηθείσης Γραμματείας.

Ἄρθρον 18. Ἡ χρῆσις τῶν ῥηθεισῶν ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνολογικῶν συλλογῶν εἶναι ἐλευθέρα εἰς πάντας, ἰδίως δὲ εἰς τὰ μέλη τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Ὁραίων Τεχνῶν, τοῦ Πανδιδακτηρίου, τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τῶν διαφόρων διδασκαλείων, καὶ εἰς τοὺς καθηγητὰς καὶ διδασκάλους τῶν γυμνασίων, λυκείων καὶ λοιπῶν σχολείων.

Εἰς χρῆσει δὲ τοῦ κοινοῦ θέλουν εἶναι εἰς ῥητὰς ἡμέρας μόνον ἀνεωγμένα.

Ἄρθρον 19. Περὶ τοῦ διοργανισμοῦ καὶ τῆς τάξεως τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνολογικῶν τούτων συλλογῶν θέλουν συνταχθῆ ὁδηγία καὶ καθυποβληθῆ εἰς τὴν ἐπικύρωσει τῆς Α.Μ.

ΤΜΗΜΑ Β'

Περὶ Ἐφορείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Περὶ ἐφόρων.

Ἄρθρον 20. Πρὸς ἐπιθεώρησει καὶ διατήρησει τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ

τεχνολογικῶν συλλογῶν, θέλουν διορισθῆ παρὰ τοῦ Βασιλέως ἔφοροι, ἐκλεγόμενοι κυρίως:

α') Διὰ μὲν τὰ κεντρικὰ καταστήματα μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν καὶ Ὁραίων Τεχνῶν, τῶν τοῦ Πανδιδασκηρίου, τῶν καθηγητῶν τῶν γυμνασίων, ἢ τῶν ἐξόχων τεχνιτῶν.

β') Διὰ τὰ κατὰ νομόν, ἐπαρχίαν καὶ δῆμον καταστήματα, μεταξὺ τῶν καθηγητῶν τῶν γυμνασίων, ἢ τῶν διδασκάλων τῶν λυκείων καὶ δημοτικῶν σχολείων.

Ἄρθρον 21. Οἱ ἔφοροι γενικῶς δὲν λαμβάνουν μισθόν.

Διαφυλάττεται δὲ εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὸ δικαίωμα, χρείας καλούσης, νὰ τοῖς χορηγῇ, ἢ μισθόν, ἢ ἐπιμίσηιον. Ἡ χορηγία αὕτη θέλει λαμβάνεσθαι τότε ἀπὸ τὴν προικοδοτήσιν τῶν καταστημάτων τούτων κατὰ τὰ ἄρθρα 9, 11.

Ἄρθρον 22. Ἡ ὑπηρεσία καὶ τὰ καθήκοντα τῶν ἐφόρων θέλουν κανονισθῆ καὶ διαταχθῆ δι' ἰδιαιτέρων ὁδηγιῶν, καθυποβλητέων εἰς τὴν ἐπικύρωσιν τοῦ Βασιλέως.

Περὶ τῶν ἤδη κατὰ τὴν Πελοπόννησον, τὴν Στερεὰν καὶ τὰς Νήσους διωρισμένων ἐφόρων ἰσχύουν προσωρινῶς αἱ περὶ αὐτῶν ὑπάρχουσαι διατάξεις.

Ἄρθρον 23. Ὡς πρὸς τὸ ἐπιστημονικὸν καὶ τεχνολογικὸν μέρος, ὑπόκεινται ὅλοι οἱ ἔφοροι εἰς τὸν Γενικὸν Ἐφορον, ἀναφέρονται πρὸς αὐτόν, καὶ λαμβάνουν παρ' αὐτοῦ προσκλήσεις καὶ ὁδηγίας.

Ἄρθρον 24. Ἄνευ ἀδείας οὐδεὶς ἔφορος μακρύνεται τῆς θέσεώς του.

Πρὸς περιοδείας ἐπιθεωρητικὰς δίδει τὰς ἀναγκαίας ἀδείας ὁ Γενικὸς Ἐφορος. Εἰς πᾶσαν ἄλλην περιπτώσιν, ὀκταήμερον μὲν ἄδειαν λαμβάνει ὁ ἔφορος ἀπὸ τὸν Γενικὸν Ἐφορον, ἐξ ὧν ἑβδομάδων ἀπὸ τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας, πλειότερον δὲ καιροῦ, ἀπὸ τὸν Βασιλέα.

Ἄρθρον 25. Δίδων τὴν ἄδειαν, ἢ ὁ Γενικὸς Ἐφορος, ἢ ὁ Ὑπουργός, ἢ ὁ Βασιλεύς, κατὰ τὰς διαφόρους περιπτώσεις τοῦ ἀνωτέρω ἄρθρου, θέλει διορίζει ἐν ταῦτῳ, δι' ἐξόδων τοῦ ἀπερχομένου, ἄλλον εἰς τὸν τόπον του.

Ἄρθρον 26. Οἱ ἔφοροι ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἀποτείνωνται κατ' εὐθείαν πρὸς τοὺς νομάρχας, ἐπάρχους καὶ δημάρχους, οὔτινες θέλουν ἐνεργεῖ ἄνευ ἀναβολῆς τὰς προσκλήσεις των, ἢ ὑπάρχοντος ἐμποδίου τινὸς πρὸς ἐκτέλεσιν, θέλουν ἀναφέρεσθαι πρὸς τοὺς ἀμέσως ἀνωτέρους των, εἰδοποιουῦντες περὶ τούτου καὶ τοὺς ἐφόρους.

Ἄρθρον 27. Οἱ ἔφοροι, πρὶν ἀναλάβωσι τὰ χρεῖα των, θέλουν ὀρκίζεσθαι ἐνώπιον τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου τὸν ἀκόλουθον ὄρκον τῆς ὑπηρεσίας.

«Ὁμνῶ πίστιν εἰς τὸν Βασιλέα, ὑποταγὴν εἰς τοὺς νόμους καὶ εἰς τὰ ὑποτάγματα καὶ τὰς ὁδηγίας τὰς ἀναγομένας εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς καὶ τεχνολογικὰς συλλογὰς καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν, καὶ ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν ὅλων τῶν καθήκοντων τῆς ὑπηρεσίας μου».

Περὶ τοῦ ὄρκου θέλει συντάττεσθαι ἐκάστοτε πρωτόκολλον καὶ παρακα-

τατίθεσθαι εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 28. Ὁ μισθός, ἢ τὸ ἐπιμίσηθιον, θέλει πληρῶνεσθαι εἰς τὸ τέλος ἐκάστου μηνὸς ἀπὸ τῆν εἰς τὰ ἄρθρα 10 καὶ 21 ὀηθεῖσαν προικοδότησιν.

Ἡ χορηγία αὐτοῦ ἄρχεται ἀπὸ τῆν ἡμέραν τῆς ὀροκοδοσίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνολογικῶν ἐπιτροπῶν.

Ἄρθρον 29. Εἰς ἕκαστον δῆμον θέλει συστηθῆ μία ἐπιτόπιος, εἰς τῆν πρωτεύουσαν ἐκάστης ἐπαρχίας μία ἐπαρχιακή, εἰς τῆν πρωτεύουσαν ἐκάστου νομοῦ μία νομαρχιακή, καὶ διὰ τὰς κεντρικὰς συλλογὰς μία κεντρικὴ ἐπιτροπή.

Ἄρθρον 30. Αἱ εἰς τὸν περὶ δημοδιδασκαλίας νόμον ἀναφερόμεναι ἐπιτόπιοι, ἐπαρχιακαὶ καὶ νομαρχιακαὶ ἐπιτροπαὶ θέλουν ἀναλάβει καὶ καθήκοντα τῶν εἰς τὸ προλαβόν ἄρθρον διοριζομένων ἐπιτοπίων, ἐπαρχιακῶν καὶ νομαρχιακῶν ἐπιτροπῶν.

Ἐφαρμόζονται ἄρα καὶ εἰς αὐτὰς οἱ ὅροι τοῦ περὶ δημοδιδασκαλίας νόμου ἄρθρ. 34, 36, 38, 40, 45, 49.

Ἄρθρον 31. Εἰς μὲν τὰς ἐπιτοπίους ἐπιτροπὰς ἕκαστος τῶν κατὰ τὸν δῆμον ἐφόρων, εἰς δὲ τὰς ἐπαρχιακὰς ἕκαστος τῶν κατ' ἐπαρχίαν, καὶ εἰς τὰς νομαρχιακὰς ἕκαστος τῶν κατὰ νομόν, εἰς ὅλας δὲ ἐν γένει τὰς ἐπιτροπὰς ὁ Γενικὸς Ἐφορὸς ἔχει ἐλευθέραν τῆν εἴσοδον.

Ἄρθρον 32. Ἐπίσης ἔχει τῆν εἴσοδον ἐλευθέραν εἰς ἐκάστην τούτων τῶν ἐπιτοπίων, ἐπαρχιακῶν καὶ νομαρχιακῶν ἐπιτροπῶν ὁ διευθυντῆς τοῦ κατὰ τόπον γυμνασίου, λυκείου καὶ δημοτικῶν σχολείου.

Ἄρθρον 33. Ὅταν εἰς μίαν τῶν ἐπιτροπῶν τούτων εἶναι εἰς τῶν κατὰ τὰ ἄρθρα 31 καὶ 32 καθηγητῶν, διδασκάλων, ἐφόρων ἢ καὶ ὁ Γενικὸς Ἐφορὸς παρὼν, ἔχει τὸ αὐτὸ δικαίωμα ψήφου μὲ ἕκαστον τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς.

Ἄρθρον 34. Ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ σύγκριται ἀπὸ τὸν Γενικὸν Ἐφορον ὡς πρόεδρος, ἀπὸ τοὺς ἐφόρους τῶν κεντρικῶν συλλογῶν, ἀπὸ δύο μέλη τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ὁραίων Τεχνῶν, ἀπὸ δύο καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ ἀπὸ δύο ἄλλους ἐπιστήμονας, εὐρισκομένους εἰς τῆν καθέδραν τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ὁ διορισμὸς τῶν μελῶν τούτων ἐναπόκειται εἰς τῆν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας, ἀκούσασαν καὶ τῆν γνώμην τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου.

Ἄρθρον 35. Ὁ διορισμὸς τῶν μελῶν τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς (ἄρθρ. 34) γίνεται πάντοτε διὰ μονοετίαν.

Τὰ αὐτὰ μέλη δύνανται νὰ διορισθῶσι καὶ διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος.

Ἄρθρον 36. Ὁ αὐτὸς δὲν δύναται νὰ εἶνε μέλος μιᾶς κεντρικῆς καὶ μιᾶς ἄλλης ἐπιτροπῆς, ἀλλ' ὅταν παρουσιασθῶσιν εἰς αὐτὸν δύο τοιαῦται θέσεις,

θέλει ἐκλέξει μεταξύ τῶν δύο. Τῷ ἀφαιροῦνται αἱ θέσεις, ἂν δὲν κηρύξη τὴν ἐκλογὴν του εἰκοσιτέσσαρας ὥρας ἀφ' οὗ προσκληθῆι περὶ τούτου.

Ἄρθρον 37. Οὐδὲν μέλος τοιαύτης ἐπιτροπῆς δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ μισθόν.

Ἄρθρον 38. Ἐκάστη κεντρικὴ ἐπιτροπὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέξῃ ἐκ τῶν μελῶν της ἓνα ἀντιπρόεδρον καὶ ἓνα γραμματέα.

Ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ προέδρου ἐπέχει τὸν τόπον αὐτοῦ ὁ ἀντιπρόεδρος.

Ὁ γραμματεὺς συντάττει τὰ ἔγγραφα καὶ διατηρεῖ τὰ πρωτόκολλα μετὰ τῶν ἀρχείων.

Ἄρθρον 39. Αἱ ἐπιτροπαὶ αὗται συνέρχονται ἅπαξ τοῦ μηνός.

Εἰς κατεπειγούσας περιπτώσεις δύναται νὰ συνέλθῃσι καὶ ἐκτάκτως ἢ κατ' αἰτησιν ἐνὸς μέλους, ἢ ἐνὸς ἐφόρου, ἢ τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου, ἢ κατὰ πρόσκλησιν τοῦ προέδρου ἐξ ἐπαγγέλματος.

Ἄρθρον 40. Λιὰ νὰ ἔχη κῆρος μία ἀπόφασις, ἀπαιτεῖται ἡ παρουσία τοῦλάχιστον τριῶν μελῶν, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ προέδρου.

Εἰς τὰς διαφιλονεικίσεις ἀποφασίζει ἡ πλειονοψηφία, εἰς δὲ περιπτώσιν ἰσοψηφίας, ἡ ψήφος τοῦ προέδρου.

Ἄρθρον 41. Ἐκάστης συνεδριάσεως θέλει συντάττεσθαι πρωτόκολλον, περιέχον ἐν συντόμῳ τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς καὶ τὴν ἀπόφασιν.

Τὰ πρωτόκολλα θέλουν ὑπογράφεσθαι ὑφ' ὅλων τῶν παρόντων μελῶν, αἱ δὲ ἀναφοραὶ ὑπὸ μόνου τοῦ προέδρου καὶ τοῦ γραμματέως.

Πρὶν ἀναλάβωσι τὰ χρέη των, θέλουν ὁμνῶναι τὰ μέλη ἐκάστης κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τὸν ἐξῆς ὄρκον τῆς ὑπηρεσίας.

Ἄ Ὁμνῶ πίστιν εἰς τὸν Βασιλέα, ὑποταγὴν εἰς τοὺς νόμους, καὶ ἀκριβῆ ὑπετέλεσιν ὅλων τῶν ὡς ἐκ τῆς ὑπηρεσίας μου ἐπιβαλλομένων μοι χρεῶν».

Τὸν ὄρκον τοῦτον, θέλουν ὁμνῶναι ἐνώπιον τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου.

Περὶ τῆς ὁρκωμοσίας θέλει συντάττεσθαι πρωτόκολλον, ὃ θέλει κατατίθεσθαι εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας.

Συμφώνως μὲ τὸ ἄρθρον 30, θέλουν συμμορφωθῆι αἱ κατὰ δήμους, ἐπαρχίας καὶ νομοὺς ἐπιτροπαὶ μὲ τὰ ὀριζόμενα εἰς τὸ ἄρθρον 49 τοῦ περὶ δημοδιδασκαλίας νόμου.

Ἄρθρον 43. Ἐκάστη τῶν ἐπιτροπῶν τούτων ἐφορεῖ τὴν ἀμέσως εἰς αὐτὴν ὑποκειμένην δημοτικὴν, ἐπαρχιακὴν, νομαρχιακὴν ἢ κεντρικὴν συλλογὴν.

Ἄρθρον 44. Ἰδιαιτέρα καθήκοντα ἐκάστης δημοτικῆς, ἐπαρχιακῆς καὶ νομαρχιακῆς ἐπιτροπῆς, ἐντὸς τοῦ δήμου, τῆς ἐπαρχίας ἢ τοῦ νομοῦ της, εἶναι.

1. Νὰ φροντίξῃ περὶ ἀγορᾶς καὶ πωλῆσεως ἢ ἄλλων ἐκποιήσεων ἐπισημονικῶν καὶ τεχνολογικῶν ἀντικειμένων κατὰ τὰ ἄρθρα 12-15.

2. Νὰ ἐπιτηρῆ τοὺς κατὰ τὰ ἄρθρα 16 καὶ 17 συντακτέους καταλόγους.

3. Νὰ ἐπαρτυρῆ ἐπὶ τῆς ἀνευρέσεως καὶ διατηρήσεως ἀρχαιοτήτων καὶ λοιπῶν ἀντικειμένων τῆς τέχνης τῆς ἐπιστήμης.

4. Νὰ φροντίζη περὶ τῶν ἀναγκαίων πόρων πρὸς προικισμόν ἢ συμπλήρωσιν τοῦ προικισμοῦ τῶν δημοτικῶν, ἐπαρχιακῶν ἢ νομαρχιακῶν συλλογῶν, πρὸς συντήρησιν αὐτῶν καὶ τῶν ἐφόρων αὐτῶν (ἄρθρ. 9 καὶ 11).

5. Νὰ συμπράττη εἰς τὴν ἀνέγερσιν καὶ διατήρησιν τῶν ἀναγκαίων κτιρίων.

Ἄρθρον 45. Αἱ ἐπαρχιακαί, νομαρχιακαὶ καὶ αἱ κεντρικαὶ ἐπιτροπαὶ ἔχουν ἐκτὸς τούτου τὸ δικαίωμα καὶ τὸ χρέος νὰ ἐφορεύουν ὅλους τοὺς κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ἢ τὸν νομόν των ἢ καθ' ὅλην τὴν Ἐπικράτειαν ἐφόρους καὶ ἐπιτροπάς.

Ἄρθρον 46. Περὶ τῶν καθηκόντων καὶ τῆς ὑπηρεσίας τῶν ἐπιτροπῶν τούτων θέλουν συνταχθῆ ὁδηγία παρὰ τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματείας καὶ καθυποβληθῆ εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ Βασιλέως.

Ἄρθρον 47. Περὶ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ὑπηρεσίας των, ἰδίως δὲ περὶ τῶν παρατηρουμένων ἐλλείψεων, ἢ τῶν ἀπαιτουμένων βελτιώσεων, θέλει γίνεσθαι ἐκθέσεις ἀπὸ μὲν τὰς ἐπιτοπίους, τὰς ἐπαρχιακὰς καὶ τὰς νομαρχιακὰς ἐπιτροπάς εἰς τὸν Γενικὸν Ἐφορον, ἀπὸ δὲ τὰς κεντρικὰς ἐπιτροπάς εἰς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματείαν.

Αἱ τοιαῦται ἐκθέσεις θέλουν γίνεσθαι τοῦλάχιστον ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἂν ἰδιαιτέροι περιπτώσεις δὲν ἀπαιτήσουν νὰ γίνωνν τοιαῦται καὶ εἰς τὸ διάστημα τοῦ ἐνιαυτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τοῦ Γενικοῦ Ἐφοροῦ.

Ἄρθρον 48. Ὁ Γενικὸς Ἐφορὸς ὑποκείμενος εἰς τὰς ὁδηγίας καὶ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας, ἐφορεύει ὅλας τὰς κατὰ τὸ Κράτος, τοὺς νομούς, τὰς ἐπαρχίας καὶ τοὺς δήμους ἐπιστημονικὰς καὶ τεχνολογικὰς συλλογὰς καὶ τοὺς προϋσταμένους αὐτῶν ἐφόρους. Ἰδίως ἀνατίθεται εἰς τὴν φροντίδα τὸν ἢ διεύθυνσις καὶ ἐπιτήρησις τῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Κράτους, καὶ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεώς του οὐδὲ διατάσσεται οὐδ' ἐνεργεῖται τίποτε ὡς πρὸς τὰς ἀρχαιότητας, εἴτε παρ' ἐνὸς τῶν ἐφόρων, εἴτε παρὰ μιᾶς τῶν εἰς τὰ ἄρθρα 29 καὶ 43 ῥηθειςῶν ἐπιτροπῶν, εἴτε παρ' ὁποίας δήποτε ἄλλης διοικητικῆς ἀρχῆς, ὡς τοῦτο ὀρίζεται κατωτέρω εἰς τὸ 65 ἄρθρον.

Ἄρθρον 49. Καθήκοντα ἰδιαιτέρα αὐτοῦ εἶναι τὰ ἀκόλουθα.

1. Τοῦλάχιστον ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ νὰ περιοδεύῃ διὰ νὰ ἐπιθεωρῇ τὰς εἰς τὸ προλαβὸν ἄρθρον ῥηθείσας συλλογὰς, καὶ ὅλας τοῦ Κράτους τὰς ἀρχαιότητας.

2. Ἐχει δύναμιν ἐπανορθωτικὴν ἐπὶ τῶν ἐφόρων, κατὰ τὰ ὀριζόμενα εἰς τὰ ἄρθρα 50 καὶ 51.

3. Ἐφορεύει τοὺς ἐφόρους καὶ τὰς διαφοροὺς ἐπιτροπάς, κατὰ τὰ ἄρθρα 23, 24 καὶ 31.

4. Φροντίζει περι αγορᾶς τῶν ἀντικειμένων τῶν πρὸς πλουτισμὸν τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνολογικῶν κεντρικῶν συλλογῶν, κατὰ τὸ ἄρθρον 12 στοιχ. δ'.

5. Παρατηρήσας ὁ ἴδιος κατὰ τὸ ἄρθρον 47, ἢ πληροφορηθεὶς παρ' ἄλλων ἐλλείψεις, ἢ νομίζων βελτιώσεις, ἢ ὅποιας δῆποτε ἄλλας διατάξεις ἀναγκαίας, θέλει ἐνεργεῖ ὁ ἴδιος τὰ δέοντα ἢ ἀναφέρεσθαι πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματεῖαν τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 50. Αἱ παρὰ τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου εἰς τοὺς ἐφόρους ἐπιβαλλόμεναι ποινὰ εἶναι

α'. Ἐπιπλήξεις.

β'. Πρόστιμον 1-20 δραχμῶν.

Ἄρθρον 51. Περὶ ἐκάστης ἐπανορθωτικῆς ποινῆς θέλει συντάττεσθαι προᾶξι ἐγγραφος, ὑπογραφομένη παρὰ τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου.

Τῶν ἐπανορθωτικῶν ποινῶν δὲν γίνεται ἐκκλησις, θέλουν ὅμως ἀναγγέλλεσθαι ἄνευ ἀναβολῆς εἰς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματεῖαν τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 52. Δι' ὅσας τῶν σηματοικωτέρων ὑποθέσεων, τῶν ἀναγομένων εἰς τὰ καθήκοντά του, ὁ Γενικὸς Ἐφορὸς δὲν δύναται νὰ ἐνεργήσῃ μόνος του, θεωρεῖται ὡς ὑπάλληλος τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας.

Ἐπομένως δὲν θέλει ἀναφέρεσθαι πρὸς τὴν Γραμματεῖαν ταύτην, ἀλλὰ θέλει καθυποβάλλει τὰ σχέδια τῶν ἀποφάσεων, ἢ τῶν ἀναφορῶν αὐτῆς.

Ἄρθρον 53. Ὁ Γενικὸς Ἐφορὸς ἔχει βαθμὸν, μισθὸν καὶ στολὴν Ὑπουργικῶν Συμβούλων.

Ἐκτὸς τούτου ἔχει δικαίωμα ν' ἀπαιτῆ καὶ τὰ ἀγώγια καὶ λοιπὰ μετακομίσεως ἔξοδα, γινόμενα κατὰ τὰς περιουσίας του.

Ἄρθρον 54. Πρὶν ἀναλάβῃ τὰ χρέη του θέλει δίδει ἐνώπιον τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματέως τῆς Ἐπικρατείας τὸν εἰς τὸ ἄρθρον 27 προδιαγραφέντα ὄρκον τῆς ὑπηρεσίας.

Περὶ τῆς ὀρκοδοσίας συντάττεται πρωτόκολλον, κατατιθέμενον εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς αὐτῆς Γραμματείας.

Ἄρθρον 55. Ὁ μισθὸς του ἄρχεται, ἂν δὲν ὀρισθῇ ἄλλως πῶς εἰς τὸ διάταγμα τοῦ διορισμοῦ του, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ὀρκοδοσίας του. Θέλει πληρῶνεσθαι τακτικῶς εἰς τὸ τέλος ἐκάστου μηνός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τῆς ὑπερτάτης ἐπιτηρήσεως τῆς Κυβερνήσεως.

Ἄρθρον 56. Ἡ γενικὴ ἐπιτήρησις ἐφ' ὄλων τῶν εἰς τὸ 29 ἄρθρον ἀναφερομένων ἐπιτροπῶν, ἐφ' ὄλων τῶν ἐφόρων, ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν Ἐπικράτειαν τοῦ Κράτους, τοὺς Νομούς, τὰς Ἐπαρχίας καὶ τοὺς Δήμους ἐπιστημονικῶν καὶ

τεχνολογικῶν συλλογῶν, ὡς καὶ ἐφ' ὄλων τῶν ἀρχαιοτήτων, ἐναπόκειται καὶ εἰς τὸν κατὰ τόπον Ἐπαρχον καὶ Νομάρχην καὶ εἰς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 57. Οἱ Ἐπαρχοὶ καὶ Νομάρχαι χρεωστοῦν ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν νὰ ἐπιθεωρῶσι τὰς ἐπαρχιακὰς καὶ νομαρχιακὰς συλλογὰς καὶ ἐπιτροπὰς καὶ ν' ἀναφέρωνται περὶ τῆς καταστάσεως αὐτῶν οἱ μὲν Ἐπαρχοὶ εἰς τοὺς Νομάρχας, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 58. Ἡ ῥηθεῖσα Γραμματεία ἔχει τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνολογικῶν καταστημάτων, καὶ τῶν ἀρχαιοτήτων ὄλου τοῦ Κράτους. Ἰδίως ἀπόκειται εἰς αὐτήν·

α'. Νὰ δέχεται ὑπ' ὄψιν τὰς εἰς τὰ ἄρθρα 23 καὶ 47 ῥηθείσας ἐκθέσεις, καὶ νὰ διατάτῃ τὰ δέοντα.

β'. Νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τοὺς ἐφόρους ἐπανορθωτικὰς ποινὰς.

Ἄρθρον 59. Αἱ ἀπὸ τὴν Γραμματείαν ταύτην ἐπιβλητέαι ἐπανορθωτικαὶ ποιναὶ εἶναι·

α'. Ἐπιπλήξεις.

β'. Πρόστιμον 5-100 δραχμῶν.

γ'. Παῦσις 8 ἡμερῶν ἕως ἕξ μηνῶν, ἀφαιρουμένον ἢ μὴ, τοῦ μισθοῦ.

Περὶ ἐκάστης ἐπανορθωτικῆς ποινῆς θέλει συντάττεσθαι προᾶξις ὑπογραφομένη ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματέως τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 60. Ἡ ἐπανορθωτικὴ δύναμις τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματείας ἰσχύει, εἴτε ἐπιβάλλει ποινὴν ἐπανορθωτικὴν ὁ Γενικὸς Ἐφορὸς, εἴτε μὴ. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ Γραμματεία δύναται νὰ ἐπαυξήσῃ, νὰ μετριάσῃ, ἢ νὰ ἀναιρέσῃ τὴν ἐπιβληθεῖσαν ποινὴν, ἢ, ἀφεθείσης τῆς ποινῆς ἀπὸ τὸν Γενικὸν Ἐφορον, νὰ ἐπιβάλλῃ ἄλλην.

ΤΜΗΜΑ Γ'.

Περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων ἰδίως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ δικαιωμάτων ἰδιοκτησίας ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτήτων.

Ἄρθρον 61. Ὅλα αἱ ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος ἀρχαιότητες, ὡς ἔργα τῶν προγόνων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, θεωροῦνται ὡς κτῆμα ἐθνικὸν ὄλων τῶν Ἑλλήνων ἐν γένει.

Ἄρθρον 62. Ὅλα τὰ ἐπὶ ἐθνικῆς γῆς, ἢ ὑπ' αὐτήν, ἢ εἰς τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης, εἰς ποταμοὺς καὶ δημοσίους ῥυάκας, εἰς λίμνας ἢ βάλτους εὐρισκόμενα ἐρείπια, ἢ ἄλλα ἀρχαιότητος ἀντικείμενα, ὁποῖον δῆποτε ὀνόματος, εἶναι ἰδιοκτησία τοῦ Κράτους.

Ἄρθρον 63. Ἰδιοκτησία τῶν ἰδιωτῶν εἶναι

α'. Ὅλοι αἱ εἰς ἰδιωτικὰς συλλογὰς, ἢ εἰς κτῆσιν ἰδιωτῶν εὐρισκόμεναι ἀρχαιότητες.

β'. Ὅλα τὰ ἐπὶ ἰδιοκτητῶν γαιῶν ἢ ὑπ' αὐτὰς εὐρισκόμενα ἐρείπια, ἢ ἄλλα ἀρχαιότητες, κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ἐπομένου ἄρθρου 64.

Ἄρθρον 64. Τῶν ἐπὶ ἰδιοκτητοῦ γῆς, ἢ ὑπ' αὐτήν, εἰς τοίχους, ὑπὸ συν-
τρίματα, ἢ ὅπως δῆποτε ἄλλως κρηπτομένων, μετὰ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν
ὁ παρὼν νόμος ἐμβαίνει εἰς ἐνέργειαν, ἀνακαλυφθησομένων, εἴτε κατὰ τύχην,
εἴτε δι' ἐπίτηδες ἀνασκαφῆς, ἀρχαιοτήτων, ἢ ἰδιοκτησία ἀνήκει ἐξ ἡμισείας
εἰς τὸ Κράτος, συμφώνως μὲ τὰ περὶ τούτου ἰδίως ὀριζόμενα εἰς τὸ 80 ἄρθρον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ γνωστοποιήσεως τῶν ὑπαρχουσῶν
ἢ ἀνακαλυπτομένων ἀρχαιοτήτων.

Ἄρθρον 65. Ὁ ἀνακαλύπτων ἀρχαιότητος, εἴτε κατὰ τύχην, εἴτε δι' ἀνα-
σκαφῶν, εἴτε διὰ καταβολῆς θεμελίων, εἴτε διὰ καθαιρέσεως οἰκιῶν, εἴτε δι'
ὁδοποιίας, ἢ ὅπως δῆποτε ἄλλως, ὑποχρεοῦται ἐπὶ ποινῇ 1-50 δραχμῶν.

α'. Νὰ δώσῃ εἰδησιν ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν περὶ τοῦ εὐρήματός του εἰς ἓνα
τῶν ἐφόρων, ἢ εἰς τὸν Γενικὸν Ἐφορον, ἢ εἰς τὴν ἐπιτόπιον ἐπαρχιακὴν ἢ νο-
μαρχιακὴν ἐπιτροπὴν, ἢ εἰς τὸν Νομάρχην ἢ Ἐπαρχον, ἢ εἰς τὴν Δημοτικὴν
Ἀρχήν.

β'. Νὰ δεῖξῃ προσκληθεὶς τὸ εὐρεθὲν εἰς ἓνα τῶν Ἐφόρων, ἢ εἰς τὸν Γε-
νικὸν Ἐφορον, ἢ εἰς μίαν τῶν εἰς τὸ ἄρθρον 29 ἀναφερομένων ἐπιτροπῶν,
καὶ νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς ὀηθέντας νὰ λάβουν ὁμοίωμα, ἢ ἀντίτυπον, ἢ ἀπεικό-
νισμα, ἢ ἀντίγραφον αὐτῶν.

Ἄρθρον 66. Τὸ αὐτὸ εἰς τὸ ἄρθρον 65 ὀηθὲν χρέος τῆς γνωστοποιήσεως
καὶ δείξεως τῶν ἀρχαιοτήτων, καὶ ἐπὶ τῇ αὐτῇ ποινῇ, ἔχουν

α'. Καὶ οἱ ἰδιοκτῆται ἰδιωτικῶν συλλογῶν ἢ καὶ μεμονωμένων ἀντικει-
μένων τῆς ἀρχαιότητος.

β'. Οἱ πρόεδροι ἢ οἰκονόμοι συμμοριῶν ἢ ἄλλων δημοσίων καταστημάτων
(μὴ ἐξαιρουμένων τῶν κλητήρων), κεκτημένων τοιαύτας συλλογὰς ἢ μεμονω-
μένας ἀρχαιότητος. Τοῖς δίδεται διορία δύο μηνῶν ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς κοι-
νοποιήσεως τοῦ παρόντος νόμου πρὸς γνωστοποίησιν.

Ἄρθρον 67. Ἄν εἰς τὰς περιπτώσεις τῶν ἄρθρων 65 καὶ 66 εὐρίσκωνται
ὀλόκληροι συλλογαί, ἢ ἂν αἱ ἀνευρεθεῖσαι ἢ ὑπάρχουσαι ἀρχαιότητες σύγκειν-
ται ἀπὸ διάφορα ἀντικείμενα θέλει συνοδεύεσθαι ἢ γνωστοποιήσιν καὶ μὲ κα-
τάλογον ἀκριβῆ, περιγράφοντα ἕκαστον ἀντικείμενον καθαρῶς καὶ διακεκρι-
μένως.

Ἐλλείποντος τοῦ καταλόγου τούτου, ἢ ὄντος ἀτελοῦς, ἐπιβάλλεται ἢ εἰς
τὸ ἄρθρον 63 προσδιορισθεῖσα ποινή.

Ἄρθρον 68. Τῶν κατὰ τὸ προλαβὸν ἄρθρον διδομένων καταλόγων θέλουν γίνεσθαι δύο ἀντίγραφα ἐπικεκρωμένα παρὰ τῶν εἰς τὸ ἄρθρον 65 στοιχ. α' ἀναφερομένων ἀρχῶν.

Τὸ ἐν ἀντίγραφον θέλει δίδεσθαι εἰς τὸν ἰδιοκτήτην, τὸ δὲ ἄλλο εἰς τὴν ἐπιτόπιον ἢ ἐπαρχιακὴν ἐπιτροπὴν, εἰς τῆς ὁποίας τὸν Δῆμον ἢ τὴν Ἐπαρχίαν εὐρίσκειται ἢ ἀρχαιότης, τὸ δὲ πρωτότυπον, μὲ τὰς ἀναγκαίας παρατηρήσεις στελλόμενον εἰς τὸν Γενικὸν Ἐφορον, θέλει ἐναποτίθεσθαι παρ' αὐτοῦ εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ. Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 69. Ὅσακις οἱ εἰς τὰ ἄρθρα 65 καὶ 66 ἀναφερόμενοι ἰδιοκτῆται θέλουν κατὰ μέρος ἢ γενικῶς νὰ πωλήσουν τὰς ὁποίας ἔχουν ἀρχαιότητας, ἢ νὰ τὰς μετακομίσουν ἀπὸ ἑνα δήμου εἰς ἄλλον, ὑποχρεοῦνται ἐπὶ ποιῆ 1-50 δραχ. νὰ ἀναγγείλωσι τὴν ἐκποίησιν ἢ μετάθεσιν ταύτην εἰς μίαν τῶν εἰς τὸ ἄρθρον 65 στοιχ. α' ἀναφερομένων ἀρχῶν, καὶ νὰ δώσουν εἰς αὐτὴν ἀκριβῆ κατάλογον τῶν ἐκποιητέων ἢ μετακομιστέων ἀντικειμένων.

Περὶ τούτου θέλει εἰδοποιεῖσθαι ἄνευ ἀναβολῆς ὁ Γενικὸς Ἐφορος, στελλόμενον πρὸς αὐτὸν τοῦ πρωτοτύπου τοῦ καταλόγου τούτου μὲ τὰς ἀναγκαίας παρατηρήσεις.

Ἄρθρον 70. Χρεωστοῦν δὲ καὶ οἱ νέοι οὔτοι ἰδιοκτῆται, ἐπὶ τῇ κατὰ τὸ προλαβὸν ἄρθρον ἐπιβαλλομένη ποιῆ, νὰ γνωστοποιῶσι κατὰ τὰ ἐκεῖ ἄρθρα, ἐπισυνάπτοντες ἀκριβῆ κατάλογον, καὶ τοῦτο ἐντὸς 8 ἡμερῶν, ἀφ' ἧς ἀποκτήσωσι τὰ τοιαῦτα ἀντικείμενα.

Ἄρθρον 71. Ἐν περιπτώσει διακρατίσεως ἢ δημοπρασίας, δικαστικῆς τε καὶ μὴ, ἀρχαιοτήτων, οἱ ὑπάλληλοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνετέθη ἢ διακράτησις ἢ ἐκτέλεσις τῆς δημοπρασίας αὐτῶν, χρεωστοῦν ἀνυπερθέτως νὰ εἰδοποιήσουν κατὰ τὰ ὠρισμένα, ἐπισυνάπτοντες καὶ ἀκριβῆ κατάλογον, ἄλλως ὑπόκεινται εἰς πρόστιμον 25-100 δραχμῶν.

Ἄρθρον 72. Ὅλοι αἱ εἰς τὸ ἄρθρον 29 ἀναφερόμενοι ἐπιτροπαὶ ἐπιτροῦσι τὰς ἐντὸς τοῦ Δήμου, τῆς Ἐπαρχίας ἢ τοῦ Νομοῦ τῶν εὐρισκομένας μεμονωμένας ἀρχαιότητας ἢ συλλογὰς αὐτῶν, εἴτε εἰς τὸ Δημόσιον εἴτε εἰς ἰδιώτας ἀνήκουσι.

Ἐχὼν τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιθεωρῶσι δι' ἐπιτρόπον, ἐκλελεγμένον ἐκ τῶν μελῶν τῶν, ὅλας τὰς ἀρχαιότητας, καὶ τὰς εἰς χεῖρας ἰδιωτῶν εὐρισκομένας ἀκόμη, διὰ νὰ ἐξετάζωσι τὴν ἀκρίβειαν τῶν κατὰ τὰ ἄρθρα 67-71 παρουσιαζόμενων καταλόγων, ἢ διὰ νὰ συντάττον αὐτοὶ αὐτῶν κατάλογον, τὸν ὁποῖον μὲ τὰς ἀπαιτούμενας παρατηρήσεις νὰ στέλλουν εἰς τὸν Γενικὸν Ἐφορον, ἢ διὰ νὰ βεβαιώνονται ἂν αἱ εἰς τὸν κατάλογον περιεχόμεναι ἀρχαιότητες εὐρίσκονται ἀκόμη παρὰ τῶν εἰς αὐτὸν ἀναφερομένων ἰδιοκτῆτην.

Ἄρθρον 73. Καὶ ὁ Γενικὸς Ἐφορος ἔχει τὸ εἰς τὸ προλαβὸν ἄρθρον ἀναφερόμενον δικαίωμα τοῦ ἐπιθεωρεῖν καὶ συντάττειν κατάλογον.

Ἄρθρον 74. Ἐκτὸς τούτου ἔχει ἢ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ. Γραμματεία τὸ δικαίωμα νὰ στέλλῃ ἐπίτροπον, ὅστις νὰ ἐξετάζῃ τὰς συλλογὰς τῶν

ἀρχαιοτήτων ἢ τὰς μεμονωμένας ἀρχαιότητας, ὅποιοιδήποτε κτῆμα καὶ ἂν εἶναι, συμφώνως μὲ τὸ ἄρθρον 72.

ἜΑρθρον 75. Ὅλα τῆς ἀρχαιότητος τὰ ἀντικείμενα εἰσάγονται ἀνεμποδί-
στως εἰς τὴν Ἐπικράτειαν.

Ὁ θέλων νὰ διατηρήσῃ τὸ δικαίωμα τῆς αὐθις ἐξαγωγῆς αὐτῶν, χρεωστεῖ
ἐντὸς 8 ἡμερῶν μετὰ τὴν ἀφίξιν τῶν τοιούτων ἀρχαιοτήτων νὰ εἰδοποιήσῃ
περὶ αὐτῶν μίαν ἀπὸ τὰς εἰς τὸ ἄρθρον 66 στοιχ. α' ἀναφερομένας ἐπιτροπὰς,
καὶ νὰ δώσῃ τὸν κατὰ τὰ ἄρθρα 67 καὶ 68 ἀπαιτούμενον κατάλογον. Ἐμελη-
θείσης τῆς διατάξεως ταύτης, θεωροῦνται αἱ εἰσαχθεῖσαι ἀρχαιότητες ὡς ἐπι-
τόπιοι, καὶ ἰσχύει περὶ αὐτῶν τὸ ἄρθρον 76.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Περὶ δικαιώματος διαθέσεως τῶν ἀντικειμένων
τούτων καὶ περὶ χρήσεως αὐτῶν.

ἜΑρθρον 76. Ἀρχαιότητες, ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος εὐρεθεῖσαι, δὲν δύνανται
χωρὶς ἀδείας τῆς Κυβερνήσεως ἐπ' οὐδεμιᾷ προφάσει νὰ ἐξαχθῶσιν ἐκτὸς τῆς
Ἐπικρατείας, ἐπὶ τῇ εἰς τὸ ἄρθρον 702 τοῦ Ποινικοῦ νόμου¹ ἐπιβαλλομένη
ποινῇ.

ἜΑρθρον 77. Ἡ κατὰ τὸ προλαβὸν ἄρθρον ἀπαιτομένη ἄδεια δίδεται παρὰ
τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ. Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας κατὰ πρό-
τασιν τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου. Ἡ Γραμματεία δὲν ἀπαρνεῖται τὴν τοιαύτην ἄ-
δειαν, ὅταν

α'. Τὰ κεντρικὰ καὶ ἐπαρχιακὰ Μουσεῖα ἔχουν ἀντικείμενα τοῦ αὐτοῦ
εἴδους καὶ τῆς αὐτῆς ποιότητος διπλᾶ.

β'. Τὸ ἀντικείμενον εἰσῆχθη ἀπὸ ξένην ἐπικράτειαν, καὶ εἰς τὴν εἰσαγωγὴν
τοῦ ἐφυλάχθησαν οἱ εἰς τὸ ἄρθρον 75 προγραφόμενοι τύποι.

γ'. Ὁ Γενικὸς Ἐφορὸς κηρύξῃ κατὰ τὸ ἄρθρον 79 τὸ ἀντικείμενον ἄ-
σήμαντον.

ἜΑρθρον 78. Ἐντὸς τῆς Ἐπικρατείας συγχορεῖται ἡ ἐλευθέρα διάθεσις,
καὶ ἰδίως ἡ ἐλευθέρα πώλησις καὶ τὸ ἐμπόριον τῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 63 εἰς κτῆ-
σιν ἰδιωτῶν εὐρισκομένων ἀρχαιοτήτων, γινομένων ὁμως πάντοτε τῶν γνωστο-
ποιήσεων κατὰ τὰ ἄρθρα 69 καὶ 70.

ἜΑρθρον 79. Ἡ κατὰ τὰ ἄρθρα 69, 70 καὶ 78 γνωστοποιήσεις εἶναι περι-
τή, ὡσάκις ὁ Γενικὸς Ἐφορὸς κηρύξῃ ἐγγράφως ὅτι τοιαῦται ἀρχαιότητες
εἶναι ἀσήμαντοι καὶ περιτταὶ εἰς τὴν Ἐπικράτειαν.

1. «Εἰς πρόστιμον πενήκοντα μέχρι πεντακοσίων δραχμῶν καταδικάζεται ὅστις,
ἂνευ τῆς ἀδείας τῆς Κυβερνήσεως, φέρει ἢ προσπαθεῖ νὰ φέρῃ εἰς ξένην ἐπικράτειαν
τὰς ἐν τῇ Ἑλλάδι εὐρεθείσας ἀρχαιότητας, ἢ λαμβάνει καθ' οἷονδήποτε τρόπον μετοχὴν
εἰς τὴν ἐξαγωγήν των».

Τοιαύτη ἀπόφασις ὅμως θέλει γίνεσθαι μόνον, ἀπ' οὗ τὸ ἀντικείμενον ἐπιθεωρηθῆ ἀπὸ μίαν τῶν εἰς τὸ ἄρθρον 29 ἀναφερομένων Ἐπιτροπῶν καὶ ἀπὸ τὸν Γενικὸν Ἐφορον, ἢ ἓνα παρ' αὐτοῦ διωρισμένον ἐφορον.

Ἄρθρον 80. Ἄν ιδιώτης θελήσῃ νὰ ἐκποιήσῃ τὰς ἐπὶ τοῦ κτήματός του κατὰ τὸ ἄρθρον 64 ἀνευρεθείσας ἀρχαιότητας, ἐπειδὴ τὸ Δημόσιον εἶναι κατὰ τὸ ἤμισυ ἰδιοκτητῆς αὐτῶν, χρεωστεῖ αὐτὸς νὰ τηρήσῃ τοὺς ἐξῆς ὅρους:

α'. Νὰ δώσῃ κατὰ προτίμησιν εἰς τὴν Ἐπικρατείαν τὸ δικαίωμα τῆς ἀγορᾶς αὐτῶν.

β'. Μὴ συμβιβασθεὶς περὶ τῆς τιμῆς μὲ τὴν Κυβέρνησιν, δύναται νὰ τὰς πωλήσῃ εἰς ἄλλον ἀγοραστήν· ἀλλὰ τότε τὸ ἤμισυ τῆς τιμῆς θέλει δίδεσθαι εἰς τὸ διὰ τὸ Μουσεῖον τῆς Ἐπικρατείας προσδιωρισμένον ταμεῖον.

γ'. Ἄν τὸ ἀντικείμενον τοῦτο τῆς ἀρχαιότητος εἶναι τόσον ἀσήμαντον, ὥστε ἡ Κυβέρνησις κρίνει συμφέρον νὰ μὴ προσφέρῃ πρὸς πρόσκτησιν αὐτοῦ τίποτε, ἢ ἂν ὁ Γενικὸς Ἐφορος δώσῃ περὶ αὐτοῦ ἐγγράφως γνώμην κατὰ τὸ ἄρθρον 79, τότε μένει αὐτὸ ἐντελὲς τοῦ ἔχοντος αὐτὸ ἰδιοκτησία, καὶ δύναται νὰ χαρισθῆ παρ' αὐτοῦ, νὰ ἀφελθῆ ὡς κληρονομία, νὰ πωληθῆ ἢ ὅπως ἄλλως νὰ ἐκποιηθῆ, χωρὶς νὰ δοθῆ οὐδὲν μέρος τῆς τιμῆς αὐτοῦ εἰς τὴν Κυβέρνησιν.

Ἄρθρον 81. Ἡ εἰς τὸ προλαβὸν ἄρθρον ῥηθεῖσα πρότασις περὶ ἀγορᾶς θέλει γίνεσθαι ἡ·

α'. Πρὸς τὸν Γενικὸν Ἐφορον ἀπ' εὐθείας, ἢ

β'. Εἰς ἓνα τῶν ἐφόρων, ἢ

γ'. Εἰς μίαν τῶν εἰς τὸ ἄρθρον 29 ἀναφερομένων Ἐπιτροπῶν.

Ἐν περιπτώσει τῶν στοιχ. β' καὶ γ', οἱ ἔφοροι καὶ αἱ Ἐπιτροπαὶ χρεωστοῦν ν' ἀναφέρωνται ἀμέσως πρὸς τὸν Γενικὸν Ἐφορον καὶ νὰ γνωμοδοτοῦν περὶ τῆς ἀγορᾶς.

Ἄρθρον 82. Ἰδιῶται θέλοντες νὰ προσφέρουν ἀρχαιότητας εἰς τὸ ἔθνος δύναται νὰ ἀποφασίσωσιν οἱ ἴδιοι εἰς ποῖον Μουσεῖον νὰ κατατεθῶσιν αὐταί. Ἡ περὶ τούτου θέλησις των θέλει ἰσχύει καὶ μετὰ θάνατόν των.

Τοιαῦται προσφοραὶ θέλουν γνωστοποιεῖσθαι διὰ τῆς ἐφημερίδος. Τὰ ὀνόματα τῶν διδόντων θέλουν καταγράφεσθαι εἰς τοὺς καταλόγους τοῦ Μουσείου καὶ σημειοῦσθαι, εἰ δυνατόν, ἐπὶ τοῦ προσενεχθέντος ἀντικειμένου.

Ἄρθρον 83. Ὁ χαρίσας, ὑποθέμενος, πωλήσας, ἢ ἄλλως πως ἐκποιήσας ἀρχαιότητας, εὐρεθείσας ἢ ἀνασκαφείσας εἰς δημόσιον τόπον (ἄρθρον 62), εἴτε πρὶν εἴτε ἀποῦ γνωστοποιήσῃ αὐτάς κατὰ τὸ ἄρθρ. 65 στοιχ. α', τιμωρεῖται κατὰ τὰ ἄρθρα 371, 385, ἢ 693 τοῦ Ποιν. Νόμου.

Ἄρθρον 84. Ἰδιῶται ἔχοντες ἢ μεμονωμένα Ἑλληνικὰ ἀρχαιότητας ἢ συλλογὰς αὐτῶν ἢ ἰδιοκτησίας, ἐπὶ τῶν ὁποίων εὐρίσκονται τοιαῦται, θεωροῦνται, κατὰ τὸ ἄρθρον 61 καὶ μερικωτέρως κατὰ τοὺς ὅρους τῶν ἄρθρ. 64, 65 καὶ 80, ὡς κεκτημένοι Ἑλληνικὰ ἔθνικα κτήματα, ἐπομένως πᾶσα ἐν γνώσει φθορὰ ἢ βλάβη αὐτῶν τοῖς ἀπαγορεύεται.

Ἄρθρον 85. Ἰδίως ἀπαγορεύεται εἰς τοιοῦτους ἰδιώτας, ἄνευ ἀδείας·

α'. Να φθείρουν, να παραβλάπτουν εύρισκόμενα ή ανακαλυπτόμενα εις τὸ μέλλον ἐπὶ ἰδιοκτητῶν αὐτῶν γαιῶν ἀρχαῖα μνημεῖα, λείψανα παλαιῶν ὁδῶν, λουτρῶν, τάφων κτλ.

β'. Να κατασκευάζουν εις περιφέρειαν ἐνὸς τετάρτου μυριομέτρου Ἑλληνικῶν λειψάνων ἀσβεστοκαμίνοιν, διὰ τὸ μὴ δίδεται ἀφορομὴ καὶ περίστασις εις βλάβην καὶ φθορὰν τῶν ἀρχαιοτήτων.

γ'. Να λαμβάνουν πλησίον τῶν ἀρχαίων οἰκοδομημάτων μέτρα δυνάμενα νὰ ἐπιφέρουν κατὰπτωσιν αὐτῶν.

δ'. Να ἀφαιροῦν πέτρας ἀπὸ τὰ καταπεπτωκότα μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητος.

ε'. Να ἀφαιροῦν ἀρχαιότητος ὁποίας δήποτε ἀπὸ ἐκκλησίας ἢ μοναστηρίου.

ζ'. Να στίρνουν ἰκρίωματα (σκαλωσιαῖς) ἐπάνω εις κτίρια ἀρχαῖα, εἴτε διὰ τὸ ἀποτυπώσουν μέρη αὐτῶν, εἴτε διὰ τὸ ζωγραφίσουν, εἴτε διὰ τὸ καταμετρήσωσιν αὐτά, εἴτε δι' ὁποιοδήποτε ἄλλον σκοπὸν.

η'. Να μεταχειρίζονται τοὺς ἐπὶ ἰδιοκτητῶν τόπων εύρισκομένους ἐντελῶς ἢ κατὰ μέρος σώους, ναοὺς καὶ ἄλλα Ἑλληνικὰ κτίρια, τάφους, σαρκοφάγους καὶ ἄλλα τῆς ἀρχαιότητος ἀντικείμενα πρὸς οἰκονομικὸν τινα σκοπὸν, ἰδίως δὲ ὡς κατοικίας, ἀποθήκας καρπῶν, φάτνας, ποτιστήρια, κτλ., κἂν δὲν ἤθελε προξενεῖσθαι ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης χρήσεως ἀμεσῶς τις φθορὰ ἢ βλάβη.

Ἄρθρον 86. Παρατηρήσας ὁ ἰδιώτης ὅτι τὸ ἐπὶ τῆς ἰδιοκτησίας του εύρισκόμενον μνημεῖον τῆς ἀρχαιότητος κινδυνεύει νὰ κρημισθῇ, θέλει εἰδοποιεῖ ἀμέσως περὶ τούτου μίαν τῶν εις τὸ ἄρθρ. 29 ἀναφερομένων ἐπιτροπῶν, ἢ τὸν κατὰ δῆμον, τὴν ἐπαρχίαν ἢ τὸν νομὸν ἔφορον, ἢ τὸν Γενικὸν ἔφορον, διὰ τὸ ληφθοῦν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Γενικοῦ ἔφορου τὰ ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς διατήρησιν αὐτοῦ.

Ἄρθρον 87. Ἄν εις τὴν περίπτωσιν τοῦ προλαβόντος ἄρθρου γνωμοδοτηθῇ παρὰ τῆς ἐπιτοπίου, ἐπαρχιακῆς ἢ νομαρχιακῆς ἐπιτροπῆς, καὶ ἀποφασισθῇ παρὰ τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου ὅτι τὰ ἀρχαῖα ταῦτα μνημεῖα εἶναι διατηρητέα, θέλει δοθῇ παρὰ τοῦ ἐπάρχου ἢ τοῦ νομάρχου εις τὸν ἰδιοκτήτην αὐτῶν ἡγήτῃ διορία, ἐντὸς τῆς ὁποίας πρέπει νὰ ληφθοῦν συμφώνως μὲ τὸν Γενικὸν Ἐφορον τὰ πρὸς διατήρησιν αὐτῶν μέτρα.

Ἄρθρον 88. Ἄν ὁ ἰδιοκτήτης κηρύξῃ ὅτι δὲν θέλει νὰ λάβῃ τὰ μέτρα ταῦτα, ἢ ὅτι δὲν θέλει νὰ ὑποταχθῇ εις τὰς ὁδηγίας τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου, ἢ ἐὰν ἀφήσῃ νὰ παρέλθῃ ἀνωφελῶς ἢ δοθεῖσα εις αὐτὸν διορία, θέλουν γίνεαι τὰ ἀπαιτούμενα ἔξοδα ἀπὸ τοῦ Γενικοῦ Ἐκκλησιαστικῶν Ταμείων.

Τὰ τοιαῦτα μνημεῖα ἀποκαθίστανται εις τοιαύτην περίπτωσιν ἰδιοκτησία τοῦ δημοσίου, εις δὲ τὸν ἰδιοκτήτην δίδεται τὸ ἥμισυ τῆς τιμῆς αὐτῶν, ἐκτιμηθέντων κατὰ τὸ ἄρθρον 93.

Ἄρθρον 89. Ἡ εις τὸ ἄρθρον 85 ἀναφερομένη ἄδεια θέλει δίδεσθαι ἀπὸ τὸν πλησιέστερον ἐπαρχον ἢ νομάρχην. Ζητεῖται δέ·

α'. Ἀπὸ τὸν ἔφορον ἢ ἀπὸ μίαν τῶν εις τὸ ἄρθρον 29 ἀναφερομένων

ἐπιτροπῶν, ἢ ὅποια δι' ἐκθέσεώς της διευθύνει τὴν αἴτησιν εἰς τὸν ἑπαρχον, ἢ τὸν νομάρχην, ἢ

β'. Κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὸν ἑπαρχον ἢ τὸν νομάρχην, ὁ ὁποῖος, πρὶν ἐκδώσῃ τὴν ἀπόφασιν, χρεωστεῖ ν' ἀκούσῃ τὴν γνώμην τοῦ ἐφόρου, ἢ μιᾶς τῶν εἰς τὸ ἄρθρον 29 ἀναφερομένων ἐπιτροπῶν.

Ἄρθρον 90. Ὁ παραβάτης τῶν ἄρθρων 84-86 ὑπόκειται εἰς πρόστιμον 5-100 δραχμῶν.

Ἡ αὐτὴ ποινὴ ἐπίκειται καὶ εἰς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ ὑπηρέτας, ἐπιτρέποντας εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἄρθρου 85 τοιαύτας πράξεις, ἄνευ ἀδείας τοῦ ἐπαρχου ἢ τοῦ νομάρχου.

Ἄρθρον 91. Τὸ ἐπιβαλλόμενον πρόστιμον εἰσπράττεται κατὰ τὸ ἄρθρον 501 τοῦ ποινικοῦ νόμου εἰς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον. Τὸ ἥμισυ ὅμως αὐτοῦ δίδεται εἰς τὸν καιαμηνυτήν, ὅταν ὑπάρχῃ τοιοῦτος.

Ἄρθρον 92. Ἐκτὸς τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρον 90 ὠρισμένου προστίμου χρεωστεῖ ἀκόμη ὁ παραβάτης·

α'. Νὰ ἐπισκενάσῃ τὰς βλαφθεῖσας ἀρχαιότητας ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου ἢ νὰ ἀποδώσῃ τὸ ἀσθαίρετως ἀφαιρεθὲν πάντοτε ἰδίους ἐξόδοις.

β'. Ν' ἀποζημιώσῃ δι' ὅσῃν ἔφευγεν ζημίαν ἢ νὰ πληρώσῃ τὴν τιμὴν τοῦ ἀντικειμένου, ἂν ἢ ἐπισκενὴ ἢ ἀπόδοσις δὲν εἶναι δυνατή, ἢ ἐὰν ἀρνήται αὐτήν.

Ἄρθρον 93. Ἡ ἀποζημιώσις ἢ ἡ τιμὴ τοῦ ἀντικειμένου θέλει προσδιορίζεσθαι δι' ἐπίτηδες διωρισμένον. Ἐξ αὐτῶν ὁ μὲν θέλει διορίζεσθαι παρὰ τοῦ ἰδιοκτῆτου, ὁ δὲ παρὰ τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου ἢ παρ' ἑνὸς Ἐφόρου, ἐκλεγομένου ἐπὶ τούτῳ παρὰ τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου.

Ἄν οἱ δύο διωρισμένοι δὲν συμφωνοῦν, ἢ πλησιεστέρα τῶν εἰς τὸ ἄρθρον 29 ἀναφερομένων ἐπιτροπῶν θέλει διορίζει εἶνα πρόεδρον. Εἰς τὴν ἐσχάτην ταύτην περίπτωσιν ἀποφασίζει ἡ πλειοψηφία.

Ἄρθρον 94. Ὅ,τι ἐρῶθέν εἰς τὰ ἄρθρα 84, 87, 89-93 περὶ ἰδιωτῶν ἰδιοκτητῶν ἀνάγεται καὶ εἰς τοὺς ἐνοικιαστάς, ἐπικαρπωτάς καὶ ἄλλους ὅπως δῆποτε ἔχοντας τὴν κατοχὴν γῆς ἰδιοκτῆτου.

Ἐν περιπτώσει τοῦ ἄρθρου 88 προσκαλεῖται αὐτὸς ὁ ἰδιοκτῆτης νὰ λάβῃ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς διατήρησιν μέτρα, καὶ τῷ δίδεται διορία πρὸς τοῦτο, τῆς ὁποίας παρελθούσης, ἐφαρμόζονται κατ' αὐτοῦ οἱ ὅροι τοῦ ἄρθρου 88.

Ἄρθρον 95. Ἐκτὸς τοῦ κατὰ ἄρθρα 90-94 ἐπιβλητέον προστίμου καὶ τῆς ἀποδόσεως, τιμωρεῖται ἢ ἐν γνώσει φθορᾶ, βλάβῃ ἢ κλοπῇ ἀρχαιότητος ἐπὶ ξένης ἰδιοκτησίας ἐδρικομένης, κατὰ τὰ ἄρθρα 371 καὶ ἐπ., 421 καὶ ἐπ. καὶ 693 τοῦ ποινικοῦ νόμου.

Ἄρθρον 96. Ὅταν πρόκηται λόγος περὶ προσδιορισμοῦ τῆς ποινῆς κατ' ἀλογίαν τῆς ἀξίας τοῦ κλαπέντος ἀντικειμένου ἢ τῆς γενομένης εἰς αὐτὸ φθορᾶς, εἰς τῶν ἐκτιμώντων αὐτὴν θέλει εἶναι πάντοτε καὶ ὁ Γενικός Ἐφορος, ἢ εἷς τῶν ἐφόρων, παρὰ τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου διοριζόμενος.

Ἄρθρον 97. Ὅστις, εἴτε ἐνοικιαστής, εἴτε ἐπικαρπωτής, εἴτε ἄλλως πως ἔχων εἰς τὴν διακατοχὴν του γῆν ἐθνικὴν, ἀφαιρέσῃ ἀρχαῖα μάρμαρα ἀπὸ ἐκκλησίας, ἢ μοναστήρια, ἢ λάβῃ ἄλλας ὅποιασδήποτε ἀρχαιοτήτας, ἢ ἐνεργήσῃ ἐν γένει ἐναντίον τῶν ἄρθρ. 84-86, καταδικάζεται κατὰ τὰ ἄρθρα 90-93 εἰς ποινὴν καὶ ἀποζημιώσιν, καὶ εἰς τὰ ὀριζόμενα κατὰ τὸ ἄρθρον 95. Ὅσον περὶ τῆς χορηγητέας ἀδείας ἐφαρμόζονται τὰ ἄρθρα 89 καὶ 90.

Ἄρθρον 98. Ὅστις εἰς κτίρια τῆς ἀρχαιότητος ἐπιχειρησθῆ ἐπισκευάς, χωρὶς νὰ εἰδοποιήσῃ προηγουμένως μίαν τῶν εἰς τὸ ἄρθρον 29 ἀναφερομένων ἐπιτροπῶν, ἢ ἓνα τῶν ἐφόρων ἢ τὸν Γενικὸν Ἐφόρον, ἢ χωρὶς νὰ λάβῃ προηγουμένως παρὰ τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου τὰς περὶ διαχειρίσεως τῶν ἀρχαιοτήτων ἀναγκαίας ὁδηγίας, καταδικάζεται κατὰ τὰ ἄρθρα 90-93 εἰς πρόστιμον, εἰς ἐπισκευὴν τῆς τυχόν βλαφθείσης ἀρχαιότητος, καὶ εἰς ἀποζημιώσιν ἐξ ἰδίων ἐξόδων.

Ἄρθρον 99. Ὅστις ἄνευ ἀδείας τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου ἀποτυπώσῃ ἀρχαιοτήτας, ἀνηκούσας εἰς τὸ δημόσιον, καὶ εἴτε μέρος συλλογῶν ἀποτελοῦσας, εἴτε εἰς διάφορα οἰκήματα ἢ εἰς τὸ ὑπαιθρον εὕρισκομένας, τιμωρεῖται κατὰ τὰ ἄρθρα 90-93 καὶ πληρώνει τὴν γενομένην ζημίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ ἀνασκαφῶν ἰδίως.

Ἄρθρον 100. Οὐδείς ἀνεξαιρέτως θέλει ἐπιχειρῆσθαι ἄνευ ἀδείας ἀνασκαφάς, εἴτε εἰς ἰδιόκτητον, εἴτε εἰς ξένον τόπον, ἐπὶ ποιῆ πρόστιμον 25-200 δραχμῶν καὶ δημεύσεως τῶν ἀνευρεθεισῶν ἀρχαιοτήτων.

Ἄρθρον 101. Ἡ ἀπὸ τῆς ποιῆς ἐπίκειται καὶ εἰς δημοσίους ὑπαλλήλους ἢ ὑπηρετάς, ἐπιτρέποντας ἄνευ προηγουμένης ἀδείας τὰς τοιαύτας ἀνασκαφάς.

Ἄρθρον 102. Ἡ εἰς τὰ ἄρθρα 100 καὶ 101 ἀναφερομένη ἄδεια χορηγεῖται ἀπὸ τὸν πλησιέστερον ἑπαρχον ἢ νομάρχην κατὰ τὸν εἰς τὸ ἄρθρον 89 προγεγραμμένον τρόπον.

Ἄρθρον 103. Ἡ ἀδεια ἀνασκαφῆς δίδεται μόνον εἰς ἰδιοκτῆτην τοῦ ἀνασκαπτέου τόπου, ἢ τὸν δυνάμενον νὰ ἀποδείξῃ τοῦ ἰδιοκτῆτου τὴν συγκατάθεσιν.

Ἄρθρον 104. Ἡ κατὰ τὰ ἄρθρα 89 καὶ 102 ἀναφορὰ χρεωστεῖ νὰ περιέχῃ α'. Τὴν κατὰ τὸ ἄρθρον 103 ἀπαιτουμένην ἀπόδειξιν.

β'. Ἀκριβῆ περιγραφὴν τῆς θέσεως τοῦ τόπου τῆς ἀνασκαφῆς.

Ἄρθρον 105. Ἐπὶ τῆς ἀναφορᾶς ταύτης θέλει ἐπιθεωρεῖσθαι καὶ ἐξετάζεσθαι ὁ τόπος τῆς ἀνασκαφῆς ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴν, συμπράκτοντος, εἰ δυνατόν, καὶ τοῦ ἐφόρου, καὶ θέλει γίνεσθαι ἐκθεσις πρὸς τὸν ἑπαρχον ἢ πρὸς τὸν νομάρχην. Μετὰ ταῦτα θέλει δίδεσθαι ἢ μὴ ἡ ἄδεια παρὰ τοῦ ἐπαρχου ἢ τοῦ νομάρχου κατὰ τὰ ἄρθρα 89 καὶ 90.

Ἄρθρον 106. Εἰς τὴν διαταγὴν τὴν ἐπιτρέπουσαν τὴν ἀνασκαφὴν θέλουν προσδιορίζεσθαι ἐν ταύτῳ καὶ αἱ ἀποστάσεις τοῦ τόπου τῆς ἀνασκαφῆς ἀπὸ

τὰς δημοσίους ὁδούς, τὰ δημόσια κτίρια, τὰς κατοικίας, τὰ περιτοιχίσματα τῶν κήπων καὶ τῶν ἀγρῶν, τῶν ὑδραγωγείων, τῶν βρύσεων, τῶν λειψάνων, τῶν ἀρχαίων μνημείων καὶ τῶν κοινοταφείων.

Ἄρθρον 107. Ἡ Κυβέρνησις ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κλείη καὶ νὰ ἐμποδίσῃ ἐπιτραπέισας ἤδη καὶ ἀρχισθείσας ἀνασκαφάς, ὡσάκις αὐταὶ δύνανται νὰ εἶναι ἐπιβλαβεῖς εἰς τὴν κοινὴν ἀσφάλειαν ἢ τὴν ὑγίαν.

Τὸ κλείσιμον αὐτῶν θέλει ζητεῖσθαι ἀπὸ τὸν πλησιέστερον ἑπαρχον ἢ νομάρχην, ἀλλὰ δύναται νὰ ἐπιταχθῇ παρ' αὐτοῦ καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος.

Ἄρθρον 108. Περὶ καταμηνύσεως ἀνευρεθεισῶν ἀρχαιοτήτων, καὶ περὶ διαθέσεως αὐτῶν ἰσχύουν τὰ ἄρθρα 65-69.

Ἄρθρον 109. Ἡ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας θέλει συνθέσει καὶ καθυποβάλει εἰς τὴν ἔγκρισιν τῆς Α. Μ. ὁδηγίας περὶ τοῦ καταλληλοτέρου τρόπου, καθ' ὃν πρέπει νὰ γίνωνται αἱ ἀνασκαφαὶ αὐταὶ καὶ ἡ ἐπ' αὐτῶν ἐπιστάσια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ ἀντικειμένων θεωρουμένων ὡς ἀρχαιοτήτων.

Ἄρθρον 110. Ἐκτὸς τῶν ἔργων τῆς γλυπτικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς θεωροῦνται ὡς ἀρχαιοτήτες καὶ ὄγκοι λελαξενμένων μαρμάρων ἢ πετρῶν ὁποῖου δήποτε σχήματος, ὁμοίως καὶ ζωγραφίαι, ψηφωτά, ἀγγεῖα, ὄπλα, κοσμήματα καὶ ἄλλα μετάλλινα ἢ πήλινα σκεύη, δακτυλιόλιθοι, νομίσματα καὶ ἐπιγραφαὶ παντὸς εἴδους. Ὅλα τὰ τοιαῦτα ἀντικείμενα ὑπόκεινται εἰς τοὺς ὅρους τοῦ παρόντος νόμου.

Ἄρθρον 111. Καὶ τὰ ἀντικείμενα τῆς τέχνης ἀκόμη, τὰ περιορχόμενα ἀπὸ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν τοῦ χριστιανισμοῦ ἢ τὸν καλούμενον μεσαιῶνα, δὲν ἐξαιροῦνται ἀπὸ τοὺς κανονισμοὺς τοῦ παρόντος νόμου.

Γενικὰ ἄρθρα.

Ἄρθρον 112. Αἱ διὰ τοῦ παρόντος νόμου ὀριζόμεναι ποιναὶ εἶναι τῆς ἀρμοδιότητος τῶν ἀστυνομικῶν δικαστηρίων, τὰ ὁποῖα θέλουν ἐνεργεῖ περὶ αὐτῶν κατὰ τοὺς ὅρους τῆς ποινικῆς διαδικασίας.

Ἄρθρον 113. Ὁ παρὼν νόμος ἐμβαίνει εἰς ἐνέργειαν ἀπὸ τῆς 18/30 Ἰουνίου τ.ε.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης ἀναιροῦνται ὅλοι οἱ προϋπάρχοντες καὶ εἰς τὸν παρόντα ἀντικείμενοι νόμοι καὶ διατάγματα.

Ἄρθρον 114. Εἰς τὴν Ἡμετέραν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμμα-

τείαν τῆς Ἐπικρατείας ἀνατίθεται ἢ ἐκτέλεσις καὶ κοινοποιήσις τοῦ παρόντος νόμου.

Ἐν Ναυπλίῳ τὴν 10/22 Μαΐου 1834.

Ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως

Ἡ Ἀντιβασιλεία

Ὁ Κόμης ΑΡΜΑΝΣΠΕΡΓ Πρόεδρος, ΜΑΟΥΡ, ΕΙΔΕΚ

6

ΝΟΜΟΣ ΒΧΜΣ'

Περὶ ἀρχαιοτήτων

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α'

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ψηφισάμενοι ὁμοφώνως μετὰ τῆς Βουλῆς, ἀπεφασίσαμεν καὶ διατάσσομεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ ἀρχαιοτήτων καθόλου.

Ἄρθρον 1.

Πάντα τὰ ἐν Ἑλλάδι ἐν οἷσιςδήποτε ἐθνικοῖς κτήμασιν, ἐν ποταμοῖς, λίμναις καὶ ἐν τῷ πνυθμένῳ τῆς θαλάσσης, πρὸς δὲ ἐν δημοτικοῖς, κοινοτικοῖς, μοναστηριακοῖς καὶ ἰδιωτικοῖς κτήμασιν εὐρισκόμενα ἀρχαῖα, κινητὰ τε καὶ ἀκίνητα, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ ἐφεξῆς, εἴνε ἰδιοκτησία τοῦ Κράτους. Κατ' ἀκολουθίαν τὸ δικαίωμα καὶ ἡ φροντίς περὶ ἀναζητήσεως καὶ διασώσεως, περὶ συναγωγῆς καὶ καταθέσεως τούτων ἐν δημοσίοις Μουσείοις ἀνήκει εἰς τὸ Κράτος.

Καὶ τὰ ἀντικείμενα τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ δὲν ἐξαιροῦνται τῶν ὁρισμῶν τοῦ παρόντος νόμου.

Πᾶσα πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον ἐνέργεια ὑπάγεται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως.

Ἄρθρον 2.

Εἰς τοὺς ἰδιοκτίτας τῶν κτημάτων, ἐν οἷς εὐρίσκονται ἀρχαῖα, παρέχεται

ἢ κατὰ τὰ ἄρθρα 5, 9, 14 καὶ 17 ἀποξημίωσις ἢ ἀμοιβή. Εἰς δήμους, κοινότηας καὶ Μονὰς οὐδεμία παρέχεται τοιαύτη.

Ἄρθρον 3.

Ἀρχαῖα κατὰ τὸ ἄρθρον 1 λογίζονται πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ ἔργα τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς, Γλυπτικῆς, Γραφικῆς καὶ οἰασθήποτε καθόλου τέχνης, οἷον παντοῖα οἰκοδομήματα καὶ ἀρχιτεκτονικά μνημεῖα, λίθοι μετὰ γλυφῆς τινος ἐκ τῶν μνημείων τούτων προερχόμενοι, καὶ βάρρα, ὕδραγωγεία, ὁδοί, τείχη, τάφοι, λαξεύματα, ἀγάλματα, ἀνάγλυφα, εἰδώλια, ἐπιγραφαί, ζωγραφίαι, ψηφιοθετήματα, ἀγγεῖα, ὄπλα, κοσμήματα καὶ ἄλλα ἐξ οἰασθήποτε ὕλης ἔργα καὶ σκευή, δακτυλιόλιθοι, νομίσματα.

Ἄρθρον 4.

Πάντα τὰ κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον ἀρχαῖα ὑπάγονται εἰς τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος νόμου, ἐξαιρουμένων τῶν δακτυλιολίθων καὶ τῶν νομισμάτων, περὶ ὧν, μέχρι τῆς ἐπιψηφίσεως εἰδικοῦ περὶ αὐτῶν νόμου, ἐξακολουθοῦσιν ἰσχύουσαι αἱ διατάξεις τοῦ ἀπὸ 10/22 Μαΐου 1834 νόμου περὶ ἐπισημονικῶν καὶ τεχνολογικῶν συλλογῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Περὶ ἀκινήτων ἀρχαίων.

Ἄρθρον 5.

Ἀρχαῖα οἰκοδομήματα καὶ ἄλλα οἰασθήποτε ἀκίνητα μνημεῖα ἀνακαλυφθέντα ἢ ἀνακαλυφθησόμενα ἐν ἰδιωτικῷ κτήματι θεωροῦνται δημόσια κτήματα. Ἐν ἧ δὲ περιπτώσει, κατὰ τὸ ἐπόμενον ἄρθρον, ἤθελε θεωρηθῆ ὡς διατηρητέον τὸ ἀνακαλυφθὲν οἰκοδόμημα ἢ μνημεῖον, ἀποζημιούται ὁ ἰδιοκτῆτης, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ ὁδοποιίας νόμου ΑΧΜΒ' τῆς 4 Ἰανουαρίου 1888.

Ἄρθρον 6.

Ὁ ἀνακαλύψας ὅπουδήποτε καὶ καθ' οἷονδήποτε τρόπον ἀρχαῖον οἰκοδόμημα ἢ μνημεῖον τι ὀφείλει νὰ δηλώσῃ τοῦτο ἐγγράφως πρὸς τὸν Γενικὸν Ἐφορον ἢ πρὸς ἓνα τῶν ἐφόρων ἢ ἐπιμελητῶν ἀρχαιοτήτων ἢ πρὸς τὸν ἀρμόδιον εἰρηνοδίκην, ὑποχρεουμένους νὰ διαβιβάσωσιν ἀμελλητὶ τὴν δῆλωσιν ταύτην πρὸς τὸν Γενικὸν Ἐφορον, ἐπὶ χρηματικῇ ποινῇ ἐκ δραχ. 50-500, ἐν περιπτώσει δὲ δολίας παραλείψεως, καὶ ἐπὶ ποινῇ ἀπολύσεως αὐτῶν ἐκ τῆς ὑπηρεσίας. Ὁ ἰδιοκτῆτης καὶ κάτοχος, ἐν τῷ κτήματι τοῦ ὁποίου ἀνεκαλύφθη εἴτε ὑπ' αὐτοῦ εἴτε ὑπ' ἄλλου τινὸς ἀρχαῖον ὑποχρεοῦται, ἐπὶ ποινῇ φυλακίσεως 15 ἡμερῶν μέχρις ἐνὸς ἔτους, νὰ διατηρήσῃ αὐτὸ ἐπὶ ἓνα μῆνα ἀπὸ τῆς δηλώσεως.

Ἐντὸς τοῦ ἐνὸς τούτου μηνὸς ὁ Γενικὸς Ἐφόρος, ἢ εἷς τῶν ἐφόρων, ὑπ' αὐτοῦ ὀριζόμενος, ἀποφαίνεται, ἂν πρέπη τὸ ἀνακαλυφθῆν οἰκοδόμημα νὰ διατηρηθῇ, ὅτε ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 5.

Ἐν ἐναντία περιπτώσει ἀφίεται τοῦτο εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ ἰδιοκτῆτου.

Ἄρθρον 7.

Ἀπαγορεύεται ἡ καταστροφή, βλάβη καὶ πᾶσα μεταβολὴ καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἐρειπίων, λειψάνων μνημείων καὶ οἰωνδήποτε ἄλλων ἀκινήτων καὶ κινητῶν ἀρχαίων. Ἐπὶ πλέον ἀπαγορεύεται, ἄνευ ἀδείας τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, 1) ἡ λατομία καὶ κατασκευὴ ἀσβεστοκαμίνων εἰς ἀκτῖνα 300 μέτρων ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτήτων, 2) ἡ πλησίον ἀρχαιοτήτων ἐπιχειρήσεις ἔργων, δυναμένου νὰ βλάβῃ αὐτὰς ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, 3) ἡ ἐπὶ κτιρίων καὶ λειψάνων ἢ ἐρειπίων ἀρχαίων οἰαδήποτε πράξεις, καὶ ἂν ἔτι δὲν ἐπιφέρῃ τινὰ ζημίαν.

Οἱ ἐνοχοὶ φθορᾶς ἢ βλάβης ἀρχαίων τιμωροῦνται κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 421-423 τοῦ Ποινικοῦ νόμου διωκόμενοι ἐξ ἐπαγγέλματος. Οἱ δὲ παραβάται τινὸς τῶν ἐν τῷ ἄρθρῳ τούτῳ ἐτέρων διατάξεων τιμωροῦνται ἀναλόγως τῆς ἀρχαιολογικῆς σπουδαιότητος τοῦ μνημείου διὰ φυλακίσεως 15 ἡμερῶν μέχρι δύο ἐτῶν.

Εἰς τοὺς κληρονομηθένους ἐνόχους παραβάσεώς τινος τῶν ἄρθρων τούτων ἐπιβάλλεται καὶ χρηματικὴ ποινὴ 100 μέχρι 10,000 δραχμῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ κινητῶν ἀρχαίων.

Ἄρθρον 8.

Ἀγάλματα, ἀνάγλυφα, εἰδώλια, ἐπιγραφαί, ἀγγεῖα, σκεύη καὶ ἄλλα οἰαδήποτε κινητὰ ἔργα τῆς ἀρχαίας τέχνης, ἔχοντα καλλιτεχνικὴν, ἀρχαιολογικὴν ἢ ἱστορικὴν ἀξίαν καὶ συντελοῦντα ὅπωςδήποτε εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης καὶ εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ βίου τῶν ἀρχαίων, κατατίθενται ἐν τοῖς Μουσείοις καὶ ταῖς ἀρχαιολογικαῖς συλλογαῖς τοῦ Κράτους ὡς ἀποκλειστικὴ τούτου ἰδιοκτησία.

Ἄρθρον 9.

Εἰς τὸν ἰδιοκτῆτην τοῦ κτήματος, ἐν ᾧ εὗρίσκονται κινητὰ ἀρχαῖα χρήσιμα διὰ τὰ Μουσεία τοῦ Κράτους, εἴτε δι' ἀνασκαφῶν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδιοκτῆτου κατὰ τὸ ἄρθρον 17 ἐνεργηθεισῶν, εἴτε κατὰ τύχην, διὰ καλλιτεργείας τοῦ κτήματός του ἢ δι' ἀνορύξεως θεμελίων κλπ., παρέχεται ὡς ἀποζημίωσις μετὰ τὴν κατάθεσιν τῶν ἀρχαίων ἐν δημοσίῳ Μουσείῳ τὸ ἥμισυ τῆς ἀξίας αὐτῶν, ὀριζομένης ὑπὸ τριμελοῦς ἐπιτροπῆς, συγκειμένης ἐξ ἐνὸς ἐφόρου ἀρχαιοτήτων, ὀνομαζόμενον ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου, ἐξ ἐνὸς ἀντιπροσώπου τοῦ ἰδιο-

κτήτου και ἐξ ἐνὸς ἐπιστήμονος ἀρχαιολόγου οἰαςδὴποτε ἐθνικότητος, ὀριζο-
μένον ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἀποφασίζει κατὰ πλειονοψηφίαν. Μὴ ἐπιτευχθεΐσης
δὲ πλειονοψηφίας, ὀρίζει τὴν ἀμφισβητουμένην τιμὴν τῶν ἀρχαίων ὁ Πρόεδρος
τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἔχων ὑπ' ὄψιν τὴν γνώμην ἐκάστου τῶν διαφωνούντων
μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς.

Ἄρθρον 10.

Ἰδιοκτῆτης εὐρῶν οἰαςδὴποτε κινήτὰ ἀρχαῖα ἐν τῷ κτήματι αὐτοῦ κατὰ
τύχην, ὑποχρεοῦται νὰ ἀνακοινώσῃ τὴν εὐρεσιν αὐτῶν ἐντὸς πέντε τὸ πολὺ
ἡμερῶν εἰς τὸν Γενικὸν Ἐφόρον ἢ εἰς ἓνα τῶν ἐφόρων ἢ ἐπιμελητῶν ἢ εἰς τὸν
ἀρμόδιον εἰρηροδικὴν καὶ νὰ θέσῃ αὐτὰ εἰς τὴν διάθεσιν των, ὅπως παραληφθῶ-
σιν ἐπὶ ἀποδείξει, περιεχούση ἀκριβῆ περιγραφὴν αὐτῶν. Οἱ ἔφοροι καὶ ἐπιμελη-
ταὶ ὀφείλουσι νὰ καταθέσωσιν αὐτὰ ἀμέσως εἰς τι δημόσιον Μουσεῖον, ὃ δὲ
εἰρηροδικῆς ὑποχρεοῦται νὰ εἰδοποιήσῃ πάραπαν τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλη-
σιαστικῶν, ὅπως ληφθῶσι τὰ προσήκοντα μέτρα, ἐπὶ ἀπειλῇ τῶν ποινῶν τοῦ
ἄρθρου 6. Ἐπὶ τῶν οὕτω πως παραδιδομένων ἀρχαίων ἐνεργοῦνται τὰ πρὸς
ἀποζημίωσιν τοῦ ἰδιοκτῆτου ἢ κατόχου κατὰ τὸ ἡγούμενον ἄρθρον ἐντὸς 15
τὸ πολὺ ἡμερῶν, ἄλλως ἐπιστρέφονται ταῦτα εἰς τὸν ἰδιοκτῆτην, θεωρούμενα
ὡς ἄχρηστα, συμφώνως τῷ 12ῳ ἄρθρῳ. Ἐν περιπτώσει παραλείψεως τῆς ἀνω-
τέρου ἀνακοινώσεως καὶ παραδόσεως, τὰ ἀρχαῖα κατάσχονται καὶ κατατίθεν-
ται ἐν τῷ Μουσεῖῳ, ἀπόλλυσι δὲ ὁ ἰδιοκτῆτης πᾶν δικαίωμα ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ
προηγούμενον ἄρθρον ἀποζημιώσεως καὶ τιμοθεΐται πρὸς τούτοις μὲ φυλάκι-
σιν ἐνὸς μηνὸς μέχρι δύο ἐτῶν.

Εἰς τὰς αὐτὰς διατάξεις ὑπόκειται καὶ πᾶς ὀπωσδὴποτε γενόμενος κάτο-
χος ἀρχαίων ἢ εὐρῶν κατὰ τύχην τοιαῦτα ἐν ἄλλοτρίῳ κτήματι.

Ἄρθρον 11.

Ὁ καταγγείλας τὴν κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον πάρανομον κατακρά-
τησιν ἀρχαίων καὶ συντελέσας ὀπωσδὴποτε εἰς τὴν κατάσχεσιν αὐτοῦ λαμβάνει
ὀλόκληρον τὴν ἀποζημίωσιν, ἣτις ἦτο προωρισμένη διὰ τὸν ἰδιοκτῆτην τοῦ
κτήματος, ἐν ᾧ εὐρέθη τὸ ἀρχαῖον.

Ἄρθρον 12.

Τῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 10 ἀρχαίων κατατίθενται ἐν τοῖς δημοσίοις Μουσείοις
ὅσα εἶναι ὀπωσδὴποτε χρήσιμα καὶ ἐπὶ τούτοις ἀποζημιοῦται ὁ ἰδιοκτῆτης.
Τὰ λοιπὰ δέ, ὅσα ἢ ἐκ τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου καὶ τῶν Ἐφόρων τῶν ἐν Ἀθήναις
ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν ἀποτελουμένη Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἤθελε κη-
ρύξει ἄχρηστα διὰ τὰ Μουσεῖα τοῦ Κράτους, ἐπιστρέφονται ἢ ἀφίενται τῷ
ἰδιοκτῆτῃ τοῦ κτήματος, ἀφ' οὗ καταγραφῶσιν ἐν διπλῷ καταλόγῳ, ὃν ὁ μὲν
κατατίθεται ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς Γενικῆς Ἐφορείας, ὃ δὲ δίδεται τῷ ἰδιοκτῆτῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ ἀνασκαφῶν.

Ἄρθρον 13.

Ἄνασκαφὰς πρὸς ἀνακάλυψιν ἀρχαιοτήτων δικαιούται τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Ἐκπαιδεύσεως νὰ ἐνεργῇ οὐ μόνον ἐν ἐθνικοῖς, δημοτικοῖς, κοινοτικοῖς καὶ μοναστηριακοῖς ἀλλὰ καὶ ἐν ἰδιωτικοῖς κτήμασι. Πρὸς τοῦτο δύναται νὰ προβῇ εἰς τὴν ἀναγκαστικὴν ἀπαλλοτριώσιν τοῦ ἀνασκαπτέου κτήματος, ἐφαρμοζομένων τῶν διατάξεων τοῦ ΒΡΞΖ' νόμου τῆς 16 Φεβρουαρίου 1893. Δικαιούται ὅμως νὰ προβῇ εἰς δοκιμαστικὴν ἀνασκαφὴν καὶ ἄνευ τῆς ἀπαλλοτριώσεως τοῦ κτήματος εἰδοποιῶν περὶ τούτου τὸν ἰδιοκτῆτην καὶ πάντα ἄλλον ἐνδιαφερόμενον διὰ προκηρῦξεως, δημοσιευομένης ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως, καὶ ἀποζημιῶν αὐτὸν διὰ τε τὴν στέρησιν τῆς προσωρινῆς χρήσεως καὶ διὰ πᾶσαν βλάβην προσγινομένην εἰς τὸ κτήμα του. Δύναται δὲ νὰ ἐπιληφθῇ τῶν ἀνασκαφῶν εὐθὺς μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς προκηρῦξεως. Τοιαῦται ὅμως δοκιμαστικαὶ ἀνασκαφαὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπεκταθῶσι μέχρι κατεδαφίσεως ἢ βλάβης οἰκίας ἢ ἄλλον τινὸς κτιρίου.

Ἄρθρον 14.

Ὅταν τὸ Ὑπουργεῖον ἐνεργῇ ἀνασκαφὰς ἐν ἰδιωτικῷ μὴ ἀπαλλοτριωθέντι ἀναγκαστικῶς κτήματι ἀποζημιώνει τὸν ἰδιοκτῆτην μετὰ τὴν διακοπὴν τῆς ἀνασκαφῆς ἐντὸς δεκαπέντε ἡμερῶν ἐπὶ τῇ στέρησει τῆς προσωρινῆς χρήσεως καὶ τῇ βλάβῃ, ἣν ἔνεκα τῆς ἀνασκαφῆς ὑπέστη οὗτος ἐν τῷ κτήματί του, κατ' ἐκτίμησιν γινομένην ὑπὸ τοῦ κατὰ τὴν περιφέρειαν ἐν ἣ τὸ κτήμα οικονομικοῦ ἐφόρου, ἢ ἀντιπροσώπου αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ εἰρηνοδίκου καὶ ὑπὸ τοῦ ἄστυνόμου.

Ὡς πρὸς τὰ ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς ταύταις ἀποκαλυφθέντα ἀκίνητα ἀρχαῖα ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 5 καὶ 6.

Τῶν εὑρεθέντων δὲ κινήτων ἀρχαίων τὰ κατὰ τὴν γνώμην τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἄχρηστα διὰ τὰ Μουσεῖα τοῦ Κράτους ἀφίενται τῷ ἰδιοκτῆτη τοῦ κτήματος καταγραφόμενα ἐν διπλῷ πρωτοκόλλῳ, ὧν τὸ μὲν δίδεται τῷ ἰδιοκτῆτη, τὸ δὲ κατατίθεται ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς Γενικῆς Ἐφορείας. Τὰ δὲ χρήσιμα ἀρχαῖα κατατίθενται ἐν τοῖς Μουσείοις, πληρωνομένου τῷ ἰδιοκτῆτη τοῦ ἐνὸς τρίτου τῆς ἀξίας αὐτῶν κατ' ἐκτίμησιν γινομένην ὑπὸ τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 9 ἐπιτροπῆς καὶ κατὰ τὰς ἐν αὐτῷ διατάξεις.

Ἄρθρον 15.

Ἀπαγορεύεται τῷ ἰδιοκτῆτη πᾶσα ἐν τῷ κτήματι αὐτοῦ ἀνασκαφὴ πρὸς ἀνεύρεσιν ἀρχαιοτήτων ἄνευ προηγουμένης εἰδοποιήσεως τῆς ἀρμοδίας ἀρχῆς καὶ ἄνευ ἐγγράφου ἀδείας τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, καθορισούσης καὶ τὰ πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς.

Ἡ παραβάτης τῆς διατάξεως ταύτης τιμωρεῖται διὰ φυλακίσεως ἐνὸς μηνὸς μέχρι δύο ἐτῶν. Ἡ ποινὴ συνεπάγεται αὐτοδικαίως στέρησιν πολιτικῶν δικαιωμάτων μέχρι πέντε ἐτῶν, ἐὰν ἐν τῇ ἀποφάσει δὲν ὀρίζηται ὀλιγώτερος χρόνος. Τὰ ἀρχαῖα κατάσχονται καὶ κατατίθενται ἐν τῷ Μουσείῳ, ἀπόλλυσι δὲ ὁ ἰδιοκτῆτης πᾶν δικαίωμα ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 9 ἀποζημιώσεως.

Οἱ ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς ταύταις ἐργασθέντες ἐργάται καὶ πᾶς ἄλλος συνεργὸς τιμωροῦνται διὰ φυλακίσεως δεκαπέντε ἡμερῶν μέχρι τριῶν μηνῶν.

Ἄρθρον 16.

Ἄδεια πρὸς ἀνασκαφὴν παραχωρεῖται τῷ ἰδιοκτῆτῇ τοῦ ἀνασκαπτομένου κτήματος ἢ ἀντιπροσώπῳ αὐτοῦ.

Τὸ Ὑπουργεῖον δικαιούται νὰ ἐκδώσῃ ἢ νὰ μὴ ἐκδώσῃ τὴν ἄδειαν ἢ καὶ νὰ ἐνεργήσῃ αὐτὸ τὴν ἀνασκαφὴν κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 13 καὶ 14.

Ἄρθρον 17.

Τοιαύτας ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτῆτου ἀδεία τοῦ Ὑπουργεῖου γινομένης ἀνασκαφῆς διευθύνει ὑπάλληλος τοῦ Δημοσίου, ὀριζόμενος ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου, ὅστις καὶ λαμβάνει ὑπὸ τὴν κατοχὴν του πάντα τὰ ἀνευρισκόμενα κινητὰ ἀρχαῖα.

Ὡς πρὸς τὰ ἀποκαλυπτόμενα ἀκίνητα ἀρχαῖα ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 5 καὶ 6. Ὡς πρὸς δὲ τὰ κινητὰ ἀρχαῖα ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 14 μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι εἰς τὸν ἐνεργοῦντα τὴν ἀνασκαφὴν ἰδιοκτῆτην πληρώνεται οὐχὶ τὸ ἐν τρίτον, ἀλλὰ τὸ ἥμισυ τῆς ἀξίας τῶν ἐν τῷ Μουσείῳ κατατιθεμένων ἀρχαίων.

Ἄρθρον 18.

Ὁ ἐν ἄλλοτρίῳ κτήματι ἐπιχειρήσας ἀνασκαφὴν πρὸς ἀνακάλυψιν ἀρχαίων τιμωρεῖται διὰ φυλακίσεως ἕξ μηνῶν μέχρι τριῶν ἐτῶν. Τὰ εὑρεθέντα κινητὰ ἀρχαῖα κατάσχονται καὶ κατατίθενται ἐν δημοσίῳ Μουσείῳ, εἰς δὲ τὸν ἰδιοκτῆτην τοῦ κτήματος παρέχεται ἢ κατὰ τὸ ἄρθρον 9 ἀμοιβή, ἂν ἀποδείξῃ οὗτος ὅτι ἡ ἀνασκαφὴ ἐγένετο ἐν ἀγνοίᾳ αὐτοῦ καὶ ὅτι δὲν ἠμέλησεν ὅπως παρεμποδίσῃ αὐτὴν καὶ καταγγείλῃ εἰς τὰς ἀρχάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς ἀρχαίων.

Ἄρθρον 19.

Ἀρχαῖα εἰσάγονται ἀνεμποδίστως εἰς τὸ Κράτος, ἀλλ' ἅμα τῇ εἰσαγωγῇ αὐτῶν ἐν τῷ τελωνείῳ ὑποχρεοῦται ὁ ἐνδιαφερόμενος νὰ τὰ δηλώσῃ ἄλλως θεωροῦνται αὐτὰ ὡς εὑρεθέντα ἐν Ἑλλάδι.

Β. Διάταγμα θέλει κανονίσῃ τὰς διατυπώσεις καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐξα-

κριβώσεως τῶν ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ εἰσαγομένων ἀρχαίων καὶ τὰ τῆς δηλώσεως αὐτῶν.

Ἄρθρον 20.

Τὰ κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ εἰσαχθέντα καὶ κατὰ τὴν εἰσαγωγήν των δηλωθέντα ἀρχαῖα δὲν δύνανται νὰ ἐξαχθῶσιν, εἰμὴ μετὰ προηγουμένην βεβαίωσιν καὶ ἄδειαν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἐκπαιδεύσεως περὶ τῆς ταυτότητος αὐτῶν.

Ἄρθρον 21.

Ὁ πωλήσας καὶ ἀγοράσας ἀρχαῖα, εἰσαχθέντα ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ, ὀφείλουσιν ἐκάτερος ἐπὶ χρηματικῇ ποινῇ μέχρι 10.000 δραχ. νὰ ἀναγγείλῃ τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τὴν πώλησιν καὶ ἀγορὰν ὑποβάλλων κατάλογον περιγραφικὸν τῶν ἀρχαίων.

Τὸ Ὑπουργεῖον δικαιούται κατὰ προτίμησιν ν' ἀγοράσῃ τὰ ἀρχαῖα ταῦτα διὰ τὰ Μουσεῖα τοῦ Κράτους, πληρώνων εἰς τὸν ἰδιοκτήτην ὀλόκληρον τὴν παρ' αὐτοῦ προτεινομένην ἀξίαν των. Μὴ θελήσας ν' ἀποκτήσῃ αὐτά, παρέχει τῷ ἰδιοκτήτῃ τὴν ἄδειαν πρὸς ἔλενθέραν διάθεσίν των.

Ἄρθρον 22.

Ἀπαγορεύεται ἢ εἰς τὸ ἔξωτερικὸν ἐξαγωγή ἀρχαίων, ἐν Ἑλλάδι εὑρεθέντων, ἄνευ ἐγγράφου ἀδείας τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ὅπερ ἐκδίδει τὴν ἄδειαν ταύτην, μόνον προκειμένου περὶ ἀρχαίων ἀχρηστών, κατὰ τὴν γνώμην τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὰ Μουσεῖα τοῦ Κράτους.

Ἐκδοθεῖσης τῆς ὑπουργικῆς ἀδείας, ὁ ἐξάγων τὰ ἀρχαῖα πληρώνει ἐξαγωγικὸν φόρον 10⁰/₁₀ ἐπὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν, ὀριζομένης ὑπὸ ἐνὸς ἐφόρου ἀρχαιοτήτων, ἀντιπροσώπου τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου. Ἄν δὲ ὁ ἐνδιαφερόμενος δὲν ἀποδέχῃται τὴν ὑπὸ τοῦ ἐφόρου ὀρισθεῖσαν ἀξίαν, ὀρίζεται αὕτη κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 9ου.

Ἄν ἢ Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιτροπῇ κηρύξῃ τὰ ἐξακτέα ἀρχαῖα ἐντελῶς ἀχρηστα καὶ ἀσήμαντα, δύνανται ὁ Ὑπουργὸς νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐξαγωγήν ἄνευ πληρωμῆς φόρου.

Ἄρθρον 23.

Ὁ ἐξάγων ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἀρχαῖα εἰς τὸ ἔξωτερικόν, κατὰ παράβασιν τῶν διατάξεων τῶν ἄρθρων 20 καὶ 22, καὶ πᾶς συνεργὸς καταδιώκεται καὶ τιμωρεῖται ἐπὶ πλημμελήματι διὰ φυλακίσεως τριῶν μηνῶν μέχρι πέντε ἐτῶν. Τὰ ἀρχαῖα δημεύονται ἂν δὲ ἢ δήμευσις τυγχάνῃ ἀνέφικτος ὁ παραβάτης ὑποχρεοῦται εἰς ἀποζημίωσιν ἴσην πρὸς τὴν ἀξίαν αὐτῶν. Ἡ ποινὴ αὕτη συνεπάγεται αὐτοδικαίως ἀπώλειαν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων μέχρι πέντε ἐτῶν, ἐὰν ἐν τῇ ἀποφάσει δὲν ὠρίσθῃ ὀλιγώτερος χρόνος.

Εἰς πάντα τοὺς ἀνακαλύψαντας καὶ προλαβόντας γινομένην λαθραίαν ἐξαγωγὴν ἀρχαίων παρέχεται ὡς ἀμοιβή τὸ ἐν τρίτον τῆς ἀξίας αὐτῶν, ὀριζομένης ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ'.

Περὶ διαθέσεως ἀρχαίων καὶ περὶ ἰδιωτικῶν συλλογῶν.

Ἄρθρον 24.

Ἀρχαῖα ἐκ τῶν ἐν ταῖς ἀποθήκαις τῶν Μουσειῶν τοῦ Κράτους, ἅτινα ἢ Ἀρχαιολογικῆ Ἐπιτροπῇ ἐν συνεδρίῳ αὐτῆς ἤθελε κηρύξει παμφηφεῖ περικτὰ διὰ τὰ Μουσεῖα, δύναται ν' ἀνταλλάσσονται ἀποφάσει τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν πρὸς ξένα Μουσεῖα καὶ ἐπιστημονικὰ καθιδρύματα οἰασδῆποτε ἐθνικότητος.

Ἄρθρον 25.

Ὑπὸ ἰδιωτῶν ἐντὸς τοῦ Κράτους διατίθενται, πωλοῦνται καὶ ἀγοράζονται α') ἀρχαῖα περικτὰ διὰ τὰ Μουσεῖα τοῦ Κράτους κατὰ τὴν γνώμην τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, β') ἀρχαῖα εἰσαχθέντα ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὡς πρὸς τὰ ὁποῖα ἐφηρμόσθησαν αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 19 καὶ 21, γ') ἀρχαῖα εὐρεθέντα πρὸ τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου τούτου, ὡς πρὸς τὰ ὁποῖα ἐφηρμόσθησαν καὶ ἰσχύουσιν αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 32.

Β. Διατάγματα θέλουσι κανονίσει τὰ τῆς πωλήσεως τῶν ἀρχαίων τούτων καὶ θέλουσι καθορίσει τὸν τρόπον τῆς ἐξακριβώσεως τοῦ ὅτι ταῦτα εἶναι ἐκ τῶν ὑπαγομένων εἰς τὰς ἀνωτέρω κατηγορίας.

Ἄρθρον 26.

Οἱ κεκτημένοι ἀρχαῖα, περιελθόντα εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν των κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 12, 14 καὶ 17, δικαιοῦνται νὰ πωλῶσιν αὐτὰ ἐλευθέρως. Πάντες δὲ οἱ λοιποὶ οἱ πωλοῦντες οἰαδήποτε ἀρχαῖα τῶν ἐν τῷ προηγουμένῳ ἄρθρῳ θεωροῦνται ὡς μετερχόμενοι τὸ ἐμπόριον τῶν ἀρχαιοτήτων ἐξ ἐπαγγέλματος καὶ ὑπόκεινται εἰς τὴν πληρωμὴν φόρου ἐπιτηδεύματος, τιμωροῦνται δὲ διὰ προστίμον μέχρι 500 δραχμῶν, ἂν φωραθῶσιν ἀσκήσαντες τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο, χωρὶς νὰ εἶναι ἐγγεγραμμένοι ἐν τῷ φορολογικῷ καταλόγῳ.

Ἄρθρον 27.

Οἱ κεκτημένοι καὶ οἱ ἐξακολουθοῦντες προσκτώμενοι ἀρχαῖα τῶν ἐν τῷ ἄρθρῳ 25 ἀφείλουσιν, ἐπὶ χρηματικῇ ποινῇ μέχρι 500 δραχμῶν, νὰ ἀνακοινώσωσιν ἐγγράφως τὴν πρόθεσίν των τῷ Γενικῷ Ἐφόρῳ, ἂν δι' ὧν προσκτῶνται ἀρχαῖων προτίθενται νὰ καταρτίσωσιν ἀρχαιολογικὴν συλλογὴν ἢ νὰ μετέρ-

χωνται τὸ ἐμπόριον τῶν ἀρχαιοτήτων. Οἱ τὴν τελευταίαν ταύτην πρόθεσιν ἔχοντες ὀφείλουσι νὰ ἀνακοινώσωσιν αὐτὴν καὶ εἰς τὸν ἀρμόδιον οἰκονομικὸν ἔφορον, ὅπως οὗτος ἐγγράφῃ αὐτοὺς ἐν τῷ φορολογικῷ καταλόγῳ καὶ χορηγήσῃ τὴν νενομισμένην ἄδειαν.

Ἄρθρον 28.

Ἐν τῷ γραφείῳ τῆς Γεν. Ἐφορείας τηρεῖται βιβλίον, ἐν ᾧ ἀναγράφονται οἱ ἰδιωτικὰς συλλογὰς κεκτημένοι καὶ οἱ τὸ ἐμπόριον ἀρχαιοτήτων μετερχόμενοι. Ἐπὶ πάντων δὲ τούτων ἀσκεῖ ὁ Γεν. Ἐφορος διὰ τῶν ἐφόρων καὶ ἐπιμελητῶν ἀρχαιοτήτων καὶ διὰ παντὸς ἄλλον δημοσίον ὑπαλλήλου τὴν προσήκουσαν ἐκάστοτε ἐπιτήρησιν καὶ ἔλεγχον πρὸς ἐξακριβώσιν τῆς καταγωγῆς τῶν ὧν κέκτηνται οὗτοι ἀρχαίων.

Οἱ δημοσίαι ἐν ἰδίῳι καταστήμασι πωλοῦντες ἀρχαῖα δύνανται νὰ ὑπαχθῶσιν ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματός των εἰς ἀστυνομικὸν κανονισμόν, ἐκδοθησόμενον ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τῆς Ἀστυνομίας ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Περὶ ἀπομιμημάτων ἀρχαίων.

Ἄρθρον 29.

Τοῖς πωλοῦσιν ἀρχαῖα ἀπαγορεύεται ἡ πρόσκτησις καὶ ἡ πώλησις ἀπομιμημάτων ἀρχαίων ἐπὶ ποινῇ φυλακίσεως τριῶν ἡμερῶν μέχρι τριῶν μηνῶν καὶ χρηματικῇ ποινῇ 100 μέχρι 1.000 δραχμῶν.

Ἄρθρον 30.

Οἱ πωλοῦντες ἀπομιμήματα ἀρχαίων ἀσκοῦσιν ἴδιον ἐπάγγελμα. Ἀπαγορεύεται δὲ τούτοις ἡ πρόσκτησις καὶ πώλησις ἀρχαίων ἐπὶ τῇ ἐν τῷ προηγουμένῳ ἄρθρῳ ποινῇ.

Ἄρθρον 31.

Ὅστις, κατασκευάσας ἢ ἐν γνώσει κατέχων ἀπομίμημα ἀρχαίου, ἐπώλησεν ἢ ἐπειράθη νὰ πωλήσῃ αὐτὸ ὡς ἀρχαῖον, τιμωρεῖται ἐπὶ ἀπάτῃ κατὰ τὰ ἄρθρα 396-402 τοῦ Ποινικοῦ νόμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Προσωριναὶ διατάξεις.

Ἄρθρον 32.

Ἐντὸς ἑξ μηνῶν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος νόμου, οἱ πρὸ αὐτοῦ κεκτη-

μένοι κινήτᾳ ἀρχαῖα ὀφείλουσι νὰ δηλώσωσιν αὐτὰ εἰς τὸν Γενικὸν Ἐφορὸν, ὑποβάλλοντες ἐν διπλῷ ἀκριβῆ περιγραφικὸν κατάλογον αὐτῶν, ὧν ὁ μὲν εἶς μένει ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς Γεν. Ἐφορείας, ὁ δ' ἕτερος, τεθεωρημένος ὑπὸ τοῦ Γεν. Ἐφόρου, ἐπιστρέφεται τῷ ποιῶντι τὴν δήλωσιν κατόχῳ τῶν ἀρχαίων.

Ὡς πρὸς τὰ οὕτω δηλωθέντα ἀρχαῖα ἐξακολοθοῦσιν ἰσχύουσαι αἱ διατάξεις τοῦ ἀπὸ 10/22 Μαΐου 1834 νόμου περὶ ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνολογικῶν συλλογῶν, ἐξαιρουμένης τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν τοιαῦτα ἀρχαῖα πρόκειται νὰ ἐξαχθῶσιν εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ὡς πρὸς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἰσχύουσιν αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 22 καὶ 23 τοῦ παρόντος νόμου διὰ τὰ ἐν Ἑλλάδι εὑρεθέντα, τοῦ δὲ ἄρθρου 20 διὰ τὰ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαχθέντα.

Ἄρθρον 33.

Παρελθούσης τῆς εξαμήνου προθεσμίας, πάντα τὰ μὴ δηλωθέντα κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἀρχαῖα θεωροῦνται ὡς εὑρεθέντα μετὰ τὴν ἰσχὴν τοῦ παρόντος νόμου καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὑπάγονται εἰς τὰς ἐν αὐτῷ διατάξεις.

Ἄρθρον 34.

Ἄν ὁ κατέχων ἀρχαῖα τῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 32 δὲν θεωρῆται ἀξιοχρεως, δικαιούται τὸ Δημόσιον νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ ἀρμοδίου Πρωτοδικείου νὰ κατατεθῶσιν αὐτὰ προσωρινῶς ἐν τινι Μουσείῳ, μέχρις οὗ ὁ δικαιούχος παράσχη ἀξιοχρεων ἐγγύησιν πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ἐπ' αὐτῶν δικαιωμάτων τοῦ Δημοσίου κατὰ ἐνδεχομένην παραβάσεως τῶν διατάξεων τοῦ νόμου τῆς 10/22 Μαΐου 1834.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Γενικαὶ διατάξεις.

Ἄρθρον 35.

Ἡ πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων τοῦ παρόντος νόμου ἐπιτήρησις, ἢ πρόληψις παντὸς περὶ τὰς ἀρχαιότητος ἀδικήματος καὶ ἢ καταδίωξις τῶν παρανομούντων ἀνατίθενται ἰδίως εἰς τὰς ἀστυνομικὰς ἀρχάς, αἵτινες ὡς πρὸς πᾶσαν αὐτῶν σχετικὴν ἐνέργειαν ὀφείλουσι νὰ δίδωσι λόγον οὐ μόνον εἰς τὸν προϊστάμενον αὐτῶν Ὑπουργόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, παρ' οὗ λαμβάνουσιν ἀπ' εὐθείας διαταγὰς καὶ πρὸς ὃν ἀπ' εὐθείας ὀφείλουσι ν' ἀναφέρωνται.

Ἄρθρον 36.

Τὰ κατὰ τὸν παρόντα νόμον ἐπιβαλλόμενα πρόστιμα καὶ αἱ χρηματικαὶ ποιναὶ εἰσπράττονται κατὰ τὰς σχετικὰς τοῦ ποινικοῦ νόμου (ἄρθρον 32) καὶ περὶ καταδίωξεως τῶν ὀφειλετῶν τοῦ δημοσίου διατάξεις. Τὸ ἐν τρίτον τοῦ ἐκ τῆς χρηματικῆς ποινῆς ποσοῦ ἀποδίδεται τῷ καταμηνυτῇ, ἂν ὑπάρχῃ τοιοῦτος.

ἄρθρον 37.

Ὁ ὑποδείξας οἰαδήποτε ἀρχῆ ἀνακαλυφθέντα ποῦ ἄγνωστα ἀρχαῖα ἢ ἐπιδείξας τόπον ἐφ' οὗ ἔκειντο ἀρχαῖα, καὶ συντελέσας οὕτως εἰς τὴν ἀνακάλυψιν αὐτῶν, δύναται ἀποφάσει τοῦ Ὑπουργοῦ νὰ λάβῃ ἀμοιβὴν τινα ὀριζομένην ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀναλόγως τῆς σπονδαιότητος τῆς ἥς παρέσχεεν ὑπηρεσίας καὶ συνδρομῆς.

ἄρθρον 38.

Δημόσιοι ἢ δημοτικοὶ ὑπάλληλοι καὶ ὑπηρέται ἢ διαχειρισταὶ ἢ σύμβουλοι ἢ ἀντιπρόσωποι ἢ ἐπιμεληταὶ νομικῶν προσώπων οἰωνδήποτε, οἵτινες ἤθελον ὀπωσδήποτε συνεργῆσαι εἰς παράβασιν τινὸς τῶν διατάξεων τοῦ παρόντος νόμου, τιμωροῦνται ἐπὶ πλημμελήματι διὰ χρηματικῆς ποινῆς δρ. 100-10,000 καὶ φυλακίσεως ἐνὸς μηνὸς μέχρι 5 ἐτῶν. Ἡ ποινὴ αὕτη συνεπάγεται αὐτοδικαίως ἀπώλειαν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων μέχρι 5 ἐτῶν.

ἄρθρον 39.

Ἐν περιπτώσει κατασχέσεως ἢ πλειστηριασμοῦ ἀρχαιοτήτων ἀνηκουσῶν εἰς ιδιότηας οἱ ἐκτελοῦντες κλητῆρες καὶ οἱ ἐπὶ τοῦ πλειστηριασμοῦ ὑπάλληλοι ὀφείλουσιν ἀνυπερθέτως μετὰ τὴν κατάσχεσιν καὶ ὀκτῶ τοῦλάχιστον ἡμέρας πρὸ τοῦ πλειστηριασμοῦ ν' ἀναγγείλωσι τῷ Ὑπουργεῖῳ τῆς Παιδείας καὶ ταῖς κατὰ τοὺς τόπους ἀρμοδίαις ἀρχαῖς τὴν κατάσχεσιν ἢ τὸν ἐπικείμενον πλειστηριασμόν καὶ νὰ ἐπισυνάπτωσιν ἀκριβῆ κατάλογον τῶν ἀρχαιοτήτων ἐπὶ ποινῇ ἀκρότητος τοῦ πλειστηριασμοῦ ἢ τῆς κατασχέσεως. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ Δημόσιον δικαιούται νὰ ἐνασκήσῃ τὰ ἐκ τοῦ ἄρθρου 21 δικαιώματα, ὅτε τὸ παρ' αὐτοῦ καταβαλλόμενον τίμημα ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἐκπλειστηρίασμα.

ἄρθρον 40.

Διὰ Β. Διαταγμάτων καθορισθήσονται ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα τὰ πρὸς ἐφαρμογὴν καὶ ἐκτέλεσιν τῶν ἐν τῷ παρόντι νόμῳ διατάξεων.

ἄρθρον 41.

Πᾶσαι αἱ εἰς τὸν παρόντα νόμον ἀντιβαίνουσαι διατάξεις προγενεστέρων νόμων καταργοῦνται.

Ὁ παρὼν νόμος ψηφισθεὶς ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ παρ' Ἡμῶν σήμερον κυροθεὶς δημοσιευθήτω ὡς νόμος τοῦ Κράτους.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 24 Ἰουλίου 1899.

Περὶ κωδικοποιήσεως τῶν διατάξεων τοῦ Ν. 5351 ὡς καὶ τῶν ἐν ἰσχύϊ σχετικῶν διατάξεων τῶν νόμων ΒΧΜΣ, 2447, 491, 4823 καὶ τοῦ Ν.Δ. τῆς 12/16 Ἰουνίου 1926 εἰς ἓν ἐνιαῖον κείμενον νόμον, φέρον τὸν ἀριθ. 5351 καὶ τὸν τίτλον «περὶ ἀρχαιοτήτων».

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Ἐχοντες ὑπ' ὄφει τὸ ἄρθρ. 55 τοῦ νόμου 5351 προτάσει τοῦ Ἡμετέρου ἐπὶ τῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων Ὑπουργοῦ ἀπεφασίσαμεν καὶ διατάσσομεν:

Αἱ διατάξεις τοῦ νόμου 5351 ὡς καὶ αἱ ἐν ἰσχύϊ διατάξεις τῶν νόμων ΒΧΜΣ' 491, 2447, 4823 καὶ τοῦ Ν.Δ. 12/16 Ἰουνίου 1926 κωδικοποιοῦνται εἰς ἓν ἐνιαῖον κείμενον νόμον φέρον τὸν ἀριθμὸν 5351 καὶ τὸν τίτλον «περὶ ἀρχαιοτήτων» ἔχον ὡς ἔπεται:

Περὶ ἀρχαιοτήτων καθόλου.

Ἄρθρον 1.

Πάντα τὰ ἐν Ἑλλάδι καὶ οἰοισδήποτε Ἐθνικοῖς κτήμασιν, ἐν ποταμοῖς, λίμναις καὶ ἐν τῷ πνυμένῳ τῆς θαλάσσης, πρὸς δὲ ἐν δημοτικοῖς, μοναστηριακοῖς καὶ ἰδιωτικοῖς κτήμασιν εὐρισκόμενα ἀρχαῖα, κινήτὰ τε καὶ ἀκίνητα, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ ἐφεξῆς, εἶναι ἰδιοκτησία τοῦ Κράτους. Κατ' ἀκολουθίαν τὸ δικαίωμα καὶ ἡ φροντὶς περὶ ἀναζητήσεως καὶ διασώσεως τούτων ἐν δημοσίοις Μουσείοις ἀνήκει εἰς τὸ Κράτος.

Πᾶσα πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον ἐνέργεια ὑπάγεται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων (ἄρθρ. 1 ν. ΒΧΜΣ').

Ἄρθρον 2.

Ἀρχαῖα κατὰ τὸ ἄρθρον 1 λογίζονται πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ ἔργα τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς, Γλυπτικῆς, Γραφικῆς καὶ οἰασδήποτε καθόλου Τέχνης οἷον παντοῖα οἰκοδομήματα καὶ ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα, λίθοι μετὰ γλυφῆς τιнос ἐκ τῶν μνημείων τούτων προερχόμενοι καὶ βάρθρα, ὑδραγωγεία, ὁδοί, τείχη, τάφοι, λαξεύματα, ἀγάλματα, ἀνάγλυφα, εἰδώλια, ἐπιγραφαί, ζωγραφίαι, ψηφροθητήματα, ἀγγεῖα, ὄπλα, κοσμήματα καὶ ἄλλα ἐξ οἰασδήποτε ὕλης ἔργα καὶ σκευή, δακτυλιόλιθοι, νομίσματα. Καὶ τὰ ἀντικείμενα τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ δὲν ἐξαιροῦνται τῶν ὁρισμῶν τοῦ παρόντος νόμου (ἄρθρ. 3 ν. ΒΧΜΣ').

Ἄρθρον 3.

Εἰς τοὺς ἰδιοκτητὰς τῶν κτημάτων ἐν οἷς εὐρίσκονται ἀρχαῖα παρέχεται ἢ κατὰ τὰ ἐπόμενα ἄρθρα ἀποζημιώσεις ἢ ἀμοιβή. Εἰς δῆμον, κοινότητος καὶ Μονὰς οὐδεμία παρέχεται ἀποζημιώσεις ἢ ἀμοιβή (ἄρθρ. 2 ν. ΒΧΜΣ').

Ἄρθρον 4.

Τὰ ἐν τοῖς σκευοφυλακείοις ἱερῶν Μονῶν φυλαττόμενα καὶ μὴ χρησιμοποιούμενα εἰς τὴν λατρείαν ἀρχαῖα ἐκκλησιαστικὰ κειμήλια καὶ πολύτιμα ἀρχαῖα χειρόγραφα, περὶ τῆς μεγάλης ἀξίας καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς καλλιτέρας φυλάξεως καὶ συντηρήσεως τῶν ὁποίων ἤθελε γνωματεύσῃ ἐπιτροπὴ καταρτιζομένη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας ἐκ τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου, μελῶν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου καὶ ἄλλων εἰδικῶν, κατατίθενται πρὸς φύλαξιν καὶ συντήρησιν εἰς τὸ Βυζαντινὸν Μουσεῖον ἢ εἰς τὰ τοπικὰ Μουσεῖα.

Ἡ κυριότης τῶν Μονῶν ἐπὶ τῶν ἀρχαίων τούτων διατηρεῖται καὶ μετὰ τὴν κατάθεσιν αὐτῶν εἰς τὸ Μουσεῖον (ἄρθρ. 41 ν. 5351).

Ἄρθρον 5.

Ὁ γινόμενος καθ' οἰονδήποτε τρόπον κάτοχος ἀρχαίου, ὀφείλει ἐντὸς δεκαπενθημέρου, ἀφ' ὅτου περιῆλθεν τὸ ἀρχαῖον εἰς τὴν κατοχὴν του, νὰ δηλώσῃ τοῦτο εἰς τὴν πλησιεστέραν ἀρχαιολογικὴν ἢ ἀστυνομικὴν ἀρχήν, ἢ εἰς τὸ ἀρχαιολογικὸν Τμήμα τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, καθιστῶν συνάμα γνωστὸν τὸν τρόπον τῆς ἀποκτήσεως τοῦ ἀρχαίου καί, ἐφ' ὅσον εἶναι δυνατὸν, τὸν τόπον ἐν ᾧ εὐρέθη τοῦτο. Μετὰ τὴν δήλωσιν τοῦ ἀρχαίου ὁ κάτοχος δύναται νὰ φυλάξῃ ὁ ἴδιος τὸ ἀρχαῖον ἢ νὰ τὸ πωλήσῃ εἰς ἄλλον ἐντὸς τοῦ Κράτους κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος νόμου.

Ὁ ἀρχαιολογικὸς ἔφορος τῆς περιφερείας ἢ ὀριζόμενος ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου ἄλλος ἀνώτερος ἀρχαιολογικὸς ὑπάλληλος ὀφείλουσιν ἐντὸς κατὰ τὸ δυνατὸν βραχέος χρονικοῦ διαστήματος, νὰ ἐξετάσωσιν καὶ περιγράψωσιν ἀκριβῶς τὸ ἀρχαῖον. Ἐὰν τὰ δηλούμενα ἀρχαῖα ἔχουσιν μικρὰν ἐπιστημονικὴν σπουδαιότητα καὶ πολὺ μικρὰν ἢ οὐδεμίαν ἐμπορικὴν ἀξίαν κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου, ἀριθμοῦνται ταῦτα ἀπλῶς καὶ περιγράφονται, καταλείπονται δὲ εἰς τὴν ἐλευθέραν χρῆσιν τοῦ κατόχου. Τὸ Ὑπουργεῖον δύναται νὰ ζητήσῃ ὅπως κατατεθῶσι καὶ φωτογραφίαι τῶν ἀρχαίων τούτων.

Ἐὰν ὁ κάτοχος τοῦ ἀρχαίου εἶναι ἔμπορος ἀρχαιοτήτων, τὸ Ὑπουργεῖον δύναται, προκειμένον περὶ ἀρχαίου ἀξίου λόγου, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου, νὰ προβαίῃ εἰς ἀναγκαστικὴν ἀγορὰν τοῦ ἀρχαίου, τῆς τιμῆς αὐτοῦ ὀριζομένης, ἂν δὲν ἐπέλθῃ συμφωνία μεταξὺ τοῦ Κράτους καὶ τοῦ κατόχου τοῦ ἀρχαίου, κατὰ τὸν ἐν τῇ 2α παραγράφῳ ἄρθρον 11 τοῦ παρόντος Νόμου, ὀριζόμενον διαιτητικὸν τρόπον. Εἰς τὸν κάτοχον καταβάλλεται μόνον τὸ ἥμισυ τῆς οὕτω ὀριζομένης τιμῆς (ἄρθρ. 1 ν. 5351).

ἄρθρον 6.

Κάτοχος ἀρχαίων παραλείψας νὰ ἐνεργήσῃ τὴν κατὰ τὸ ἄρθρον 5 δῆλωσιν ἐντὸς τῆς ὑπὸ τοῦ ἄρθρου τούτου ὀριζομένης προθεσμίας, οὐχὶ ὅμως καὶ πέραν τῶν δύο μηνῶν ἀφ' ἧς ἐγένετο τοιοῦτος, τιμωρεῖται διὰ προστίμον 500 ἕως 2.000 δραχμῶν. Ἐὰν δὲ ἡ δῆλωσις ἐγένετο μετὰ δύο μῆνας τιμωρεῖται διὰ προστίμον 1.000 ἕως 4.000 δραχμῶν. Ἐὰν μετὰ τὸ δέμηρον καὶ πρὸ τῆς δηλώσεως ἀνακαλυφθῇ κατ' ἄλλον τρόπον ὁ κατέχων τὸ ἀρχαῖον, σὺν τῇ ποινῇ ἐπιβάλλεται καὶ δήμενσις τοῦ ἀνακαλυφθέντος ὑπὲρ τῶν Μουσείων τοῦ Κράτους.

Ἐπὶ σκοπῷ παρανόμου διαθέσεως τοῦ ἀρχαίου παραλείψας πέραν τοῦ διμήνου νὰ δηλώσῃ τὴν κατοχὴν τούτου τιμωρεῖται διὰ φυλακίσεως 1 μέχρι 6 μηνῶν καὶ διὰ χρηματικῆς ποινῆς 1.000 - 4.000 δραχμῶν (ἄρθρ. 2 ν. 5351).

ἄρθρον 7.

Ὁ νομίμως ἐργαζόμενος ἐντὸς δημοσίων, δημοτικῶν, κοινοτικῶν, μοναστηριακῶν ἢ ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων καὶ ἀνακαλύψας ἐν αὐτοῖς ἀρχαῖα, ἐὰν δηλώσῃ τὴν ἀνακάλυψίν του ταύτην ἐντὸς 15 ἡμερῶν εἰς τὴν πλησιεστέραν ἀρχαιολογικὴν ἀρχὴν, λαμβάνει ὡς ἀμοιβὴν τὸ 1/2 τῆς ἀξίας τῶν εἰς τὸ δημόσιον περιεχομένων ἀρχαίων. Ἐὰν οὗτος παρέλειψε νὰ κάμῃ τὴν δῆλωσιν, οὐχὶ ὅμως πέραν τοῦ διμήνου, οὐδεμίαν λαμβάνει ἀμοιβήν. Ἐὰν ὅμως παρέλειψε νὰ κάμῃ τὴν δῆλωσιν πέραν τοῦ διμήνου, τιμωρεῖται διὰ φυλακίσεως 15 ἡμερῶν ἕως 6 μηνῶν (ἄρθρ. 3 ν. 5351).

ἄρθρον 8.

Ἐὰν ὑπάρχωσι ἢ εὑρεθῶσι τυχαίως ἐν ἰδιωτικῷ κτήματι ἀρχαῖα κτίρια ἢ ἄλλα ἀρχαῖα μὴ δυνάμενα νὰ μετακινηθῶσιν, ἐὰν εἶναι ἀξία λόγου καὶ πρέπει νὰ διατηρηθῶσιν, ὁ κύριος τοῦ κτήματος ἀμείβεται μόνον διὰ τὴν ἀξίαν τοῦ χώρου, ὃν τὸ ἀρχαῖον καταλαμβάνει, ἐκτιμωμένον τούτου κατὰ τὴν ἀνωτάτην τρέχουσαν ἀξίαν ὁμοίων κτημάτων ἐν τῇ περιφερείᾳ ἠδξημένην κατὰ 10⁰/10. Εἰς τὸν ἀνακαλύψαντα τὴν ἀρχαιότητα, εἴτε οὗτος εἶναι ὁ ἰδιοκτῆτης, εἴτε ἄλλος τις νομίμως ἐργαζόμενος ἐν τῷ κτήματι, δύναται ἐὰν οὗτος δηλώσῃ τὴν εὑρεσιν ἐντὸς τῶν νομίμων προθεσμιῶν νὰ δοθῇ ἀμοιβή τις ἀνάλογος τῆς σπουδαιότητος τοῦ ἀρχαίου.

Κάτοχος κτήματος ἐν τῷ ὁποίῳ ἤθελον εὑρεθῇ ἀρχαῖα μὴ δυνάμενα νὰ μετακινηθῶσιν καὶ παραλείψας νὰ δηλώσῃ ταῦτα ἐντὸς τῆς ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 5 ὀριζομένης προθεσμίας, τιμωρεῖται διὰ τῶν ἐν ἄρθρῳ 6 καὶ κατὰ τὰς ἐν αὐτῷ διαμορίσεις ποινῶν (ἄρθρ. 7 ν. 5351).

ἄρθρον 9.

Περὶ τοῦ διατηρητέου ἀκινήτου ἀρχαίου ἀποφαίνεται τὸ βραδύτερον ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δηλώσεως αὐτοῦ ὁ ἀρχαιολογικὸς ἔφορος, ἐν ᾗ δὲ περιπτώσει

εὐρίσκεται οὗτος ἐν ἀμφιβολίᾳ, ἐπιτροπῇ ἐκ τριῶν ἐφόρων ὀριζομένων ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου, ἐντὸς δύο τὸ πολὺ μηνῶν ἀπὸ τῆς δηλώσεως. Μετὰ πάροδον διμήνου ἀπὸ τῆς δηλώσεως εὐρέσεως τοῦ ἀρχαίου, ἐὰν δὲν ἐλήφθη ἀπόφασίς τις περὶ αὐτοῦ, ὁ ἰδιοκτῆτης δικαιούται εἰς ἀποζημίωσιν διὰ τὴν παρακώλυσιν τῆς χρήσεως τῆς ἰδιοκτησίας αὐτοῦ. Παρελθόντος ἔτους ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς δηλώσεως τῆς εὐρέσεως τοῦ ἀρχαίου, ἂν δὲν ἐλήφθη εἰσέτι ἀπόφασίς τις περὶ αὐτοῦ, ὁ ἰδιοκτῆτης δύναται νὰ θεωρήσῃ τοῦτο ὡς μὴ διατηρητέον. Ὁ ἀρμόδιος ἀρχαιολογικὸς ἔφορος εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν προσήκουσαν ἐνέργειαν πρὸς ἔγκαιρον ἐκτέλεσιν τῶν διατυπώσεων πρὸς ἀπόφασιν περὶ τοῦ διατηρητέου ἀκινήτου ἀρχαίου.

Ἐὰν εἶναι ἀνάγκη δοκιμαστικῆς σκαφῆς πρὸς ἐξακριβώσιν τῆς σπουδαιότητος ἀκινήτου ἀρχαίου, δύναται ὁ ἀρχαιολογικὸς ἔφορος ἢ ὁ ἐπιμελητῆς νὰ προβαίη ἀμέσως εἰς ταύτην γνωρίζων τοῦτο τῷ Ὑπουργείῳ, καὶ συνεννοούμενος περὶ τῆς δαπάνης (ἄρθρ. 8 ν. 5351).

Ἄρθρον 10.

Εἰς πάντα ἰδιώτην ἢ δημόσιον ὑπάλληλον, ὑποδεικνύοντα τὴν παράβασιν τῶν διατάξεων τῶν προηγουμένων ἄρθρων περὶ δηλώσεως κατοχῆς ἀρχαίων, παρέχεται ὡς ἀμοιβὴ τὸ ὄλον ἢ μέρος τοῦ ὑπὸ τοῦ παραβάτου τῆς διατάξεως πληρωνομένου προστίμου, ἢ ἀμοιβὴ ἴση πρὸς τὸ 1/2 ἢ 1/4 τῆς ἀξίας τοῦ ἀρχαίου κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου (ἄρθρ. 4 ν. 5351).

Ἄρθρον 11.

Ἡ χρηματικὴ ἀξία τῶν ἀρχαιοτήτων ὀρίζεται ὑπὸ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου ἢ ὑπὸ ἐπιτροπῆς δύο ἐφόρων ἀρχαιοτήτων, οἵτινες δύνανται νὰ μὴ εἶναι μέλη τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου καὶ ἐνὸς μέλους τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου, καταρτιζομένης ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ.

Τὴν ἐκτίμησιν ἀρχαιοτήτων μικρᾶς σπουδαιότητος δύναται νὰ ἀναθέτῃ ὁ Ὑπουργός, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου καὶ εἰς τοὺς ἀρμόδιους ἀρχαιολογικοὺς ἐφόρους. Προκειμένου νὰ ἀποζημιωθῇ ἰδιώτης ὑπὸ τοῦ δημοσίου δι' ἀγορὰν ἢ διὰ πρόσκτησιν καθ' οἷονδήποτε τρόπον ἀρχαίου, ἂν ἢ κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον ὀριζομένη τιμῇ τοῦ ἀρχαίου δὲν γίνῃ ἀποδεκτὴ, συνιστᾶται ἐπιτροπῇ ἐξ ἀντιπροσώπου τοῦ ἰδιώτου, ἐνὸς ἐφόρου ἀρχαιοτήτων ἢ Διευθυντοῦ Μουσείου, ὀριζομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ, καὶ ἐνὸς τρίτου ὀριζομένου ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἣτις ὀρίζει κατὰ πλειοψηφίαν ἀνεκκλήτως τὴν ἀξίαν τοῦ ἀρχαίου.

Ἐὰν δὲν ἐπιτευχθῇ πλειοψηφία κατὰ τὸν ὀρισμὸν τῆς τιμῆς ἀρχαίου ὑπὸ τῆς κατὰ τὸ προηγουμένον ἄρθρον Ἐπιτροπῆς, τὴν τιμὴν τοῦ ἀρχαίου ὀρίζει ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου ἔχων ὑπ' ὄψιν τὴν ὑφ' ἐκάστου τῶν τριῶν μελῶν ὀρισθεῖσαν τιμὴν (ἄρθρ. 6 ν. 5351).

ἄρθρον 12.

Πᾶς κάτοχος ἀρχαίων ἀξιολόγων κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἐφόρου ὀφείλει νὰ συμμορφοῦται πρὸς τὰς ὁδηγίας τοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἐφόρου τῆς περιφερείας ὡς πρὸς τὴν ἔκθεσιν καὶ συντήρησιν αὐτῶν προκειμένων περὶ ἀποτροπῆς προφανοῦς κινδύνου. Ἄν ὁ κάτοχος διαφωνεῖ πρὸς τὸν ἀρχαιολογικὸν ἔφορον ὡς πρὸς τὴν σπουδαιότητα τῶν ἀρχαίων ἢ ὡς πρὸς τὰ προτεινόμενα ὑπὸ τοῦ ἐφόρου μέτρα συντηρήσεως, δύναται νὰ ἀναφερῆται εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, ὅπερ κρίνει τελειωτικῶς (ἄρθρ. 22 ν. 5351).

ἄρθρον 13.

Τιμωρεῖται διὰ προστίμων δραχμῶν 500 - 6.000 ὁ δι' οἴαςδήποτε ἐννόμου πράξεως ἐν ζωῇ μεταβιβάων τὸ παρ' αὐτοῦ κατεχόμενον ἀρχαῖον, ἄνευ προηγουμένης δηλώσεως περὶ τῆς τοιαύτης μεταβιβάσεως εἰς τὸν ἀρμόδιον ἀρχαιολογικὸν ἔφορον. Εἰς τὴν αὐτὴν ποινὴν ὑπόκειται καὶ ὁ πρὸς δὴ ἢ μεταβίβασις, ἐὰν παρέλειπεν αὐτὸς τὴν τοιαύτην δήλωσιν.

Ἡ ἄνευ προηγουμένης δηλώσεως γενομένη μεταβίβασις εἶναι ἄκυρος (ἄρθρ. 5 ν. 5351).

ἄρθρον 14.

Ὁ ὑποδείξας οἰαδήποτε ἀρχῆ ἀποκαλυφθέντα που ἄγνωστα ἀρχαῖα, ἢ ἐπιδείξας τόπον ἐν ᾧ ὑπάρχουν ἀρχαῖα καὶ συντελέσας οὕτω εἰς τὴν ἀνακάλυψιν ἀρχαίων, δύναται νὰ λαμβάνῃ ἀμοιβὴν ἀναλόγως τῆς σπουδαιότητος τῶν ἀρχαίων καὶ τῆς συνδρομῆς ἣν παρέσχεν κατ' ἐκτίμησιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου. Ἡ τοιαύτη ἀμοιβὴ δὲν δύναται νὰ εἶναι κατωτέρα τοῦ 1/4, οὐδ' ἄνωτέρα τοῦ ἡμίσεος τῆς ἀξίας τῶν ἀρχαίων (ἄρθρ. 9 ν. 5351).

Περὶ εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς ἀρχαίων.

ἄρθρον 15.

Ἀρχαῖα εἰσάγονται ἀνεμποδίστως εἰς τὸ Κράτος, ἀλλὰ ἅμα τῇ εἰσαγωγῇ αὐτῶν ἐν τῷ Τελωνεῖῳ ὑποχρεοῦται ὁ ἐνδιαφερόμενος νὰ τὰ δηλώσῃ, ἄλλως θεωροῦνται αὐτὰ ὡς εὐρεθέντα ἐν Ἑλλάδι.

Π. Δ. θέλει κανονίσει τὰς διατυπώσεις τῆς εἰσαγωγῆς καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐξακριβώσεως καὶ ἀναγνωρίσεως τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγομένων ἀρχαίων καὶ τὰ τῆς δηλώσεως αὐτῶν (ἄρθρ. 25 ν. 5351).

ἄρθρον 16.

Ὁ εἰσάγων ἀρχαιότητα ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ὀφείλει μετὰ τῆς δηλώσεως εἰσαγωγῆς νὰ δηλώσῃ καὶ τὴν χρηματικὴν ἀξίαν, ἣν ἀποδίδει εἰς ταύτας, καὶ

ἂν προτίθεται νὰ κρατήσῃ ταύτας ὁ ἴδιος ἢ νὰ τὰς πωλήσῃ ἢ μεταβιβάσῃ εἰς ἄλλον (ἄρθρ. 26 ν. 5351).

Ἄρθρον 17.

Ἡ πώλησις βραδύτερον τῶν κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον ἐδρισκομένων ἐν τῷ Κράτει ἀρχαίων, ὀφείλει πρὸ τῆς πράξεως νὰ δηλοῦται εἰς τὸ Ὑπουργεῖον.

Ὁ παραβάτης τῆς διατάξεως ταύτης τιμωρεῖται διὰ προστίμον 200-5.000 δραχμῶν.

Τὸ Δημόσιον προτιμᾶται ἐπὶ ἴση τιμῇ. Ἄν δὲ τὰ οὕτω πωλούμενα ἀρχαῖα δὲν ἀγορασθῶσιν ὑπὸ τοῦ Δημοσίου καταβάλλεται φόρος 10% ἐπὶ τοῦ τιμήματος τῆς πωλήσεως (ἄρθρ. 27 ν. 5351).

Ἄρθρον 18.

Ἡ ἐξαγωγή ἐκτὸς τοῦ Κράτους τῶν κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαχθέντων ἀρχαίων εἶναι ἐλευθέρη (ἄρθρ. 28 ν. 5351).

Ἄρθρον 19.

Ἐκτὸς τοῦ Κράτους δύναται νὰ ἐξάγονται ἀρχαῖα ἀδεία τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας μετ' ἀπόφασιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου.

Κατὰ τὴν ἐξαγωγήν καταβάλλεται ὑπὸ τοῦ ἐξάγοντος εἰς τὸ Δημόσιον ὑπὲρ τοῦ Ταμείου ἀρχαιολογικῶν ἀπαλλοτριώσεων τὸ ἥμισυ τῆς ὀριζομένης ὑπ' αὐτοῦ τιμῆς τῆς ἀρχαιότητος ἐν τῇ αἰτήσει περὶ παροχῆς ἀδείας ἐξαγωγῆς. Οἱ ἐξάγοντες ἀρχαῖα πωληθέντα ὑπὸ τοῦ Δημοσίου ὡς περιττὰ διὰ τὰ Μουσεῖα τοῦ Κράτους πληρώνουσι κατὰ τὴν ἐξαγωγήν 5% ἐπὶ τῆς τιμῆς, εἰς ἣν ἐπωλήθη ὑπὸ τοῦ Δημοσίου τὸ ἀρχαῖον.

Τὸ δημόσιον δύναται νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν ἐξαγωγήν οἰομένην ἀρχαίων, ὀφείλει ὅμως ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἂν ζητηθῇ παρὰ τοῦ αἰτούντος τὴν ἐξαγωγήν νὰ ἀγοράσῃ τὸ ἀρχαῖον πληρῶνον τὸ ἥμισυ τῆς δηλωθείσης ὑπὸ τοῦ ἐξαγωγέως τιμῆς.

Μετ' ἀπόφασιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου δύναται νὰ μεταβιβάσῃται τὸ ἐν τῇ προηγουμένῃ παραγράφῳ δικαίωμα τοῦ δημοσίου εἰς ἰδιωτικὸν σὺν-λογέα (ἄρθρ. 49 ν. 5351).

Ἄρθρον 20.

Ὁ παρὰ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος νόμου ἐξάγων ἢ ἐπιχειρῶν νὰ ἐξαγάγῃ ἀρχαῖα τιμωρεῖται διὰ φυλάκισεως 1 μηνὸς μέχρι 5 ἐτῶν καὶ μὲ χρηματικὴν ποινὴν 2 χιλιάδων δραχμῶν. Ὁ ἐπὶ τῇ πράξει ταύτῃ καταδικασθεὶς εἰς φυλάκισιν πλέον τῶν 2 μηνῶν ἐκπίπτει αὐτοδικαίως καὶ πάντων τῶν ἐν ἄρθρῳ 21 Π.Ν. ἀναγραφόμενων δικαιωμάτων καὶ πλεονεκτημάτων ἐπὶ πενταετίαν, ἐὰν μὴ

βραχύτερος χρόνος ορίζεται ἐν τῇ ἀποφάσει, ὅστις ὅμως δὲν δύναται νὰ ᾖ κατώτερος τοῦ ἔτους.

Τὰ κατασχεθέντα καὶ εἰς ἐξαγωγήν προωρισμένα ἀρχαῖα δημεύονται διὰ τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου. Ἐὰν ἡ ἐξαγωγή συντελεσθῆ καὶ συνεπῶς ἡ δήμευσις εἶναι ἀνέφικτος, καταδικάζεται συγχρόνως ὁ κηρυχθεὶς ἔνοχος καὶ εἰς τὴν πληρωμὴν ὀλοκλήρου τῆς ἀξίας τοῦ ἐξαχθέντος ἐξενρισκομένης κατὰ τὰ ἐν τῷ νόμῳ τούτῳ οὐριζόμενα περὶ καθορισμοῦ τιμῆς ἀρχαίων. Δημόσιοι, Δημοτικοὶ ἢ Κοινοτικοὶ ὑπάλληλοι ὡς καὶ οἱ τοιοῦτοι οἰουδήποτε ἰδρύματος δημοσίου δικαίου ἢ αὐτονόμου ὀργανισμοῦ, οἰανδήποτε θέσιν καὶ ἂν κατέχωσιν ἐν τοῖς ἀξιώμασι καὶ τοῖς ὀργανισμοῖς τούτοις, καταδικάζονται ἐπὶ παρανόμῳ ἐξαγωγῇ ἀρχαίων ἐκπίπτουσι αὐτοδικαίως τῆς ἥν κατέχουσι θέσεως, καθιστάμενοι ἀνίκανοι ἰσοβίως πρὸς ἀνάκτησιν πάσης τοιαύτης (ἄρθρ. 51 ν. 5351).

ἄρθρον 21.

Εἰς ιδιότητας ἢ δημοσίους ὑπαλλήλους συντελοῦντας εἰς τὴν ἀνακάλυψιν ἀρχαιοτήτων παρανόμως ἐξαχθέντων ἢ προοριζομένων καταφανῶς πρὸς παράνομον ἐξαγωγήν καὶ ὑποδεικνύοντας τοὺς ἐνόχους τῆς πράξεως, παρέχεται ἀμοιβὴ οὐχὶ κατώτερα τοῦ 1/4 οὐδ' ἀνωτέρα τοῦ ἡμίσεος τῆς ἀξίας τῆς ἀρχαιότητος, ἀναλόγως τῆς παρασχεθείσης συνδρομῆς (ἄρθρ. 52 ν. 5351).

ἄρθρον 22.

Τιμωρεῖται ὡς συνεργὸς διὰ φυλακίσεως ἐνὸς μηνὸς μέχρι δύο ἐτῶν ὁ ἐν γνώσει παρασχὼν οἰανδήποτε συνδρομὴν ἢ βοήθειαν εἰς ἐξαγωγήν ἀρχαιοτήτων (ἄρθρ. 53 ν. 5351).

Περὶ ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν.

ἄρθρον 23.

Οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ καταρτίσωσιν ἰδιωτικὰς συλλογὰς ἀρχαίων δι' ἀγορᾶς ἀρχαίων ἐν Ἑλλάδι ἢ ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ ὀφείλουσι νὰ ζητήσωσιν ἄδειαν πρὸς τοῦτο παρὰ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, δυναμένου νὰ χορηγήσῃ ταύτην μετὰ πρότασιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου λαμβανομένην κατ' ἀπόλυτον αὐτοῦ κρίσιν (ἄρθρ. 29 ν. 5351).

ἄρθρον 24.

Οἱ ἔχοντες ἰδιωτικὰς συλλογὰς ὀφείλουσι νὰ ἔχωσιν ἀκριβῆ περιγραφικὸν κατάλογον συνοδευόμενον μὲ φωτογραφίας τῶν ὑπ' αὐτῶν κατεχομένων ἀρχαίων. Ἀντίγραφον τούτου ἀποστέλλουσι εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ἅμα τῷ κατα-

τισμῶ τῆς συλλογῆς, ἢ καθ' ἑξαμηρίαν ὡς πρὸς τὰ νέα προσκτῆματα τῆς συλλογῆς των. Ἐδικαιολόγητος κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου παράλειψις τῆς ὑποβολῆς τοῦ ἀντιγράφου τιμωρεῖται μὲ πρόστιμον 100-1.000 δραχμῶν, ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου κατ' ἀπόφασιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου. Ἐν ἐπαναληφθῆ ἢ ὡς ἄνω παράλειψις τὸ πρόστιμον διπλασιάζεται. Τῇ αἰτήσει τοῦ ιδιώτου τὸ δημόσιον ὑποχρεοῦται νὰ καταρτίσῃ αὐτὸ τὸν κατάλογον (ἄρθρ. 30 ν. 5351).

Ἄρθρον 25.

Οἱ ἔχοντες ἰδιωτικὰς συλλογὰς ὀφείλουσι νὰ παρέχωσι πᾶσαν ἐνκολίαν εἰς τοὺς ἔχοντας παρὰ τοῦ Ὑπουργείου εἰδικὴν ἄδειαν πρὸς μελέτην καὶ φωτογραφίαν τῶν ἀρχαίων, ἣτις παρέχεται μόνον εἰς ἐπιστήμονας εἰδικοὺς ἀρχαιολόγους ἀλλὰ τὸ δικαίωμα τῆς πρώτης δημοσιεύσεως πάσης νεωστὶ ἐμφανιζομένης ἀρχαιότητος ἔχει ἐπὶ μίαν τριετίαν ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς εἰς τὴν συλλογὴν ὁ ιδιώτης κάτοχος, δυνάμενος νὰ διαθέτῃ τοῦτο κατὰ βούλησιν. Τοῦτο δὲν ἰσχύει ὡς πρὸς τὰ ἀρχαῖα τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν ἐν ἀνασκαφῇ ἐνεργηθείσῃ συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος νόμου ὑπὸ τινος τῶν ἐν αὐταῖς ὀριζομένων ἀρχαιολόγων, ὅστις ἔχει ἐπὶ μίαν τριετίαν τὰ κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰς τὸν κάτοχον τοῦ ἀρχαίου διδόμενα δικαιώματα περὶ τῆς πρώτης δημοσιεύσεως (ἄρθρ. 31 ν. 5351).

Ἄρθρον 26.

Οἱ ἔχοντες ἰδιωτικὰς ἀξιολόγους συλλογὰς ὀφείλουσι καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Ὑπουργείου, γινομένην μετὰ γνωμάτευσιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου νὰ παρέχωσιν ἐνκολίαν ἐπισκέψεως τῆς συλλογῆς. Δύνανται ὅμως οὗτοι νὰ ζητήσωσιν ἴνα ἢ εἰσόδος εἰς τὴν συλλογὴν ἐπιτρέπεται ἐπὶ τῇ καταβολῇ δικαιώματος εἰσόδου, τὸ ποσὸν τοῦ ὁποίου ὀρίζεται μετ' ἔγκρισιν τοῦ Ὑπουργείου (ἄρθρ. 32 ν. 5351).

Ἄρθρον 27.

Οἱ ἔχοντες ἰδιωτικὰς συλλογὰς ἀρχαίων ὡς καὶ πᾶς κάτοχος ἀρχαίων ἔχουσι μόνον τὸ δικαίωμα νὰ κατασκευάζωσι φωτογραφίας ἢ ἄλλας πρὸς ἐμπορίαν ὠρισμένας εἰκόνας τῶν ὑπ' αὐτῶν κατεχομένων ἀρχαίων καὶ νὰ πωλῶσι ταύτας. Τῶν φωτογραφιῶν τούτων δύο ἀντίτυπα ἀποστέλλονται εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας. Ὑποχρεοῦται ὁ συλλογεὺς νὰ ἐπιτρέπη νὰ κατασκευάζηται φωτογραφία ἀρχαιότητος τῆς συλλογῆς του προκειμένου νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν (ἄρθρ. 33 ν. 5351).

Ἄρθρον 28.

Οἱ ἔχοντες ἰδιωτικὰς συλλογὰς ὡς καὶ οἱ κάτοχοι ἀρχαίων ἰδιῶται, δύ-

νανται μόνοι να κατασκευάζωσιν άδειά του 'Υπουργείου και υπό την επίβλεψιν αρχαιολογικού έφόρου γύφωνα έκμαγεία των υπ' αυτών κατεχομένων αρχαίων και να πωλώσι αυτά. Έκάστου έκμαγείου δίδεται εις τό δημόσιον έν αντίτυπον δωρεάν (άρθρ. ν. 5351).

Άρθρον 29.

Άπαγορεύεται εις πάντα άλλον ή επανάληψις των υπό κατοχων ιδιωτικων συλλογων ή άλλων κατοχων αρχαίων κατασκευασθέντων έκμαγείων ως και φωτογραφιών, και ή πώλησις επί ποινή 500-2.000 δραχμών (άρθρ. 35 ν. 5351).

Άρθρον 30.

Προκειμένου να πωληθώσιν έν 'Ελλάδι καθ' οιονδήποτε τρόπον αρχαία προτιμώνται επί ίση τιμή μετά τό δημόσιον οί κάτοχοι ιδιωτικων συλλογων. Επίσης δύνανται οί έχοντες ιδιωτικας συλλογας να κρατώσι τας κατά τό 17 άρθρον του παρόντος νόμου προς εξαγωγήν ώρισμένης αρχαιότητας πληρώνοντες την υπό των εξαγωγέων όριζομένην τιμήν, όταν δέν θέλη τό δημόσιον να κρατήση ταύτας.

Επιτρέπεται επίσης ή μετά των ξένων μουσειών ανταλλαγή πολλαπλων αρχαιοτήτων με αντίστοιχου αξίας αρχαιότητας εκ των μουσειων τούτων, αποφαινομένης περι της αξίας τούτων της έν τω άρθρω 11 του παρόντος νόμου επιτροπής (άρθρ. 36 ν. 5351).

Άρθρον 31.

Πάσα πώλησις αρχαίον εύρισκομένου έν ιδιωτική συλλογή γίνεται μετ' άδειαν του 'Υπουργείου Παιδείας ειδικώς εκάστοτε δι' εκαστον αρχαίον παρεχομένη. Συλλογές πωλήσας αρχαίον άνευ άδειας του 'Υπουργείου τιμωρείται διά χρηματικής ποινής 5.000 έως 50.000 δραχμών ή διά της ποινής ταύτης και φυλακίσεως ενός μηνός μέχρι δύο ετών. Τό πωληθέν αρχαίον κατάσχεται υπό του Δημοσίου και κατατίθεται εις τό Μουσείον. Τό Δημόσιον δύναται να αγοράζη πāσαν προς πώλησιν υπό συλλογέως παρεχομένην αρχαιότητα πληρώνον τό ήμισυ της προσφερομένης εις τούτον τιμής (άρθρ. 37 ν. 5351).

Άρθρον 32.

Ο αγοράζων αρχαία παρ' ανεγνωρισμένου συλλογέως όφείλει να δηλώση τούτο εις τό 'Υπουργείον άμα τη αγορā, παραλείπων δέ να πράξη τούτο τιμωρείται διά προστίμον 500-2.000 δραχμών (άρθρ. 48 ν. 5351).

Άρθρον 33.

Οί κάτοχοι ιδιωτικων συλλογων ως και οί κάτοχοι αρχαίων όφείλουσι να

ζητήσωσιν ἄδειαν τοῦ Ὑπουργείου ἐν ἣ περιπτώσει θέλουσι νὰ μετακινήσωσιν ἀρχαῖόν τι τῶν ὑπ' αὐτῶν κατεχομένων ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν τῆς Ἑλλάδος. Τὸ Ὑπουργεῖον δύνανται νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν μετακίνησιν ἢ νὰ ὑποδείξῃ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ὀφείλει νὰ γίνῃ αὕτη ἂν διὰ τῆς μετακινήσεως δύνανται νὰ κινδυνεύσῃ ἢ ἀσφάλεια ἢ ἡ συντήρησις τῆς ἀρχαιότητος (ἄρθρ. 39 ν. 5351).

ἄρθρον 34.

Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας δύνανται μετ' ἀπόφασιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου, λαμβανομένην διὰ πλειοψηφίας τῶν τριῶν τετάρτων ($\frac{3}{4}$) τῶν παρόντων ν' ἀνυροῖ δοθεῖσαν ἄδειαν πρὸς καταρτισμὸν ἰδιωτικῆς συλλογῆς.

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ συλλογεὺς δύνανται μὲν νὰ κατέχῃ τὰ ἀρχαῖα τῆς συλλογῆς του, ἀλλὰ δὲν ἔχει τὰ παρεχόμενα ὑπὸ τοῦ παρόντος νόμου πλεονεκτήματα εἰς τοὺς συλλογεῖς (ἄρθρ. 40 ν. 5351).

Περὶ ἀνασκαφῶν.

ἄρθρον 35.

Ἀνασκαφὰς πρὸς εὔρεσιν ἀρχαίων ἢ ἐξερεύνησιν ἀρχαιολογικῶν τόπων ἐνεργεῖ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας 1) διὰ παντὸς ἔχοντος τριετῆ ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν ἐφόρον ἀρχαιοτήτων, 2) διὰ παντὸς ἄλλον συγκεντροῦντος τὰ ἀναγκαῖα ἐφόδια κατὰ ἀπόφασιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου, λαμβανομένην διὰ πλειοψηφίας τῶν $\frac{3}{4}$ τῶν παρόντων.

Τὴν ἄδειαν πρὸς ἐκτέλεσιν ἀνασκαφῶν παρέχει τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας μετ' ἔγκρισιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου. Ἡ γνωμάτευσις προκειμένου περὶ συνεχίσεως ἀνασκαφῆς περιττεῖ ἐκτὸς ἔαν δι' οἰονδήποτε λόγον ὁ Ὑπουργὸς νομίσῃ ὅτι πρέπει νὰ ἐρωτηθῇ ἐκ νέου τὸ Συμβούλιον (ἄρθρ. 10 ν. 5351).

ἄρθρον 36.

Ἑλληνικὰ ἐπιστημονικὰ καθιδρύματα, ἰδίᾳ δὲ ἡ ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, δύνανται μετ' ἄδειαν τοῦ Ὑπουργείου νὰ ἐκτελῶσιν ἀνασκαφὰς τῶν διευθυντῶν αὐτῶν λαμβανομένων κατὰ τὰ ἐν τῷ προηγουμένῳ ἄρθρῳ καθορισόμενα (ἄρθρ. 11 ν. 5351).

ἄρθρον 37.

Αἱ ἐν Ἑλλάδι ἐδρεύουσαι ξένα ἀρχαιολογικαὶ σχολαὶ ἐπιτρέπεται νὰ ἐκτελῶσιν ἀνασκαφὰς ἐπὶ δημοσίων κτημάτων ἀδείᾳ τοῦ Ὑπουργείου διὰ τῶν μελῶν αὐτῶν, ἂν ταῦτα ἐξετέλεσαν ἤδη ἀλλαχοῦ ἀνασκαφὰς ἢ παρηκολούθησαν ἐπὶ χρονικόν τι διάστημα τὴν ἐκτέλεσιν ἀνασκαφῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν κατ' ἔτος ὑπὸ τῶν σχολῶν ἐκτελουμένων ἀνασκαφῶν δὲν δύνανται νὰ εἶναι ἀνώτερος τῶν

τριῶν. Τὸ Ὑπουργεῖον ἐποπτεύει τὰς ἀνασκαφὰς ταύτας δι' ἑνὸς ἐφόρου ἢ ἐπιμελητοῦ ἀρχαιοτήτων, ἢ ἐλλείψει τοιούτων δι' ἄλλον ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας ὀριζομένου ἀρχαιολόγου ἢ ἐκπαιδευτικοῦ ὑπαλλήλου ἢ ὑπὸ ἐκτάκτως πρὸς τοῦτο κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνασκαφῆς προτάσει τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου προσλαμβανομένον ἐκτάκτου ὑπαλλήλου.

Εἰς ἐκπαιδευτικούς λειτουργοὺς προσλαμβανομένους κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον πρὸς ἐποπτείαν ἀνασκαφῶν ὑπὸ ξένων ἀρχαιολογικῶν Σχολῶν ἐκτελουμένων παρέχεται ἀμοιβὴ ἴση πρὸς τὸ ἤμισυ τοῦ μισθοῦ αὐτῶν.

Τὴν ἀμοιβὴν τῶν ἐκτάκτως προσλαμβανομένων χάριν τῆς ὡς ἄνω ἐποπτείας ὑπαλλήλων ὀρίζει ὁ Ὑπουργὸς κατὰ προτάσιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου, πληρώνεται δ' αὕτη ἐκ τῶν κατὰ τὸν Νόμον 4823 ἀρχαιολογικῶν ἐσόδων (ἄρθρ. 12 ν. 5351).

ἄρθρον 38.

Οὐδενίᾳ ἄδεια νέας ἀνασκαφῆς χορηγεῖται εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἢ ἴδρυμα πρὸ τῆς δηλώσεως αὐτῶν ὅτι ἐληξεν ἢ προηγουμένως δοθεῖσα ἄδεια πρὸς ἐκτέλεσιν ἄλλης ἀνασκαφῆς (ἄρθρον 13 ν. 5351).

ἄρθρον 39.

Ἄδεια πρὸς ἀνασκαφὰς ἐν ἰδίῳ κτήμασι παρέχεται καὶ εἰς ἰδιώτας ἀλλὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀνασκαφῶν τούτων ἔχει μόνος ὁ ἀρχαιολογικὸς ἐφορος τῆς περιφερείας ἢ ἐλλείψει τούτου ἄλλος ἐφορος ὀριζόμενος ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ. Εἰς ἰδιώτην ὑποβάλλοντα αἴτησιν περὶ ἀνασκαφῆς ἐν ἰδίῳ κτήματι ὀφείλει νὰ δοθῇ ἄδεια ἐπιχειρουμένης συγχρόνως τῆς ἀνασκαφῆς ἐντὸς διετίας. Εἰς οὐδένᾳ ἰδιώτην παρέχεται ἄδεια ἀνασκαφῆς ἐν ἀλλοτρίῳ κτήματι.

Τὰ εὐρισκόμενα ἐν τοιαύταις ἰδιωτικαῖς ἀνασκαφαῖς ἀρχαῖα περιέρονται εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ ἐκτελέσαντος τὴν ἀνασκαφὴν ἰσχύουσι δὲ περὶ αὐτῶν αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 5 τοῦ παρόντος Νόμου.

Ὡς πρὸς τὰ ἀκίνητα ἀρχαῖα ἰσχύουσι αἱ διατάξεις τοῦ 8ου ἄρθρου τοῦ παρόντος (ἄρθρ. 14 ν. 5351).

ἄρθρον 40.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνασκαφῆς ἐν ἰδιωτικῷ κτήματι ὁ ἰδιοκτῆτης ὀφείλει νὰ παρέχῃ εἰς τὸν διευθύνοντα κατ' ἐντολὴν τοῦ Ὑπουργοῦ τὴν ἀνασκαφὴν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν, νὰ διαθέτῃ τὸ κτῆμα κατὰ βούλησιν συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ἀνασκαφῆς χωρὶς νὰ δύναται νὰ παρακωλῇ ἐνέργειάν τινα τούτου ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἐπέρχεται βλάβη εἰς τὸ κτῆμα του, δύναται δ' ὅμως ὁ ἰδιοκτῆτης νὰ ζητήσῃ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Ὑπουργείου, ἂν νομίσῃ ὅτι δὲν εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη χάριν τῆς ἀνασκαφῆς νὰ γίνῃ ἢ ὑπὸ τοῦ ἐφόρου τυχὸν ἐνεργουμένη βλαβερὰ εἰς τὸ κτῆμα του ἐργασία.

Ἐπιτροπή ἐκ δύο ἐφόρων ἀρχαιοτήτων ἢ μελῶν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου ὀριζομένη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ κρίνει τελειωτικῶς περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, διακοπτομένης ἐν τῷ μεταξὺ τῆς ἐργασίας, ἥς διαμφισβητεῖται ἡ σκοπιμότης. Δὲν δύναται ὅμως ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ γίνῃ καταστροφή κτιρίου ἢ τεχνικῶς ἀξιολόγου ἐγκαταστάσεως ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ιδιοκτήτου.

Τὸ Ὑπουργεῖον δικαιούται νὰ συνεχίσῃ ἰδίᾳ δαπάνη τὴν ὑπὸ ιδιώτου ἐπιχειρηθεῖσαν κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον ἀνασκαφῆν ἂν οὗτος δηλώσῃ, ὅτι ἐπιθυμεῖ δι' οἰονδήποτε λόγον νὰ διακόψῃ ταύτην, ἢ δὲν δύναται νὰ διαθέσῃ τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς διεξαγωγὴν αὐτῆς χρήματα.

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ ιδιώτης οὐδεμίαν ἀποζημίωσιν διὰ τὴν γενομένην τυχὸν διὰ τῆς ἀνασκαφῆς βλάβην εἰς τὸ κτῆμα του δύναται νὰ ζητήσῃ. Τὸ ἥμισυ τῶν ἐν τοιαύτῃ ἀνασκαφῇ εὐρισκομένων ἀρχαίων κατατίθεται ἄνευ οἰασδήποτε ἀποζημιώσεως εἰς δημόσιον Μουσεῖον τὸ δὲ ἕτερον ἥμισυ παραμένει εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ ιδιοκτήτου. Ὁ τρόπος καθ' ὃν θέλει γίνῃ ἡ διανομὴ τῶν ἀρχαιοτήτων θὰ ὀρισθῇ διὰ Π. Διατάγματος (ἄρθρ. 15 ν. 5351).

Ἄρθρον 41.

Ἀνασκαφὰς πρὸς ἀνακάλυψιν ἀρχαιοτήτων δικαιούται τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας νὰ ἐνεργῇ οὐ μόνον ἐν Ἐθνικοῖς, Δημοτικοῖς, Κοινοτικοῖς, Μοναστηριακοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐν ιδιωτικοῖς κτήμασι.

Δικαιούται δὲ νὰ προβαίῃ εἰς δοκιμαστικὴν ἀνασκαφὴν καὶ ἄνευ τῆς ἀπαλλοτριώσεως τοῦ κτήματος εἰδοποιούν περὶ τούτου τὸν ιδιοκτήτην καὶ πάντα ἄλλον ἐνδιαφερόμενον διὰ προκηρύξεως δημοσιευομένης ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἀποζημιούν αὐτὸν διὰ τε τὴν στέρησιν τῆς προσωρινῆς χρήσεως καὶ διὰ πᾶσαν βλάβην προσγινομένην εἰς τὸ κτῆμα του. Δύναται δὲ νὰ ἐπιληφθῇ τῶν ἀνασκαφῶν εὐθὺς μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς προκηρύξεως. Τοιαῦται ὅμως δοκιμαστικαὶ ἀνασκαφαὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπεκταθῶσιν μέχρι καταφάσεως ἢ βλάβης οἰκίας ἢ ἄλλον τινὸς κτιρίου καὶ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δὲν δύναται νὰ παραταθῶσι πλέον τοῦ μηνὸς ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ιδιοκτήτου (ἄρθρ. 10 ν. 5351).

Ἄρθρον 42.

Ὅταν τὸ Ὑπουργεῖον ἐνεργήσῃ ἀνασκαφὰς ἐν ιδιωτικῷ μὴ ἀπαλλοτριωθέντι ἀναγκαστικῶς, κτήματι, ἀποζημιώνει τὸν ιδιοκτήτην μετὰ τὴν διακοπὴν τῆς ἀνασκαφῆς ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν ἐπὶ τῇ στέρησει τῆς προσωρινῆς χρήσεως καὶ τῇ βλάβῃ, ἣν ἕνεκα τῆς ἀνασκαφῆς ὑπέστη οὗτος ἐν τῷ κτήματί του, κατ' ἐκτίμησιν γινομένην ὑπὸ τοῦ παρὰ τὴν περιφέρειαν, ἐν ἣ τὸ κτῆμα, οικονομικοῦ ἐφόρου, ἢ ἀντιπροσώπου αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ Εἰρηνοδίκου καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀστυνόμου.

Ὡς πρὸς τὰ ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς ταύταις ἀποκαλυφθέντα ἀκίνητα ἀρχαῖα ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 8 τοῦ παρόντος νόμου (ἄρθρ. 14 ν. ΒΧΜΣ').

Ἄρθρον 43.

Τὸ ἥμισυ τῶν ἐδρικομένων ἐν ἀνασκαφῇ γενομένη συμφώνως πρὸς τὸ προηγούμενον ἄρθρον κινητῶν ἀρχαιοτήτων κατατίθεται εἰς Δημόσιον Μουσεῖον, τὸ δὲ ἔτερον ἥμισυ παραμένει εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ ἰδιοκτῆτου, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου ἢ ἐκπροσώπων αὐτοῦ (ἄρθρ. 17 γ. 5351).

Ἄρθρον 44.

Προκειμένον περὶ ἀνασκαφῆς ἐνεργηθησομένης ἐν ἰδιωτικῷ κτήματι ὑπὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἢ ὑπὸ τινος τῶν ξένων ἀρχαιολογικῶν Σχολῶν, ἢ μὲν ἀπαλλοτριώσις ἐνεργεῖται κατὰ τοὺς ἰσχύοντας νόμους ὑπὲρ τοῦ Κράτους, τὸ δὲ τίμημα καταβάλλει τὸ ἀνασκάπτων ἴδρυμα.

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἀνασκαφικῆς ἐρεῦνης μέχρι τῆς τελικῆς δημοσιεύσεως, ὀφείλει ἡ ἀνασκάπτουσα ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἢ ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ νὰ καταβάλλῃ τὴν δαπάνην τῆς κατὰ τὰς ὁδηγίας τῆς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας συντηρήσεως τῶν ἀποκαλυπτομένων ἐρειπίων διὰ στηρίξεις τῶν τοίχων καὶ ἐπιχώσεως τῶν λάκκων ἢ διοχετεύσεως τῶν ὑδάτων. Παράλειψις τῶν ἀνωτέρω συνεπάγεται μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου διακοπὴν τῆς ἀνασκαφῆς.

Ἐὰν δὲν ὑπάρχει μουσεῖον ἢ ἄλλο διαθέσιμον κατάλληλον δημόσιον κτίριον πλησίον τοῦ τόπου τῆς ἀνασκαφῆς, ἔχει ὁ ἀνασκάπτων τὴν υποχρέωσιν τῆς δαπάνης πρὸς προσωρινὴν ἀσφαλῆ τοποθέτησιν τῶν εὐρημάτων.

Ἐθθὺς μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν αὐτῶν, τὰ εὐρήματα καὶ τῶν ἀνασκαφῶν τὰς ὁποίας δὲν ἐκτελεῖ αὐτὸ τὸ δημόσιον, τίθενται ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ παρακολουθοῦντος τὴν ἀνασκαφὴν δημοσίου ὑπαλλήλου, ὅστις ἐθθύνεται ὁμοῦ μετὰ τῶν ἐκτελούντων τὰς ἀνασκαφὰς εἰς τὴν ἀσφαλῆ φύλαξιν αὐτῶν καὶ τὴν καλὴν συντήρησιν. Μεταφορὰ τῶν εὐρημάτων γίνεται μόνον κατόπιν ἀδείας τοῦ Ὑπουργείου. Ἐν ἐπείγουσῃ ἀνάγκῃ εἰδοποιεῖται μόνον τὸ Ὑπουργεῖον πρὸ τῆς μεταφορᾶς (ἄρθρ. 3 καὶ ἐπ. Ν.Δ. 12/16 Ἰουνίου 1926).

Ἄρθρον 45.

Ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται ἡ ἐξαγωγή ἐκτὸς τοῦ Κράτους τῶν εὐρημάτων τῶν ἀνασκαφῶν. Μόνον μετὰ τὴν τελείαν ἐξέτασιν καὶ δημοσίευσιν τῆς ἀνασκαφῆς ἐπιτρέπεται νὰ χωρισθῶσι τὰ νομιζόμενα ὡς ἀχρηστα διὰ τὰ Μουσεῖα τοῦ Κράτους. Ταῦτα δύνανται καὶ νὰ ἐξαχθῶσιν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, συμφώνως πρὸς τοὺς ἰσχύοντας νόμους (ἄρθρ. 3 καὶ ἐπ. Ν.Δ. 12/16 Ἰουνίου 1926).

Περὶ παρανόμων ἀνασκαφῶν.

Ἄρθρον 46.

Ὁ ἄνευ προηγουμένης ἀδείας τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ εἰδοποιή-

σεως τῆς ἀρμοδίας ἀρχαιολογικῆς ἀρχῆς ἐνεργῶν ἀνασκαφᾶς ἐν ἰδίῳ ἢ ἀλλοτρίῳ κτήματι πρὸς ἀνεύρεσιν ἀρχαιοτήτων τιμωρεῖται διὰ φυλακίσεως 1 μηνὸς ἕως 2 ἐτῶν καὶ χρηματικῆς ποινῆς 1.000-10.000 δραχμῶν.

Ὁ ἐπὶ τῇ πράξει ταύτῃ καταδικασθεὶς εἰς φυλάκισιν πλεόν τῶν δύο μηνῶν ἐκπίπτει αὐτοδικαίως καὶ πάντων τῶν ἐν ἄρθρ. 21 ποιν. Νομ. ἀναγραφόμενων δικαιωμάτων καὶ πλεονεκτημάτων ἐπὶ πενταετίαν, ἐὰν μὴ βραχύτερος χρόνος ὀρίζεται ἐν τῇ ἀποφάσει, ὅστις ὅμως δὲν δύναται νὰ εἶναι κατώτερος τῶν ἑξ μηνῶν.

Τὰ οὕτω ἀποκαλυφθέντα δημεύονται διὰ τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως ὑπὲρ τοῦ δημοσίου (ἄρθρ. 18 ν. 5351).

Ἄρθρον 47.

Ἄν ἡ ἄνευ ἀδείας τοῦ Δημοσίου ἀνασκαφὴ γίνεται ὑπὸ τινος ἐν ἀλλοτρίῳ κτήματι, ὁ ἰδιοκτῆτης τοῦ κτήματος θεωρεῖται ὡς γενόμενος κάτοχος τοῦ ἀρχαίου καὶ διατηρεῖ τὰ ὑπὸ τοῦ παρόντος νόμου παρεχόμενα δικαιώματα εἰς τὸν εὐρίσκοντα τυχαίως ἐν ἰδίῳ κτήματι ἀρχαῖα, ἂν ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ ἀνασκαφὴ ἐγένεν ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἰδιοκτῆτου καὶ ὅτι δὲν ἠμέλησεν ὅπωςδῆποτε οὗτος νὰ παρεμποδίσῃ καὶ νὰ καταγγείλῃ ταύτην ἐγκαίρως εἰς τὰς ἀρχάς (ἄρθρ. 19, ν. 5351).

Ἄρθρον 48.

Εἰς οἰονδήποτε ἰδιώτην ἢ δημοσίον ὑπάλληλον ὑποδεικνύοντα τὴν ἐκτέλεσιν ὑπὸ τινος παρανόμων ἀνασκαφῶν καὶ συντελοῦντα εἰς τὴν σύλληψιν καὶ τιμωρίαν τούτου, ἂν μὲν κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην εὐρέθησαν ἀρχαῖα περιερχόμενα εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ δημοσίου, δίδεται ὡς ἀμοιβὴ τὸ $1/4$ μέχρι τοῦ $1/2$ τῆς ἀξίας τῶν ἀρχαιοτήτων κατ' ἀπόφασιν τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας μετὰ γνώμην τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου ἀναλόγως πρὸς τὴν σπουδαιότητα τῆς παρασχεθείσης συνδρομῆς πρὸς ἀνακάλυψιν καὶ σύλληψιν τῶν ἐνόχων.

Ἐὰν τὰ εὐρεθέντα ἀρχαῖα παραμένον ἐν τὴν κατοχῇ ἰδιώτου, οὗτος ὑποχρεοῦται εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ ἡμίσεος τῆς κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον ὀριζομένης ἀμοιβῆς, τοῦ ἑτέρου ἡμίσεος πληρωνομένου ὑπὸ τοῦ Δημοσίου (ἄρθρ. 20 ν. 5351).

Περὶ προστασίας τῶν ἀρχαίων.

Ἄρθρον 49.

Ὁ ἐκ προθέσεως καταστρέφων ἢ βλάπτων ἀρχαῖα τιμωρεῖται διὰ φυλακίσεως μέχρι δύο ἐτῶν καὶ χρηματικῆς ποινῆς 500 ἕως 10.000 δραχμῶν. Εἰς ἰδιαιτέρας δὲ βαρέας περιστάσεις διὰ φυλακίσεως μέχρι 5 ἐτῶν καὶ χρηματικῆς ποινῆς 2.000 μέχρι 20.000 δραχμῶν.

Ὁ ἄνευ ἀδείας καὶ γνώμης τοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἐφόρου ἢ τοῦ Ὑπουργείου

τῆς Παιδείας, ἐνεργοῦντος μετὰ γνώμην τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου, ἐπιχειρῶν τὴν παραμόρφωσιν ἢ μεταβολὴν καθ' οἰονδήποτε τρόπον τῆς ὄψεως ἀρχαίων κινητῶν ἢ ἀκινήτων, τιμωρεῖται διὰ προστίμον 2.000 ἕως 5.000 δραχμῶν.

Τιμωρεῖται διὰ προστίμον 200 ἕως 2.000 δραχμῶν ὁ χρησιμοποιοῦν ἀρχαῖα πρὸς οἰονδήποτε ἐπικόλλησιν ἢ ἐπιγραφὴν διαφημίσεως ὡς καὶ ὁ ἐγχαράττων ἐπ' αὐτῶν γράμματα ἢ σχήματα (ἄρθρ. 21 ν. 5351).

Ἄρθρον 50.

Ἀπαγορεύεται ἄνευ ἀδείας τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας 1) ἡ λατομία καὶ σκαφή πρὸς πορισμὸν ὑλικοῦ οἰκοδομῶν καὶ ἀρχαίων ἐρειπίων πόλεων, συνοικισμῶν, νεκροπόλεων καὶ εἰς ἀπόστασιν 500 μέτρων παντὸς ὄρατου ἀρχαίου μνημείου, ὡς καὶ ἡ κατασκευὴ ἀβεστοκαμίνου εἰς περιφέρειαν 500 μέτρων ἀπὸ τῶν ἀρχαίων, 2) ἡ πλησίον ἀρχαίων ἐπιχειρήσεις ἔργου δυναμένου νὰ βλάβῃ αὐτὰ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, 3) οἰαδήποτε ἐργασία ἐπὶ κτιρίων καὶ λειψάνων ἢ ἐρειπίων ἀρχαίων, καὶ ἂν ἔτι δὲν ἐπιφέρει ζημίαν τινά.

Οἱ παραβάται τινὸς τῶν ἐν ἄρθρῳ τούτῳ διατάξεων τιμωροῦνται διὰ φυλακίσεως πέντε ἡμερῶν μέχρι ἑνὸς ἔτους καὶ χρηματικῆς ποινῆς 200 ἕως 10.000 δραχμῶν. Ἡ ἐπανόρθωσις τῆς γενομένης βλάβης γίνεται ὑπὸ τοῦ Δημοσίου δαπάνῃ τοῦ ἐπενεγκόντος τὴν βλάβην.

Ἐπίσης τιμωροῦνται διὰ φυλακίσεως 2 ἕως 15 ἡμερῶν καὶ χρηματικῆς ποινῆς 100 ἕως 2.000 δραχμῶν οἱ ἐργάται οἱ λαμβάνοντες μέρος εἰς τὰς ἄνω ἀξιοποίνους πράξεις καὶ οἱ οἰκοδόμοι ἐν γένει οἱ μεταχειρισθέντες λίθους, πλίνθους καὶ ἄλλα ὑλικά προερχόμενα ἐκ τῆς καταστροφῆς ἀρχαίων.

Ἄρθρον 51.

Ἰδιώτης ὅστις παρακωλύεται νὰ ἐνεργήσῃ ἐν τῷ κτήματί του οἰονδήποτε πρᾶξιν ἀπαγορευομένην διὰ τοῦ προηγουμένου ἄρθρου, δύναται νὰ ζητήσῃ τὴν ἀπαλλοτριώσιν τοῦ κτήματός του, ἐὰν δὲ δὲν γίνῃ αὕτη μετὰ πάροδον dietias ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς τῆς αἰτήσεως, ὁ ιδιώτης δύναται νὰ διαθέσῃ τὸ κτῆμα του κατὰ βούλησιν. Εἰς ἀναγκαστικὴν ἀπαλλοτριώσιν τῶν τοιούτων κτημάτων δύναται τὸ Δημόσιον νὰ προβαίῃ καὶ μετὰ τὴν πάροδον τῆς dietias (ἄρθρ. 23 ν. 5351).

Ἄρθρον 52.

Ἐπισκευὴ ἢ καθ' οἰονδήποτε τρόπον μετασκευὴ ἐκκλησιῶν ἢ ἄλλων καλλιτεχνικῶν καὶ ἱστορικῶν μνημείων καὶ οἰκοδομημάτων παλαιότερον τοῦ 1830, γίνεται μόνον μετ' ἐγκρίσιν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, παρεχομένην μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου.

Ὅστις ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως ταύτης ἤθελεν προβῆ εἰς ἐπισκευὴν ἢ ἄλλως

ἤθελε μεταβάλλῃ δι' οἰασδήποτε ἐργασίας τὴν ὄψιν τοιοῦτον μνημείου ἢ οἰκοδομήματος, τιμωρεῖται διὰ προστίμον 500-10.000 δραχμῶν καὶ φυλακίσεως μέχρι τριῶν μηνῶν.

Εἰς τὴν αὐτὴν ποινὴν ὑπόκειται καὶ ὁ ἀρχιτέκτων ἢ ἐργολάβος, ὅστις ἤθελεν ἀναλάβῃ τὴν ἐκτέλεσιν τοιαύτης ἐργασίας. Ἡ ποινὴ αὕτη ἐπιβάλλεται πρὸς τούτοις εἰς τοὺς ὑπευθύνους προϊσταμένους ὑπηρεσιῶν Δήμων ἢ Κοινοτήτων, εἰς τὰ ἡγουμενοσυμβούλια τῶν Μονῶν ἢ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά Συμβούλια, οἱ ὅποιοι ἤθελον διατάξει ἢ ἤθελον ἐπιτρέφει νὰ γίνωσιν εἰς τὰ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν ἱστορικά καὶ καλλιτεχνικά μνημεῖα ἢ καὶ ἐκκλησίας ἐπισκευαὶ ἢ ἄλλα ἐργασίαι μεταβάλλουσαι ὅπωςδήποτε τὴν ὄψιν τούτων.

Διὰ πράξεως τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας δημοσιευομένης εἰς τὴν ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως χαρακτηρίζονται τὰ μνημεῖα καὶ οἰκοδομήματα ὅσα ὑπάγονται εἰς τὴν διάταξιν ταύτην.

Ἡ ἰσχὺς τῆς προηγουμένης παραγράφου περὶ τῆς ἐπιβαλλομένης εἰς τοὺς παραβάτας τοῦ παρόντος ἀρθροῦ ποινῆς ἀρχεται μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς πράξεως ταύτης, ἰσχύει δὲ ἡ διάταξις αὕτη μόνον πρὸς τὰ ἐν τῷ καταλόγῳ ἢ ταῖς βραδύτερον δημοσιευομέναις προσθήκαις εἰς τούτους περιλαμβανόμενα μνημεῖα.

Τὰς ἐπισκευὰς ὅσαι διὰ γνωμοδοτήσεως τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου ἐπιβάλλεται νὰ γίνωσιν εἰς ἀρχαῖα ἢ ἱστορικά κτίρια, ἀνήκοντα εἰς ιδιώτας ἢ ἄλλα νομικά πρόσωπα, ὀφείλουσιν οὗτοι ἀπροφασίστως καὶ ἄνευ ἀναβολῆς νὰ ἐκτελῶσι ἰδίᾳ δαπάνῃ.

Ἐν περιπτώσει ἀδυναμίας ἢ ἀρνήσεως τῶν ἐνδιαφερομένων νὰ προβῶσιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑποδεικνυομένων ἔργων, τὸ δημόσιον ἐκτελεῖ τὰς ἐπισκευὰς καταβάλλον αὐτὸ τὴν δαπάνην. Ἐν τοιαύτῃ ὁμως περιπτώσει δύναται νὰ καταλαμβάνῃ τὰ εἰς Μονὰς, Κοινότητας ἢ ἄλλα νομικά πρόσωπα ἀνήκοντα μνημεῖα ἢ καὶ νὰ ἀπαλλοτριοῖ λόγῳ δημοσίας ἀνάγκης τὰ εἰς ιδιώτας ἀνήκοντα (ἀρθρ. 15 ν. 2447).

Περὶ πωλήσεως ἀχρήστων ἀρχαίων.

Ἄρθρον 53.

Τῶν ὑπὸ τοῦ δημοσίου κατεχομένων ἀρχαίων, ὅσα κρίνονται ἀχρηστα διὰ τὰ Μουσεῖα καὶ τὰς μικροτέρας συλλογὰς τοῦ Κράτους, δύναται νὰ ἀνταλλάσσωνται πρὸς ἄλλα χρήσιμα πρὸς τὰ Μουσεῖα ἡμῶν ἀρχαῖα ἐν Ἑλλάδι ἢ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἢ καὶ νὰ πωλῶνται, καθ' ὃν τρόπον θέλει ὀρίσει Β. (sic) Διάταγμα.

Περὶ τῆς ἀχρηστίας τῶν ἀρχαίων κρίνει ὀριστικῶς τὸ ἀρχαιολογικὸν συμβούλιον παμψηφεί. Ἐν ὑπόρξῃ διαφωνία ἐν τῷ ἀρχαιολογικῷ συμβουλίῳ, ἂν μὲν ἡ πλειοψηφία εἶναι κατὰ τῆς ἀχρηστίας, τότε ἡ ἀπόφασις τοῦ συμβουλίου εἶναι τελεωτική, ἂν δὲ ἡ πλειοψηφία εἶναι ὑπὲρ τῆς ἀχρηστίας, τότε ὁ Ὑπουργὸς ὑποχρεοῦται νὰ καλέσει εἰς εἰδικὴν συνεδρίαν τοῦ συμβουλίου τρεῖς ἐφόρους

ἀρχαιοτήτων, λαμβάνεται δὲ ἐν ταύτῃ ἀπόφασις ὑπὲρ τῆς ἀχρηστίας, ἂν ψηφίσωσιν ὑπὲρ ταύτης τοῦλάχιστον ἑνέα τῶν παρόντων ἐν τῇ συνεδρίᾳ. Ἀρχαῖα περὶ ὧν τὸ ἀρχαιολογικὸν συμβούλιον ἀπεφάνθη ὅτι δὲν θεωροῦνται ἀχρηστα εἰς τὰ Μουσεῖα καὶ τὰς λοιπὰς συλλογὰς, μόνον μετὰ πάροδον πενταετίας δύνανται νὰ εἰσαχθῶσιν ἐκ νέου εἰς κρίσιν εἰς τὸ συμβούλιον. Τὸ τίμημα τῶν πωλουμένων ἀρχαίων ὀρίζεται ὑπὸ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου, αἱ δὲ ἐξ αὐτῶν εἰσπράξεις εἰσέρχονται εἰς τὸ ἀρχαιολογικὸν Ταμεῖον, προοριζόμεναι εἰς τὴν ἀπαλλοτριώσιν ἀρχαιολογικῶν χώρων.

Ὁ τρόπος τῆς πωλήσεως τῶν ἀχρήστων ἀρχαίων κανονίζεται διὰ Διατάγματος ἐκδιδόμενον ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ τῶν Ὑπουργῶν Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων καὶ Οἰκονομικῶν (ἄρθρ. μόνον ν. 491, ἄρθρ. 6 ν. 4823).

Περὶ ἐμπορίας ἀρχαίων.

Ἄρθρον 54.

Ἄδεια πρὸς ἐμπορίαν ἀρχαίων ἐντὸς τοῦ Κράτους παρέχεται ἐγκρίσει τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας μετὰ πρότασιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου μόνον εἰς ἐμπόρους ἐγκατεστημένους ἐν Ἀθήναις, Θεσσαλονίκῃ καὶ Ἡρακλείῳ Κρήτης.

Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας δύναται ν' ἀρνήται τὴν παροχὴν ἀδείας ἐμπορίας ἀρχαίων εἰς τοὺς καταδικασθέντας διὰ παράβασιν τῶν διατάξεων τοῦ ἀρχαιολογικοῦ Νόμου, ἢ εἰς ἐμπόρους, περὶ ὧν ὑπάρχουσι βάσιμοι ἐνδείξεις, ὅτι ἀνemiχθησαν εἰς ἀρχαιοκαπηλικὰς πράξεις.

Καὶ οἱ μέχρι τοῦδε ἐπαγγελλόμενοι κατόπιν ἀδείας τὸ ἐμπόριον τῶν ἀρχαίων ὀφείλουσι νὰ ζητήσωσι νέαν ἄδειαν πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἐπαγγέλματός των.

Οὐδὲν ἀρχαῖον δύναται νὰ διατεθῇ πρὸς ἐμπορίαν ἐντὸς τοῦ Κράτους, εἰὰν δὲν ὑπάρχῃ εἰδικὴ πρὸς τοῦτο ἄδεια τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας χορηγησμένη μετ' ἀπόφασιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου.

Εἰδικῶς ἐπιτρέπεται καὶ ἄνευ εἰδικῆς ἐκάστοτε ἀδείας τοῦ Ὑπουργείου ἢ ἐμπορία ἀρχαίων 1) τῶν θεωρηθέντων ὡς εὐτελῶν κατὰ τὰ ἐν τῷ ἄρθρῳ 5 καὶ ἐπόμενα τοῦ παρόντος νόμου διαλαμβανόμενα, 2) τῶν εἰσαχθέντων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀρχαίων περὶ τῶν ὁποίων ἐτηρήθησαν αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 15 τοῦ παρόντος νόμου ὡς καὶ 3) τῶν ὑπὸ τοῦ δημοσίου ὡς περιττῶν διὰ τὰ Μουσεῖα τοῦ Κράτους ὑπ' αὐτοῦ συμφώνως τῷ παρόντι νόμῳ πωλουμένων ἀρχαίων.

Ὁ τρόπος καθ' ὃν θὰ δηλοῦται ἢ ταῦτότης τῶν ἀρχαίων τούτων καὶ θὰ πιστοποιῆται ἢ ἀγορὰ καὶ πώλησις αὐτῶν θὰ κανονισθῇ διὰ Π. Διατάγματος (ἄρθρ. 42 ν. 5351).

ἄρθρον 55.

Ὡς ἔμποροι ἀρχαιοτήτων χαρακτηρίζονται κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου ἐκτὸς τῶν ἐχόντων ἴδια καταστήματα πωλήσεως ἀρχαίων καὶ οἱ συχνάκις ἀγοράζοντες καὶ μεταπωλοῦντες ἀρχαῖα καὶ ἂν δὲν ἔχωσιν ἴδια καταστήματα πωλήσεως.

Οἱ ἔχοντες ἄδειαν σχηματισμοῦ ἰδιωτικῶν συλλογῶν δὲν δύνανται νὰ ἔχωσιν ἄδειαν ἐμπορίου ἀρχαιοτήτων (ἄρθρ. 43 ν. 5351).

ἄρθρον 56.

Οἱ ἔμποροι ἀρχαίων ὑποβάλλουσι κατὰ μῆνα πίνακα τῶν ἀγοραζομένων ἐκάστοτε ὑπ' αὐτῶν καὶ πρὸς πώλησιν ὠρισμένων ἀρχαίων (ἄρθρ. 44 ν. 5351).

ἄρθρον 57.

Οἱ ἔμποροι ἀρχαίων διατελοῦσιν ὑπὸ τὴν διαρκῆ ἐπίβλεψιν τῆς ἀστυνομίας καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ὑπαλλήλων, δικαιουμένων ὅποτεδῆποτε νὰ ἐλέγχωσιν τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας τῶν ἐμπόρων δι' ἐπιθεωρήσεων (ἄρθρον 45 ν. 5351).

ἄρθρον 58.

Ὁ ἐμπορευόμενος ἀρχαῖα ἄνευ ἀδείας τιμωρεῖται διὰ χρηματικῆς ποινῆς 2.000 ἕως 25.000 δραχμῶν καὶ φυλακίσεως 15 ἡμερῶν μέχρις 6 μηνῶν ἢ διὰ τῆς ἐτέρας μόνον τῶν ποινῶν τούτων (ἄρθρ. 46 ν. 5351).

ἄρθρον 59.

Ἐὰν ἔμπορος ἀρχαίων τιμωρηθῇ διὰ παράβασιν ἀρχαιολογικοῦ νόμου, δύναται μετ' ἀπόφασιν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας ν' ἀφαιρηθῆται ἀπ' αὐτοῦ ἡ ἄδεια τῆς ἐμπορίας (ἄρθρ. 47 ν. 5351).

ἄρθρον 60.

Ἐμποροὶ ἀρχαίων δύνανται νὰ ζητήσωσιν, ὅπως κηρῶσωσιν ἐξαγώγιμα οἰαδῆποτε τῶν ἐν τοῖς καταστήμασιν αὐτῶν ἀρχαίων, καταβάλλοντες εἰς τὸ δημόσιον ὑπὲρ τοῦ Ταμείου ἀρχαιολογικῶν ἀπαλλοτριώσεων μετὰ τὴν πώλησιν τοῦ ἀρχαίου τὸ ἥμισυ τῆς ὑπ' αὐτῶν δηλουμένης ἀξίας τῶν ἀρχαίων. Καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἰσχύουσιν αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρον 49 τοῦ παρόντος νόμου (ἄρθρ. 50 ν. 5351).

ἄρθρον 61.

Ἰδιῶται κατασκευάζοντες ἐκμαγεῖα τῶν ὑπὸ τοῦ Δημοσίου, Δήμου, ἢ

Κοινότητα κατεχομένων ἀρχαιοτήτων τιμωροῦνται διὰ χρηματικῆς ποινῆς 500 - 20.000 δραχμῶν καὶ φυλακίσεως 5 ἡμερῶν μέχρις 6 μηνῶν ἢ καὶ διὰ τῆς ἐτέρας μόνον τῶν ποινῶν τούτων (ἄρθρ. 54 ν. 5351).

Ἄρθρον 62.

Προκειμένον νὰ κατασχεθῶσι παρ' ἰδιώτη ἀρχαῖα ἢ ἐκτέλεσις γίνεται παρόντος ἀρμόδιον ἀρχαιολογικοῦ ὑπαλλήλου τῆς περιφέρειας ἢ ἄλλον ὀριζομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας. Πρὸς τοῦτο ὀφείλουσιν οἱ ἐκτελοῦντες τὴν κατάσχεσιν ὑπάλληλοι νὰ γνωρίσωσι τοῦτο ἐγκαίρως εἰς τὸν ἀρχαιολογικὸν ὑπάλληλον ἢ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας. Μεσεγγουῶχος ὀρίζεται πάντοτε τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον τὰ δὲ κατασχεθέντα παραμένουσι πάντοτε ἐν ᾧ τόπῳ εὐρίσκονται, ἐκτὸς ἂν ἄλλως ἤθελεν ὀρίσει ὁ κατὰ τὰ ἀνωτέρω μεσεγγουῶχος.

Προκειμένον νὰ γίνῃ πλειστηριασμὸς τῶν κατασχεθέντων ἀρχαίων τὸ πρόγραμμα τοῦ πλειστηριασμοῦ κοινοποιεῖται εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας ἕνα μῆνα τοῦλάχιστον πρὸ τῆς ἡμέρας τοῦ πλειστηριασμοῦ.

Τὸ δημόσιον δικαιούται νὰ ἀγοράσῃ τὸ σύνολον ἢ μέρος τῶν ἐκπλειστηριαζομένων ἀρχαίων πληρῶνον τὸ ἥμισυ τῆς ὀρισθείσης κατὰ τὸν πλειστηριασμὸν τιμῆς, ἐὰν κρίνῃ ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ κατατεθῶσι τὰ πλειστηριαζόμενα ἀρχαῖα εἰς τὸ Δημόσιον Μουσεῖον. Πρὸς τοῦτο ὀφείλει ὁ ἐπὶ τοῦ πλειστηριασμοῦ ὑπάλληλος νὰ ἀναφέρῃ ἀμέσως μετὰ τὸ πέρας τοῦ πλειστηριασμοῦ τὸν πίνακα τοῦ πλειστηριασμοῦ τὸν ἀφορῶντα εἰς τὴν ἐκπλειστηρίασιν τῶν ἀρχαίων καὶ ν' ἀναμεινῇ ἐπὶ 15 ἡμέρας μετὰ τὴν ἐπίδοσιν τοῦ πίνακος τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ὑπουργείου.

Μετὰ τὴν πάροδον τῆς προθεσμίας ταύτης τὸ Ὑπουργεῖον χάνει τὸ δικαίωμα τῆς ἐξαγορᾶς, ἐκτὸς ἂν δι' ἐγγράφον του πρὸς τὸν ἀρμόδιον ἐπὶ τοῦ πλειστηριασμοῦ ὑπάλληλον ζητήσῃ παράτασιν τῆς προθεσμίας μέχρι ἑνὸς μηνός. Εἰς πάσας τὰς ἐν τῷ παρόντι ἄρθρῳ δικαιοπραξίας τὸ Δημόσιον ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας ἢ ὑπὸ ἀντιπροσώπου του ὑπ' αὐτοῦ ὀριζομένου ἐκ τῶν ἀρχαιολογικῶν ὑπαλλήλων (ἄρθρ. 48 ν. 5351).

Εἰς τὸν αὐτὸν ἐπὶ τῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων Ὑπουργὸν ἀνατίθεμεν τὴν δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Αὐγούστου 1932.

ΝΟΜΟΣ ὑπ' ἀριθ. 1469/1950

«Περὶ προστασίας εἰδικῆς κατηγορίας οἰκοδομημάτων καὶ ἔργων τέχνης μεταγενεστέρων τοῦ 1830».

ΠΑΥΛΟΣ
ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ψηφισάμενοι ὁμοφώνως μετὰ τῆς Βουλῆς, ἀποφασίζομεν καὶ διατάσσομεν.

Ἄρθρον 1.

1. α) Ἡ ἀνέγερσις οἰκοδομημάτων ἐπὶ τόπων χαρακτηριζομένων ὡς ἰδιαιτέρου φυσικοῦ κάλλους (ἐξαιρουμένων τῶν ἱστορικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν) ὡς καὶ ἡ ἐπισκευή, κατασκευὴ καὶ οἰαδήποτε διαρρυθμίσις τῶν ἐπ' αὐτῶν κειμένων οἰκοδομημάτων ἢ μνημείων καὶ ἐν γένει κτισμάτων, μεταγενεστέρων τοῦ ἔτους 1830 καὶ β) ἡ ἐπισκευή, μετασκευὴ καὶ οἰαδήποτε ἐσωτερικῇ ἢ ἐξωτερικῇ διαρρυθμίσις, ὡς καὶ ἡ ἐκτέλεσις ἔργων συντηρήσεως οἰκοδομημάτων ἢ μνημείων μεταγενεστέρων τοῦ ἔτους 1830 χαρακτηριζομένων ὡς ἔργων τέχνης χρηζόντων εἰδικῆς προστασίας, διὰ τὰ ὁποῖα ἤθελε κριθῆ ἐπιβεβλημένη ἢ θέσπισις εἰδικῆς προστασίας, ὑπάγονται εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ἁρθρου 52 τοῦ Κωδικ. Νόμου 5351/1932 «περὶ ἀρχαιοτήτων» τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον τοῦτο ἀπαιτουμένης ἐγκρίσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ἱεροσκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας παρεχομένης μετὰ σύμφωνον γνώμην τῆς διὰ τῆς ἐπομένης παραγράφου ὀριζομένης ἐπιτροπῆς.

2. Ὁ χαρακτηρισμὸς τόπου τινὸς ὡς παρουσιάζοντος ἰδιαίτερον φυσικὸν κάλλος ὡς καὶ ὁ καθορισμὸς ἔργου τινός, ἐκ τῶν ὑπὸ στοιχείων β' τῆς προηγουμένης παραγράφου, ὡς χρῆζοντος εἰδικῆς κρατικῆς προστασίας, ἐνεργεῖται διὰ πράξεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἱεροσκευμάτων καὶ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας, δημοσιουμένης εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐκδιδομένης μετὰ σύμφωνον γνώμην Ἐπιτροπῆς ἐδρευούσης ἐν τῷ Ὑπουργείῳ Ἱεροσκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας (Δ/σιων Καλῶν Τεχνῶν), ἀποτελουμένης δὲ 1) ἐκ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Ὑπουργείου, ὡς Προέδρου, 2) ἐκ τῶν παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἱεροσκευμάτων καὶ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας Διευθυντῶν τῶν Διευθύνσεων α) Ἀναστηλώσεως κλπ., β) Καλῶν Τεχνῶν καὶ γ) Τεχνικῶν Ὑπηρεσιῶν, 3) ἐνὸς ἐκπροσώπου τῆς Γενικῆς Γραμματείας Τουρισμοῦ ὀριζομένου ἀνά διετίαν δι' ἀποφάσεως τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως Τουρισμοῦ, 4) δύο Καθηγητῶν τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Ἀρχιτεκτόνων τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου κατεχόντων τὰς ἑδρας τῆς Κτιριολογίας καὶ τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς Μορφολογίας, 5) ἐνὸς Καθηγητοῦ τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν ὀριζομέ-

νου ἀνά διετίαν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου τῶν Καθηγητῶν αὐτῆς, 6) τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης, 7) τοῦ Προέδρου τοῦ Καλλιτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου τῆς Ἑλλάδος καὶ 8) ἑνὸς κριτικοῦ τῆς τέχνης ὀριζομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας.

Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη συνεδριάζει προσκλήσει τοῦ Ὑπουργοῦ Ὁρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας παρόντων τὸ ὀλιγότερον ἕξ ἐκ τῶν μελῶν τῆς καὶ ἀποφασίζει κατὰ πλειοψηφίαν τῶν παρόντων.

Γραμματεὺς τῆς ὡς ἄνω Ἐπιτροπῆς ὀρίζεται εἰς τῶν Τμηματαρχῶν τοῦ Ὑπουργείου Ὁρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας ἐπὶ διετεῖ θητεία.

3. Ἡ διατήρησις, συντήρησις, μεταβίβασις ἢ οἰαδήποτε ἀλλαγὴ τῆς καταστάσεως ζωγραφικῶν, γλυπτῶν καὶ ἀρχιτεκτονικῶν ἔργων καὶ ἔργων προηγγεμένης βιοτεχνίας ἢ ἀξιολόγου λαϊκῆς τέχνης μεταγενεστέρων τοῦ ἔτους 1830, διὰ τὰ ὀποῖα ἤθελε κριθῆ ἐπιβεβλημένη ἢ θέσπισις εἰδικῆς προστασίας, γίνεται κατόπι ἐγκρίσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ὁρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας, παρεχομένης μετὰ σύμφωνον γνώμην τῆς διὰ τῆς προηγουμένης παραγράφου 2 ὀριζομένης Ἐπιτροπῆς.

Ὁ χαρακτηρισμὸς ἔργου τινὸς ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων ὡς χρήζοντος εἰδικῆς κρατικῆς προστασίας γίνεται διὰ πράξεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ὁρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας, ἐκδιδομένης κατόπι προτάσεως τῆς διὰ τοῦ ἔδαφίου 2 τοῦ παρόντος ὀριζομένης Ἐπιτροπῆς δημοσιευομένης εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

Ἄρθρον 2.

Ἀπὸ τῆς εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως δημοσιεύσεως τῶν κατὰ τὰς παρ. 2 καὶ 3 τοῦ προηγουμένου ἄρθρου ἐκδιδομένων Ὑπουργικῶν πράξεων ἔχουσι πλήρη ἐφαρμογὴν ἐπὶ τῶν ἐν ταῖς πράξεσι ταύταις ἀναφερομένων ὀικοδομημάτων, τόπων ἢ ἔργων αἰ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 52 τοῦ κωδ. Νόμου 5351 («περὶ ἀρχαιοτήτων»), ὡς καὶ αἰ ὑπὸ τοῦ Νόμου τούτου καθοριζόμενα κερῶσεις.

Ἄρθρον 3.

1. Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ὁρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας, εἰς ἂς περιπτώσεις θὰ παρέχη τὴν ἀπαιτουμένην ἐγκρίσιν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐν ταῖς παρ. 1 καὶ 3 τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ παρόντος Νόμου ἐργασιῶν κλπ., δύναται μετὰ σύμφωνον γνώμην τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς παρ. 2 τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου νὰ ἐπιβάλῃ τροποποιήσεις εἰς τὰς συντελεσθησομένας ἐργασίας ἢ περιορισμοὺς ὡς πρὸς τὴν διατήρησιν ἢ μεταβίβασιν τῶν εἰς τὴν παράγραφον 3 τοῦ ἄρθρου 1 ἀναφερομένων ἔργων.

Ἄρθρον 4.

Ἡ εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως δημοσιεύσις περιλήψεως τῶν

κατὰ τὸ ἄρθρον 1 τοῦ παρόντος Νόμου ἐκδιδόμενων Ὑπουργικῶν Πράξεων συνεπάγεται αὐτοδικαίως καὶ ἄνευ ἄλλης τινὸς διατυπώσεως τὴν κύρωσιν ἐκδοθείσης τυχόν ἀποφάσεως ἀναστολῆς ἐκτελέσεως ἐργασιῶν κλπ. ἐπὶ τῶν ἐν τῇ Ὑπουργικῇ πράξει κατονομαζομένων οἰκοδομημάτων, ἀρχιτεκτονικῶν κλπ. ἔργων ὡς καὶ τὴν ἀνάκλησιν οἰασδῆποτε χορηγηθείσης προηγουμένης σχετικῆς ἀδείας.

Ἄρθρον 5.

1. Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν καλλιτεχνικῶν καὶ ἱστορικῶν μνημείων καὶ οἰκοδομημάτων, παλαιότερων τοῦ 1830 (ἄρθρον 52 τοῦ κωδικοποιηθέντος Νόμου 5351 «περὶ ἀρχαιοτήτων») δύνανται νὰ ὑπαχθῶσι καὶ κτίσματα ἔχοντα ἱστορικὴν σπουδαιότητα, νεώτερα τοῦ ἔτους 1830 ὡς καὶ ἱστορικοὶ τόποι. Πρὸς τοῦτο δέον προηγουμένως νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς ἱστορικοὶ τόποι διὰ πράξεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Θρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας ἐκδιδομένης μετὰ σύμφωνον γνώμην τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου καὶ δημοσιευομένης εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

2. Ἐπὶ τῶν κατὰ τὰ ὡς ἄνω χαρακτηριζομένων ὡς ἱστορικῶν οἰκοδομημάτων ἢ ὡς ἱστορικῶν τόπων ἐφαρμόζονται ἅπασαι αἱ περὶ καλλιτεχνικῶν καὶ ἱστορικῶν Μνημείων καὶ οἰκοδομημάτων παλαιότερων τοῦ ἔτους 1830 διατάξεις τοῦ κωδικοποιηθέντος Νόμου 5351 «περὶ ἀρχαιοτήτων» καὶ τοῦ Ν. 216/1943 «περὶ ὀργανώσεως τῆς Ὑπηρεσίας Ἀναστηλώσεως».

Εἰδικῶς δὲ προκειμένον περὶ ἱστορικῶν τόπων ἔχουσιν ἐφαρμογὴν καὶ αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 50 τοῦ Νόμου 5351.

Ἄρθρον 6.

1. Δι' ἐκάστοτε ἐκδιδόμενων Β. Διαταγμάτων προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Θρησκευμάτων καὶ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας κανονίζονται αἱ λεπτομέρειαι διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ παρόντος Νόμου, τοῦ ὁποίου ἡ ἰσχὺς ἄρχεται ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς του εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

2. Δι' ὁμοίων Β. Διαταγμάτων δύνανται νὰ ἐπεκτείνωνται πᾶσαι ἢ ὀρισμένοι διατάξεις τοῦ κωδικοποιηθέντος Νόμου 5351 «περὶ ἀρχαιοτήτων» ἐπὶ τῶν ἐν τῷ παρόντι Νόμῳ ἐνδιαφερομένων τόπων, ἀρχιτεκτονικῶν κλπ. ἔργων.

Ἄρθρον 7-8.

[Ἀναφέρονται στὴ δωρεὰ πρὸς τὸ Κράτος τῶν ἔργων τοῦ γλύπτη Κ. Δημητριάδη].

Ἐν Ἀθήναις τῇ 2 Αὐγούστου 1950.

NOMΟΘΕΤΙΚΟΝ ΔΙΑΤΑΓΜΑ 4543/1966

Περὶ διατάξεων τινων ἀφορωσῶν εἰς τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν
Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστηλώσεως καὶ τῶ Ταμείων Ἀρχαιολογικῶν
Πόρων καὶ Ἀπαλλοτριώσεων κ.λπ.

Ἄρθρον 8.

Εἰς τὸ ἄρθρον 9 τοῦ Ν. 5351/1932 «περὶ ἀρχαιοτήτων», προστίθεται ἡ
ἐξῆς παράγραφος:

2. Ἡ ὡς ἄνω σημειομένη ἐνιαύσιος προθεσμία ἰσχύει καὶ διὰ πᾶσαν
αἴτησιν ἰδιώτων περὶ οἰκοδομῆσεως ἢ ἐκτελέσεως οἰουδήποτε ἔργον, συμφώνως
πρὸς τὸ ἄρθρον 51 τοῦ παρόντος Νόμου, ἐφ' ὅσον διὰ τὴν λήψιν ἀποφάσεως
χρειάζεται ἡ ἐκτέλεσις ἀνασκαφῆς ἢ οἰασδήποτε χωροταξικῆς ἢ ἄλλης μελέ-
της. Ἐν ἣ περιπτώσει, δὲν χρειάζεται τοιαύτη ἐργασία ἢ μελέτη, ἢ προθεσμία
ἀπαντήσεως ὀρίζεται μέχρι διμήνου, προκειμένον ἰδίᾳ περὶ τόπων εὐρισκομέ-
νων μακρὰν τῆς ἐδρας τῆς περιφερειακῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας. Μετὰ
τὴν παρέλευσιν τῆς ὡς ἄνω καθοριζομένης προθεσμίας, ἡ ἀρμοδία ἑτέρα κρα-
τικὴ ἀρχὴ δύναται νὰ ἐκδώσῃ τὴν ζητουμένην ἀδειαν καὶ ἄνευ συγκαταθέσεως
τῆς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστη-
λώσεως. Προκειμένον περὶ ἀρχαιολογικῶν ἀπαλλοτριώσεων τὸ Ἀρχαιολογικὸν
Συμβούλιον ὑποχρεοῦται εἰς τὴν ἄμεσον καὶ κατ' ἀπόλυτον προτεραιότητα διε-
νέργειαν τῶν οἰκειῶν ὑποθέσεων, ἐντὸς τοῦ ταχύτερου χρονικοῦ διαστήματος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Σεπτεμβρίου 1966

10

NOMΟΘΕΤΙΚΟΝ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 6

Περὶ τροποποιήσεως τοῦ Κ.Ν. 5351/1932
«περὶ Ἀρχαιοτήτων».

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Προτάσει τοῦ Ἡμετέρου Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἀπεφασίσαμεν καὶ
διατάσσομεν:

Ἄρθρον 1.

Ἡ διάταξις τῆς περιπτώσεως 2 τοῦ πρώτου ἐδαφίου τοῦ ἄρθρου 50 τοῦ
Κ.Ν. 5351/1932 «περὶ Ἀρχαιοτήτων», ἀντικαθίσταται ὡς ἀκολούθως:

«2) Ἡ πλησίον ἀρχαίων ἐπιχειρήσεις ἔργον δυναμένον νὰ βλάβῃ αὐτὰ ἀμέσως, ἢ ἐμμέσως, προκειμένον ὁμως περὶ πάσης φύσεως ἐγκαταστάσεων προβλεπομένων ὑπὸ διοικητικῶν πράξεων ἐκδιδομένων κατ' ἄρθρον 3 παράγρ. 2 τοῦ Ν.Δ/τος 2687/53 «περὶ ἐπενδύσεως καὶ προστασίας κεφαλαίων ἐξωτερικοῦ» ἢ κατὰ τὰ ἄρθρα 1 παράγρ. 3 καὶ 4 παράγρ. 1 τοῦ Ν. 4171/61 «περὶ λήψεως γενικῶν μέτρων διὰ τὴν ὑποβοήθησιν τῆς ἀναπτύξεως τῆς οἰκονομίας τῆς Χώρας», ἐπιχειρουμένων δὲ πλησίον ἀρχαίων ἢ τοῦ περιβάλλοντος αὐτῶν καὶ δυναμένων νὰ βλάβωσιν αὐτὰ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, ἢ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος νόμου ὡς οὗτος τροποποιηθεὶς ἰσχύει, ἀπαιτουμένη ἄδεια χορηγεῖται ὑπὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ ὡς Ὑπουργοῦ τῆς Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ Συντονισμοῦ, μετὰ γνώμην τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου ἐκδιδομένην ἐντὸς δέκα πέντε (15) ἡμερῶν ἀπὸ τῆς εἰς τὴν Διεύθυνσιν Ἀρχαιοτήτων τοῦ Ὑπουργείου Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως ὑποβολῆς τῆς σχετικῆς αἰτήσεως. Παρερχομένης ἀπράκτου τῆς προθεσμίας ταύτης ὁ Πρωθυπουργὸς ὡς Ὑπουργὸς τῆς Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὁ Ὑπουργὸς τοῦ Συντονισμοῦ ἀποφασίζον περὶ χορηγήσεως ἢ μὴ τῆς ἀδείας καὶ ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου».

Ἄρθρον 2.

Αἰτήσεις ἐμπίπτουσαι εἰς τὰς διατάξεις τοῦ προηγουμένου ἄρθρου τοῦ παρόντος Ν. Δ/τος καὶ ἀπορριφθεῖσαι ἐπανεισάγονται εἰς τὸ Ἀρχαιολογικὸν Συμβούλιον μερίμνη τῆς Ὑπηρεσίας ἢ τοῦ ἔχοντος ἔννομον πρὸς τοῦτο συμφέρον ἐντὸς 10 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος Ν.Δ/τος, οὗτινος ἢ ἰσχὺς κατὰ τὰ λοιπὰ ἄρχεται ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς του εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 26 Νοεμβρίου 1968

11

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 159

Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ Νόμου 4171/1961 «περὶ λήψεως γενικῶν μέτρων διὰ τὴν ὑποβοήθησιν τῆς ἀναπτύξεως τῆς οἰκονομίας τῆς Χώρας» καὶ ἄλλων τινῶν διατάξεων.

4. Ἐπὶ παραπομπῆς εἰς συλλογικὸν ὄργανον ἀποφασιστικῆς ἀρμοδιότητος ἢ τοῦ ὁποίου ἀπαιτεῖται ἢ σύμφωνος γνώμη κατὰ τὰς κειμένας διατάξεις, παρὰ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ, ἐρωτηθέντος κατὰ τὰς παρ. 2 ἢ 3 τοῦ παρόντος

ἄρθρον, θεμάτων ἀφορώντων εἰς ἐπενδύσεις κατὰ τὸ Ν.Δ. 2687/53 ἢ τὸν Ν. 4171/1961, ὡς καὶ θεμάτων δημοσίων ἐπενδύσεων, ἐὰν ἡ ἀπόφασις ἢ γνώμη αὐτοῦ εἶναι ἀρνητικὴ ὡς πρὸς τὴν πραγματοποίησιν τῆς οἰκείας ἐπενδύσεως ἢ τοὺς ὅρους αὐτῆς ἢ τοῦτο αἰτεῖται πλείονα στοιχεῖα πρὸς μόρφωσιν γνώμης ἢ δὲν ἀπεφάνθη ἐντὸς τῆς ὡς ἄνω διμήνου προθεσμίας, ἢ ὑπόθεσις παραπέμπεται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ Συντονισμοῦ καὶ Προγραμματισμοῦ εἰς τὴν Οἰκονομικὴν Ἐπιτροπὴν, ἣτις ἀποφαίνεται εἰς τελευταῖον βαθμὸν ἐπὶ τοῦ θέματος ἢ, ἐφ' ὅσον διαπιστώσῃ τὴν ἀνάγκην παροχῆς τῶν αἰτουμένων στοιχείων, ἀναπέμπει τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ ἀρμόδιον συλλογικὸν ὄργανον. Εἰς τὰς ὡς ἄνω περιπτώσεις, τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς μετέχει μετὰ ψήφου ὁ ἐποπτεύων τοῦ συλλογικοῦ ὄργανου ἀρμόδιος Ὑπουργός, ἐπὶ ἀρμοδιότητος δὲ τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Παιδείας ἢ τοῦ Ὑπουργοῦ Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν, μετέχον μετὰ ψήφου ἀμφοτέρω.

12

(2)

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 654

Περὶ τροποποιήσεως τῶν «περὶ Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου κειμένων διατάξεων».

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ψηφισάμενοι ὁμοφώνως μετὰ τῆς Βουλῆς, ἀπεφασίσαμεν :

Ἄρθρον 1.

Δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἐκδιδομένης μετὰ γνώμην τοῦ παρὰ τῇ Γενικῇ Διευθύνσει Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστηλώσεως τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν λειτουργοῦντος Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου, δύναται νὰ ἐπιτραπῇ κατὰ παρέκκλισιν ἀπὸ τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρου 45 τοῦ Νόμου 5351/1932 «περὶ ἀρχαιοτήτων» (ΦΕΚ 275), ἢ μεταφορᾷ, προσωρινῶς καὶ δι' ὄρισμένον χρονικὸν διάστημα, ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ Κράτους ἀρχαίων, περὶ ὧν τὰ ἄρθρα 1 καὶ 2 τοῦ Κωδ. Νόμου 5351/32 «περὶ ἀρχαιοτήτων», πρὸς τὸν ἀποκλειστικὸν σκοπὸν ὅπως ἐκτεθοῦν ταῦτα εἰς μουσεῖα τῆς ἀλλοδαπῆς. Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, διὰ τῆς ἰδίας ἀποφάσεώς του θὰ καθορίζῃ ὡσαύτως τὰ μέσα, τὰς προϋποθέσεις καὶ τοὺς ὅρους διὰ τὴν ἀσφαλῆ διακίνησιν

καὶ ἔκθεσιν τῶν ἀρχαίων τούτων ἢ ἐφαρμογὴ τῶν ὁποίων θὰ ἐκτελεῖται μερί-
μνη τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας.

Ἄρθρον 2.

1. Ὅπου κατὰ τὰς κειμένας διατάξεις ἀπαιτεῖται ἀπόφασις, πρότασις ἢ σύμφωνος γνώμη τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου διὰ τὴν ἔκδοσιν διοικητικῆς τινος πράξεως, αὕτη ἐκδίδεται ἐφεξῆς μεθ' ἀπλῆν γνώμην τοῦ Συμβουλίου τούτου, ἥτις δέον ὅπως ἐκδοθῆ ἐντὸς διμήνου ἀπὸ τῆς εἰς αὐτὸ περιελεύσεως τοῦ σχετικοῦ ἐρωτήματος. Παρερχομένον ἀπράκτον τοῦ διμήνου ἢ διοικητικῆ πράξις δύναται νὰ ἐκδοθῆ καὶ ἄνευ γνωμοδοτήσεως τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου. Ἐν τῇ περιπτώσει ὅμως ταύτῃ ἀρμόδιον ὄργανον πρὸς ἔκδοσιν τῆς διοικητικῆς πράξεως καθίσταται ὁ Ὑπουργὸς Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν.

2. Εἰδικῶς προκειμένον περὶ τῶν κατὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ παρόντος ἐκκρεμῶν ὑποθέσεων ἐνώπιον τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου ἢ κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον προθεσμία πρὸς ἔκδοσιν τῆς γνωμοδοτήσεως τούτου ὀρίζεται τετράμηνος.

Ἄρθρον 3.

Ἡ ἰσχὺς τοῦ παρόντος ἄρχεται ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς του διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

Ὁ παρὼν νόμος ψηφισθεὶς ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ παρ' Ἡμῶν σήμερον κω-
ροθεὶς, δημοσιευθήτω διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐκτελεσθήτω
ὡς νόμος τοῦ Κράτους.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 25 Ἰουλίου 1977

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

Πίνακας τῆς ἀρχαιολογικῆς νομοθεσίας

ΑΝΑΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ

Ὁ πίνακας τῆς ἀρχαιολογικῆς νομοθεσίας πού παραθέτω στό κεφάλαιο τοῦτο ἔχει ἐλλείψεις, ὄχι ὅμως σημαντικές. Πιστεύω ὅτι κάθε σπουδαῖο νομοθετικό κείμενο πού μᾶς ἐνδιαφέρει ἀναφέρεται σ' αὐτόν, ἴσως μάλιστα ὑπάρχουν κάποια πού δέν ἦταν ἀναγκαῖο νά μνημονευτοῦν. Ἄκόμα, παρέλειψα σκόπιμα κάποια ἄλλα πού δέν τά ἔκρινα ἀπαραίτητα¹⁰⁴. Φυσικά, λείπουν ὅλες οἱ κηρύξεις τῶν μνημείων. Ἐκεῖνο πού πρέπει ὅμως νά σημειωθεῖ εἶναι πῶς ὁ πίνακας τοῦτος εἶναι ὁ πρῶτος πού δημοσιεύεται (μετά τόν πίνακα τοῦ Καββαδία)¹⁰⁵ καί μέ αὐτόν ὡς ξεκίνημα εἶναι δυνατό νά συνταχθεῖ νέος, τελειωτικός, ὁ ὁποῖος θά ἀποτελέσει τή βάση γιά τήν κατάρτιση πλήρους συλλογῆς τῶν νομοθετικῶν κειμένων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας.

Ἡ ἀναγραφή γίνεται κατὰ κανόνα μέ χρονολογική σειρά. Δέ χωρίστηκαν σέ κατηγορίες τά νομοθετικά κείμενα (νόμοι, διατάγματα κλπ.) γιά λόγους πρακτικούς καί οὐσιαστικούς. Σχηματίζεται ἔτσι ἄμεση καί πλήρης ἡ εἰκόνα τῆς νομοθετικῆς δραστηριότητος τῆς Ὑπηρεσίας, χρόνο μέ

104. Ἐπροσδόκητη, σέ πρώτη ὄψη, ἦταν ἡ περίληψη τῆς Υ.Π. τῆς 16 Δεκεμβρίου 1902 (ΦΕΚ 236, 21 Δεκεμβρίου 1902 τ. Α') «περί ἐγκρίσεως πιστώσεως δρχ. 350 πρὸς ἀμοιβὴν τοῦ ἱατροῦ Γ. Κ. Παπαδημητρίου διὰ παρασχεθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ συνδρομὴν ἐν ἀρχαιολογικαῖς ἀνασκαφαῖς». Ἡ πρώτη ἐντύπωση ἦταν πῶς ὁ γιατρός θά πρόσφερε κάπου τίς ἱατρικὲς του ὑπηρεσίας. Διαβάζοντας ὅμως τό κείμενο τῆς ἀποφάσεως ἀνακαλύπτει κανεῖς ὅτι «τῇ ὑποδείξει τοῦ ἐν λόγῳ ἱατροῦ Γ. Κ. Παπαδημητρίου καί τῇ συνδρομῇ αὐτοῦ ἐνηργήθησαν ἐν θέσει Ἀϊστράτηγος παρά τό χωρίον Μπερέκλα τῆς Ἀνδριτσαίνης ἀνασκαφαί, ἐν αἷς ἀνευρέθησαν διάφορα ἀρχαῖα».

105. Εἶναι ὁ πίνακας περιεχομένων στόν τόμο Συλλογή Ἀρχαιολογικῶν νόμων, διαταγμάτων καί ἐγκυκλίων, σ. 407-417. Θερμά εὐχαριστῶ τή δεσποινίδα Λένα Χριστοπούλου γιά τή βοήθειά της στήν ἀναζήτηση τῶν νομοθετικῶν κειμένων καί τήν ἐξακρίβωση λανθασμένων παραπομπῶν, ὅπως ἐπίσης τή δεσποινίδα Κλ. Εὐστρατίου καί τήν κυρία Ἐλένη Κονσολάκη.

χρόνο. Ἄλλωστε πολλά διατάγματα ἀπορρέουν ἀπὸ νόμους πού προηγούν-
ται στὴν ἀναγραφὴ¹⁰⁶.

Στὸν πίνακα περιλαμβάνονται οἱ ἐγκύκλιοι καὶ ἀποφάσεις τῆς παλιότε-
ρης περιόδου, πού δημοσιεύονται ἀπὸ τὸν Καββαδία στὴ Συλλογὴ νόμων.
Δείχνουν τὸν τρόπο κατὰ τὸν ὁποῖο λειτουργοῦσε τότε ἡ Ὑπηρεσία.

Β.Δ. 3/15 Ἀπριλίου 1833 (ΦΕΚ 14, 13/25 Ἀπριλίου 1833).

Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ καὶ τῆς ἀρμοδιότητος τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησια-
στικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας.

Β.Δ. 26 Ἀπριλίου/8 Μαΐου 1833 (ΦΕΚ 17, 4 Μαΐου 1833).

Περὶ ἀρμοδιότητος τῶν Νομαρχῶν καὶ περὶ τῆς κατὰ τὰς Νομαρχίας
ὕπηρεσίας. (Τὸ ἄρθρ. 12 Γ' ἀρ. 26 προβλέπει γιὰ τὴ φροντίδα καὶ προ-
στασία τῶν ἀρχαίων καὶ τὴν παρεμπόδιση τῆς ἐξαγωγῆς τους).

Β.Δ. 23 Νοεμβρίου/2 Δεκεμβρίου 1833 (Συλλογὴ, σ. 7).

Περὶ διατηρήσεως μωσαϊκῶν ἐδαφῶν.

Β.Δ. 29 Ἀπριλίου/11 Μαΐου 1834 (ΦΕΚ 18, 22 Μαΐου 1834).

Περὶ συστάσεως Γραφείου τῆς Δημοσίου Οἰκονομίας παρὰ τῇ ἐπὶ τῶν
Ἑσωτερικῶν Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας (Τὸ Γραφεῖο τοῦτο, μεταξὺ
ἄλλων, «περιγράφει τὰς ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους σποράδην εὑρισκο-
μένας ἀρχαιότητας—φροντίζει νὰ γείνωσι σχέδια τῶν ἐπισημοτέρων
ἐρειπίων, τῶν ἀρχαίων πόλεων, τῶν μνημείων καὶ ἄλλων παρομοίων
ἀντικειμένων. Ἐξιχνιάζει τὰς παλαιὰς λεωφόρους καὶ τὰ ἀρχαῖα ρεῖ-
θρα καὶ ἐν γένει ὅσα ἴχνη ὑποδεικνύουσι τὰς πρώην ἐμπορικὰς ὁδοὺς
τῶν Ἑλλήνων, Ῥωμαίων, Ἑνετῶν»).

Ν. 10/22 Μαΐου 1834 (ΦΕΚ 22, 16 Ἰουνίου 1834).

Περὶ τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνολογικῶν συλλογῶν, περὶ ἀνακαλύ-
ψεως καὶ διατηρήσεως τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν.

Β.Δ. 15 Μαΐου 1834 (Συλλογὴ, σ. 30).

Περὶ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου καὶ τοῦ Ἐφόρου
Ἀρχαιοτήτων.

Β.Δ. 16/28 Νοεμβρίου 1836 (ΦΕΚ 67, 22 Νοεμβρίου 1836).

Περὶ διορισμοῦ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὰς ἀρχαιότητας.

Β.Δ. 15/27 Ἰανουαρίου 1837 (Συλλογὴ, σ. 31).

Περὶ συστάσεως Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας.

106. Ὅρισμένα νομοθετικά κείμενα δὲν ἔγινε δυνατό νὰ βρεθοῦν στὴν Ἐφημερίδα
τῆς Κυβερνήσεως. Τοῦτο φαίνεται ἀπὸ τὴν ἔλλειψη σχετικῆς παραπομπῆς. Γνώση τους
ἔχω ἀπὸ τὴ δημοσίευση τοῦ Καββαδία στὴ Συλλογὴ.

Κάποια ἀπὸ τὰ νομοθετήματα ἔχουν διπλὴ χρονολόγησι, κατὰ τὸ Ἰουλιανὸ καὶ
τὸ Γρηγοριανὸ ἡμερολόγιο.

- 6/18 Ἰανουαρίου 1837 (Συλλογή, σ. 32).
 Ὁργανισμὸς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.
- Β.Δ. 1/19 Δεκεμβρίου 1837 (Συλλογή, σ. 34).
 Περὶ τῆς διατηρήσεως τῶν ἐν Ἀθήναις λειψάνων τοῦ μεσαίωνος.
- 13 Μαΐου 1840 (Συλλογή, σ. 34).
 Περὶ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου. (Ἡ ἀριθ. 1046 σύσταση τοῦ Ὑπουργοῦ Παιδείας πρὸς τὸ Διοικητὴ Ἀττικῆς γιὰ τὴν ἴδρυση ἀρχαιολογικοῦ μουσείου στὴν πρωτεύουσα τῆς Διοίκησης).
- Ἔγκ. 20592, 10 Μαΐου 1843 (Συλλογή, σ. 35).
 Περὶ ἀπαγορεύσεως τῆς ἐξαγωγῆς ἀρχαιοτήτων.
- Β.Δ. 4 Ἰουνίου 1854 (ΦΕΚ 16, 10 Ἰουνίου 1854).
 Περὶ ἀποστολῆς λίθου ἐκ τῶν ἀρχαίων λειψάνων τοῦ Παρθενῶνος διὰ τὸ ὑπὲρ τοῦ ἀειμνήστου Βασιγκτῶνος ἀνεγειρόμενον μνημεῖον.
- Β.Δ. 31 Ὀκτωβρίου 1856 (ΦΕΚ 76, 20 Νοεμβρίου 1856).
 Περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ἐπὶ τῆς Νομισματικῆς συλλογῆς νομισματογνώμονος.
- Β.Δ. 30 Ἰουνίου 1858 (ΦΕΚ 30, 31 Ἰουλίου 1858).
 Περὶ σχεδίου Μουσείου τῶν ἀρχαιοτήτων.
- Β.Δ. 27 Ἰουνίου 1858 (ΦΕΚ 32, 5 Αὐγούστου 1858).
 Περὶ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. (Καταργεῖται ὁ ἀπὸ 13-6-1848 συμπληρωματικὸς ὀργανισμὸς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας).
- 31 Ἰουνίου 1858 (ΦΕΚ 34, 14 Αὐγούστου 1858).
 Ὅδηγία περὶ κατασκευῆς Μουσείου ἀρχαιολογικοῦ.
- Β.Δ. 2 Μαρτίου 1861 (ΦΕΚ 12, 14 Ἀπριλίου 1861).
 Περὶ ἀναθέσεως εἰς ἐπιτροπὴν τῆς συντάξεως καὶ τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος.
- Β.Δ. 18 Ἀπριλίου 1862 (Συλλογή, σ. 41).
 Περὶ νέου ὀργανισμοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.
- 18 Ἀπριλίου 1862 (Συλλογή, σ. 42).
 Ὁργανισμὸς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.
- Β.Δ. 14 Αὐγούστου 1863 (ΦΕΚ 31, 23 Αὐγούστου 1863).
 Θέσπισμα περὶ ἀνεγέρσεως εἰδικοῦ Μουσείου. (Ἀκροπόλεως).
- Β.Δ. 10 Σεπτεμβρίου 1863 (ΦΕΚ 36, 11 Ὀκτωβρίου 1863).
 Θέσπισμα περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Μουσείου (Ἐγκριση τῶν σχεδίων τοῦ Μουσείου Ἀκροπόλεως, τοῦ ἀρχιτέκτονος Παν. Κάλκου).
- Ἔγκ. 11355, 14 Ὀκτωβρίου 1863 (Συλλογή, σ. 48).
 Περὶ ἐπιτηρήσεως τῶν ἀρχαιοτήτων.

- Ἔγκ. 1427, 6 Δεκεμβρίου 1863 (Συλλογή, σ. 50).
Περὶ τοῦ ἀρχιφύλακος καὶ τῶν καθηκόντων αὐτοῦ.
- Β.Δ. 24 Ὀκτωβρίου 1864 (ΦΕΚ 52, 1 Δεκεμβρίου 1864).
Περὶ προστασίας τῆς ἐπιχειρήσεως τῶν ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν.
- Β.Δ. 24 Φεβρουαρίου 1865 (ΦΕΚ 17, 8 Μαρτίου 1865).
Περὶ ἀνεγέρσεως Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου.
- Ἔγκ. 874, 4 Φεβρουαρίου 1865 (Συλλογή, σ. 51).
Περὶ ἀπαγορεύσεως ἀνασκαφῶν καὶ πωλήσεως ἀρχαιοτήτων.
- Β.Δ. 16 Μαρτίου 1865 (ΦΕΚ 22, 7 Ἀπριλίου 1865).
Περὶ προσωνυμίας τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου.
- Ἔγκ. 35944, 27 Δεκεμβρίου 1865 (Συλλογή, σ. 53).
Περὶ ἀπαγορεύσεως ἀνασκαφῶν καὶ ἀνευρέσεως ἀρχαιοτήτων.
- Β.Δ. 19 Μαρτίου 1866 (ΦΕΚ 28, 13 Ἀπριλίου 1866).
Περὶ ἀποδοχῆς δωρεᾶς οἰκοπέδου τῆς κ. Ἐλένης Τοσίτσα.
- Β.Δ. 23 Μαρτίου 1866 (ΦΕΚ 28, 13 Ἀπριλίου 1866).
Περὶ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου.
- Ἔγκ. 4241, 20 Ἰουνίου 1866 (Συλλογή, σ. 55).
Περὶ προφυλάξεως τῶν ἀρχαιοτήτων.
- Ν. ΣΜΗ' 24 Νοεμβρίου 1867 (ΦΕΚ 73, 18 Δεκεμβρίου 1867).
Περὶ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. (Τὰ ἄρθρα 17-23 ἀποτελοῦν ὄργανισμὸν τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου).
- Ἔγκ. 1613, 8 Φεβρουαρίου 1871 (Συλλογή, σ. 59).
Περὶ ἐκποιήσεως ἀρχαιοτήτων.
- Ν. ΦΓ' 29 Μαρτίου 1874 (ΦΕΚ 14, 15 Ἀπριλίου 1874).
Περὶ τοῦ ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ νομισματογνώμονος.
- Ἔγκ. 4639, 20 Ἰουνίου 1874 (Συλλογή, σ. 61).
Περὶ ἐπιτηρήσεως τῶν ἀρχαιοτήτων ὑπὸ τῶν καθηγητῶν καὶ διδασκάλων.
- Β.Δ. 19 Νοεμβρίου 1874 (ΦΕΚ 44, 15 Δεκεμβρίου 1874).
Περὶ προκηρύξεως λαχείου ἐκ δραχμῶν νέων ἢ φράγκων ἑνὸς ἑκατομυρίου ὑπὲρ ἀρχαιολογικῶν ἐργασιῶν.
- 13 Ἀπριλίου 1874 (Συλλογή, σ. 64).
Σύμβασις μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Γερμανίας περὶ ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ.
- Ν. ΦΜΑ' 13/25 Ἀπριλίου 1875 (ΦΕΚ 59, 15 Νοεμβρίου 1875).
Περὶ κυρώσεως συμβάσεως μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Γερμανίας περὶ ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ (βλ. σύμβαση τῆς 13 Ἀπριλίου 1874).

- Β.Δ. 16 Μαρτίου 1876 (ΦΕΚ 24, 28 Μαΐου 1876).
Περὶ ἀναθέσεως νέων καθηκόντων εἰς τὸν ἀρχιτέκτονα τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου κ. Ἀρμόδιον Βλάχον.
- Α.Υ.Σ. 25 Μαΐου 1876 (ΦΕΚ 27, 10 Ἰουνίου 1876).
Περὶ διορισμοῦ τοῦ συνταγματάρχου Βασιλ. Πετιμεζᾶ ὡς μέλους τοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου.
- Β.Δ. 29 Μαΐου 1876 (Συλλογή, σ. 71).
Περὶ τροποποιήσεως τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, δυνάμει τοῦ ,ΦΟΣ' τῆς 4 Ἰανουαρίου ἐ.ἐ. Νόμου.
- Ν. ΨΜΘ' 13 Δεκεμβρίου 1878 (ΦΕΚ 81, 28 Δεκεμβρίου 1878).
Περὶ τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τοῦ μισθοῦ τῶν Ἐφόρων τῶν ἀρχαιοτήτων.
- Β.Δ. 16 Ἀπριλίου 1881 (Συλλογή, σ. 74).
Περὶ κανονισμοῦ τῆς Ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως.
- Ν. ΑΙΑ' 12 Ἰουνίου 1882 (ΦΕΚ 53, 23 Ἰουνίου 1882).
Περὶ ὑπαλλήλων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης καὶ βραχείας διακοπῆς τῆς χρήσεώς της. (Τὸ ἄρθρο α' εἶναι σχετικό μέ τό νομισματογνώμονα).
- Ν. ΑΝΑ' 17 Ἰουνίου 1882 (ΦΕΚ 66, 20 Ἰουλίου 1882).
Περὶ ἐθυγραμμίσεως τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ περιβόλου τοῦ κεντρικοῦ Μουσείου.
- Ν. ΑΝΓ' 16 Ἰουνίου 1882 (ΦΕΚ 76, 9 Αὐγούστου 1882).
Περὶ προσθήκης δύο ἐφόρων τῶν Ἀρχαιοτήτων.
- Ν. ΑΝΣΤ' 18 Αὐγούστου 1882 (ΦΕΚ 83, 21 Αὐγούστου 1882).
Περὶ παραχωρήσεως εἰς τὴν Γερμανικὴν Κυβέρνησιν ἐκ τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ διπλῶν εὐρημάτων.
- Β.Δ. 16 Ἀπριλίου 1884 (ΦΕΚ 148, 18 Ἀπριλίου 1884).
Περὶ διοργανισμοῦ τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ.
- Ἔγκ. 12636, 27 Σεπτεμβρίου 1885 (Συλλογή, σ. 75).
Περὶ ἐρμηνείας διατάξεων τινῶν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ νόμου.
- Β.Δ. 25 Νοεμβρίου 1885 (ΦΕΚ 113, 7 Δεκεμβρίου 1885 μ. Α').
Περὶ διοργανισμοῦ τῶν ἐν Ἀθήναις Μουσείων.
- Β.Δ. 8 Ἰανουαρίου 1886 (ΦΕΚ 15, 18 Ἰανουαρίου 1886 μ. Α').
Περὶ τῆς ὑπηρεσίας καὶ τῶν καθηκόντων τῶν Ἐφόρων τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ ἀρχαιολογικῶν Συλλογῶν.
- Β.Δ. 13 Φεβρουαρίου 1886 (ΦΕΚ 54, 28 Φεβρουαρίου 1886 μ. Α').
Περὶ προσόντων κλπ. τῶν ἀνωτέρων ἀρχαιολογικῶν ὑπαλλήλων.
- Β.Δ. 13 Φεβρουαρίου 1886 (ΦΕΚ 54, 28 Φεβρουαρίου 1886 μ. Α').
Περὶ καθορισμοῦ καὶ προσόντων τῶν κατωτέρων ἀρχαιολογικῶν ὑπαλλήλων.

- Β.Δ. 19 Μαρτίου 1886 (ΦΕΚ 75, 24 Μαρτίου 1886 μ. Α').
Περί προσθήκης εκτάκτων φυλάκων ἀρχαιοτήτων.
- Β.Δ. 9 Ἀπριλίου 1886 (ΦΕΚ 98, 22 Ἀπριλίου 1886 μ. Α').
Περί τοῦ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὸ Μουσεῖον αὐτῆς εἰσιτηρίου.
- Ἔγκ. 5574, 12 Μαΐου 1886 (Συλλογή, σ. 95).
Περί τῶν ὄρων ὑφ' οὓς θέλει χορηγεῖσθαι εἰς ἰδιώτας ἄδεια ἀνασκαφῆς.
- Ἔγκ. 3989, 26 Μαΐου 1886 (Συλλογή, σ. 97).
Περί τῶν ὄρων καθ' ἃς θέλουσιν εἶσθαι ἀνοικτὰ τὰ ἐν Ἀθήναις Μουσεῖα καὶ ἡ Ἀκρόπολις.
- Β.Δ. 4 Ἰουλίου 1886 (ΦΕΚ 189, 17 Ἰουλίου 1886 μ. Α').
Περί ἐλευθέρως εἰσόδου εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὰ Μουσεῖα.
- Ἔγκ. 9026, 5 Ἰουλίου 1886 (Συλλογή, σ. 99).
Περί ἀλληλογραφίας τῶν ἐφόρων πρὸς τὸ ὑπουργεῖον καὶ γνωστοποιήσεως τῶν ἀνακαλυπτομένων ἀρχαιοτήτων.
- Ἔγκ. 9630, 19 Ἰουλίου 1886 (Συλλογή, σ. 100).
Περί διδασκαλίας ἐν τοῖς Μουσεείοις καὶ τῇ Ἀκροπόλει.
- 19 Ἰουλίου 1886 (Συλλογή, σ. 102).
Γνωστοποιήσεις εἰς τοὺς ἐπισκεπτομένους τὰ Μουσεῖα καὶ τὴν Ἀκρόπολιν.
- Ἔγκ. 5965, 6 Μαΐου 1887 (Συλλογή, σ. 113).
Περί τῶν ὄρων καθ' ἃς θέλουσιν εἶσθαι ἀνοικτὰ τὰ ἐνταῦθα Μουσεῖα καὶ ἡ Ἀκρόπολις.
- Ν. ΑΦΗ' 28 Μαΐου 1887 (ΦΕΚ 141, 6 Ἰουνίου 1887 μ. Α').
Περί προσθήκης βοηθοῦ τοῦ νομισματογνώμονος.
- Ν. ΑΦΛΒ' 28 Μαΐου 1887 (ΦΕΚ 150, 15 Ἰουνίου 1887 μ. Α').
Περί τοῦ προσωπικοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας.
- Β.Δ. 21 Αὐγούστου 1887 (ΦΕΚ 236, 27 Αὐγούστου 1887 μ. Α').
Περί ἐκτελέσεως τῶν ἐν τῷ νόμῳ ΑΦΛΒ' περὶ τοῦ προσωπικοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας.
- Υ.Π. 14 Δεκεμβρίου 1887 (ΦΕΚ 338, 15 Δεκεμβρίου 1887 μ. Α').
Περί ἐγκρίσεως τελεσθέντος διαγωνισμοῦ πρὸς πλήρωσιν θέσεως Ἐφόρου Ἀρχαιοτήτων.
- Ν. ΑΧΛ' 30 Δεκεμβρίου 1887.
Περί λαχειῶν (Περί λαχείου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας).
- Ἔγκ. 486, 12 Ἰανουαρίου 1888 (Συλλογή, σ. 125).
Περί τῶν καθηκόντων καὶ τῆς ὑπηρεσίας τῶν ἐφόρων ἀρχαιοτήτων.
- Β.Δ. 19 Ἀπριλίου 1888 (ΦΕΚ 115, 29 Ἀπριλίου 1888 μ. Α').
Περί μετονομασίας τῆς «Γενικῆς Ἐφορείας τῶν Ἀρχαιοτήτων».

- Β.Δ. 19 Ἀπριλίου 1888 (ΦΕΚ 115, 29 Ἀπριλίου 1888 μ. Α').
Περὶ μετονομασίας τοῦ ἐν Ἀθήναις «Κεντρικοῦ δημοσίου Μουσείου διὰ τὰς ἀρχαιότητας».
- Β.Δ. 8 Ὀκτωβρίου 1888 (ΦΕΚ 270, 24 Ὀκτωβρίου 1888 μ. Α').
Περὶ καταργήσεως τοῦ παλαιοῦ καὶ ἀδείας συστάσεως νέου διαρκοῦς λαχείου ὑπὲρ τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.
- Ν. ΑΧΠΘ' 2 Φεβρουαρίου 1889 (ΦΕΚ 29, 3 Φεβρουαρίου 1889 μ. Α').
Περὶ συνομολογήσεως λαχειοφόρου ἀτόκου δανείου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.
- Β.Δ. 21 Φεβρουαρίου 1889 (ΦΕΚ 57, 3 Μαρτίου 1889 μ. Α').
Περὶ ἐγκρίσεως τῆς ἀπὸ 16/28 Φεβρουαρίου 1889 συμβάσεως, τῆς συνομολογηθείσης δυνάμει τοῦ νόμου ΑΧΠΘ' περὶ συνομολογήσεως ἀτόκου λαχειοφόρου δανείου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.
- Ν. ΑΨΟΓ' 28 Ἀπριλίου 1889 (ΦΕΚ 115, 5 Μαΐου 1889 μ. Α').
Περὶ ἀδείας συνομολογήσεως δανείου καὶ περὶ χορηγίας πιστώσεως ὑπὲρ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου.
- Β.Δ. 24 Ἰουνίου 1889 (ΦΕΚ 166, 27 Ἰουνίου 1889 μ. Α').
Περὶ λαχείου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.
- Ἔγκ. 7492, 4 Αὐγούστου 1889 (Συλλογή, σ. 129).
Περὶ καταργήσεως τῆς ὑπὸ τῶν ἐπισκεπτῶν τῶν Μουσείων γενομένης πληρωμῆς διὰ τὴν φύλαξιν τῶν ράβδων αὐτῶν κλπ.
- Β.Δ. 14 Αὐγούστου 1889 (ΦΕΚ 210, 19 Αὐγούστου 1889 μ. Α').
Περὶ συμπληρώσεως τοῦ ἀπὸ 24 Ἰουνίου 1889 Β. Διατάγματος περὶ διαρκοῦς λαχείου ὑπὲρ τῶν ἀρχαιοτήτων.
- 19 Αὐγούστου 1889 (ΦΕΚ 210, 19 Αὐγούστου 1889 μ. Α').
Διόρθωσις λάθους ἐν τῷ περὶ διαρκοῦς λαχείου ἀρχαιοτήτων Β. Διατάγματι τῆς 24 Ἰουνίου 1889 (ἐκ τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου).
- Ἔγκ. 12225, 2 Σεπτεμβρίου 1889 (Συλλογή, σ. 130).
Περὶ ὁδηγιῶν πρὸς τοὺς διευθύνοντας ἀνασκαφὰς ἐφόρους καὶ περὶ ἀλληλογραφίας αὐτῶν πρὸς τὴν Γενικὴν Ἐφορείαν.
- Β.Δ. 30 Σεπτεμβρίου 1889 (ΦΕΚ 250, 4 Ὀκτωβρίου 1889 μ. Α').
Περὶ τροποποιήσεως τοῦ ἄρθρου 6 τοῦ ἀπὸ 26 Νοεμβρίου 1885 Β. Διατάγματος περὶ διοργανισμοῦ τῶν ἐν Ἀθήναις Μουσείων.
- Β.Δ. 26 Φεβρουαρίου 1890 (ΦΕΚ 52, 27 Φεβρουαρίου 1890 μ. Α').
Περὶ ἐγκρίσεως καταστατικοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.
- Β.Δ. 4 Αὐγούστου 1890 (ΦΕΚ 251, 28 Σεπτεμβρίου 1890 μ. Α').
Περὶ τοποθετήσεως ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Δημητρίου δωρηθεισῶν Αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων.

- Β.Δ. 12 Νοεμβρίου 1890 (ΦΕΚ 295, 14 Νοεμβρίου 1890 μ. Α').
Περὶ κανονισμοῦ τῶν τοῦ νομισματικοῦ Μουσείου καὶ τῆς ἐν αὐτῷ ὑπηρεσίας.
- Υ.Π. 20 Μαρτίου 1891 (ΦΕΚ 86, 28 Μαρτίου 1891 μ. Α').
Περὶ καταργήσεως τῆς θέσεως φύλακος τῶν ἐν Ραμνοῦντι ἀρχαιοτήτων.
- Υ.Π. 9 Ἀπριλίου 1891 (ΦΕΚ 109, 15 Ἀπριλίου 1891 μ. Α').
Περὶ καταργήσεως τῆς θέσεως τοῦ φύλακος τῶν ἐν Τίρυνθι ἀρχαιοτήτων.
- Ν. Ἀϋθὸς 13 Ἀπριλίου 1891 (ΦΕΚ 126, 6 Μαΐου 1891 μ. Α').
Περὶ κυρώσεως συμβάσεως περὶ ἀρχαιολογικῆς ἀνασκαφῆς ἐν Δελφοῖς.
- Ἔγκ. 9012, 3 Ἰουνίου 1891 (Συλλογή, σ. 136).
Ὅδηγίαι πρὸς τοὺς ἐφόρους ἀρχαιοτήτων περὶ τῶν ὄρων ὑφ' οὓς θέλουσι γνωματεύει ὑπὲρ ἐκδόσεως ἀδείας ἀνασκαφῆς.
- Ἄρ. 58104, 6 Ἰουλίου 1891.
Περὶ τοῦ ἂν ὁ ἰδιοκτῆτης ἀρχαίου τινὸς δικαιούται νὰ κατασκευάζῃ ἐκμαγεῖα αὐτοῦ. (Γνωμάτευση τοῦ Δικαστικοῦ Συμβούλου Ι. Α. Τυπάλδου).
- Β.Δ. 7 Νοεμβρίου 1891 (ΦΕΚ 316, 11 Νοεμβρίου 1891).
Περὶ καταθέσεως τῶν Αἰγυπτιακῶν νομισμάτων τῆς συλλογῆς Ἰωάννου Δημητρίου ἐν τῷ Νομισματικῷ Μουσείῳ.
- Β.Δ. 19 Νοεμβρίου 1891 (ΦΕΚ 329, 21 Νοεμβρίου 1891 μ. Α').
Περὶ ἰδρύσεως ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ συλλογῆς ἀρχαιοτήτων τῆς καλουμένης προελληνικῆς τέχνης.
- Β.Δ. 24 Φεβρουαρίου 1892 (ΦΕΚ 57, 25 Φεβρουαρίου 1892 μ. Α').
Περὶ ἐκτάκτων ὑπαλλήλων τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας.
- Β.Δ. 9 Ἀπριλίου 1892 (ΦΕΚ 119, 11 Ἀπριλίου 1892 μ. Α').
Περὶ ἐλευθέρας εἰσόδου εἰς τὰ Μουσεῖα καὶ τὴν Ἀκρόπολιν καὶ κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτάς.
- Ἀπόφασις 9635, 16 Ἀπριλίου 1892 (Συλλογή, σ. 244).
Περὶ καθορισμοῦ τῶν ὥρων κλπ. καθ' ἃς μένουσιν ἀνοικτὰ τὰ Μουσεῖα καὶ ἡ Ἀκρόπολις.
- Β.Δ. 31 Αὐγούστου 1892 (ΦΕΚ 318, 5 Σεπτεμβρίου 1892 μ. Α').
Περὶ καθορισμοῦ ἀμοιβῆς κλπ. τῶν ἐξ Ἰταλίας τεχνιτῶν πρὸς προσαρμογὴν τῶν μωσαϊκῶν τοῦ ἐν Δαφνίῳ ναοῦ.
- Β.Δ. 20 Ἰανουαρίου 1893 (ΦΕΚ 12, 21 Ἰανουαρίου 1893 τ. Α').
Περὶ ἄρσεως τῆς κηρυχθείσης δημοσίας ἀνάγκης ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν παλαιὰν ἀγορὰν Ἀθηνῶν γηπέδων τῶν Ι. Γεννήσαρλη καὶ Δ. Γιαγλοπούλου.

- N. ΒΡΜΘ' 8 Φεβρουαρίου 1893 (ΦΕΚ 30, 15 Φεβρουαρίου 1893 τ. Α').
Περὶ ἰδρύσεως ἐργαστηρίου καὶ μουσείου ἐκμαγείων.
- N. ΒΡΞΖ' 16 Φεβρουαρίου 1893 (ΦΕΚ 34, 18 Φεβρουαρίου 1893 τ. Α').
Περὶ ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως ἀκινήτων πρὸς συντήρησιν ἢ ἀνεύρεσιν ἀρχαιοτήτων.
- N. ΒΡΠΕ' 2 Μαρτίου 1893 (ΦΕΚ 48, 5 Μαρτίου 1893 τ. Α').
Περὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου.
- B.Δ. 11 Ἀπριλίου 1893 (ΦΕΚ 69, 15 Ἀπριλίου 1893 τ. Α').
Περὶ ὀρισμοῦ τῆς τιμῆς τῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ κατασκευασθέντων ἐκμαγείων.
- B.Δ. 3 Ἰουνίου 1893 (ΦΕΚ 106, 8 Ἰουνίου 1893 τ. Α').
Περὶ ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως λόγῳ δημοσίας ἀνάγκης τοῦ παρὰ τῷ μνημείῳ τοῦ Φιλοπάππου κτήματος Π. Σκαλίθρα.
- B.Δ. 16 Ἰουλίου 1893 (ΦΕΚ 139, 22 Ἰουλίου 1893 τ. Α').
Περὶ καταθέσεως ἐν τῷ ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ ἀπάντων τῶν ἀποτελούντων τὰς συλλογὰς τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀρχαίων.
- Ἔγκ. 16613, 23 Ἰουλίου 1893 (Συλλογή, σ. 265).
Περὶ ἐπιμελείας καὶ ἐπιτηρήσεως τῶν κατὰ τὸ Κράτος ἀρχαιολογικῶν μνημείων καὶ συλλογῶν.
- B.Δ. 31 Ἰουλίου 1893 (ΦΕΚ 152, 9 Αὐγούστου 1893 τ. Α').
Περὶ διοργανισμοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου.
- B.Δ. 5 Αὐγούστου 1893 (ΦΕΚ 154, 10 Αὐγούστου 1893 τ. Α').
Περὶ κανονισμοῦ τῆς ὑπηρεσίας κλπ. τοῦ Ἐθνικοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου.
- Υ.Π. 12 Αὐγούστου 1893 (ΦΕΚ 158, 14 Αὐγούστου 1893 τ. Α').
Περὶ ὀρισμοῦ τοῦ χρόνου τῆς καθημερινῆς ὑπηρεσίας τῶν Ἐπιμελητῶν τοῦ Ἐθνικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου.
- Υ.Π. 13 Αὐγούστου 1893 (ΦΕΚ 161, 19 Αὐγούστου 1893 τ. Α').
Περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ τεχνίτου.
- B.Δ. 28 Φεβρουαρίου 1894 (ΦΕΚ 24, 5 Μαρτίου 1894 τ. Γ').
Περὶ διορισμοῦ κλπ. Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν πρὸς ἐξωραϊσμόν καὶ συντήρησιν τῶν ἀρχαιολογικῶν τόπων καὶ μνημείων ἐργασιῶν.
- B.Δ. 24 Μαρτίου 1894 (ΦΕΚ 30, 29 Μαρτίου 1894 τ. Γ').
Περὶ προσθήκης ἐνὸς εἰσέτι μέλους εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ἐπὶ τῶν πρὸς ἐξωραϊσμόν καὶ συντήρησιν τῶν ἀρχαιολογικῶν τόπων καὶ μνημείων ἐργασιῶν.
- B.Δ. 21 Νοεμβρίου 1894 (ΦΕΚ 92, 23 Νοεμβρίου 1894 τ. Γ').
Περὶ ἐγκρίσεως νέου ὀργανισμοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

- Β.Δ. 18 Μαρτίου 1895 (ΦΕΚ 36, 18 Μαρτίου 1895 τ. Β').
Περὶ λαχείου τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.
- *Απόφασις 11761, 30 Μαΐου 1895 (Συλλογή, σ. 283).
Περὶ ὄρολογίου τῶν ἐν Ἀθήναις Μουσείων καὶ τῆς Ἀκροπόλεως.
- Β.Δ. 31 Ἰουλίου 1895 (ΦΕΚ 87, 4 Αὐγούστου 1895 τ. Β').
Περὶ ἀποσπάσεως μηχανικοῦ ἐκ τῆς Διευθύνσεως τῶν δημοσίων ἔργων εἰς τὴν Γ. Ἐφορείαν τῶν Ἀρχαιοτήτων.
- Υ.Π. 28 Αὐγούστου 1895 (ΦΕΚ 77, 31 Αὐγούστου 1895 τ. Γ').
Περὶ ἐκτελέσεως τῶν πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Παρθενῶνος ἔργων.
- Β.Δ. 16 Σεπτεμβρίου 1895 (ΦΕΚ 109, 18 Σεπτεμβρίου 1895 τ. Β').
Περὶ προσθηκῶν εἰς τὸ ἀπὸ 31 Ἰουλίου 1893 Β. Διάταγμα περὶ διοργανισμοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου.
- Β.Δ. 6 Ὀκτωβρίου 1895 (ΦΕΚ 118, 9 Ὀκτωβρίου 1895 τ. Β').
Περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ βοηθοῦ νομισματογνώμονος.
- Β.Δ. 20 Ἰανουαρίου 1896 (ΦΕΚ 8, 23 Ἰανουαρίου 1896 τ. Α').
Περὶ τοῦ λαχείου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.
- Ν. ΒΤΕΖ' 2 Μαρτίου 1896 (ΦΕΚ 26, 7 Μαρτίου 1896 τ. Α').
Περὶ τροποποιήσεως τοῦ ἀρθροῦ 5 τοῦ περὶ ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως ἀκινήτων ἕνεκα ἀρχαιολογικῶν ἀναγκῶν νόμου ΒΡΞΖ' τῆς 16 Φεβρουαρίου 1893.
- Ν. ΒΥΝΔ' 26 Δεκεμβρίου 1896 (ΦΕΚ 159, 28 Δεκεμβρίου 1896 τ. Α').
Περὶ τροποποιήσεως τοῦ ἀρθροῦ 41 τοῦ νόμου τῆς 22 Αὐγούστου 1861 περὶ μεταλλείων, ὀρυχείων καὶ λατομείων.
- Υ.Π. 21 Ἰουνίου 1897 (ΦΕΚ 61, 23 Ἰουνίου 1897 τ. Β').
Περὶ συναγωγῆς τῶν Χριστιανικῶν ἀρχαιοτήτων πρὸς καταρτισμὸν Βυζαντιακοῦ καὶ Χριστιανικοῦ Μουσείου.
- Β.Δ. 21 Αὐγούστου 1897 (ΦΕΚ 121, 22 Αὐγούστου 1897 τ. Α').
Περὶ ἀνακλήσεως τοῦ ἀπὸ 6 Ὀκτωβρίου 1895 Β. Διατάγματος περὶ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ βοηθοῦ νομισματογνώμονος.
- Υ.Π. 28 Αὐγούστου 1897 (ΦΕΚ 123, 28 Αὐγούστου 1897 τ. Α').
Περὶ τῶν καθ' ἕκαστα τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ἐν τῷ Νομισματικῷ Μουσείῳ βοηθοῦ νομισματογνώμονος.
- 18 Σεπτεμβρίου 1897 (Συλλογή, σ. 291).
Ἐκθεσις πρὸς τὴν Α.Μ. Περὶ Μουσείων Καλῶν Τεχνῶν. (Τοῦ ὑπουργοῦ Ἀθ. Εὐταξία· βλ. τὸ ἐπόμενο Β.Δ.).
- Β.Δ. 18 Σεπτεμβρίου 1897 (ΦΕΚ 133, 19 Σεπτεμβρίου 1897 τ. Α').
Περὶ ἰδρύσεως Μουσείων τῶν Καλῶν Τεχνῶν.

- Β.Δ. 27 Μαΐου 1898 (ΦΕΚ 138, 25 Αύγουστου 1898 τ. Α').
Περὶ ἐκτελέσεως τῶν ἀπαιτουμένων ἔργων πρὸς στερέωσιν τοῦ Παρθενῶνος.
- Β.Δ. 24 Σεπτεμβρίου 1898 (ΦΕΚ 165, 10 Ὀκτωβρίου 1898 τ. Α').
Περὶ ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως λόγῳ δημοσίας ἀνάγκης ἀγρῶν κατὰ τὴν θέσιν Τούμπαν παρὰ τῷ χωρίῳ Διμῆνι τοῦ Βόλου.
- Υ.Π. 23 Νοεμβρίου 1898 (ΦΕΚ 197, 26 Νοεμβρίου 1898 τ. Α').
Περὶ ἐγκρίσεως τοῦ κατὰ τὴν 21 Νοεμβρίου 1898 τελεσθέντος διαγωνισμού πρὸς κατάληψιν μιᾶς θέσεως ἐφόρου ἀρχαιοτήτων.
- Β.Δ. 6 Δεκεμβρίου 1898 (ΦΕΚ 207, 8 Δεκεμβρίου 1898 τ. Α').
Περὶ τοῦ προσωπικοῦ τῆς Γεν. Ἐφορείας τῶν Ἀρχαιοτήτων καὶ Μουσείων καὶ τῶν καθηκόντων τοῦ παρ' αὐτῇ ἐφόρου.
- Υ.Π. 16 Δεκεμβρίου 1898 (ΦΕΚ 218, 17 Δεκεμβρίου 1898 τ. Α').
Περὶ προσωρινῆς καταργήσεως τῆς ἐν Κηφισίᾳ θέσεως φύλακος ἀρχαιοτήτων.
- Β.Δ. 10 Μαρτίου 1899 (ΦΕΚ 48, 15 Μαρτίου 1899 τ. Α').
Περὶ τοῦ καθορισμοῦ τῶν ἡμερῶν καθ' ἃς θέλουσι μένει κλειστά ἢ ἀνοικτὰ ἡ Ἀκρόπολις καὶ τὰ Ἀρχαιολογικὰ Μουσεῖα.
- Ν. ΑΨΟΓ' 28 Ἀπριλίου 1899.
Περὶ ἀδείας συνομολογήσεως δανείου καὶ περὶ χορηγίας πιστώσεως ὑπὲρ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου.
- Ν. ΒΧΜΖ' 24 Ἰουλίου 1899 (ΦΕΚ 158, 27 Ἰουλίου 1899 τ. Α').
Περὶ ἀρχαιοτήτων.
- Β.Δ. 5 Αύγουστου 1899 (ΦΕΚ 172, 7 Αύγουστου 1899 τ. Α').
Περὶ ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως κτημάτων παρὰ τὸ χωρίον Διμῆνι Βόλου.
- Β.Δ. 5 Αύγουστου 1899 (ΦΕΚ 172, 7 Αύγουστου 1899 τ. Α').
Περὶ ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως ἀγροῦ ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸν Ἄρειον Πάγον.
- Β.Δ. 11 Αύγουστου 1899 (ΦΕΚ 179, 14 Αύγουστου 1899 τ. Α').
Περὶ δηλώσεως εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς ἀρχαίων.
- Β.Δ. 11 Αύγουστου 1899 (ΦΕΚ 179, 14 Αύγουστου 1899 τ. Α').
Περὶ πωλήσεως καὶ ἐμπορείας ἀρχαίων ἐντὸς τοῦ Κράτους.
- Β.Δ. 11 Αύγουστου 1899 (ΦΕΚ 179, 14 Αύγουστου 1899 τ. Α').
Περὶ πωλήσεως καὶ ἐξαγωγῆς ἀπομιμημάτων ἀρχαίων καὶ ἀντιτύπων.
- Β.Δ. 11 Αύγουστου 1899 (ΦΕΚ 179, 14 Αύγουστου 1899 τ. Α').
Περὶ ἐκτελέσεως ἀνασκαφῶν.

- Β.Δ. 11 Αύγουστου 1899 (ΦΕΚ 179, 14 Αύγουστου 1899 τ. Α').
Περί καταγραφής τῶν ἐν τῇ κατοχῇ τοῦ Δημοσίου ἀρχαίων καὶ περὶ τῆς εἰς τοὺς ἰδιοκτητὰς καὶ εὐρετὰς ἀρχαίων παρεχομένης ἐπὶ τούτοις ἀποζημιώσεως καὶ ἀμοιβῆς.
- Β.Δ. 11 Αύγουστου 1899 (ΦΕΚ 179, 14 Αύγουστου 1899 τ. Α').
Περί ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς καὶ περὶ κανονισμοῦ τῆς ὑπηρεσίας αὐτῆς.
- Β.Δ. 26 Αύγουστου 1899 (ΦΕΚ 190, 27 Αύγουστου 1899 τ. Α').
Περί ἀγορᾶς ὑπὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀρχαίων πρὸς ὄφελος τῶν Μουσείων τοῦ Κράτους καὶ καταβολῆς ἀποζημιώσεως πρὸς ἰδιώτας διὰ τὰ ἐν τοῖς κτήμασιν αὐτῶν ἀποκαλυπτόμενα ἀρχαῖα.
- Ἔγκ. 11538, 30 Αύγουστου 1899 (Συλλογή, σ. 346).
Ὅδηγίαι περὶ ἐφαρμογῆς τοῦ περὶ ἀρχαιοτήτων ,ΒΧΜΖ' νόμου.
- Ἔγκ. 17190, 10 Νοεμβρίου 1899 (Συλλογή, σ. 324).
Περί ἐκτελέσεως διατάξεων τινῶν τοῦ ,ΒΧΜΖ' νόμου περὶ ἀρχαιοτήτων.
- Β.Δ. 23 Νοεμβρίου 1899 (ΦΕΚ 258, 24 Νοεμβρίου 1899 τ. Α').
Περί πωλήσεως καὶ ἀγορᾶς ἀρχαίων εἰσαχθέντων ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς.
- Ν. ,ΒΨΛΒ' 10 Ἀπριλίου 1900 (ΦΕΚ 91, 15 Ἀπριλίου 1900 τ. Α').
Περί προσθηκῶν καὶ τροποποιήσεων εἰς τὸν περὶ προσωπικοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας νόμον ,ΑΦΛΒ' τῆς 28 Μαΐου 1887.
- Ν. ,ΒΨΛΔ' 10 Ἀπριλίου 1900 (ΦΕΚ 91, 15 Ἀπριλίου 1900 τ. Α').
Περί μισθοῦ τοῦ Ἐφόρου τῆς ἐν Ἀθήναις Πινακοθήκης.
- Ἔγκ. 6451, 26 Ἀπριλίου 1900 (Συλλογή, σ. 327).
Περί τινῶν δηλώσεων ἀρχαίων εὐρεθέντων πρὸ τοῦ νόμου ,ΒΧΜΖ' τῆς 24 Ἰουλίου 1899.
- Β.Δ. 15 Μαΐου 1900 (ΦΕΚ 118, 17 Μαΐου 1900 τ. Α').
Περί πειθαρχικῶν ποινῶν ἐπιβαλλομένων τοῖς ὑπαλλήλοις τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας.
- Ἔγκ. 7620, 17 Μαΐου 1900 (Συλλογή, σ. 329).
Περί τῆς συνιδιοκτησίας τοῦ Κράτους ἐπὶ τῶν πρὸ τοῦ νόμου ,ΒΧΜΖ' εὐρεθέντων ἀρχαίων.
- Β.Δ. 23 Μαΐου 1900 (ΦΕΚ 123, 24 Μαΐου 1900 τ. Α').
Περί προσθηκῶν εἰς τὸ ἀπὸ 11 Αύγουστου 1899 Β. Διάταγμα περὶ δηλώσεως εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς ἀρχαίων.
- Β.Δ. 26 Μαΐου 1900 (ΦΕΚ 130, 30 Μαΐου 1900 τ. Α').
Περί ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως κτημάτων τινῶν ἐν τῷ χωρίῳ Πιαλίῳ τῆς Τεγέας πρὸς ἐκτέλεσιν ἀνασκαφῶν.
- Β.Δ. 28 Ἰουνίου 1900 (ΦΕΚ 161, 1 Ἰουλίου 1900 τ. Α').
Περί κανονισμοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις Πινακοθήκης.

- Υ.Π. 21 Ὀκτωβρίου 1900 (ΦΕΚ 250, 24 Ὀκτωβρίου 1900 τ. Α').
Περὶ καθορισμοῦ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐπὶ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἔργων τοῦ Παρθενῶνος.
- Β.Δ. 26 Ὀκτωβρίου 1900 (ΦΕΚ 252, 27 Ὀκτωβρίου 1900 τ. Α').
Περὶ δωρεῆς οἰκοπέδου τῷ Ρωσικῷ Κράτει πρὸς ἴδρυσιν Ρωσικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς.
- Β.Δ. 21 Δεκεμβρίου 1900 (ΦΕΚ 295, 23 Δεκεμβρίου 1900 τ. Α').
Περὶ διαγωνιστικῆς δοκιμασίας τῶν κατὰ τὸν νόμον ΒΨΛΒ' τῆς 10 Ἀπριλίου 1900 διοριστέων Ἐφόρων ἀρχαιοτήτων.
- Β.Δ. 14 Φεβρουαρίου 1901 (ΦΕΚ 6, 17 Φεβρουαρίου 1901 τ. Β').
Περὶ ἐγκρίσεως τροποποιήσεων ἀρθρῶν τινῶν τοῦ καταστατικοῦ τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.
- Β.Δ. 22 Μαρτίου 1901 (ΦΕΚ 74, 27 Μαρτίου 1901 τ. Α').
Περὶ ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως διαφόρων κτημάτων ἐν Πιαιλίῳ Τεγέας πρὸς ἐνέργειαν ἀνασκαφῶν.
- Ν. ΒΩΛΘ' 23 Φεβρουαρίου 1901 (ΦΕΚ 108, 22 Μαΐου 1901 τ. Α').
Περὶ συστάσεως ἐιδικοῦ ταμείου πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ κτιρίου τῆς ἐν Βοιωτίᾳ Μονῆς τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ καὶ ἐκτέλεσιν ἔργων συγκοινωνίας τῆς Μονῆς ταύτης μετὰ τῆς παραλίας Διστόμου καὶ τῆς Λεβαδείας.
- Β.Δ. 22 Μαΐου 1901 (ΦΕΚ 111, 25 Μαΐου 1901 τ. Α').
Περὶ ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως κτημάτων ἐν θέσει «Μαρμαρεῖῶν» τῆς Περιφερείας Δελφῶν.
- Β.Δ. 23 Μαΐου 1901 (ΦΕΚ 111, 25 Μαΐου 1901 τ. Α').
Περὶ ἐκτελέσεως τοῦ Νόμου ΒΩΛΘ' «περὶ συστάσεως ἐιδικοῦ ταμείου πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ κτιρίου τῆς ἐν Βοιωτίᾳ Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ καὶ ἐκτέλεσιν ἔργων συγκοινωνίας τῆς Μονῆς ταύτης μετὰ τῆς παραλίας Διστόμου καὶ τῆς Λεβαδείας».
- Β.Δ. 14 Μαΐου 1901 (ΦΕΚ 115, 29 Μαΐου 1901 τ. Α').
Περὶ συγκλήσεως Διεθνoῦς Ἀρχαιολογικοῦ Συνεδρίου.
- Β.Δ. 8 Ἰουνίου 1901 (ΦΕΚ 124, 9 Ἰουνίου 1901 τ. Α').
Προσθήκη εἰς τὸ ἀπὸ 11 Αὐγούστου 1899 Β. Διάταγμα περὶ ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς.
- Β.Δ. 10 Ἰουνίου 1901 (ΦΕΚ 126, 13 Ἰουνίου 1901 τ. Α').
Περὶ κατασκευῆς μητρῶν καὶ ἐκμαγείων.
- Β.Δ. 27 Ἰουνίου 1901 (ΦΕΚ 139, 3 Ἰουλίου 1901 τ. Α').
Περὶ τροποποιήσεως τοῦ σχεδίου Πειραιῶς κατὰ τὸ ἀρχαῖον θέατρον.
- Β.Δ. 7 Ἰουλίου 1901 (ΦΕΚ 153, 18 Ἰουλίου 1901 τ. Α').
Περὶ ἀδείας ἀυξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἐκδιδομένων καὶ ἐκκυβευομένων γραμματίων λαχείου.

- Β.Δ. 26 Ὀκτωβρίου 1901 (ΦΕΚ 233, 27 Ὀκτωβρίου 1901 τ. Α΄)
Περὶ καθορισμοῦ τῆς τιμῆς τῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ κατασκευαζομένων ἐκμαγείων.
- Β.Δ. 5 Ἰανουαρίου 1902 (ΦΕΚ 32, 16 Φεβρουαρίου 1902 τ. Α΄).
Περὶ ἰδρύσεως ἐν Ἀθήναις Συλλογῆς Βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων ὡς παραρτήματος τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου.
- Υ.Α. 4 Ἀπριλίου 1902 (ΦΕΚ 69, 9 Ἀπριλίου 1902 τ. Α΄).
Περὶ ἀναστηλώσεως τοῦ Ἐρεχθείου.
- Β.Δ. 5 Ἀπριλίου 1902 (ΦΕΚ 78, 19 Ἀπριλίου 1902 τ. Α΄).
Περὶ κανονισμοῦ τῆς ἐν τῇ Γενικῇ Ἐφορεῖᾳ τῶν ἀρχαιοτήτων ὑπηρεσίας κλπ. (Ἀναδημοσίευση ΦΕΚ 85, 4 Μαΐου 1902 τ. Α΄ με διόρθωση).
- Β.Δ. 30 Ἰουνίου 1902 (ΦΕΚ 127, 2 Ἰουλίου 1902 τ. Α΄).
Περὶ ἀποδοχῆς τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Καραπάνου δωρεᾶς εἰς τὸ Κράτος ἀρχαιολογικῆς συλλογῆς.
- Ἔγκ. 4 Ἰουλίου 1902 (Συλλογή, σ. 384).
Περὶ διορισμοῦ καὶ ἐγκαταστάσεως φυλάκων τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας.
- Β.Δ. 29 Αὐγούστου 1902 (ΦΕΚ 168, 10 Σεπτεμβρίου 1902 τ. Α΄).
Περὶ ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως κτημάτων ἐν Αἰγίνῃ χάριν ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν.
- Β.Δ. 13 Δεκεμβρίου 1902 (Συλλογή, σ. 385).
Περὶ τῶν ὄρων καὶ τῶν τηρητέων διατυπώσεων ὑφ' ἃς θὰ ἐπιτρέπηται ἡ λατομία ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς κλπ.
- Υ.Π. 23 Δεκεμβρίου 1902 (ΦΕΚ 237, 24 Δεκεμβρίου 1902 τ. Α΄).
Περὶ καταργήσεως θέσεων τρίτης τάξεως φυλάκων ἀρχαιοτήτων καὶ ἀπολύσεως τῶν ἐν αὐταῖς διορισμένων τοιούτων.
- Β.Δ. 26 Δεκεμβρίου 1904 (ΦΕΚ 291, 30 Δεκεμβρίου 1904 τ. Α΄).
Περὶ κανονισμοῦ ἐπὶ τὸ εὐστοχώτερον τοῦ λαχείου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας (Πρώτη δημοσίευση βλ. ΦΕΚ 290, 29 Δεκεμβρίου 1904 τ. Α΄).
- Β.Δ. 5 Ἰανουαρίου 1905.
Περὶ τῆς πρώτης κατὰ τὸ ἔτος 1905 κληρώσεως τοῦ λαχείου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας καὶ περὶ διαθέσεως ἐκ τῶν ἐσόδων τῆς κληρώσεως ταύτης 30.000 δραχμῶν χάριν τοῦ Διεθνoῦς Ἀρχαιολογικοῦ Συνεδρίου.
- Ἔγκ. 3078, 24 Φεβρουαρίου 1905 (Συλλογή, σ. 400).
Περὶ τοῦ Διεθνoῦς Ἀρχαιολογικοῦ Συνεδρίου. Πρὸς τοὺς Ἐφόρους ἀρχαιοτήτων καὶ λοιποὺς ἀρχαιολογικοὺς ὑπαλλήλους.
- Ἔγκ. 3079, 24 Φεβρουαρίου 1905 (Συλλογή, σ. 402).
Περὶ τοῦ Διεθνoῦς Ἀρχαιολογικοῦ Συνεδρίου. Πρὸς τὰς διοικητικὰς καὶ ἀστυνομικὰς ἀρχάς.

- Β.Δ. 16 Σεπτεμβρίου 1908 (ΦΕΚ 243, 24 Σεπτεμβρίου 1908 τ. Α').
Περὶ διεξαγωγῆς ὑπὸ τοῦ παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ. ἀπεσπασμένου νομομηχανικοῦ τῶν ἐργασιῶν πρὸς ἀνέγερσιν καὶ συντήρησιν τῶν ἐν τῇ Ἀκροπόλει καὶ περὶ τὴν Ἀκρόπολιν μνημείων κλπ.
- Β.Δ. 26 Ὀκτωβρίου 1910 (ΦΕΚ 332, 30 Ὀκτωβρίου 1910 τ. Α').
Περὶ κανονισμοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου.
- Ν. ΓΨΚΑ' (3721) (ΦΕΚ 178, 24 Μαΐου 1910).
Περὶ ὀργανώσεως τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως.
- Ν. ΓΨΚΘ' (3729) 31 Μαρτίου 1910 (ΦΕΚ 178, 24 Μαΐου 1910 τ. Α').
Περὶ ἰδρύσεως εἰδικοῦ ἀρχαιολογικοῦ ταμείου.
- Ν. ΓΨΛ' (3730) 31 Μαρτίου 1910 (ΦΕΚ 178, 24 Μαΐου 1910 τ. Α').
Περὶ τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Κράτους.
- Υ.Α. 22 Δεκεμβρίου 1910 (ΦΕΚ 379, 24 Δεκεμβρίου 1910 τ. Α').
Περὶ ἐγκρίσεως τοῦ γενομένου διαγωνισμοῦ πρὸς πλήρωσιν τριῶν θέσεων Ἐφόρων Ἀρχαιοτήτων (Ν. Παπαδάκης, Φρ. Βερσάκης, Ν. Κυπαρίσσης).
- Β.Δ. 24 Μαρτίου 1911 (ΦΕΚ 74, 30 Μαρτίου 1911 τ. Α').
Περὶ ἀνοίξεως τῶν Μουσείων καὶ τῆς Ἀκροπόλεως καθ' ὀρισθησομένης ὥρας ἐξαίρετέων καὶ ἡμιεξαίρετέων ἡμερῶν.
- Ν. 222 7 Ἀπριλίου 1914 (ΦΕΚ 89, 11 Ἀπριλίου 1914 τ. Α').
Περὶ ἐπεκτάσεως καὶ ἐπισκευῆς τῶν ἀρχαιολογικῶν Μουσείων Κερκύρας, Ἀκροπόλεως καὶ Ὀλυμπίας.
- Β.Δ. 5 Ἀπριλίου 1914 (ΦΕΚ 94, 14 Ἀπριλίου 1914 τ. Α').
Περὶ τρόπου διαγωνισμοῦ κλπ. πρὸς πλήρωσιν θέσεων ἐφόρων ἀρχαιοτήτων.
- Β.Δ. 31 Ἰουλίου 1914.
Περὶ ἐκδόσεως ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου.
- Ν. 401/1914 (ΦΕΚ 347, 25-11-1914 τ. Α').
Περὶ ἰδρύσεως Βυζαντινοῦ καὶ Χριστιανικοῦ Μουσείου.
- Ν. 453/1914 (ΦΕΚ 367, 9 Δεκεμβρίου 1914 τ. Α').
Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ περὶ ἰδρύσεως εἰδικοῦ ἀρχαιολογικοῦ ταμείου ΓΨΚΘ' νόμου.
- Ν. 464/1914 (ΦΕΚ 373, 11 Δεκεμβρίου 1914 τ. Α').
Περὶ πληρωμῆς εἰσιτηρίων εἰς τὰ Μουσεῖα καὶ τοὺς ἀρχαιολογικοὺς χώρους τοῦ Κράτους.
- Β.Δ. 24 Δεκεμβρίου 1914 (ΦΕΚ 402, 30 Δεκεμβρίου 1914 τ. Α').
Περὶ ἐκτελέσεως τοῦ νόμου 464 περὶ πληρωμῆς εἰσιτηρίων εἰς τὰ Μουσεῖα καὶ τοὺς Ἀρχαιολογικοὺς Χώρους τοῦ Κράτους.

- Ν. 479/1914 (ΦΕΚ 378, 15 Δεκεμβρίου 1914 τ. Α').
Περί τροποποιήσεων και προσθηκῶν εἰς τὸν νόμον ,ΓΨΛ', «περὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Κράτους».
- Ν. 491/1914 (ΦΕΚ 379, 16 Δεκεμβρίου 1914 τ. Α').
Περί πωλήσεως ἀχρήστων ἀρχαίων.
- Β.Δ. 15 Δεκεμβρίου 1914 (ΦΕΚ 380, 16 Δεκεμβρίου 1914 τ. Α').
Περί ἰσχύος τοῦ νόμου 453 καὶ συμπληρώσεως τῶν περὶ Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου διατάξεων αὐτοῦ.
- Β.Δ. 31 Ἰανουαρίου 1915 (ΦΕΚ 55, 6 Φεβρουαρίου 1915 τ. Α').
Περί τῶν συνεδριῶν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου.
- Β.Δ. 9 Φεβρουαρίου 1915 (ΦΕΚ 70, 16 Φεβρουαρίου 1915 τ. Α').
Περί τοῦ τρόπου διαγωνισμοῦ τῶν ἐφόρων τῶν χριστιανικῶν, μεσαιωνικῶν καὶ νεωτέρων μνημείων καὶ ἀρχαιοτήτων.
- Β.Δ. 20 Φεβρουαρίου 1915 (ΦΕΚ 80, 24 Φεβρουαρίου 1915 τ. Α').
Περί διαιρέσεως τῆς Ἐπικρατείας εἰς ἀρχαιολογικὰς περιφερείας.
- Β.Δ. 20 Φεβρουαρίου 1915 (ΦΕΚ 80, 24 Φεβρουαρίου 1915 τ. Α').
Περί διαγωνισμοῦ Ἐπιμελητῶν ἀρχαιοτήτων α' τάξεως.
- Ἐγκ. 6 Μαρτίου 1915.
Πρὸς τὰς ἀστυνομικὰς ἀρχάς. Περί καταδιώξεως λαθραίας ἐξαγωγῆς ἀρχαίων.
- Ἐγκ. 6 Μαρτίου 1915.
Ὅμοιά τῇ προηγουμένη πρὸς τὰς τελωνειακὰς ἀρχάς.
- Β.Δ. 18 Μαρτίου 1915 (ΦΕΚ 112, 28 Μαρτίου 1915 τ. Α').
Περί ἐπεκτάσεως τῆς ἰσχύος τῶν ἀρχαιολογικῶν νόμων εἰς τὰς Νέας Χώρας.
- Β.Δ. 13 Ἀπριλίου 1915 (ΦΕΚ 141, 16 Ἀπριλίου 1915 τ. Α').
Περί καθορισμοῦ τοῦ διαγωνισμοῦ πρὸς πλήρωσιν κενῶν θέσεων ἐπιμελητῶν ἀρχαιοτήτων β' τάξεως.
- Β.Δ. 6 Νοεμβρίου 1915.
Περί Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου.
- Β.Δ. 14 Φεβρουαρίου 1916 (ΦΕΚ 41, 26 Φεβρουαρίου 1916 τ. Α').
Περί τῆς ὑπηρεσίας τῶν ἐφόρων τῶν Βυζαντινῶν, μεσαιωνικῶν κλπ. ἀρχαιοτήτων.
- Β.Δ. 20 Φεβρουαρίου 1916 (ΦΕΚ 43, 29 Φεβρουαρίου 1916, τ. Α').
Περί τῆς τοποθετήσεως καὶ τῆς ὑπηρεσίας τῶν ἐπιμελητῶν ἀρχαιοτήτων α' καὶ β' τάξεως.
- Β.Δ. 9 Μαρτίου 1916 (ΦΕΚ 59, 26-3-1916 τ. Α').
Περί εἰσαγωγῆς, ἐξαγωγῆς κλπ. ἔργων Βυζαντινῆς καὶ Χριστιανικῆς Τέχνης, κατὰ τὸν νόμον 401.

- N. 998 21 Ὀκτωβρίου 1917 (ΦΕΚ 245, 1 Νοεμβρίου 1917 τ. Α').
Περὶ συντηρήσεως κλπ. τῶν ὑπολειφθέντων τμημάτων τῆς ἐν Θεσσαλονίκη Βυζαντινῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Δημητρίου.
- N. 1065 18 Νοεμβρίου 1917 (ΦΕΚ 268, 21 Νοεμβρίου 1917 τ. Α').
Περὶ χορηγίας εἰς τὸ Ἀρχαιολογικὸν Ταμεῖον δραχ. 70.000.
- N. 1288 10 Ἀπριλίου 1918 (ΦΕΚ 82, 16 Ἀπριλίου 1918 τ. Α').
Περὶ ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως ἐκτάσεως ὑπὲρ τῶν Ἀρχαιολογικῶν Σχολῶν Ἀμερικανικῆς καὶ Ἀγγλικῆς.
- N. 1326 10 Ἀπριλίου 1918 (ΦΕΚ 89, 27 Ἀπριλίου 1918 τ. Α').
Περὶ ἰδρύσεως τακτικῆς ἔδρας τῆς Νομισματολογίας καὶ Μετρολογίας ἐν τῷ Καποδιστριακῷ Πανεπιστημίῳ.
- N. 1407 30 Ἀπριλίου 1918 (ΦΕΚ 101, 9 Μαΐου 1918 τ. Α').
Περὶ ἰδρύσεως Μουσείου Ἑλληνικῶν Χειροτεχνημάτων.
- B.Δ. 27 Μαρτίου 1919 (ΦΕΚ 71, 30 Μαρτίου 1919 τ. Α').
Περὶ συστάσεως ἐιδικῆς ἐπιτροπῆς πρὸς γνωμοδότησιν περὶ τῆς ἐκδόσεως ἢ μὴ ἀπαγορευτικῆς διαταγῆς τῆς λατομείας δι' ἀρχαιολογικοὺς λόγους.
- B.Δ. 13 Μαΐου 1919 (ΦΕΚ 107, 20 Μαΐου 1919 τ. Α').
Περὶ πωλήσεως ἀχρήστων ἀρχαίων.
- N. 2447/1920 (ΦΕΚ 169, 29 Ἰουλίου 1920 τ. Α').
Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τῶν Νομ. ΓΨΛ', 479 «περὶ ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας».
- N. 2448 24 Ἰουνίου 1920 (ΦΕΚ 169, 29 Ἰουλίου 1920 τ. Α').
Περὶ Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας.
- N. 2449 24 Ἰουνίου 1920 (ΦΕΚ 169, 29 Ἰουλίου 1920 τ. Α').
Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ νόμου 401 «περὶ ἰδρύσεως Βυζαντινοῦ καὶ Χριστιανικοῦ Μουσείου».
- N.Δ. 9 Δεκεμβρίου 1920 (ΦΕΚ 285, 11 Δεκεμβρίου 1920 τ. Α').
Περὶ καταργήσεως τοῦ νόμου 2449 «περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ νόμου 401 περὶ ἰδρύσεως Βυζαντινοῦ καὶ Χριστιανικοῦ Μουσείου».
- B.Δ. 19 Μαρτίου 1921 (ΦΕΚ 68, 26 Ἀπριλίου 1921 τ. Α').
Περὶ μεσαιωνικῶν ναῶν κηρυσσομένων ὡς βυζαντινῶν μνημείων.
- N. 2672 10 Αὐγούστου 1921 (ΦΕΚ 146, 18 Αὐγούστου 1921 τ. Α').
Περὶ ἐπισκευῆς τῆς παρὰ τὴν Λεβάδειαν Βυζαντινῆς Μονῆς τοῦ Ὁσίου Λουκά.
- N. 2673 10 Αὐγούστου 1921 (ΦΕΚ 146, 18 Αὐγούστου 1921 τ. Α').
Περὶ δωρεᾶς ἐκμαγείων ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἔργων γλυπτικῆς καὶ πλαστικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Βουκουρεστίου.

- Ν. 2674 10 Αὐγούστου 1921 (ΦΕΚ 146, 18 Αὐγούστου 1921 τ. Α').
 Περὶ κυρώσεως τοῦ ἀπὸ 9 Δεκεμβρίου 1920 Νομοθετικοῦ Διατάγματος «περὶ καταργήσεως τοῦ νόμου 2449» καὶ περὶ τροποποιήσεως τοῦ νόμου 401 «περὶ ἰδρύσεως Βυζαντινοῦ καὶ Μεσαιωνικοῦ Μουσείου καὶ περὶ προστασίας τῶν Βυζαντινῶν καὶ Μεσαιωνικῶν ἔργων τέχνης».
- Β.Δ. 15 Ἰανουαρίου 1922 (ΦΕΚ 8, 20 Ἰανουαρίου 1922 τ. Α').
 Περὶ ἐγκαταστάσεως τοῦ ἐν Ἀθήναις Βυζαντινοῦ Μουσείου.
- Β.Δ. 24 Φεβρουαρίου 1922 (ΦΕΚ 27, 25 Φεβρουαρίου 1922 τ. Α').
 Περὶ ὀρισμοῦ τῆς τιμῆς τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου.
- Β.Δ. 25 Φεβρουαρίου 1922 (ΦΕΚ 28, 26 Φεβρουαρίου 1922 τ. Α').
 Περὶ κηρύξεως προεχόντων βυζαντινῶν μνημείων.
- Β.Δ. 26 Σεπτεμβρίου 1922 (ΦΕΚ 182, 29 Σεπτεμβρίου 1922 τ. Α').
 Περὶ ἀναθέσεως προσωρινῶς τῆς ἐπιμελείας τῆς Συναίας Ἀκαδημίας εἰς τὸν Διευθυντὴν τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν.
- Ν.Δ. 9 Νοεμβρίου 1922 (ΦΕΚ 232, 12 Νοεμβρίου 1922 τ. Α').
 Περὶ δανεισμοῦ τῶν ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἀσίνης εὐρεθεισῶν ἀρχαιοτήτων εἰς τὴν ἐνεργοῦσαν τὰς ἀνασκαφὰς Σουηδικὴν Ἐπιτροπὴν.
- Ν.Δ. 10 Μαρτίου 1926 (ΦΕΚ 94, 17 Μαρτίου 1926 τ. Α').
 Περὶ καταργήσεως θέσεων Βυζαντινοῦ Χριστιανικοῦ Μουσείου, Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας κλπ.
- Β.Δ. 21 Ἀπριλίου 1926 (ΦΕΚ 136, 23 Ἀπριλίου 1926 τ. Α').
 Περὶ Βυζαντινοῦ καὶ Χριστιανικοῦ Μουσείου.
- Ν.Δ. 26 Ἀπριλίου 1926 (ΦΕΚ 144, 5 Μαΐου 1926 τ. Α').
 Περὶ τῶν ἐν Ἀσίνῃ ἀρχαιολογικῶν εὐρημάτων ὑπὸ τῆς ἐνεργούσης τὰς ἐκεῖ ἀνασκαφὰς ἐπιτροπῆς ἐκ Σουηδῶν.
- Ν.Δ. 12 Ἰουνίου 1926 (ΦΕΚ 200, 16 Ἰουνίου 1926 τ. Α').
 Περὶ προσθηκῶν εἰς τοὺς περὶ ἀρχαιοτήτων καὶ ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας νόμους.
- Π.Δ. 13 Ἀπριλίου 1927 (ΦΕΚ 64, 16-4-1927 τ. Α').
 Περὶ μισθώσεως ἀρχαιολογικῶν χώρων.
- Π.Δ. 30 Δεκεμβρίου 1927 (ΦΕΚ 6, 21-1-1928 τ. Α').
 Περὶ τρόπου ἐκτελέσεως ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν.
- Ν. 4041/1929 (ΦΕΚ 92, 8-3-1929 τ. Α').
 Περὶ ἐγκαταστάσεως τοῦ Βυζαντινοῦ καὶ Χριστιανικοῦ Μουσείου εἰς τὸ μέγαρον τῆς Δουκίσσης τῆς Πλακεντίας.
- Ν.Δ. 23 Μαρτίου 1929 (ΦΕΚ 113, 23-3-1929 τ. Α').
 Περὶ χαρακτηρισμοῦ ὡς ἀρχαιολογικοῦ χώρου τμήματος τῆς πόλεως Ἀθηνῶν.

- Ν. 4212/1929 (ΦΕΚ 240, 23 Ἰουλίου 1929 τ. Α').
Περὶ κυρώσεως τοῦ ἀπὸ 23 Μαρτίου 1929 Ν.Δ. «περὶ χαρακτηρισμοῦ ὡς ἀρχαιολογικοῦ χώρου τμήματος τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν».
- Π.Δ. 27 Αὐγούστου 1929 (ΦΕΚ 329, 4 Σεπτεμβρίου 1929 τ. Α').
Περὶ ἀπαλλοτριώσεως τμήματος πλατείας Θησείου.
- Π.Δ. 27 Αὐγούστου 1929 (ΦΕΚ 329, 4 Σεπτεμβρίου 1929 τ. Α').
Περὶ ἀπαλλοτριώσεως τμήματος ὑπὸ τὴν πλατεῖαν Θησείου συνοικίας πόλεως Ἀθηνῶν.
- Π.Δ. 3 Σεπτεμβρίου 1929 (ΦΕΚ 346, 14 Σεπτεμβρίου 1929 τ. Α').
Περὶ ἀπαλλοτριώσεως χώρου παρὰ τὴν Ρωμαϊκὴν ἀγορὰν τῆς πόλεως Ἀθηνῶν.
- Π.Δ. 2 Ὀκτωβρίου 1929 (ΦΕΚ 365, 4-10-1929 τ. Α').
Περὶ τοῦ Ταμείου ἀρχαιολογικῶν ἀπαλλοτριώσεων.
- Π.Δ. 2 Ὀκτωβρίου 1929 (ΦΕΚ 365 4-10-1929 τ. Α').
Περὶ τοῦ τρόπου καθορισμοῦ καὶ πληρώσεως τῆς ἀποζημιώσεως τῶν μισθωτῶν τῶν ἀπαλλοτριουμένων ἀκινήτων τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου Ἀθηνῶν.
- Π.Δ. 2 Ὀκτωβρίου 1929 (ΦΕΚ 365, 4-11-1929 τ. Α').
Περὶ ἐπεκτάσεως διατάξεων τοῦ Ν. 4212 καὶ ἐπὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Ταμείου ἀρχαιολογικῶν ἀπαλλοτριώσεων ἀπαλλοτριουμένων ἀκινήτων τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου Ἀθηνῶν.
- Π.Δ. 23 Νοεμβρίου 1929 (ΦΕΚ 418, 26-11-1929 τ. Α').
Περὶ κανονισμοῦ τῶν ἐργασιῶν τῶν κατὰ τὸν νόμον 4212 ἐπιτροπῶν ἐκτιμῆσεως τῶν ἀπαλλοτριώσεων τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου Ἀθηνῶν.
- Ν. 4574/1930 (ΦΕΚ 127, 28-4-1920 τ. Α').
Περὶ συμπληρώσεως καὶ τροποποιήσεως τοῦ νόμου 4212 «περὶ χαρακτηρισμοῦ ὡς ἀρχαιολογικοῦ χώρου τμήματος τῆς πόλεως Ἀθηνῶν».
- Ν. 4599/1930 (ΦΕΚ 138, 2-5-1930 τ. Α').
Περὶ ἀποδοχῆς δωρεᾶς τῶν κληρονόμων Ἐμμανουήλ Μπενάκη πρὸς ἴδρυσιν Μουσείου Μπενάκη.
- Ν. 4823/1930 (ΦΕΚ 245, 18-7-1930 τ. Α').
Περὶ ἀνεγέρσεως, ἐπισκευῆς καὶ συντηρήσεως ἀρχαιολογικῶν Μουσείων.
- Π.Δ. 1 Δεκεμβρίου 1930 (ΦΕΚ 385, 6-12-1930 τ. Α').
Περὶ τοῦ τύπου τῶν εἰσιτηρίων τῶν ἀρχαιολογικῶν Μουσείων καὶ χώρων καὶ τῆς διαχειρίσεως αὐτῶν.
- Ν. 4867/1931 (ΦΕΚ 10, 17 Ἰανουαρίου 1931 τ. Α').
Περὶ τροποποιήσεως τοῦ νόμου 4747 «περὶ κυρώσεως τοῦ ἀπὸ 10-1-1930 Ν.Δ. περὶ τοῦ τρόπου διαθέσεως τῆς ἐν Κεφ. 27 ἄρθρ. 2 τοῦ προϋπολογι-

- σμοῦ τῶν ἐξόδων τοῦ Ὑπουργείου Συγκοινωνίας τῆς χρήσεως 1929-30 ἀναγραφείσης πιστώσεως διὰ μεταρρύθμισιν τῶν Παλαιῶν Ἀνακτόρων εἰς Μέγαρον Βουλῆς καὶ Γερουσίας».
- Ν. 5046/1931 (ΦΕΚ 166, 24-6-1931 τ. Α΄).
Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ Ν. 4823.
- Ν. 5081/1931 (ΦΕΚ 186, 7-7-1931 τ. Α΄).
Περὶ ἰδρύσεως Μουσείων πόλεων.
- Π.Δ. 31 Ὀκτωβρίου 1931 (ΦΕΚ 379, 6-9-1931 τ. Α΄).
Περὶ ἐκδόσεως ἀρχαιολογικοῦ γραμματοσήμου.
- Ν. 5350/1932 (ΦΕΚ 93, 28-3-1932 τ. Α΄).
Περὶ τροποποιήσεως τοῦ Νόμου 4823/1930 «περὶ ἀνεγέρσεως ἐπισκευῆς καὶ συντηρήσεως ἀρχαιολογικῶν Μουσείων».
- Ν. 5351 23 Μαρτίου 1932 (ΦΕΚ 93, 28 Μαρτίου 1932 τ. Α΄).
Περὶ τροποποιήσεως καὶ προσθηκῶν εἰς τὸν νόμον ΒΧΜΣ΄ «περὶ ἀρχαιοτήτων».
- Π.Δ. 5351 9 Αὐγούστου 1932 (ΦΕΚ 275, 24 Αὐγούστου 1932 τ. Α΄).
Περὶ κωδικοποιήσεως τῶν διατάξεων τοῦ Νόμου 5351/32, ὡς καὶ τῶν ἐν ἰσχύϊ σχετικῶν διατάξεων τῶν Νόμων ΒΧΜΣ΄/1899, 491/1914, 2447/1920, 4823/1930 καὶ τοῦ Ν.Δ. τῆς 12/16 Ἰουνίου 1926 εἰς ἓν ἐνιαῖον κείμενον Νόμου φέρον τὸν ἀριθμὸν 5351 καὶ τὸν τίτλον «περὶ ἀρχαιοτήτων».
- Ν. 6323/1934 (ΦΕΚ 382, 3 Νοεμβρίου 1934 τ. Α΄).
Περὶ συστάσεως Δελφικοῦ Ὄργανισμοῦ.
- Α.Ν. 10 Ἰουνίου 1935 (ΦΕΚ 285, 26-6-1935 τ. Α΄).
Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ Νόμου 4212 «περὶ κυρώσεως τοῦ ἀπὸ 23 Μαρτίου 1929 Ν.Δ. περὶ χαρακτηρισμοῦ ὡς ἀρχαιολογικοῦ χώρου τμήματος τῆς πόλεως Ἀθηνῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν τινῶν Νόμων».
- Β.Δ. 5/1936 (ΦΕΚ 194, 8 Μαΐου 1936 τ. Α΄).
Περὶ ἀνακλήσεως τῆς πρὸς τὸ Ρωσικὸν Κράτος γενομένης δωρεᾶς γηπέδου.
- Α.Ν. 429/1937 (ΦΕΚ 15, 20-1-1937 τ. Α΄).
Περὶ αὐθεντικῆς ἐρμηνείας τοῦ ἀρθροῦ 21 τοῦ κ.ν. 5351/32 «περὶ ἀρχαιοτήτων».
- Α.Ν. 719/1937 (ΦΕΚ 221, 10-6-1937 τ. Α΄).
Περὶ συμπληρώσεως τοῦ ἀπὸ 12/16 Ἰουνίου 1926 Ν.Δ. «περὶ προσθηκῶν εἰς τοὺς περὶ ἀρχαιοτήτων καὶ ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας Νόμους».
- Α.Ν. 809/1937 (ΦΕΚ 325, 17-8-1937 τ. Α΄).
Περὶ ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν πρὸς ὄλοσχερῆ ἀποκάλυψιν τῆς Ἀρ-

- χαιίας Ἀκαδημίας καὶ περὶ διαθέσεως τοῦ χώρου πρὸς ἴδρυσιν τοῦ Διεθνoῦς Κοινοῦ τῶν Ἀκαδημιῶν.
- A.N. 1620/1939 (ΦΕΚ 64, 18 Φεβρουαρίου 1939 τ. Α').
Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως διατάξεων περὶ ἀνεγέρσεως, ἐπισκευῆς κλπ. ἀρχαιολογικῶν Μουσείων.
- A.N. 1947/1939 (ΦΕΚ 366, 6-9-1939 τ. Α').
Περὶ ὀργανώσεως Ὑπηρεσίας Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἱστορικῶν Μνημείων τοῦ Κράτους.
- Διάταγμα, 17 Ἰανουαρίου 1940 (ΦΕΚ 33, 26-1-1940 τ. Α').
Περὶ τρόπου λειτουργίας τῆς Ὑπηρεσίας Διαχειρίσεως Ἀρχαιολογικῶν Πόρων.
- A.N. 2217/1940 (ΦΕΚ 62, 16-2-1940 τ. Α').
Περὶ εἰκονογραφημένων ταχυδρομικῶν δελταρίων.
- A.N. 2266/1940 (ΦΕΚ 108, 30-3-1940 τ. Α').
Περὶ τροποποιήσεως τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 809/1937 Α.Ν. «περὶ ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν πρὸς ὀλοσχερῆ ἀποκάλυψιν τῆς Ἀρχαίας Ἀκαδημίας (Πλάτωνος) κλπ.».
- A.N. 2339/1940 (ΦΕΚ 151, 18-5-1940 τ. Α').
Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1947/39 Α.Ν. «περὶ ὀργανώσεως Ὑπηρεσίας Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἱστορικῶν Μνημείων τοῦ Κράτους».
- N.Δ. 304/1941 (ΦΕΚ 245, 23-7-1941 τ. Α').
Περὶ ὀργανώσεως ὑπηρεσίας τῶν Ἱστορικῶν Μνημείων καὶ τῆς Ἀρχαιολογίας παρὰ τῇ Γενικῇ Διοικήσει Μακεδονίας.
- N.Δ. 1030/1942 (ΦΕΚ 30, 19 Φεβρουαρίου 1942 τ. Α').
Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τῶν διατάξεων «περὶ ὀργανώσεως Ὑπηρεσίας Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἱστορικῶν μνημείων τοῦ Κράτους».
- N.Δ. 1521/1942 (ΦΕΚ 182, 21-7-1942 τ. Α').
Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ Α.Ν. 1947/39 «περὶ ὀργανώσεως Ὑπηρεσίας Ἀρχαιοτήτων κλπ.».
- N.Δ. 2151/1943 (ΦΕΚ 40, Φεβρ. 1943 τ. Α').
Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1521/1942 Ν.Δ. «περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ Α.Ν. 1947/1939 κλπ.».
- Διάταγμα, 1-2-1943 (ΦΕΚ 79, 6-4-43 τ. Α').
Περὶ τρόπου ἐνεργείας διαγωνισμοῦ πρὸς πρόσληψιν Ἐπιμελητῶν Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἱστορικῶν Μνημείων τοῦ Κράτους.
- N. 216/1943 (ΦΕΚ 161, 1-6-43 τ. Α').
Περὶ ὀργανώσεως τῆς Ὑπηρεσίας Ἀναστηλώσεως τῶν ἀρχαίων καὶ Ἱστορικῶν Μνημείων τοῦ Κράτους.

- N. 476/1943 (ΦΕΚ 260, 13 Αύγουστου 1943 τ. Α').
Περί τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. (Ὁ νόμος κυρώθηκε μέ τὴν Πράξη 321 τῆς 30 Μαΐου 1946 τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου).
- N. 694/1943 (ΦΕΚ 331, 1-10-43 τ. Α').
Περί τῶν δαπανῶν τοῦ Μουσείου Ἐνθουμίων Γεωργίου τοῦ Α'. (Σχετ. Νόμος 4867/1931 (ΦΕΚ 10, 17-1-1931 τ. Α').
- N. 764/1943 ΦΕΚ 341, 13-10-43 τ. Α').
Περί τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως διατάξεων τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1521/42 Ν. Διατάγματος.
- N. 1688/1944 (ΦΕΚ 178, 1-9-44 τ. Α').
Περί τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ὑπ' ἀριθ. 216/43 Νόμου «περὶ ὀργανώσεως τῆς Ὑπηρεσίας Ἀναστηλώσεως τῶν Ἀρχαίων καὶ Ἱστορικῶν Μνημείων τοῦ Κράτους».
- N. 1778/1944 (ΦΕΚ 200, 18 Σεπτεμβρίου 1944 τ. Α').
Περί τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ὑπ' ἀριθ. 304/1941 Ν. Διατάγματος «περὶ ὀργανώσεως τῆς Ὑπηρεσίας τῶν Ἱστορικῶν Μνημείων καὶ τῆς Ἀρχαιολογίας παρὰ τῇ Γενικῇ Διοικήσει Μακεδονίας».
- A.N. 145/1945 (ΦΕΚ 40, 24-2-1945 τ. Α').
Περί τροποποιήσεως τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ Ν.Δ. 304/1941.
- Πρᾶξις Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ὑπ' ἀριθ. 355/1945 (ΦΕΚ 187, 15-7-1945 τ. Α').
Περί διατηρήσεως ὀργανικῶν τινῶν θέσεων καὶ διατάξεων περὶ προσόντων διορισμοῦ κλπ. ὑπηρεσιῶν Ὑπουργείου Ὀρθοσκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας συσταθεισῶν ἢ θεσπισθεισῶν κατὰ τὸ ἀπὸ 28-4-1941 μέχρι καὶ 17-10-1944 χρονικὸν διάστημα.
- A.N. 977 19/21 Φεβρουαρίου 1946 (ΦΕΚ 58, 21 Φεβρουαρίου 1946 τ. Α').
Περί ἀξιόσεως τῶν ὀργανικῶν θέσεων τῆς Διευθύνσεως Ἀναστηλώσεως Ἀρχαίων καὶ Ἱστορικῶν Μνημείων.
- Πρᾶξις Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ὑπ' ἀριθ. 321/1946 (ΦΕΚ 186, 30-5-1946 τ. Α').
Περί κυρώσεως Νομοθετημάτων Κατοχῆς ἀρμοδιότητος Διευθύνσεως Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἱστορικῶν Μνημείων τοῦ Ὑπουργείου Ὀρθοσκευμάτων καὶ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας.
- N.Δ. 314/1947 (ΦΕΚ 78, 19-4-1947 τ. Α').
Περί οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως τοῦ Μουσείου Μπενάκη καὶ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος.
- Ἀπόφασις Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ Δωδεκανήσου ἀρ. 16521/5 Ἰουνίου 1947. (Ἐφημ. Στρατ. Διοικ. Δωδεκανήσου ἀρ. 31, 12 Ἰουνίου 1947).

- Περὶ ἀπαγορεύσεως ἐξαγωγῆς ἀντικειμένων ἀρχαιολογικῆς, ἱστορικῆς, καλλιτεχνικῆς καὶ λαογραφικῆς σημασίας.
- Ἐπίλυσις Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ Δωδεκανήσου ἀρ. 16522/5 Ἰουνίου 1947 (Ἐφημ. Στρατ. Διοικ. Δωδεκανήσου ἀρ. 31, 12 Ἰουνίου 1947). Περὶ μετονομασίας καὶ λειτουργίας τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ καὶ Ἱστορικοῦ Ἰνστιτούτου Ρόδου.
- Προκήρυξις ὑπ' ἀρ. 71/7 Αὐγούστου 1947 (Ἐφημ. Στρατ. Διοικ. Δωδεκανήσου ἀρ. 62, 22 Αὐγ. 1947). Περὶ ἀρχαιοτήτων τῆς Στρατιωτικῆς Διοικήσεως Δωδεκανήσου.
- Ἐπίλυσις Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ Δωδεκανήσου ἀρ. 39584/21 Ὀκτωβρίου 1947 (Ἐφημ. Στρατ. Διοικ. Δωδεκανήσου ἀρ. 78, 4 Νοεμβρίου 1947). Περὶ μετονομασίας τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἱστορικοῦ Ἰδρύματος Αἰγαίου.
- Ν.Δ. 453/1947 (ΦΕΚ 237, 30 Ὀκτωβρίου 1947 τ. Α'). Περὶ ἐπιβολῆς προσθέτου ταχυδρομικοῦ τέλους ὑπὲρ ἀναστηλώσεως καὶ στερεώσεως Βυζαντινῶν Ναῶν καὶ Μονῶν καὶ συντηρήσεως ἀρχαίων καὶ ἱστορικῶν Μνημείων.
- Ν. 1006/1949 (ΦΕΚ 149, 6 Ἰουλίου 1949 τ. Β'). Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ὑπ' ἀριθ. 453/47 Ν.Δ. «περὶ ἐπιβολῆς προσθέτου ταχυδρομικοῦ τέλους ὑπὲρ ἀναστηλώσεως καὶ στερεώσεως Βυζαντινῶν Ναῶν καὶ Μονῶν καὶ συντηρήσεως ἀρχαίων καὶ Ἱστορικῶν Μνημείων».
- Ν. 1469/1950 (ΦΕΚ 169, 7 Αὐγούστου 1950 τ. Α'). Περὶ προστασίας, εἰδικῆς κατηγορίας οἰκοδομημάτων καὶ ἔργων τέχνης μεταγενεστέρων τοῦ 1830.
- Ν. 4823/1950 (ΦΕΚ 245 τ. Α'). Περὶ ἀνεγέρσεως, ἐπισκευῆς καὶ συντηρήσεως ἀρχαιολογικῶν μουσείων.
- Β.Δ. 16 Μαρτίου 1954 (ΦΕΚ 114, 7 Ἰουνίου 1954 τ. Α'). Περὶ ὀρίου ἡλικίας τοῦ διοριζομένου εἰς τὴν θέσιν τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Διευθύνσεως Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἱστορικῶν Μνημείων.
- Υ.Α. 96453/4521/31 Αὐγούστου 1955 (ΦΕΚ 162, 6-9-1955 τ. Β'). Περὶ καθορισμοῦ ἐξεταστῆς ὕλης ἐν τῷ διαγωνισμῷ πρὸς κατάληψιν θέσεων Ἐπιμελητῶν Ἀρχαιοτήτων.
- Ν. 3452/1955 (ΦΕΚ 335, 16-12-1955 τ. Α'). Περὶ ἀναγνωρίσεως ἐσόδου τοῦ Ταμείου Ἀρχαιολογικῶν Ἀπαλλοτριώσεων καὶ διαθέσεως παρ' αὐτοῦ δραχμῶν 2.500.000 δι' ἐξωραϊστικά ἔργα περὶ τὴν Ἀκρόπολιν.
- Β.Δ. 7 Ὀκτωβρίου 1958 (ΦΕΚ 198, 11-11-1958 τ. Α').

Περὶ κατανομῆς κατὰ κατηγορίας καὶ βαθμοῦς τῶν ὀργανικῶν θέσεων τῆς Ὑπηρεσίας Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἱστορικῶν Μνημείων τοῦ Κράτους.

Β.Δ. 7 Ὀκτωβρίου 1958 (ΦΕΚ 198, 11-11-1958 τ. Α').

Περὶ καθιερώσεως ἐξαιρέσεων ἐν τῷ καθορισμῷ ἐνιαίων ὀργανικῶν κατὰ βαθμοῦς θέσεων τῆς Ὑπηρεσίας Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἱστορικῶν Μνημείων τοῦ Κράτους.

Β.Δ. 18 Μαΐου 1959 (ΦΕΚ 192, 21 Σεπτεμβρίου 1959 τ. Α').

Περὶ ὀρίου ἡλικίας διοριζομένων εἰς θέσεις Ἐπιμελητῶν Ἀρχαιοτήτων.

Β.Δ. 632/1960 (ΦΕΚ 141, 12-9-1960 τ. Α').

Περὶ μεταβιβάσεως ἀρμοδιοτήτων καὶ μεταφορᾶς τῶν παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων Διευθύνσεων α) Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἱστορικῶν Μνημείων καὶ β) Ἀναστηλώσεως Ἀρχαίων Μνημείων καὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχιτεκτονικῆς εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Προεδρίας Κυβερνήσεως.

Β.Δ. 634/1960 (ΦΕΚ 143, 17-9-1960 τ. Α').

Περὶ ὀργανώσεως παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως Ὑπηρεσίας Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστηλώσεως.

Β.Δ. 836/1960 (ΦΕΚ 205, 28-12-1960 τ. Α').

Περὶ τοῦ δικαιώματος τῆς ὑπογραφῆς ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων, τῶν ἐγγράφων κλπ., ἀρμοδιότητος τῆς Ὑπηρεσίας Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστηλώσεως, τῆς Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως.

Ν.Δ. 4177/1961 (ΦΕΚ 131, 19-8-1961 τ. Α').

Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τῆς νομοθεσίας τῆς διεποῦσης τὴν Ὑπηρεσίαν Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστηλώσεως καὶ τὸ Ταμεῖον Ἀρχαιολογικῶν Πόρων καὶ Ἀπαλλοτριώσεων.

Υ.Α. 10929/30 Αὐγούστου 1961 (ΦΕΚ 305, 6-9-1961 τ. Β').

Περὶ ἀναθέσεως καθηκόντων Ὑπηρεσιακοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου ΤΑΠ.

Υ.Α. 598/1962 (ΦΕΚ 26, 24-1-1962 τ. Β').

Περὶ καθορισμοῦ ἐξεταστῆς ὕλης διαγωνισμοῦ καταλήψεως θέσεων Ἐπιμελητῶν Ἀρχαιοτήτων.

Β.Δ. 603/1962 (ΦΕΚ 148, 17-9-1962 τ. Α').

Περὶ συστάσεως τακτικῶν θέσεων πολιτικοῦ προσωπικοῦ παρὰ τῇ Ὑπηρεσίᾳ Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστηλώσεως τῆς Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως καταληφθησομένων παρ' ἐκτάκτων.

Ν.Δ. 4280/1962 (ΦΕΚ 192, 13-11-1962 τ. Α').

Περὶ ἐπιστημονικοῦ προσωπικοῦ τῆς Ὑπηρεσίας Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστηλώσεως.

- B.Δ. 687/1963 (ΦΕΚ 203, 15-11-1963 τ. Α').
Περί περιφερειακῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Ὑπηρεσίας Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστηλώσεως.
- B.Δ. 46/1964 (ΦΕΚ 30, 15-2-1964 τ. Α').
Περί τροποποιήσεως τοῦ ὑπ' ἀριθ. 687/1963 Β. Δ/τος περί περιφερειακῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Ὑπηρεσίας Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστηλώσεως.
- B.Δ. 550/1965 (ΦΕΚ 125, 30-6-1965 τ. Α').
Περί συμπληρώσεως τῆς διαρθρώσεως τῆς Ὑπηρεσίας Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστηλώσεως.
- Υ.Α. ἀρ. 20536/1965 (ΦΕΚ 788, 25-11-1965 τ. Α').
Περί προαγωγῆς θέσεων Β' καὶ Γ' Κατηγορίας τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Προεδρίας Κυβερνήσεως.
- B.Δ. 979/1965 (ΦΕΚ 231, 13-12-1965 τ. Α').
Περί ἀντικαταστάσεως διατάξεων τοῦ ἄρθρου 2 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 550 /1965 Β. Δ/τος «περί συμπληρώσεως τῆς διαρθρώσεως τῆς Ὑπηρεσίας Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστηλώσεως».
- N.Δ. 4543/1966 (ΦΕΚ 184, 19-9-1966 τ. Α').
Περί διατάξεων τινῶν ἀφορωσῶν εἰς τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστηλώσεως καὶ τὸ Ταμεῖον Ἀρχαιολογικῶν Πόρων καὶ Ἀπαλλοτριώσεων κλπ.
- Υ.Α. 3316/11 Ὀκτωβρίου 1966 (ΦΕΚ 164, 27-10-1966 Παράρτημα).
Περί καθορισμοῦ τῆς ἐξετάσεως ὕλης εἰς διαγωνισμοὺς πληρώσεως θέσεων Ἐπιμελητῶν Ἀρχαιοτήτων τοῦ Κλάδου Α1 Ἀρχαιολόγων.
- B.Δ. 918/1966 (ΦΕΚ 249, 12-11-1966 τ. Α').
Περί Συμβουλιῶν ἀρμοδιότητος τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστηλώσεως τοῦ Ὑπουργείου Προεδρίας Κυβερνήσεως.
- B.Δ. 1052/1966 (ΦΕΚ 282, 20-12-1966 τ. Α').
Περί ἡλικίας διορισμοῦ φυλακτικοῦ προσωπικοῦ τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστηλώσεως.
- B.Δ. 1056/1966 (ΦΕΚ 286, 21-12-1966 τ. Α').
Περί κατανομῆς φυλακτικοῦ προσωπικοῦ Γενικῆς Διευθύνσεως Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστηλώσεως τοῦ Ὑπουργείου Προεδρίας Κυβερνήσεως.
- A.N. 46/1967 (ΦΕΚ 105, 23-6-1967 τ. Α').
Περί ἰδρύσεως θέσεως Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἱστορικῶν Μνημείων.
- Υ.Α. 4214/28 Ἰουνίου 1967 (ΦΕΚ 435, 5-7-1967 τ. Β').
Περί καθορισμοῦ ἀριθμοῦ μελῶν καὶ συνθέσεως τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ταμείου Ἀρχαιολογικῶν Πόρων καὶ Ἀπαλλοτριώσεων.

- Υ.Α. 4232/30 Ιουνίου 1967.
Περί διατηρήσεως και διορισμού μελών του 'Αρχαιολογικού Συμβουλίου.
- Υ.Α. 4497/10 Ιουλίου 1967.
Περί συγκροτήσεως και συνθέσεως του 'Αρχαιολογικού Συμβουλίου.
- Β.Δ. 440/1967 (ΦΕΚ 127, 24-7-1967 τ. Α').
Περί καθορισμού αρμοδιοτήτων α) του Γενικού 'Επιθεωρητού 'Αρχαιοτήτων και 'Ιστορικών Μνημείων και β) του Γενικού 'Εφόρου 'Αρχαιοτήτων.
- Α.Ν. 91/1967 (ΦΕΚ 139, 10-8-1967 τ. Α').
Περί οργανώσεως, λειτουργίας και αρμοδιοτήτων του 'Υπουργείου Προεδρίας Κυβερνήσεως.
- Β.Δ. 617/1967 (ΦΕΚ 186, 30-10-1967 τ. Α').
Περί οργανώσεως και λειτουργίας των 'Υπηρεσιών του 'Υπουργείου Προεδρίας Κυβερνήσεως.
- Υ.Α. 4308/1967 (ΦΕΚ 450, 10 Ιουλίου 1967 τ. Β').
Περί διορισμού μελών και συγκροτήσεως του Δ.Σ. του Ταμείου 'Αρχαιολογικών Πόρων και 'Απαλλοτριώσεων.
- Υ.Α. 1463/23 Ιανουαρίου 1968 (ΦΕΚ 45, 26-1-1968 τ. Β').
Περί αναθέσεως καθηκόντων 'Υπηρεσιακού Συμβουλίου του ΤΑΠ εις τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον αὐτοῦ.
- Υ.Α. 4411/29 Φεβρουαρίου 1968 (ΦΕΚ 129, 16 Μαρτίου 1968 τ. Β').
Περί κηρύξεως ὡς χρηζουσῶν εἰδικῆς Κρατικῆς προστασίας αἱ θρησκευτικαὶ εἰκόνες, αἱ κατασκευασθεῖσαι μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 19ου αἰῶνος (sic).
- Α.Ν. 444/1968 (ΦΕΚ 130, 14 Ιουνίου 1968 τ. Α').
Περί τρόπου πληρώσεως θέσεων ἀρχιφυλάκων-φυλάκων, νυκτοφυλάκων και ἐργατῶν τῶν κλάδων Γ1, Γ2 καὶ Γ3 τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως 'Αρχαιοτήτων και 'Αναστηλώσεως τοῦ 'Υπουργείου Προεδρίας Κυβερνήσεως και ἄλλων τινῶν συναφῶν διατάξεων.
- Ν.Δ. 6/1968 (ΦΕΚ 279, 28-11-1968 τ. Α').
Περί τροποποιήσεως τοῦ Κ.Ν. 5351/1932 «περί ἀρχαιοτήτων».
- Ν.Δ. 126/1969 (ΦΕΚ 27, 17-2-1969 τ. Α').
Περί Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος.
- Υ.Α. 2291/15 Ιουλίου 1969 (ΦΕΚ 484, 28-7-1969 τ. Β').
Περί καθορισμοῦ ἐξεταστῆς ὕλης διαγωνισμοῦ πληρώσεως θέσεων 'Επιμελητῶν 'Αρχαιοτήτων τοῦ Κλάδου Α6 'Αρχαιολόγων.
- Υ.Α. 3507/25 Ὀκτωβρίου 1969 (ΦΕΚ 737, 7-11-1969 τ. Β').
Περί συμπληρώσεως τῆς ὑπ' ἀριθ. 2291/1969 ἀποφάσεως «περί καθορι-

σμοῦ ἐξεταστῆας ὕλης διαγωνισμοῦ πληρώσεως θέσεων Ἐπιμελητῶν Ἀρχαιοτήτων τοῦ Κλάδου Α6 Ἀρχαιολόγων».

Υ.Α. 34828/Δ/1 Δεκεμβρίου 1969 (ΦΕΚ 841, 23-12-1969 τ. Β').

Περὶ τροποποιήσεως τῆς ὑπ' ἀριθ. 4497/10-7-1967 ἀποφάσεως «περὶ συγκροτήσεως καὶ συνθέσεως τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου».

Β.Δ. 147/1970 (ΦΕΚ 40, 18-2-1970 τ. Α').

Περὶ συστάσεως τακτικῶν θέσεων παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Προεδρίας κλπ.

Υ.Α. 9021/4/28 Μαρτίου 1970 (ΦΕΚ 214, 31-3-1970 τ. Β').

Περὶ ἀνασυνθέσεως τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστηλώσεως.

Β.Δ. 297/21 Ἀπριλίου 1970 (ΦΕΚ 93, 21 Ἀπριλίου 1970 τ. Α').

Περὶ συστάσεως τακτικῶν θέσεων παρὰ τῷ ΤΑΠΑ κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ Ν.Δ. 169/1969.

Υ.Α. 13405/Δ1/9 Μαΐου 1970 (ΦΕΚ 362, 26-5-1970 τ. Β').

Περὶ τροποποιήσεως τῆς ὑπ' ἀριθ. 9021/Δ/28-3-1970 ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Προεδρίας Κυβερνήσεως.

Υ.Α. 23675/10 Ἰουλίου 1970 (ΦΕΚ 477, 11-7-1970 τ. Β').

Περὶ προσδιορισμοῦ τῶν ἀρμοδιοτήτων τῶν Ὑπουργοῦ Ἀναπληρωτοῦ, Ὑφυπουργοῦ καὶ Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Ὑπουργείου Προεδρίας Κυβερνήσεως.

Ν.Δ. 825/1971 (ΦΕΚ 8, 19-1-1971 τ. Α').

Περὶ ὀργανώσεως, λειτουργίας καὶ ἀρμοδιοτήτων τοῦ Ὑπουργείου Προεδρίας Κυβερνήσεως.

Β.Δ. 466/1971 (ΦΕΚ 139, 15-7-1971 τ. Α').

Περὶ συγκροτήσεως τοῦ παρὰ τῇ Γενικῇ Διευθύνσει Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστηλώσεως Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου.

Υ.Α. 18867/Δ/4 Αὐγούστου 1971 (ΦΕΚ 629, 5-8-1971 τ. Β').

Περὶ συγκροτήσεως καὶ συνθέσεως τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστηλώσεως.

Ν.Δ. 957/24 Αὐγούστου 1971 (ΦΕΚ 166, 25-8-1971 τ. Α').

Περὶ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ Ὑπουργείων. (Τὸ ἄρθρο 15 προβλέπει τὴ σύσταση τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν).

Β.Δ. 55/1972 (ΦΕΚ 18, 31-1-1972 τ. Β').

Περὶ μεταφορᾶς τῶν θέσεων τοῦ καταργηθέντος Ὑπουργείου Προεδρίας Κυβερνήσεως.

Υ.Α. 789/10 Ἰουλίου 1972 (ΦΕΚ 499, 18-7-1972 τ. Β').

Περὶ συγκροτήσεως τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου τῆς ΓΔΑΑ.

Β.Δ. 22/1972 (ΦΕΚ 7, 16-1-1973 τ. Α').

Περὶ ὀρίου ἡλικίας διοριζομένων εἰς τὸν δεῦτερον καὶ τρίτον εἰσαγωγί-

κόν βαθμὸν (5ον καὶ 3ον) τῶν συνιστωμένων κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Ν.Δ/τος 1045/71 «περὶ συστάσεως Ὑπηρεσιῶν Προγραμματισμοῦ καὶ Μελετῶν παρ' Ὑπουργείois», θέσεων.

Β.Δ. 58/1973 (ΦΕΚ 19, 19-1-1973 τ. Α').

Περὶ μεταβιβάσεως εἰς τοὺς Ὑφυπουργοὺς-Προϊσταμένους τῶν Περιφερειακῶν Διοικήσεων ἀρμοδιοτήτων τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν.

Υ.Α. 9405/23 Φεβρουαρίου 1973 (ΦΕΚ 272, 28-2-1973 τ. Β').

Περὶ ὀργανώσεως Περιφερειακῶν Ὑπηρεσιῶν τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν.

Υ.Α. 30695/27 Ἰουνίου 1973 (ΦΕΚ 747, 30-6-1973 τ. Β').

Περὶ συμπληρώσεως τῆς ὑπ' ἀριθ. 9405/23-2-1973 κοινῆς ὑπουργικῆς ἀποφάσεως καὶ ἀνακατανομῆς τῶν θέσεων προσωπικοῦ τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστηλώσεως τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν.

Υ.Α. 31050/29 Ἰουνίου 1973 (ΦΕΚ 744, 30-6-1973 τ. Β').

Περὶ συστάσεως Κέντρων Συντηρήσεως Ἀρχαιοτήτων παρὰ τῷ ΥΠΠΕ.

Ν.Δ. 84/1973 (ΦΕΚ 159, 27-7-73 τ. Α').

Σινοῖαπωνικὸν Μουσεῖον - Μουσεῖον Ἀσιατικῆς Τέχνης.

Ν.Δ. 133/1973.

Περὶ βαθμολογικῆς ἀνυψώσεως δύο (2) θέσεων καὶ συστάσεως δύο (2) θέσεων ἐν τῷ ΥΠΠΕ.

Ν.Δ. 241/1973 (ΦΕΚ 324, 13-12-1973 τ. Α').

Περὶ καταργήσεως τῶν Περιφερειακῶν Διοικήσεων καὶ ρυθμίσεως τῶν ἐξ αὐτῆς προκύπτόντων ζητημάτων.

Υ.Α. 3669/24 Ἰανουαρίου 1974 (ΦΕΚ 77, 25-1-1974 τ. Β').

Περὶ ἀνασυγκροτήσεως Συμβουλίων ΥΠΠΕ.

Π.Δ. 291/1974 (ΦΕΚ 108, 23-4-1974 τ. Α').

Περὶ συστάσεως καὶ συνθέσεως Ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν καὶ συγχωνεύσεως τῶν Κλάδων Γ1 Ἀρχιφυλάκων-Φυλάκων καὶ Γ2 Νυκτοφυλάκων.

Υ.Α. 32078/3 Αὐγούστου 1974 (ΦΕΚ 799, 5-8-1974 τ. Β').

Περὶ συγκροτήσεως καὶ συνθέσεως τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστηλώσεως.

Υ.Α. 38004/19 Αὐγούστου 1974 (ΦΕΚ 823, 22-8-1974 τ. Β').

Περὶ τροποποιήσεως ἀποφάσεως συγκροτήσεως Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν.

Π.Δ. 593/1974 (ΦΕΚ 248, 16 Σεπτεμβρίου 1974 τ. Α').

- Περὶ ὀρίου ἡλικίας διοριζομένων εἰς θέσεις τοῦ Κλάδου Α5 Μουσικῶν Καλλιτεχνῶν-Ζωγράφων τοῦ ΥΠΠΕ.
- Π.Δ. 689/1974 (ΦΕΚ 298, 8-10-1974 τ. Β').
Περὶ ἀνασυνθέσεως τοῦ παρὰ τῆ Γενικῆ Διευθύνσει Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστηλώσεως Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου.
- Υ.Α. 48612/23 Ὀκτωβρίου 1974 (ΦΕΚ 1082, 24-10-1974 τ. Β').
Περὶ συγκροτήσεως καὶ συνθέσεως τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου τῆς ΓΔΑΑ.
- Υ.Α. 23/2 Ἰανουαρίου 1975 (ΦΕΚ 1, 4-1-1975 τ. Γ').
Ἀνάθεσις καθηκόντων Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Ἀρχαίων καὶ Ἱστορικῶν Μνημείων εἰς τὸν Ἰωάννην Δ. Κοντῆν.
- Υ.Α. 19194/26 Ἀπριλίου 1975 (ΦΕΚ 448, 28-4-1975 τ. Β').
Περὶ συγκροτήσεως Ὑπηρεσιακῶν Συμβουλίων παρὰ τῷ ΥΠΠΕ.
- Υ.Α. 30695/27 Ἰουνίου 1975.
Περὶ συμπληρώσεως τῆς ὑπ' ἀριθ. Υ.Α. 9405/23-2-73 κλπ. καὶ ἀνακατανομῆς τῶν θέσεων προσωπικοῦ τῆς ΓΔΑΑ/ΥΠΠΕ.
- Υ.Α. 32609/17 Ἰουλίου 1975 (ΦΕΚ 784, 29-7-1975 τ. Β').
Περὶ λήξεως θητείας Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ταμείου Ἀρχαιολογικῶν Πόρων καὶ Ἀπαλλοτριώσεων καὶ καθορισμοῦ ἀριθμοῦ μελῶν, συνθέσεως καὶ ἀρμοδιοτήτων νέου τοιοῦτου.
- Π.Δ. 505/1975 (ΦΕΚ 165, 6-8-1975 τ. Α').
Περὶ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστηλώσεως.
- Υ.Α. 35967/7 Αὐγούστου 1975 (ΦΕΚ 835, 7-8-1975 τ. Β').
Περὶ συγκροτήσεως τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστηλώσεως.
- Υ.Α. 38163/19 Αὐγούστου 1975 (ΦΕΚ 891, 25-8-1975 τ. Β').
Περὶ συγκροτήσεως τῶν Τμημάτων τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου τῆς ΓΔΑΑ.
- Υ.Α. 37423/25 Αὐγούστου 1975 (ΦΕΚ 897, 25-8-1975 τ. Β').
Περὶ συγκροτήσεως Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ταμείου Ἀρχαιολογικῶν Πόρων καὶ Ἀπαλλοτριώσεων.
- Ν. 159/1975 (ΦΕΚ 192, 9-9-1975 τ. Α').
Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ Νόμου 4171/1961 «περὶ λήψεως γενικῶν μέτρων διὰ τὴν ὑποβοήθησιν τῆς ἀναπτύξεως τῆς οἰκονομίας τῆς Χώρας» καὶ ἄλλων τινῶν διατάξεων.
- Π.Δ. 475/1976 (ΦΕΚ 172, 10-6-1976 τ. Α').
Περὶ ἐκτελέσεως τοῦ Ν.Δ. 1266/72 «Περὶ ἐκτελέσεως δημοσίων ἔργων».

(Τό άρθρο 28 όρίζει για τίς ένέργειες τών έργολάβων σέ περίπτωση εύρεσης άρχαίων).

- Ν. 405/1976 (ΦΕΚ 207, 10-8-1976 τ. Α').
Περί ίδρύσεως Έφορειών Αρχαιοτήτων και ρυθμίσεως έτέρων θεμάτων αυτών.
- Π.Δ. 159/1977 (ΦΕΚ 50, 18-2-1977 τ. Α').
Περί τοϋ Αρχαιολογικού Συμβουλίου τής Γενικής Διευθύνσεως Αρχαιοτήτων και Αναστηλώσεως.
- Π.Δ. 337/1977 (ΦΕΚ 108, 16-4-1977 τ. Α').
Περί συστάσεως Αρχαιολογικής Έπιτροπής Θεσσαλονίκης.
- Ν. 654/1977 (ΦΕΚ 214, 5-8-1977 τ. Α').
Περί τροποποιήσεως τών «περί Αρχαιοτήτων και Αρχαιολογικού Συμβουλίου» κειμένων διατάξεων.
- Ν. 681/1977 (ΦΕΚ 243, 1-9-1977 τ. Α').
Περί συστάσεως θέσεων προσωπικού και έτέρων τινών διατάξεων άφωρσών εις τό Έπουργείον Πολιτισμοϋ και Έπιστημών.
- Π.Δ. 890/1977 (ΦΕΚ 293, 4-10-1977 τ. Α').
Περί συστάσεως Συμβουλίων και Έπιτροπών παρά τῷ Έπουργείῳ Πολιτισμοϋ και Έπιστημών.
- Ν. 736/1977 (ΦΕΚ 316, 15-10-1977 τ. Α').
Περί Όργανισμοϋ Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων.
- Π.Δ. 941/1977 (ΦΕΚ 320, 17-10-1977 τ. Α').
Περί Όργανισμοϋ τοϋ Έπουργείου Πολιτισμοϋ και Έπιστημών.
- Υ.Α. 1225/261/12-1-1978 (ΦΕΚ 58, 25-1-78 τ. Β').
Περί μεταβιβάσεως τής έξουσίας τοϋ ύπογράφειν «Έντολή Έπουργοϋ» εις τοϋς Προϊσταμένους τών Περιφερειακών ύπηρεσιών τοϋ ΥΠΠΕ.
- Π.Δ. 249/1978 (ΦΕΚ 54, 15-4-1978 τ. Α').
Περί αντικαταστάσεως τής διατάξεως τής περιπτώσεως δ' τής παρ. 1 τοϋ άρθρου 3 τοϋ Π.Δ. 455/1976 «περί όρων και προϋποθέσεων ίδρύσεως και λειτουργίας σταθμών αυτοκινήτων και έγκαταστάσεων έντός αυτών πλυντηρίων-λιπαντηρίων αυτοκινήτων, άντλιών παροχής καυσίμων, ώς και προϋποθέσεων άπαιτουμένων άδειών». (Καθορίζει τήν άπόσταση τών παραπάνω έγκαταστάσεων από άρχαιολογικούς χώρους).
- Υ.Α. 49737/6861/20 Σεπτεμβρίου 1978 (ΦΕΚ 804, 21-9-1978 τ. Β').
Περί κατανομής όργανικών θέσεων φυλακτικού προσωπικού τής Γενικής Διευθύνσεως Αρχαιοτήτων και Αναστηλώσεως τοϋ Έπουργείου Πολιτισμοϋ και Έπιστημών.

- Υ.Α. 64887/9714/2 Δεκεμβρίου 1978 (ΦΕΚ 1141, 30-12-1978 τ. Β').
Περί κατανομής οργανικών θέσεων του Κλάδου ΑΤ2 'Αρχαιολόγων του 'Υπουργείου Πολιτισμού και 'Επιστημών.
- Π.Δ. 7 'Ιουνίου 1979 (ΦΕΚ 323, 9 'Ιουνίου 1979 τ. Δ').
Περί συμπλήρωσεως διατάξεων τινων άφορωσών εις παραδοσιακούς οικισμούς ή διατηρητέα μνημεία.
- Ν. 922/1979 (ΦΕΚ 125, 12 'Ιουνίου 1979 τ. Α').
Περί τροποποιήσεως διατάξεων του Ν. 736/1977 «περί 'Οργανισμού Ταμείου 'Αρχαιολογικών Πόρων και 'Απαλλοτριώσεων».
- Υ.Α. 67582/4217/31 'Οκτωβρίου 1979 (ΦΕΚ 1138, 27-12-1979 τ. Β').
Περί των τελών δημοσιεύσεως φωτογραφιών αρχαιολογικού περιεχομένου για έμπορική εκμετάλλευση.
- Ν. 998/1979 (ΦΕΚ 289, 29 Δεκεμβρίου 1979 τ. Α').
Περί προστασίας των δασών και των δασικών έν γενεί εκτάσεων της Χώρας. (Άρθρ. 3 παρ. 6 στ' 5 παρ. 2' 15 παρ. 5' 60' εξαιρέσεις, άρμοδιότητες, δασικά όδοί, άνασκαφαι-μυσεια).
- Π.Δ. 16/1980 (ΦΕΚ 8, 15-1-1980 τ. Α').
Περί μεταβιβάσεως άρμοδιοτήτων εις τας Περιφερειακάς ύπηρεσίας άρμοδιότητος Γενικής Διευθύνσεως 'Αρχαιοτήτων και 'Αναστηλώσεως του 'Υπουργείου Πολιτισμού και 'Επιστημών.
- Πράξις νομοθετικού περιεχομένου της 31 Μαρτίου 1980 (ΦΕΚ 74, 31-3-1980 τ. Α').
Περί τηρητέας διαδικασίας διά την παραγωγήν και πώλησιν ύπό τρίτων πάσης φύσεως εκμαγείων, αντιγράφων, άπομιμημάτων κλπ. παντός έργου, άποτελοϋντος περιουσίαν των Μυσειών και αρχαιολογικών χώρων του Κράτους.
- Υ.Α. 21360/3776/17-4-1980 (ΦΕΚ 397, 21-4-1980 τ. Β').
Περί τροποποιήσεως αποφάσεως περί κατανομής οργανικών θέσεων του Κλάδου ΑΤ2 'Αρχαιολόγων του ΥΠΠΕ.
- Υ.Α. Ο-Ε/36000/6800/23-6-1980 (ΦΕΚ 585, 28-6-80 τ. Β').
Περί μεταβιβάσεως της έξουσίας νά υπογράφουν «Μέ έντολή 'Υπουργού», στο Γενικό Γραμματέα και στούς άνωτάτους και άνωτέρους ύπαλλήλους της Κεντρικής 'Υπηρεσίας του 'Υπουργείου Πολιτισμού και 'Επιστημών.
- Ν. 1064/1980 (ΦΕΚ 167, 22-7-80 τ. Α').
Περί κυρώσεως της από 31 Μαρτίου 1980 Πράξεως Νομοθετικού περιεχομένου του Προέδρου της Δημοκρατίας «περί τηρητέας διαδικασίας διά την παραγωγήν και πώλησιν ύπό τρίτων πάσης φύσεως εκμαγείων, αντιγράφων, άπομιμημάτων κλπ. παντός έργου άποτελοϋντος περιου-

σίαν τῶν Μουσείων καὶ ἀρχαιολογικῶν χώρων τοῦ Κράτους» καὶ ἄλλων τινῶν διατάξεων. (Μέ τὰ ἄρθρα 2-3 τροποποιεῖται ὁ Ὅργανισμός τοῦ ΤΑΠ).

Π.Δ. 733/1980 (ΦΕΚ 183, 11 Αὐγούστου 1980 τ. Α').

Περὶ μεταβιβάσεως ἀρμοδιοτήτων εἰς τὰς Περιφερειακὰς ὑπηρεσίας ἀρμοδιότητος Γενικῆς Διευθύνσεως Πολιτιστικῆς Ἀναπτύξεως τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν.

Υ.Α. 77835/15301/19 Δεκεμβρίου 1980 (ΦΕΚ 1309, 29 Δεκεμβρίου 1980 τ. Β').

Περὶ κατανομῆς ὀργανικῶν θέσεων τοῦ Κλάδου ΑΤ2 Ἀρχαιολόγων τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν στὴν Κεντρικὴ Ὑπηρεσία καὶ στὶς Περιφερειακὰς καὶ Εἰδικὰς Περιφερειακὰς Ὑπηρεσίες.

Ν. 1189/1981 (ΦΕΚ 203, 30 Ἰουλίου 1981 τ. Α').

Περὶ τακτοποιήσεως ὑπαλλήλων τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν.

Ν. 1198/1981 (ΦΕΚ 238, 1 Σεπτεμβρίου 1981 τ. Α').

Περὶ ρυθμίσεως θεμάτων ἀναγομένων εἰς τὴν ἐκτὸς τοῦ Ἄθω ἀκίνητον περιουσίαν τῶν Ἱ. Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ ἄλλων τινῶν διατάξεων.

Ν. 1232/1982 ΦΕΚ 22, 25 Φεβρουαρίου 1982 τ. Α')

Ἐπαναφορὰ σὲ ἰσχύ, τροποποίηση καὶ συμπλήρωση τῶν διατάξεων τοῦ Ν.Δ. 4352/1964 καὶ ἄλλες διατάξεις.

ΕΙΔΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Τά νομοθετικά κείμενα, τά σχετικά μέ τήν προστασία τῶν ἀρχαίων καί τήν ὀργάνωση τῆς Ὑπηρεσίας, μπορεῖ νά τά βρεῖ κανεῖς, γιά τίς παλιότερες περιόδους, στήν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως ἢ συγκεντρωμένα στίς συλλογές τῶν νόμων πού ἀναφέρονται παρακάτω. Γιά τά νεώτερα ἢ θά ἀνατρέξει στά φύλλα τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ὅπου εἶναι δημοσιευμένα ἢ σέ γνωστές συλλογές νομοθετικῶν κειμένων, πού σκοπό ἔχουν τήν ἐξυπηρέτηση τῶν Δημόσιων Ὑπηρεσιῶν καί τῶν νομικῶν. Ἡ ἔκδοση πλήρους συλλογῆς τῆς νομοθεσίας τῆς Ὑπηρεσίας εἶναι χρήσιμη ὄχι μόνο γιά τή γνώση τῆς ἱστορίας της, ἀλλά καί γιατί θά βοηθοῦσε ἀποτελεσματικά στή σύνταξη τῶν νέων νομοθετημάτων.

Ὅπως διαπιστώνει κανεῖς ἡ βιβλιογραφία περιορίζεται μόνο σέ ὅ,τι ἔχει σχέση μέ τοῦτο τό δοκίμιο. Παραλείπονται π.χ. τά ἄφθονα δημοσιεύματα στίς ἐφημερίδες γιά τή μεταφορά τῆς Ὑπηρεσίας στό Ὑπουργεῖο Προεδρίας ἢ γιά τήν κρίση στήν Ἀναστήλωση· αὐτά ἔχουν θέση σέ μία διεξοδική ἱστορία τῆς Ὑπηρεσίας, ἢ ὁποία ἐτοιμάζεται. Ἄλλωστε εἶναι ἀναγκαῖο ἕνα τέτοιο ἔργο: ὁ ρόλος τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας εἶναι τεράστιος στή διαμόρφωση λ.χ. τῆς νεοελληνικῆς γλυπτικῆς. Ἀλλά γενικότερα ἡ ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας πρέπει νά γίνει γνωστή, γιατί αὐτή ἡ Ὑπηρεσία ἀποτελεῖ ἕνα σημαντικό μέρος τῆς πνευματικῆς δραστηριότητας τοῦ Ἔθνους.

Ὁ περί Ἀρχαιοτήτων Νόμος καί αἱ σχετικάί πρὸς αὐτὸν ἐγκύκλιοι ὑπουργικαί καί ἄλλα τινά, ἐκδιδόμενα ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Ἐν Ἀθήναις 1872.

Γενική Ἐφορεία τῶν Ἀρχαιοτήτων καί Μουσείων: Συλλογὴ Ἀρχαιολογικῶν νόμων, διαταγμάτων καί ἐγκυκλίων. Ἐν Ἀθήναις 1892 καί 1905. (Πρώτη ἔκδοσις 1886).

Ἵπουργεῖον Παιδείας, Τμῆμα Ἀρχαιολογικόν: Ἀρχαιολογική Νομοθεσία. Οἱ ἰσχύοντες νόμοι περὶ ἀρχαιοτήτων καὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας καὶ τὰ σχετικὰ πρὸς τούτοις Β. Διατάγματα καὶ ἐγκύκλιοι. Ἐν Ἀθήναις 1918.

Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον Ι (1915), Παράρτημα, σ. 1-18· 2 (1916), Παράρτημα, σ. 1-10.

Βυζαντινὸν καὶ Χριστιανικὸν Μουσεῖον, Νόμοι καὶ Διατάγματα. Ἐν Ἀθήναις 1922.

Ἵπουργεῖον Ὀρθοσκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας, Ζημίαι τῶν ἀρχαιοτήτων ἐκ τοῦ πολέμου καὶ τῶν στρατῶν Κατοχῆς. Ἀθήναι 1946.

Ἐκθέσεις τῆς Κεντρικῆς Ὑπηρεσίας ΑΔ 16 (1960), 17 (1961/62), 18 (1963), 19 (1964), 20 (1965), 21 (1966), 22 (1967), 23 (1968), 24 (1969), 25 (1970), 26 (1971). Οἱ ὑπηρεσιακῆς αὐτῆς ἐκθέσεις περιέχονται στὰ Χρονικά τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου καὶ προηγοῦνται τῶν ἐκθέσεων πεπραγμένων τῶν Περιφερειακῶν Ὑπηρεσιῶν. Οἱ μέχρι καὶ τοῦ 1966 συντάχθησαν ἀπὸ τὸν Κοντῆ.

Ἵπουργεῖο Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν, Ἀνθολογία ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ἡ κατοικία στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸ 15ο στὸν 20ο αἰῶνα. Ἐπιμέλεια Ἰορδάνη Δημακοπούλου. Ἀθήνα 1981.

Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, Τὸ Ἔργον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς ἑκατονταετίαν 1837-1937. Ἐν Ἀθήναις 1938 (ἔκδ. Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας).

Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, Λεύκωμα τῆς Ἐκατονταετηρίδος τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Ἀθήναι 1936.

Ἰωάννης Γεννάδιος, Ὁ λόρδος Ἑλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀνά τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἰδίως ἀρχαιολογήσαντες ἐπιδρομεῖς. Ἐν Ἀθήναις 1930 (Βιβλ. Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας ἀρ. 25).

Παναγ. Ζέπος, Ζητήματα ἀπὸ τὴν ἰσχύουσαν νομοθεσίαν περὶ Ἀρχαιοτήτων, Χαριστήριον εἰς Α.Κ. Ὀρλάνδον-Γ', σ. 198-207. Ἀθήναι 1966.

Παναγ. Καββαδίας, Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Ἀθήνησι 1900 (Βιβλ. Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας).

Ἀθηνᾶ Καλογεροπούλου - Μαρία Προῦνη-Φιλίπ, Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς, Εὐρετήριον. Ἐν Ἀθήναις 1973 (Βιβλ. Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας).

Ἀθηνᾶ Καλογεροπούλου, Τὸ δημιουργικὸ ἔργον τοῦ Ι. Κοντῆ στὴν Ἀρχαιολογία, Καθημερινή, Τετάρτη 24 Σεπτεμβρίου 1975.

Ἀθηνᾶ Καλογεροπούλου, Ὁ Καποδίστριας καὶ οἱ ἀρχαιότητες, Φιλολογικὴ Πρωτοχρονιά 1981, σ. 101-104.

Ἀθηνᾶ Καλογεροπούλου, Τὰ πρῶτα εἰσιτήρια εἰσόδου σὲ ἀρχαιολογικοὺς χώρους στὴν Ἑλλάδα, Φιλολογικὴ Πρωτοχρονιά 1982, σ. 339-340.

Δ. Γρ. Καμπούρογλου, Αἱ παλαιαὶ ἀπαλλοτριώσεις χάριν ἀνασκαφῆς τῶν Ἀρχαίων Ἀθηνῶν, ΑΔ 12 (1929), Παράρτημα, σ. 1-28.

Χρήστος Καρούζος, Ἡρωϊκό καί ἔμπορικό πνεῦμα, Τό Βῆμα, 2 Σεπτεμβρίου 1948.

Εὐθύμιος Καστόρχης, Ἱστορική ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς Ἑταιρείας, Ἀθήνησιν 1879 (Βιβλ. Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας).

Εὐγενία Κεφαλληνναίου, Ἡ προστασία τῶν Ἀρχαιοτήτων στήν «Ἐφημερίδα τῶν Ἀθηνῶν», Ἐπεισόδιο ἀρχαιοκαπηλείας, Παρνασσός ΚΑ', 3 (1979), σ. 413-425.

Ἀγγελική Κόκκου, Ἡ μέριμνα γιά τίς ἀρχαιοτήτες στήν Ἑλλάδα καί τά πρῶτα μουσεῖα. Ἔκδ. Ἑρμῆς. Ἀθήνα 1977.

Ἰωάννης Δ. Κοντῆς, Ἐνας σημαντικός σταθμός γιά τήν προστασία τῶν ἔργων τέχνης, Νέα Ἑστία 48 (1950), σ. 1527.

Ἰωάννης Δ. Κοντῆς, Ἡ προστασία τῶν μνημείων μας, Τό Βῆμα, Κυριακή 5, Τρίτη 7, Τετάρτη 8 Ἰουλίου 1964.

Ἰωάννης Δ. Κοντῆς, Τό Ἀρχαιολογικό Συμβούλιο, Καθημερινή, Κυριακή 8 Δεκεμβρίου 1974.

Ἰωάννης Δ. Κοντῆς, Ἡ νομική προστασία τῶν ἀρχαίων Α'-Β', Καθημερινή, Σάββατο 25, Κυριακή 26 Ἰανουαρίου 1975.

Ἰωάννης Δ. Κοντῆς, Ἡ προστασία τῶν πολιτισμικῶν ἀγαθῶν, Καθημερινή, Πέμπτη 3 Ἰουλίου 1975.

Ἰωάννης Δ. Κοντῆς, Ἡ Ἀρχαιολογική Ὑπηρεσία νοσεῖ, Καθημερινή, Παρασκευή 18 Ἰουλίου 1975.

Ἰωάννης Δ. Κοντῆς, Τό Εὐρετήριο τῆς «Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος» Α'-Β', Καθημερινή, Κυριακή 3, Τετάρτη 6 Αὐγούστου 1975.

Σωκρ. Κουγέας, Ἐγγραφα τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης ἀφορῶντα εἰς τήν ἀπαλλοτριώσιν τῶν ἐν Ἀθήναις ἀνασκαπτέων ἀρχαιολογικῶν χώρων, ΑΔ 7 (1921-1922), Παράρτημα, σ. 28-32.

Κ. Κουρουνιώτης, Τό ἔργον τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ΑΔ 7 (1921-1922), Παράρτημα, σ. 1-6.

Παῦλος Λαζαρίδης, Βυζαντινὸ καί Χριστιανικὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν (Πενήντα χρόνια 1930-1980). Ἀθήνα, Ἰούλιος 1981 (ἔκδ. τῆς Γεν. Διευθ. Ἀρχαιοτήτων καί Ἀναστηλώσεως).

Γεώργιος Α. Μαγκάκης, Ἡ ποινική προστασία τῶν ἀρχαιοτήτων μας, Τό Βῆμα, Κυριακή 11 Σεπτεμβρίου 1966.

Γ. Α. Μαγκάκης, Τό τέρας τῆς ἀρχαιοκαπηλείας καί πῶς δέν σκοτώνεται. Τό Βῆμα, Κυριακή 20 Ἀπριλίου 1980.

Γεώργιος Μυλωνᾶς, Ἐλευσινιακά, Ἐπιστημονική Ἐπετηρίς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Περίοδος Δευτέρα, τόμ. Ζ' (1956-1957), σ. 177-198 (ἰδιαίτερα σημαντικὴ μελέτη γιά τὴ δεοντολογία τῆς ἀνασκαφῆς).

Μάντω Οἰκονομίδου, Τό Νομισματικὸ Μουσεῖο, 1829-1979, ΑΕ 1979, Χρονικά, σ. 1-10 πίν. Α'-ΣΤ'.

Ἐμμ. Γ. Πρωτοψάλτης, Ἱστορικά ἔγγραφα περὶ ἀρχαιοτήτων καὶ λοιπῶν μνημείων τῆς ἱστορίας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τοῦ Καποδίστρια. Ἐν Ἀθήναις 1967 (Βιβλ. Ἀρχαιολ. Ἐταιρείας ἀρ. 59).

Γεώργιος Ἀρ. Ρωμανός, Ἐπὶ τοῦ ἰσχύοντος δικαίου περὶ Ἀρχαιοτήτων. Ἀρχεῖον Ἰδιωτικοῦ Δικαίου 10 (1943), σ. 441-448.

Δημοσθ. Τσιβανόπουλος, Τὸ ἄρθρον 10 τοῦ Ν. ΒΧΜΣ' τοῦ 1899 περὶ ἀρχαιοτήτων δὲν κατήργησε τὰς περὶ κλοπῆς διατάξεις τοῦ Ποιν. Νόμου, Νέοι Πανδέκται Β' (1905), σ. 804-817.

Γεώργιος Φαρμακίδης, Ὁ ζωγράφος Ἀθανάσιος Ἰατρίδης. Ἀθήνα 1960.

Ἄλ. Φιλαδελφεύς, Ἡ Ἀρχαιολογία ἐν Ἑλλάδι, Πανελλήνιον Λεύκωμα Ἐθνικῆς Ἐκατονταετηρίδος 1821-1921, τ. Γ', Ἐπιστῆμαι, 1925, σ. 62-88.

Ἄντ. Χ. Χατζῆς, Περὶ τοῦ ἀληθοῦς ἰδρυτοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, ΠΑΕ 1929, σ. 35-51.

Georges Radet, L'histoire et l'œuvre de l'École Française d'Athènes, Paris 1901.

C.P. Bracken, Antiquities acquired. The spoliation of Greece, 1975.

Lazaros Dériziotis, Le service des Antiquités Grecques en Thessalie. (La Thessalie, Actes de la Table-Ronde, 21-24 Juillet 1975, Lyon 1979), σ. 31-36.

Constantin Gallis, A short Chronicle of Greek archaeological investigations in Thessaly from 1881 until the present day (La Thessalie, Actes de la Table-Ronde, 21-24 Juillet 1975, Lyon 1979), σ. 1-30.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

- Αϊνιάν, Γεώργιος 40
 Ἐναγνώστοπούλος, Παναγιώτης 111
 Ἐναστασόπουλος, Ἰωάννης, 103
 Ἐνδρόνικος, Μανώλης 35, 88, 89
- Βαρούχα, Εἰρήνη 52
 Βάσης, Σπυρίδων 51, 54
 Βενθόλος, Ἰωάννης 40
 Βενιζέλος, Ἐλευθέριος 62
 Βερσάκης, Φρειδερίκος 23
 Βυζαντινός, Γαβριήλ 103
- Γεννάδιος, Γεώργιος 40
 Γουδί (ἐπανάσταση τοῦ) 22, 46, 59, 65
- Δαῖρφελδ, Γ. 54
 Δικαῖος, Γρηγόριος 17
- Ζέπος, Παναγιώτης 26, 28
- Θρεψιάδης, Ἰωάννης 54
- Καββαδίας, Παναγιώτης 21, 22, 23, 32, 46, 50, 51, 54, 57, 59, 62, 181
 Καποδίστριας, Ἰωάννης 10, 18, 19, 72, 73, 89
 Καροῦζος, Χρῆστος 23, 30, 35, 60, 61, 66, 81, 96, 105
 Καροῦζου, Σέμνη 52, 57, 66, 81
 Καστόρχης, Εὐθύμιος 54
 Κεραμόπουλος, Ἐντῶνιος 51, 80
 Κοντῆς, Ἰωάννης 9, 26, 28, 29, 38, 39, 41, 42, 43, 45, 47, 48, 57, 59, 63, 81, 94
 Κοντολέων, Νικόλαος 43
 Κόντος, Κωνσταντῖνος 51, 55
- Κοραῆς, Ἐδαμάντιος 17, 106
 Κορρές, Στυλιανός 43
 Κουμανούδης, Στέφανος 32, 51, 55, 104, 105
 Κουρουνιώτης, Κωνσταντῖνος 23, 51
 Κωλέττης, Ἰωάννης 19
 Κωνσταντῖνου, Ἰωάννα 52
- Λάμπρος, Σπυρίδων 62
 Λεονάρδος, Βασίλειος 23
- Μακαρόνας, Χαράλαμπος 54, 81
 Μαρινᾶτος, Σπυρίδων 27, 41, 42, 43, 48, 62, 85
 Maurer 20
 Μιστριώτης, Γεώργιος 54
 Μουστοξύδης, Ἐνδρέας 18, 65, 72, 73, 98
 Μπαλάνος, Νικόλαος 67
- Νιάνιας, Δημήτριος 44
- Ξανθοδίδης, Στέφανος 74
- Ἐορλάνδος, Ἐναστάσιος 23, 43, 61, 67
 Orwell, George 107
- Πάγκαλος, Κωνσταντῖνος 103
 Πάντζαρης, Γεώργιος 103
 Παπαδάκης, Νικόλαος 23, 51, 105
 Παπαδημητρίου, Ἰωάννης 60, 65, 66, 98
 Παπαρρηγόπουλος, Κωνσταντῖνος 51, 54, 62
 Πιττάκης, Κυριακός 10, 19, 40, 64
- Ραγκαβῆς, Ἐλέξανδρος 40, 104

- Ροΐδης, Έμμανουήλ 106
Ρωμαίος, Κωνσταντίνος 23, 35, 51, 96,
105
- Σολωμός, Διονύσιος 106
Σουτζος, Παναγιώτης 40
Στάης, Βαλέριος 23
Σωτηριάδης, Γεώργιος 23
Σωτηρίου, Γεώργιος 51, 52
Schaubert, Eduard 40
- Τρυπάνης, Κωνσταντίνος 29
Τσάτσος, Κωνσταντίνος 60
Τσιβανόπουλος, Δημοσθένης 21, 94
Τσίλλερ, Έρρίκος 54
Τσουντας, Χρήστος 23, 32, 35, 57, 96, 105
- Χατζηδάκις, Μανώλης 81
Χατζηδάκις, Ίωσήφ 54, 74
- Hansen, Christian 40
Ψύλλας, Γεώργιος 40

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΝΟΜΟΘΕΤΗΜΑΤΩΝ

(όσα μνημονεύονται στο κείμενο)

- Β.Δ. 23 Νοεμβρίου / 2 Δεκεμβρίου 1833, 19
Ν. 10/22 Μαΐου 1834, 19, 22, 46, 64, 103
Β.Δ. 16/28 Νοεμβρίου 1836, 40
Β.Δ. 1/19 Δεκεμβρίου 1837, 21
Ν. ,ΦΛΣ'/1859, 64
Ν. ,ΨΜΘ'/1878, 64
Ν. ,ΑΝΓ'/1882, 64
Β.Δ. 16 Ἐπριλίου 1884, 103
Β.Δ. 13 Φεβρουαρίου 1886, 50, 51
Ν. ,ΑΦΛΒ'/1887, 50, 64
Β.Δ. 19 Ἐπριλίου 1888, 103
Β.Δ. 28 Φεβρουαρίου 1894, 66
Β.Δ. 24 Μαρτίου 1894, 66
Ν. ,ΒΧΜΣ'/1899, 21, 22, 23, 25, 26, 30, 34, 75, 94
Ν. ,ΒΨΛΒ'/1900, 51, 64
Β.Δ. 21 Δεκεμβρίου 1900, 51
Ν. ,ΓΨΚΑ'/1910, 65, 103
Ν. ,ΓΨΚΘ'/1910, 22
Ν. ,ΓΨΛ'/1910, 23, 41, 52, 67, 103
Ν. ,ΓΩΚΖ'/1911, 23, 67
Β.Δ. 31 Ἰουλίου 1914, 23
Ν. 491/1914, 23, 25, 30, 34
Β.Δ. 20 Φεβρουαρίου 1915, 46, 52
Β.Δ. 18 Μαρτίου 1915, 38
Β.Δ. 13 Ἐπριλίου 1915, 52
Β.Δ. 13 Μαΐου 1919, 30
Ν. 2447/1920, 25
Ν.Δ. 12/16 Ἰουνίου 1926, 25
Π.Δ. 30 Δεκεμβρίου 1927, 23
Ν. 4823/1930, 25
Ν. 5351/1932, 25
Κ.Ν. 5351/1932, 16, 23, 25, 26, 27, 28, 37
Α.Ν. 1947/1939, 52, 55, 64, 67, 103
Α.Ν. 2339/1940, 66
Ν.Δ. 304/1941, 47
Ν.Δ. 1030/1942, 52
Ν.Δ. 1521/1942, 64
Ν.Δ. 2151/1943, 52
Ν. 216/1943, 67
Ν. 1469/1950, 36, 37
Β.Δ. 632/1960, 60, 61, 65, 66, 67
Β.Δ. 634/1960, 41, 67, 103
Ν.Δ. 4177/1961, 55, 65, 66
Ν.Δ. 4280/1962, 62
Ν.Δ. 918/1966, 41
Ν.Δ. 4543/1966, 26, 45, 60, 65, 66, 103
Α.Ν. 46/1967, 42, 47
Α.Ν. 91/1967, 52
Β.Δ. 617/1967, 52
Ν.Δ. 6/1968, 26, 41
Ν.Δ. 126/1969, 27
Ν. 169/1969, 53
Ν.Δ. 790/1970, 27
Β.Δ. 58/1973, 41
Ν. 159/1975, 28, 85
Π.Δ. 505/1975, 43
Ν. 654/1977, 28, 43, 46, 79, 85

N. 681/1977, 52, 65, 66

Π.Δ. 890/1977, 43

N. 736/1977, 53, 56

Π.Δ. 941/1977, 46

N. 765/1978, 53

N. 922/1979, 53

N. 963/1979, 53

N. 1189/1981, 53, 65

N. 1199/1981, 53

N. 1232/1982, 65

© ΤΑΜΕΙΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΚΑΙ ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΩΝ
ΟΔΟΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ 17, ΑΘΗΝΑΙ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ : ΔΙΚ. ΝΙΝΟΥ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ : ΕΥΑΓΓ. ΚΥΠΡΑΙΟΥ

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ : Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΥ

ΕΚΤΥΠΩΣΗ : Ε. ΜΠΟΥΛΟΥΚΟΣ - Α. ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ Ο.Ε.



